The Madras Peoples Bank, Ltd.

Head Office : 118, Armenian Street, Madras.

BRANCHES:

VIZAGAPATAM, ANAKAPALLE, COCANADA, AMALAPURAM, RA[illegible]NDRY, ELLORE, TRIPLICANE, MADURA, SALEM, and CALICUT

Chairman : RAJAH OF VENKATAGIRI

Dy. Chairman : G [illegible] BABU, B.A., B.L., DIP. ECON.

Mg. Director : S. BALARAMAMURTY, B.A., B.L.,

CENTRAL ADVISORY COU[illegible]

Dewan Bahadur

K. SURYA[illegible] NAIDU,

B. VENKATAPATHY RAJU, B.A., B.L., C.I.E.

Khan Bahadur

HAJI MAHOMED ABDUL AZEEZ BADSHA SAHIB,

S. SEETHARAMAYYA, B.A., B.L.,

Rao Sahib

V. [illegible]

PROGRESS STATEMENT

Particulars	1933	1934	1935	1936	1937
	Rs.	Rs.	Rs.	Rs	Rs.
[illegible]	40,855	50,535	86,495	1,01,615	1,07,928
[illegible]	..	4,000	4,000	4,500	6,401
[illegible]	76,166	3,25,776	3,25,966	4,82,624	8,41,864
[illegible]	4,545	5,349	Nil	Nil	Nil
[illegible]	6,041	12,560	51,405	83,718	2,15,542
Cash on hand and with Banks	41,959	40,673	71,600	1,48,385	1,67,027
Net Profit	[illegible]	5,405	6,103	10,205	13,167
[illegible] Working Capital	[illegible]	[illegible]	4,79,897	[illegible]	10,65,994

(Figures rounded into Rupees Now Rs. 8951-)

WORKING

DIVIDENDS DECLARED

For	1933	9%
	1934	9%
	1935	9%
	1936	9%
	1937	9%

Building up Reserves

SOUND BANKING

Good investment in Govt. Paper. Fluid Resources Plenty

Fixed Deposits.

4% for 6 mths. 5½% for 12 mths.

[illegible] other Banking Business terms & Compare.

Press Opinions.—The Bank is having to its credit years of steady progress and splendid record.

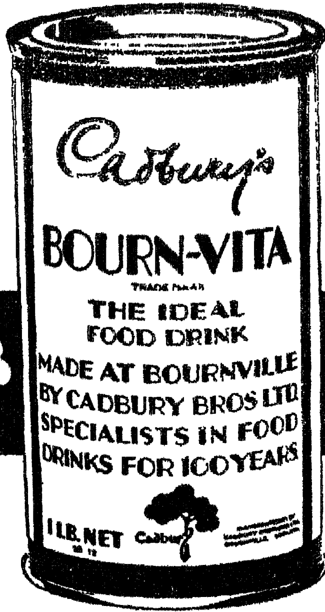
Rao Sahib, C. GNANAPRAGASAM,

(Retd. Manager, Presy. Port Office) Secretary

Sashona Bose

సాధన బోసు.

Cadbury's

Cadbury

BOURN-VITA

పగలు కార్యసాధనశక్తి నిచ్చును.

బోర్నువిల్ లో కేడ్ బరీస్ వారిచే చేయబడినది.

ఆంధ్రపత్రిక

ఇరువది తొమ్మిదవ

బహుధాన్య సంవత్సరాది సంచిక

అధిపతి: సంపాదకుడు

కా. నాగేశ్వరరావు

[illegible] ప్రముఖుల

ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర, సాంఘికాది విషయిక

వ్యాసములును, పద్యములును గలది

చెన్నపురి:

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున

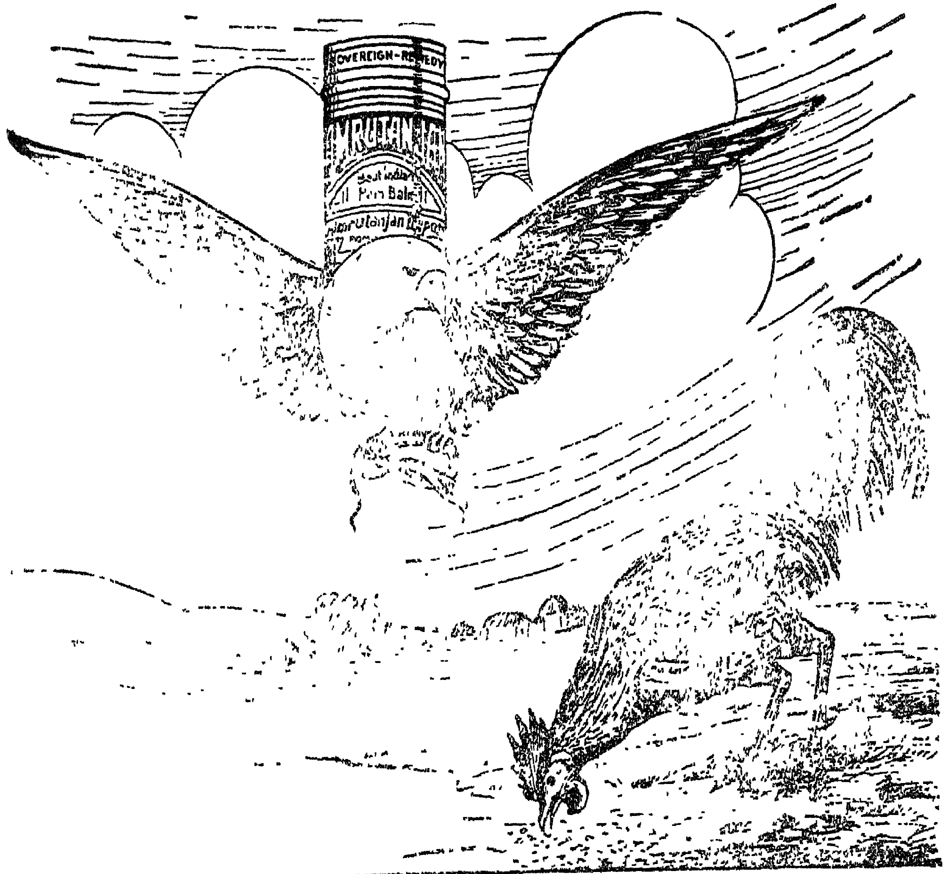
ముద్రితము.

1938 సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 1 వ తేది

1938 - 1939

విషయానుక్రమణిక

చిత్రములు

శా. రంతుల్ మానుము కుక్కుటాధమ! దరిద్ర క్షుద్ర శూద్రాంగణ
ప్రాంతోలూఖలమూల తండుల కణగ్రాసంబుచేఁ గ్రొవ్వి; దు
ర్దాంతాఖిల విశేషభీషణ ఫణాంతర్మాంస సంతోషిత
స్వాంతుం డైన ఖగేంద్రు కట్టెదుర నీ జంజాటముల్ సాగునే?

పెనుగొండ కోట

[మువన్నె చిత్రిక]

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ

మనిషనాగల తెనుఁగుకత్తుల
సానపెట్టిన బండ యీ పెనుగొండ కోట.

రంధ్రముల ప్రహరించు శత్రుల
రక్తధారల త్రావి త్రేచిన
ఆంధ్రకన్నడ రాజ్యలక్ష్ముల
కరిది సీలువుదంత యీ పెనుగొండ కోట.

వెరపు తెరుఁగని బిరుదు మనబకల
విజయనగరపు రాచకొడుకులు
పోరలంబోయఁగ కరుడుగట్టిన
పచ్చనెత్తురుకుండ యీ పెనుగొండ కోట.

తిరుమలేంద్రుని కీర్తి జేనెల
బెరసి పండిన కాపుజవనపు
నిరుపమ ప్రాభవసంపదల
నింపి తొలఁకెడి కుండ యీ పెనుగొండ కోట.

[ప్రాచీనేతిహాసములలో కొన్ని [illegible] సంశోధనలచే అట్టి [illegible] 'పెనుగొండ కోట' [illegible] ప్రశంసించినారు.

పెనుకొండ అనంతపురం జిల్లాలోని ఒక తాలూకా. ఇది చరిత్రాత్మకముగను [illegible] 'పెను కొండ' అనునప్పుడు మనకు స్ఫురించు పర్వత దీర్ఘాకారము కాదు: [illegible] పర్వతముల కనుమలవోలె ఉన్నతమైయున్న [illegible]. 'ఘనగిరి' యని దీనికి మరియొక పేరు.

కాలరాక్షసుని [illegible] బలిగొని, ఛిన్నాభిన్నమై శేషించిన [illegible] వాస రేణువుల ప్రకాశమును సంస్కరింప నేఁడు ఒకనాఁటి యీ గిరియన్న అతిశయము కాదేమో!! [illegible] తిచే నేలిన శ్రీకృష్ణదేవరాయ సామ్రాజ్యమునందలి [illegible] అతని చేసిన [illegible] ఘనత [illegible] సార్వభౌముఁడగు కృష్ణరాయల అష్టదిగ్గజకవీంద్రులలో శ్రేష్ఠుఁడగు భట్టుమూర్తి "బాపనయ్యల [illegible] భట్టుమూర్తి కీర్తి తెచ్చింది పెనుకొండ" అన్నట్టి భట్టుమూర్తి, తనవసుచరిత్రములో యీగిరికన్యను [illegible] పెనుకొండనాయని, దీని సమీపముననే ప్రవహించు 'ఉపేంద్రనది'ని పోల్చిన దీర్ఘముగను మనస్సునం దుంచుకొనవలసి కాబోలు!! రాయలనాఁటి ఘనతయై పుణ్యము ఈ దుర్గనిర్మాణములో ఇప్పటికిని కేంద్రీభూతమై యున్నది.

ఈ గిరిచుట్టును శత్రునిశ్ఛేద్యము లగుకోట ప్రహరులు కలిగి, కొండపైన రాయలు వేసగిలో నివసించుచు [illegible] "కిల్లా" యను శిబిరముతో కూడియున్నది.

"మంత్రి బుద్ధిబలమే సామ్రాజ్యమునకు సర్వాంగరక్ష" యను దివ్యసూత్రమును సత్యమొనర్చిన [illegible] అప్పాజీ (తిమ్మరుసు) మంత్రిసమాధి యీగిరి యొక్క భాగమున నుండుట యీగిరి కొక పవిత్రత నొసగుచున్నది. ఈదుర్గమహత్త్వము, చరిత్ర, [illegible] హాసిక సంకేతముల ఈవర్గపు గతవైభవచరితమును కనులకు కట్టినట్లు కనుబరుపజేయును.

—టి. వి. నారాయణ అయ్యంగారు.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ బహుధాన్యసంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్న దోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్,
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతానసంపత్ప్రదం నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

రాహుకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అయ్యేదినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6
సోమవారము	7½	9
మంగళవారము	3	4½
బుధవారము	12	1½
గురువారము	1½	3
శుక్రవారము	10½	12
శనివారము	9	10½

గుళికకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అయ్యేదినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	[illegible]	4½
సోమవారము	1½	3
మంగళవారము	12	1½
బుధవారము	10½	12
గురువారము	9	10½
శుక్రవారము	7½	9
శనివారము	6	7½

పంచాంగకర్తలు:

కుప్పా విశ్వపతిశాస్త్రి, చివుకుల వేంకటరమణశాస్త్రి

శ్రీ బహుధాన్యసంవత్సర ఫలితాంశము

ఈ సంవత్సరమున రాజులకు అన్యోన్యకలహములుగల్గి జననాశనము గల్గును. పశువులకు రోగపీడ గల్గును. గాలియు వర్షములున్ను అనుకూలముగా నుండును. తొలకరిపంటలు సామాన్యముగా ఫలించును. మెట్ట సస్యములకు కొంత అరిష్టము గల్గినను మధ్యమముగా ఫలించును. ఆరుతడిసస్యములు బాగా ఫలించును. ఎర్రధాన్యములగు కందులు, శనగలు, పేసశెనగ, మిర్చి బాగ ఫలించును. నువ్వులు, ఆముదాలు, మినుములు, పెసర మొదలగు నల్లధాన్యములపంట చాలాభాగము చెడిపోయి కొద్దిగ ఫలించును. జొన్నలు, సజ్జలు, గోధుమలు, వరిధాన్యములకు కొంత అరిష్టముగల్గి సామాన్యముగా ఫలించును. దూది పంట ప్రారంభములో బాగాగానుండి చివరకు చాలా చెడిపోవును. పొగాకు బాగా పెరుగును. ధాన్యముధర సామాన్యముగా పెరిగి నిలబడియుండును. దూదిధరలు గొప్ప హెచ్చుతగ్గులతో కూడియుండును. మొత్తముమీద తొమ్మిదివీసముల పంటపండును. కార్తీక పూర్ణిమనాడు [illegible] చంద్రగ్రహణముండును. కార్తీక శు ౧౨ నాడు సింహమునకు పుష్కరము. ఫాల్గునమాసమున గురుమౌఢ్యమున్ను కార్తీక బ ౧౨ నుంచి మార్గశిర శు ౨ వరకు శుక్రమౌఢ్యమున్ను గలుగును.

స్వస్తి సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఇష్టదేవతా ప్రార్థన

వాగీశాద్యాస్సుమనస్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వాకృతకృత్యాస్స్యుస్తన్నమామి గజాననమ్
అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే,
సమస్త జగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణే నమః
బ్రహ్మాణ మీశాన హరీ సురేశ్వరం
గ్రహాన్నవాప్యర్కముఖాని మహాత్మనః,
ఋషీన్ దినర్క్షాధిపతీన్ దివౌకసః
పుణ్యాన్ ప్రపద్యే శరణం ప్రతిక్షణమ్.

సంవత్సరాది దివసకృత్యం

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రై రాభరణై స్సార్ధం మలంకృత్య తత శ్శుచిః.
విఘ్నేశం భారతీం ఖేటాన్ దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ,
సంవత్సరఫలం సమ్య శ్శృత్వా విప్రాన్ సమర్పయేత్.

అబ్దత్రయ నిరూపణం

అస్మిన్దేశే చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః. శేషాచలస్య దక్షిణ దేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః. వింధ్యస్యోత్తర దేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః. సర్వత్ర గురూదయ మానీయవర్షో గ్రాహ్యః. చాంద్రమానేన బహుధాన్యసంవత్సరః. సౌరమానేన ఈశ్వరసంవత్సర. చైత్ర బ ౧౪ పర్యంతం ఈశ్వరసంవత్సరః. తదుపర్యబ్దాంతపర్యంతం బహుధాన్యసంవత్సరః. బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాదిప్రభృతి ఫాల్గున బ ౧౦ పర్యంతం విక్రృతిసంవత్సరః. తదుపర్యబ్దాంతపర్యంతం ఖర సంవత్సరః. గురూదయవశాత్ భాద్రపదాబ్దః అస్య సమస్తకళ్యాణ భాజనస్య, సకలశ్రౌతస్మార్త నిత్యకర్మానుష్ఠాన క్రియాతంత్ర వ్యవహార హేతుభూతస్య, సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దాః ౧౯౫౫౮౮౫౦౩౯ కల్యాది గతాబ్దాః ౫౦౩౯ శాలివాహనశకగతాబ్దాః ౧౮౬౦ విక్రమార్కశక గతాబ్దాః ౧౯౯౫ హూణశకే 1938-1939 ఫాస్లీశకే ౧౩౪౮-౧౩౪౯. శ్రీ సూర్యసిద్ధాంతోక్త మార్గేణ అద్య బ్రహ్మణః పరమాయుశ్శతార్ధంగతం. అనంతరం ప్రథమవర్షే, ప్రథమమాసే, ప్రథమపక్షే, ప్రథమదివసే. అహ్ని ఘ ౧౩-౪౨ గతాః. ద్వాదశ యుగానాం మధ్యే తృతీయే, శక్రదేవతాకే యుగే, ద్వితీయో బహుధాన్యనామకః, అర్కదేవతాకః పరివత్సరః.

అస్య సంవత్సరస్య రాజాదినిర్ణయో యథా.

రాజా శుక్రః	అర్ఘ్యాధిపః కుజః
మంత్రీ బుధః	మేఘాధిపః బుధః
సేనాధిపః కుజః	రసాధిపః చంద్రః
సస్యాధిపః శనిః	నీరసాధిపః శనిః
ధాన్యాధిపః శుక్రః	

పురోహితః శనిః. పరీక్షకః శనిః. గణకః రవిః. గ్రామపాలకః బుధః. వైద్యః కుజః. పశుపాలకః గోపాలః. స్థానసంరక్షకః బలభద్రః. అశ్వాధిపః శుక్రః. నౌకాధిపః బుధః. అజ్ఞాధిపః బుధః. సముద్రాధిపః [illegible]. [illegible] వ్యాపారాధిపః కుజః. ధనాధిపః కుజః. వ్యవహారాధిపః రవిః. వస్త్రాధిపః రవిః. గృహాధిపః శనిః. పర్వతాధిపః బుధః.

పుష్కరనామక మేఘః. మేఘో రీశాన్య దిగ్భాగే అస్యోత్పత్తిః. నందసారినామక నాగః. ప్రవహానామక వాయుః. ఆఢక చతుష్టయ పరిమితం వర్షం. ఆఢకత్రయ పరిమితో వాయుః. ధూవాహకః. విరాటః.

వర్ష ధాన్యాదయః

వర్షం ౧౩, ధాన్యం ౧౩, శీత ౭, తృణ ౧౩, ఉష్ణ ౧౩, మారుత ౭, ప్రజావృద్ధి ౧౫, క్షయ ౧౫, రాజవిగ్రహ ౧౧, ఉగ్ర ౧౧, పుణ్య ౧౧, పాప ౧౧, వ్యాధి ౭, ఉపశమ ౭, ఆచార ౧౫, అనాచార ౧౯, జన్మ ౫, మరణ ౧౧, దేశోపద్రవ ౭, దేశస్వాస్థ్య ౧౩, చోరభీతి ౧౫, తన్నాశః ౧౫, అగ్నిభయ ౧౫, తన్నాశ ౧౭, మృగోపద్రవ ౫, తన్నాశ ౧౫, కీటభయ ౧౫, తన్నాశః ౫, సూనకవృద్ధి ౩, తన్నాశ ౧౧, సర్పోపద్రవ ౧౩, తన్నాశః ౯, కామ ౧౭, లోభ ౩, మోహ ౧౯, మద ౧౫, మాత్సర్య ౭, సుఖ ౧౩, దుఃఖ ౧౭, భోగ ౧౯, విడంబం ౧౯, మనోవ్యథ ౧౭, క్షేమ ౧౩, ప్రతిష్ఠ ౭, అప్రతిష్ఠ ౧౭, ద్యూత ౯, మత్తత ౧౭, పుణ్యోత్పత్తి ౭, స్త్రీరోగముత్పత్తి ౧౩, ధాతు ౧౯, భయ ౭, సౌఖ్య ౧౧, దుష్ట నిగ్రహ ౧౫, శిష్టపాలన ౧౯, సత్య ౫, అసత్య ౭, విశ్వాసం ౯, అవిశ్వాసం ౧౧, దయ ౧౧, నిర్దయ ౧౫, న్యాయ ౧౭, అన్యాయం ౧౯, జ్ఞానం ౧౧, అజ్ఞానం ౧౫, కపట ౫, నిష్కపట్యం ౫, ధార్మికత్వ ౧౭, అధార్మిక ౧౭, గోమాయు ౧౦, తన్నాశ ౧౦, సస్యకీట ౭, తన్నాశః ౧౦, శలభ ౧, తన్నాశః ౭, మశక ౧౦, తన్నాశః ౧౦, మత్కుణ ౧, తన్నాశః ౧౩, వృశ్చిక ౧, తన్నాశః ౧౦, వ్యాఘ్ర ౧౩, తన్నాశః ౧౦, సస్యవృద్ధి ౬, తన్నాశః ౭, పశువృద్ధి ౮, తన్నాశ ౫, మూష ౮, తన్నాశః ౫, ద్రుమకీటవృద్ధి ౮, తన్నాశః ౮, క్షుధా ౭, తృష్ణ ౭, నిద్ర ౧౩, ఆలస్యం ౧, ఉద్యోగం ౧, నిరుద్యోగ ౧౧, శాంతి ౧, క్రోధం ౯, డంబం ౯, మిత్రభేదం ౭, మైత్రి ౫, రసనిష్పత్తి ౭, ఫలనిష్పత్తి ౧౧, ధేను ౧, తన్నాశః ౧, గజ ౧, తన్నాశః ౪, ఉష్ట్రీ ౧, తన్నాశః ౫, విప్ర ౧, తన్నాశః ౫, క్షత్రియ ౧, తన్నాశః ౪, వైశ్య ౨, తన్నాశః ౫, శూద్ర ౫, తన్నాశః ౨, మ్లేచ్ఛ ౩, తన్నాశః ౫, సంకర ౧, తన్నాశః ౫, గారుత్మత ౪, పుష్యరాగ ౨, వజ్ర ౪, వైడూర్య ౧, గోమేధిక ౨, పుష్యరాగ ౩, ఇంద్రనీల ౪, ప్రవాళ ౫, మౌక్తిక ౫, ఇతరరత్న ౫, సువర్ణ ౮, రజత ౮, తామ్ర ౨, కాంస్య ౮, లోహ ౮, అయః ౨, త్రపు ౧౦, సీసం ౧౦, రసం ౬, వ్రీహి ౨, శాలి ౧౪, కులుత్థ ౨, తిల ౧౪, మాష ౨, ముద్గ ౨, సర్షప ౧౦, చణక ౧౬, ఆఢకీ ౧౦, గోధూమ ౨, కోద్రవ ౪, ప్రియంగు ౧౦, యావనాల ౧౨, శ్యామాక ౬, రాజమాష ౧౪, నీవార ౧౬, శింబిధాన్య ౧౨, పనస ౩, నారికేళ ౧౧, మాతులుంగ ౩, జంబీర ౯, ఖర్జూర ౧, రంభా ౫, చూత ౫, కపిత్థ ౧౩, తింత్రిణీ ౧౭, ధాత్రీఫల ౧౭,

అతివృష్టి ౧౧, అనావృష్టి ౩, పక్షి ౭, తన్నాశః ౩, మూషక ౩, తన్నాశః ౧౧, మూషక ౧౧, తన్నాశః ౭, స్వచక్రభయ ౩, పరచక్రభయ ౧౧, అంపజాః ౧౩, స్వేదజ ౧౩, ఉద్భిజ ౭, జరాయుజ ౧౩, స్థావరా ౧౩, జంగమా ౭, ఇతరజీవరాశయ ౧౫, రాజపూజ్యత ౬, అవమానం ౫, ఉత్సాహ ౯, విద్యుత్ ౭, శిలాపాత ౪, గర్జితం ౩.

అథ కందాయఫలాని

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్రి	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఘ
౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩

పూఫ	ఉఫ	హ	చిత్ర	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మూ
౬	౧	౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

పూషా	ఉషా	శ్రవ	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౪	౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪

ఆదిశూన్యే మహావ్యాధిః మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా,
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్.
విషమేష్వర్థలాభం స్యాత్ సమేతు సమతా భవేత్,
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయ ఫలమీదృశం.

ఆదాయవ్యయౌ

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికయోః	౨	౮	సింహస్య	౧౧	౫
వృషభతులయోః	౧౧	౧౪	ధనుర్మీనయోః	౫	౧౪
కన్యామిథునయోః	౧౪	౧౧	మకరకుంభయోః	౮	౮
కటకస్య	౮	౧౧		—	—

మొత్తం పాళ్లు ౧౫

రాజ్యపూజ్య రాజావమానాని

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషస్య	౧	౭	తులాయాః	౫	౬
వృషభస్య	౪	౭	వృశ్చికస్య	౧	౨
మిథునస్య	౭	౬	ధనుషః	౪	౯
కటకస్య	౩	౩	మకరస్య	౭	౮
సింహస్య	౬	౩	కుంభస్య	౩	౫
కన్యాయాః	౨	౬	మీనస్య	౬	౫

సంవత్సర ఫలాని

అశ్వి, పుష్య, స్వాత్యభిజితాం	మనస్తాపః
భర, ఆశ్లే, విశాఖ; శ్రవణానాం	రాజపూజ్యతా
కృత్తికా, మఘ, అనూ, ధనిష్ఠానాం	కలహః
రోహిణీ, పూఫ, జ్యే, శతతారాణాం	ధూమణం
మృగ, ఉఫ, మూలా, పూభాణాం	రోగః
ఆర్ద్రి, హస్త, పూషా. ఉభాణాం	ఆయుర్వ్యయం
పున, చిత్ర, ఉషా, రేవతీనాం	అర్థలాభః

అబ్దత్రయ ఫలం

చాంద్ర సౌరమానాభ్యాం బహుధాన్య సంవత్సర ఫలం

అనీతిరఖిలావృష్టి ర్బహుధాన్యాఖ్యవత్సరే,
వివిధై ర్ధాన్యనిచయై స్సంపూర్ణానిఖిలాధరా.

సంపూర్ణ వృష్టిచేత భూమి అన్ని ధాన్యములను ఫలించును. అవినీతి లోకమం దధికము. బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాది ఫాల్గున బ ౧౨ పర్యంతం.

వికృతి సంవత్సర ఫలం

ముష్ణంతి తస్కరాలోకం వికృతప్రకృతి స్తథా,
వికారా అల్పవృష్టిశ్చ వికృతేబ్దే ప్రజారుజః.

లోకమున చోరభయమధికము. స్వల్పమైన వృష్టిగల్గును. రోగ బాధ గల్గును. ప్రజలు వికారముగల్గిన ప్రకృతి గలవా రగుదురు.

గురూదయమానీయ భాద్రపదాబ్ద ఫలం

అబ్దేభాద్రపదేవృష్టిః క్షేమారోగ్యం క్వచిత్క్వచిత్,
పూర్వసస్య సమృద్ధిస్స్యా న్నాశం యా త్యపరంఫలం.

మంచివర్షము లుండును. అచ్చటచ్చట జనులు క్షేమారోగ్యములు గల్గివుందురు. తొలకరిపంట పండును. పైరపంట నశించును.

అథ రాజాదీనాం ఫలాని

తత్ర రాజ్ఞశ్శుక్రస్య ఫలం

శుక్రస్యరాజ్యే బహుసస్యసంకులాసు తీవ్రవేగాస్సరితోంబురాశిభిః,
ఫలంతివృక్షాబహుగో ప్రసూతిర్వ సుంధరాపార్థివసౌఖ్యసంయుతా.

భూమి చక్కగా ఫలించును. నదులు జలపూర్ణముగా ప్రవహించును. వృక్షములు ఫలించును. గోవులు క్షీరప్రదు లగును. రాజులు సౌఖ్యముగా నుందురు.

మంత్రిణః బుధస్య ఫలం

మంత్రీశశాంకతనయే ప్రహృతవాయు ర్నిగంతరం వాతి,
మధ్యమఫలదాధరణీయ వచణాకే హూయసహర్ఘతాపి.

వాయువు అధికముగా వీచును. భూమి సామాన్యముగా ఫలించును. యవలకు గోధుమలకు ధరలు పెరుగును.

సేనాపతేః కుజస్య ఫలం

[illegible]

జనులకు రోగబాధయును, అగ్నిభయప్రవనములును, గల్గును. [illegible] కలహము గల్గును. పొట్టుగల ధాన్యములకు [illegible] ధర పెరుగును.

సస్యాధిపతేశ్శనేః ఫలం

శనిసుతేయది ధాన్యపతౌ జనాన్నృపతిభిఃపరిపీడితవిగ్రహాః,
గదభయంతుమధాన్య మహార్ఘతా దురితవాదవివాదయుతా నరాః.

ప్రజలు వ్యాధిగ్రస్తులయి రాజులచేత పీడింపబడుదు రన్యోన్య కలహము గల్గియుందురు. పొట్టుగల ధాన్యములకు ధర పెరుగును.

అతివృష్టి స్సుభిక్షంచ [illegible]
మానవానిరుజాస్సర్వే పశ్చాత్ధాన్యం నపచ్యతే
[illegible] తాంయాతి మృత్యేథా వ్యాధి పీడనం.

అధికమైన వర్షము లుండి లోకము సుభిక్షముగా నుండును.
[illegible] ఫలించును. అపరధాన్యములు ఫలించవు. ధాన్యము
లకు ధరలు సామాన్యముగా నుండును.

అర్ఘాధిపతేః కుజస్య ఫలం

భూమీచార్ఘపతౌ స్వల్పవృష్టి ర్వాయుసమన్వితా
కృషివృష్టిః క్వచిద్ధాన్యం ప్రజారోగ్యం క్వచిత్క్వచిత్.

గాలి అనేకముగాను వర్షము స్వల్పముగాను వుండి, వర్ష ధాన్య ప్రజారోగ్యములు నియతముగా లేక దేశభేదముచే మారుచుండును.

మేఘాధిపతే ర్బుధస్య ఫలం

గర్జితాశని పాషాణ వాతాన్వితపయోధరాః,
మధ్యదేశే మహావర్షం శుభధాన్యసమర్ఘతా
బుధే మేఘాధిపే చైవ బహుసౌఖ్యయుతామహీ.

మేఘములు, అధికమైన గాలితోను, గర్జనముతోను, పిడుగులుపడుటతోను, వడగండ్లతోను కూడియుండును. మధ్యదేశమందు మంచివర్షముండును. పొట్టుగల ధాన్యములకు ధర పెరుగును. ప్రజలు సుఖముగా నుందురు.

రసాధిపతే శ్చంద్రస్య ఫలం

బహువారి ముచో మేఘా ధనధాన్యఫలామహీ,
[illegible] ద్ర పయాంసిఘృత శర్కరాః,
[illegible] ప్రజాయంతే చంద్రేసోమే రసాధిపే.

[illegible] సుభిక్షముగా నుండి ధన ధాన్యములతో [illegible]. నువ్వులు, నూనె, బెల్లము, మైనము, పాలు, నెయ్యి, చక్కెర వీట్లకు ధర పెరుగును.

నీరసాధిపతే శ్శనేః ఫలం

అయఃసింధూపలోహానాం కృష్ణవస్త్రాదివస్తునాం,
శృంగాశ్మఫలకానాంచ లోహాత్రపుటిలాంభసాం
అర్ఘవృద్ధిః ప్రజాయేత మందే నీరసనాయకే.

ఇనుము, లోహము, నల్లనివస్తువులు, వస్త్రములు, కొమ్ములు, రాళ్లు, మాంసము, సీసము, నువ్వులు, నూనె వీట్లకు ధర పెరుగును.

పురోహితస్య శనేః ఫలం

మధ్యసస్యార్ఘ వృష్టిస్స్యా ద్బుద్ధిహీనాః పురోహితాః,
నరాణాంసుఖమత్యంతం సూర్యపుత్రే పురోహితే.

పురోహితులు మందబుద్ధిగల వారగుదురు. వర్షములు ధరలు, పంటలు సామాన్యముగా నుండును. జనులు సుఖముగా నుందురు.

పరీక్షకస్య శనేః ఫలం

పరీక్షకే సూర్యసుతే బుద్ధిహీనాః పరీక్షకాః,
అనర్ఘ అల్పవృష్టిశ్చ కృష్ణద్రవ్య సమృద్ధితా.

[illegible]

బాగాపండి ధరలుతగ్గి స్వల్పమైన వర్షముండును.

గణకస్య రవేః ఫలం

సర్వేయుద్ధరతా భూపా అనర్ఘం వ్యాధిసంకులం,
అన్యోన్యవైరిణ స్సర్వే గణకే భాస్కరేసతి.

రాజులు అన్యోన్యకలహము గల్గి యుద్ధాసక్తులగుదురు. లోకమున వ్యాధులు అధికముగా నుండును. ధరలు తగ్గివుండును.

గ్రామపాలకస్య బుధస్య ఫలం

గ్రామాణాంపాలకే సౌమ్యే సుఖినో గ్రామవల్లభాః,
గ్రామాణాం సుఖమత్యంతం రాజానో నయశాలినః.

గ్రామములున్ను గ్రామాధిపతులున్ను సుఖముగా నుందురు. రాజులు నీతితో ప్రవర్తింతురు.

దైవజ్ఞస్య కుజస్య ఫలం

చోరాగ్నిశస్త్రబాధాచ రాజానో యుద్ధకాంక్షిణః,
దైవజ్ఞే భూమితనయే దైవజ్ఞాః స్త్రీప్రబుద్ధయః.

దైవజ్ఞులు స్త్రీలవంటి స్వభావము గల్గియుందురు. లోకమందు చోరాగ్నిబాధ యుండును. యుద్ధము గల్గును.

పశుపాలకస్య గోపాలస్య ఫలం

పశువృద్ధిస్సుభిక్షంచ బహుసస్యార్ఘసంపదః,
సంపూర్ణతృణవృష్టిశ్చ గోపాలే పశునాయకే.

పంటలు బాగాపండి లోకము సుభిక్షముగా నుండును. పశువులు క్షీరప్రదము లగును. వర్షము లుండును.

స్థానసంరక్షకస్య బలభద్రస్య ఫలం

ప్రవర్ధనం-ధాన్యఫలపుష్ప క్షీరములు సమృద్ధిగా నుండును.

పుష్కరాఖ్య మేఘ ఫలం

నైవకందఫలమూలవివృద్ధి ర్జాయతే వివిధపాతకవృద్ధిః,
రోగతో జనకృశత్వ మనల్పం పుష్కరేజలధరే జలమల్పం.

వర్షము స్వల్పముగా నుండును. జనులు వ్యాధిచే పీడింపబడెదరు. పాపము అధిక మగును. కందమూలఫలాదులు ఫలించవు.

మేరోరీశాన్య దిగ్భాగే మేఘోత్పత్తిః,
తేన ఆఢక చతుష్టయ పరిమితం వర్షం భవతి,
వర్ష విభాగక్రమః అష్టభాగాస్సముద్రేషు పర్వతేషు తథాపర,
త్రిభాగాశ్చ ధరణ్యాంవై ఏవంవర్షతి చ త్రిధా

ఆఢక ఫలం

చతురాఢకే వర్షం మధ్యమం,
ఆఢకో బ్రాహ్మణహస్తగతః, తత్ఫలం దుర్భిక్షం.
ప్రవహాఖ్యో వాయుః,
తేనఆఢక త్రితయ పరిమిత వాయుర్వాతి,
నందసారి నామక నాగఫలం
మహావృష్టిం కురుతే నందతేజనః.

అధికమైన వర్షము లుండుటచే జనులు సంతోషించెదరు.

భూమివాహే విరాటేషు భూమిస్సర్వస్థావిభీతాస్యాత్,

ప్రజానాం ప్రబలారోగ్యం సువర్షం సర్వదిక్షుచ.

ప్రజలు భయములేక ఆరోగ్యవంతులై సుఖముగా నుందురు. వర్షము అన్ని దేశములందును బాగుండును.

ర వి చా ర ఫ లం

అహో, చైత్ర శు ౧౪, బుధవాసరే ఉదయాది ఘ ౩౭-౫౧ సమయే రవే ర్మేషప్రవేశాత్త్వా త్తత్ఫలాని.

కాలఫలం : సౌభాగ్యం.

సమయఫలం : అనర్ఘ కలహప్రదా.

వారఫలం : అతివృష్టిః.

మేష సంక్రాంతిఫలము, అధికమైన వర్షము ఉండి పంటలు పండుట. ధరలు తగ్గివుండుట, అన్యోన్యకలహము గల్గివుండుట.

(ఈఫలము చైత్రవైశాఖ మాసములందు జరుగును)

ఆ ర్ద్రా ప్ర వే శ ఫ లం

జ్యేష్ఠ బ ౧౫ గురువాసరే ఉదయాది ఘ ౩౧-౫౩ సమయే రవే రార్ద్రాప్రవేశాత్త్వా త్తత్ఫలాని.

కాలఫలం : సస్యాభివృద్ధి.

తిథిఫలం : అల్పవృష్టిః.

వారఫలం : వృష్టివినాశనం.

నక్షత్రఫలం : వృష్టి ర్మధ్యమా.

యోగఫలం : శుభదం.

కరణఫలం : దుర్భిక్షం.

వర్షము తక్కువ. పూర్వసస్యము ఫలించును. (ఈఫలము ఆషాఢ శ్రావణమాసములలో జరుగును) దుర్భిక్షభయము గల్గును.

మకర సంక్రాంతి ఫలం

ప్లవత్సం॥ర పుష్య బ ౫ శనివాసరే ఉదయాది ఘ ౫-౧౨ సమయే రవే ర్మకరప్రవేశాత్త్వా త్తత్ఫలాని.

వ్యాఘ్రముఖం కృష్ణవర్ణంచ సురూపంచ త్రినేత్రకం,

శ త్రబాహుం ద్విపాదంచ త్రిశీర్షం గజవాహనం

అష్టవక్త్రో విశాలాక్షో లంబభ్రూర్దీర్ఘనాసికః.

కలిపోజన మాన్నత్యం విస్తీర్ణం ద్వాదశస్మృతం,

ఏవం రూపం సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతేః పురుషస్యహి.

... రాక్షసనామధేయః చండాలారిష్టం. నిర్మలోదకస్నానం శుభం. నీలవస్త్రధారణం మహాభయంలాఘారసగంధః యుద్ధం. జపా కుసుమ ధారణం యశోహానిః గోమేధికాభరణం పశునాశనం సీస పాత్రే భక్షణం ఆరోగ్యం. పయఃపానం పశునాశనం. బదరీఫలభక్షణం శుభంభవతి॥ గజవాహనం రాజారిష్టం కోదండాయుధం ... కాంచనఛత్రం స్వర్ణనాశనం। అస్త్రధారణం రోగభయం। ఆగ్నేయ దిగ్యానం తద్దేశారిష్టం విస్మయచేష్టా ప్రజావ్యాధిః। నివిష్టావస్థా సస్య వృద్ధిః.

ప క్ష ఫ లం

కృష్ణపక్షే యదాపుష్యే మకరం యాతిభాస్కరః.

సువృష్టిః క్షేమమారోగ్యం సుభిక్షం సస్యసదః

తిథిఫలం : ఈతిబాధా.

వారఫలం : వ్యాధిదుర్భిక్ష తస్కరైః భయం.

మతాంతరే ఫలం : రాజయుద్ధం.

కాలఫలం : పూర్వాహ్ణే నృపతీన్హంతి.

ముహూర్తఫలం : మహార్ఘ.

లగ్నఫలం : రోగబాధా. నక్షత్రఫలం. సస్యారిష్టం.

రాజులు అన్యోన్య కలహములు గల్గివుందురు. ప్రజలు వ్యాధి తస్కర దుర్భిక్షములచేత పీడింపబడుదురు. లోకమున యుద్ధభయము గల్గును. చండాలురకు రాజులకు అరిష్టముగల్గును. పశువులు వ్యాధి వల్ల నశించును. అంగవంగదేశములకు దుర్భిక్షాదివిపత్తు సంభవించును. ధరలు పెరుగును. బంగారము విశేషముగా వ్యయమగును. (ఈ ఫలము పుష్య మాఘ మాసములలో జరుగును.)

చంద్రచారః

భరణ్యాది మణ్డలఫలం : క్షేమం.

జ్యేష్ఠశుక్ల ప్రతిపద్యుక్తవారఫలం :

సుభిక్షం క్షేమ మారోగ్యం వృష్టిసస్యవివర్ధనం.

ఆనందనిరతా ధాత్రీ.

ఆషాఢశుక్ల పంచమీయుక్త వారఫలం : తాపం.

ఆషాఢశుక్లపంచమీ యుక్తచిత్రాఫలం.

సర్వసస్యసమృద్ధిస్స్యాత్ప్రమోదంతే నిరామయాః.

తత్కృష్ణపక్ష రోహిణీ యోగఫలం : మధ్యమా.

వర్షములు తక్కువగా కురియును. పూర్వసస్యములు (తొలకరి పంటలు) బాగాపండును. జనులు సౌఖ్యము ననుభవించెదరు. (ఈ ఫలము జ్యేష్ఠాషాఢమాసములలో జరుగును.)

ఉ

నిమీ   సంమీ

ప   తూ

మోక్ష   స్పర్శ

ద

ఏతత్సంవత్సర కార్తీక శుక్ల పూర్ణిమా సోమవాసరే భరణీ నక్షత్రే. కేతుగ్రస్త సంపూర్ణ చంద్రగ్రహణం. కపిలవర్ణః. అవమర్దన నామకః. ఆగ్నేయమండలం.

	ఘ-వి.	గం-ని.
సూర్యోదయాది ఆగ్నేయ స్పర్శకాలః	౪౯-౧౬	1-43
ఈశాన్య సంమీలనకాలః	౫౧-౫౮	2-52
మధ్యకాలః	౫౩-౩౩	3-30
వాయవ్యనిమీలనకాలః	౫౫-౨౦	4-17
నైరృతి మోక్షకాలః	౫౮-౨	5-18
ఆద్యంతపుణ్యకాలః	౮-౪౬	3-30

వారఫలము: రాజులు కలహింతురు. ధాన్యధరలు పెరుగును. దూదిధర పెరుగును.

రాశిఫలము: జనులకు రోగపీడగల్గును. పంటలకు అరిష్టము. పాంచాల, కాంభోజ, కిరాతత్రిలింగదేశములకు పీడగల్గును.

గ్రాసఫలం: దుర్భిక్షం.

నక్షత్రఫలం: గోధి, వెండి, చక్కెర మొదలగువాటికి యూ కుమాసములవరకు ధర పెరుగును.

అయనఫలం: బ్రాహ్మక్షత్రియులకు పీడ గల్గును.

దిక్ఫలం: పశువులకు పీడగల్గును.

వర్ణఫలం: మృగములకు, పశువులకు, మ్లేచ్ఛులకు పీడగల్గును. దుర్భిక్షముగా నుండును.

మాసఫలం: మగధ, కోసల, గూర్జర సీన దేశములకరిష్టమగును.

మండలఫలం: ప్రజలకు పశువులకు రోగబాధ, సస్యారిష్టము.

ఈరోజున మధ్యాహ్నకాలమందు నిత్యభోజన ప్రత్యాబ్దికాదుల నాచరించుట కర్తవ్యంతిరములేదు. రాత్రిభోజనము పనికిరాదు

వర్షవిషయక కార్తె వేళవాహనాదుల చక్రం

ఇంగ్లీషు తేదీ	ఫాసలీ తేదీ	మాసం తిథి	వారం	కార్తె	ప్రవేశకాలం ఘ-వి	స్త్రీ. పుం. వివరం	జలరాశి వివరం	వాహనం	ఫలము
1938	౧౩౪౭								
18 ఏప్రిల్	౯ ఖుర్దాద్	చైత్ర శు ౧౪	బు	అశ్విని	౨౮-౨౫	స్త్రీ. పుం	నిర్జల	మండూక	సామాన్యవృష్టి
27 ,,	౨౩ ,,	,, బ ౧౨	,,	భరణి	౯-౨౬	పుం. పుం	,,	మహిష	అనావృష్టి
10 మే	౫ తీర్	వైశా శు ౧౧	మం	కృత్తిక	౫౭-౪	స్త్రీ. పుం	,,	జంబుక	,,
24 ,,	౧౯ ,,	,, బ ౧౦	,,	రోహిణి	౫౧-౦	పుం. పుం	పూర్ణజల	మయూర	సువృష్టి
7 జూన్	౨ అమర్దాద్	జ్యేష్ఠ శు ౧౦	,,	మృగశిర	౪౯-౪౨	స్త్రీ. పుం	,,	అశ్వ	అర్ధవృష్టి
21 ,,	౧౬ ,,	,, బ ౮	,,	ఆర్ద్ర	౫౨-౧౮	,,	నిర్జల	మేష	పాదవృష్టి
5 జూలై	౩౦ ,,	ఆషాఢ శు ౮	,,	పునర్వసు	౫౬-౨౩	స్త్రీ. స్త్రీ	అర్ధజల	నర	,,
19 ,,	౧౩ మహాశేవర్	,, బ ౭	,,	పుష్యమి	౫౯-౨౬	,, పుం	పూర్ణజల	జంబుక	అర్ధవృష్టి
3 ఆగస్టు	౨౮ ,,	శ్రావణ శు ౮	బు	ఆశ్లేష	౦-౫౧	,, స్త్రీ	,,	మహిష	పూర్ణవృష్టి
16 ,,	౧౦ మెహర్	,, బ ౫	మం	మఖ	౫౭-౧౬	,, పుం	,,	అశ్వ	అర్ధవృష్టి
30 ,,	౨౪ ,,	భాద్ర శు ౫	,,	పుబ్బ	౪౮-౧౬	,, నపుం	నిర్జల	మండూక	అనావృష్టి
13 సెప్టెం	౮ ఆబాన్	,, బ ౪	,,	ఉత్తర	౩౨-౪౧	,, పుం	పూర్ణజల	గజ	సువృష్టి
27 ,,	౨౨ ,,	ఆశ్వ శు ౪	,,	హస్త	౧౦-౨౪	,, నపుం	పాదజల	మేష	అనావృష్టి
	౧౩౪౮								
10 అక్టో	౫ అజూర్	,, బ ౧	సో	చిత్త	౪౧-౫	స్త్రీ. పుం	నిర్జల	మండూక	,,
24 ,,	౧౯ ,,	కార్తీక శు ౧	,,	స్వాతి	౪-౪౫	,, స్త్రీ	పాదజల	అశ్వ	పాదజల
6 నవం	౨ దైసన్	,, శు ౧౪	ఆ	విశాఖ	౨౨-౧౮	పుం. నపుం	పూర్ణజల	మేష	,,
19 ,,	౧౫ ,,	,, బ ౧౩	శ	అనూరాధ	౩౪-౧౮	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	మహిష	,,
2 డిశం	౨౮ ,,	మార్గ శు ౧౦	శు	జ్యేష్ఠ	౪౧-౫౩	పుం. నపుం	,,	అశ్వ	అనావృష్టి
15 ,,	౧౧ బహుమన్	,, బ ౯	గు	మూల	౪౬-౦	స్త్రీ. పుం	,,	మేష	,,
28 ,,	౨౪ ,,	పుష్య శు ౬	బు	పూ. షాఢ	౫౧-౪	పుం. పుం	పాదజల	మహిష	పాదవృష్టి
1939									
10 జనవరి	౭ ఇస్పంది	,, బ ౫	మం	ఉ. షాఢ	౪౯-౩౯	స్త్రీ. పుం	,,	అశ్వ	,,
23 ,,	౨౦ ,,	మాఘ శు ౩	సో	శ్రవణం	౫౨-౪౦	పుం. పుం	,,	మండూక	,,
5 ఫిబ్రవరి	౩ ఫర్వర్ది	,, బ ౧	ఆ	ధనిష్ఠ	౫౮-౧౭	స్త్రీ. పుం	పూర్ణజల	మహిష	పూర్ణవృష్టి
19 ,,	౧౭ ,,	,, బ ౩౦	,,	శతభిషం	౮-౨	పుం. పుం	నిర్జల	గజ	స్వల్పవృష్టి
4 మార్చి	౩౦ ,,	ఫాల్గుణ శు ౧౪	శ	పూ. భాద్ర	౨౨-౨౬	స్త్రీ. పుం	,,	మేష	,,
17 ,,	౧౨ ఆర్దీబేహె	,, బ ౧౨	శు	ఉ. భాద్ర	౪౩-౬	పుం. పుం	పాదజల	మహిష	,,

శ్రీ వైష్ణవసాంప్రదాయమున [illegible] నక్షత్ర నిర్ణయము

మాసము	పక్షము	తిథి	వారము	పేరు	
చైత్ర	శుక్ల	౧౩	మంగ	శ్రీరంగనాచ్చియార్	తిరునక్షత్రం
,,	బహు	౧౪	శుక్ర	వడుగనంబితిరు	,,
వైశా	శుక్ల	౧	ఆది	ఉయ్యకొండార్	,,
,,	,,	౫	బుధ	ఎంబెరుమానార్	,,
,,	,,	౬	గురు	వక్రవర్తి తి[illegible]నార్	,,
,,	,,	౧౨	బుధ	శేవప్పెరుమాళ్	,,
,,	,,	౧౩	గురు	మధురకవులతిరు	,,
,,	,,	,,	,,	అనంతాళ్వార్	,,
,,	,,	౧[illegible]	శుక్ర	[illegible]గహాసింగర్	,,
జ్యేష	,,	౧౩	శుక్ర	నమ్మాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౪	శని	పెరియాళ్వార్	,,
ఆషా	,,	౧౦	గురు	పెరి[illegible]ళ్వార్	,,
,,	,,	౧౨	శని	నాథమునులతిరు	,,
శ్రావ	,,	౪	శని	ఆండాళ్ తిరు	,,
,,	,,	౬	సోమ	బసవనారాయణ పెరుమాళ్	,,
,,	,,	౧౪	బుధ	తెర్కాళ్వా[illegible]	,,
,,	,,	౧౫	గురు	విఖనసాచార్యతిరు	,,
,,	బహుళ	౮	శుక్ర	కణ్ణన్ తిరు	,,
ఆశ్వ	శుక్ల	౧౦	మం	వేదాంతదేశికతిరు	,,
,,	కార్తి	౫	శుక్ర	మనవాళ మహామునితిరు	,,
కార్తి	,,	౬	శని	సేనయ మొదలియార్	,,
,,	,,	౮	సోమ	పోయిఘయాళ్వార్	,,
,,	,,	౯	మం	భూతత్తాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౧	గురు	పేయాళ్వార్	,,
మార్గ	,,	౧౪	మం	తిరుమంగైయాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౫	బుధ	తిరుప్పాణియాళ్వార్	,,
,,	బహుళ	౩౦	బుధ	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్	,,
మాఘ	,,	౧	ఆది	తిరుమడిశైయాళ్వార్ తిరు	,,
,,	,,	౫	బుధ	కూరత్తాళ్వార్	,,
ఫాల్గు	శుక్ల	౯	మం	తిరుక్కచ్చినంబికూర్	,,

శ్రీ మధ్వ[illegible] సంప్రదాయమున [illegible] కృష్ణ దినములు

మాసము	పక్షము	తిథి	వారము	పేరు		
చైత్ర	శుక్ల	౨	శని	పద్మవ్యాస	శ్రీ [illegible]	[illegible]
,,	,,	౫	శుక్ర	శకీనాథ	,,	,,
,,	,,	౧౩	మం	సత్య[illegible]	,,	,,
,,	బహుళ	౩	ఆది	వాగీశ	,,	,,
,,	,,	౧౦	సోమ	సత్యవిజయ	,,	,,
వైశా	శుక్ల	౨	సోమ	సత్య[illegible]	,,	,,
జ్యేష్ఠ	,,	౨	మం	సత్య[illegible]	,,	,,
,,	బహుళ	౨	మం	సత్యబ్రాహ్మ	,,	,,
,,	,,	౨	బుధ	రఘువీర	,,	,,
ఆషా	శుక్ల	౯	మం	సత్య[illegible]రాజ	,,	,,
,,	బహుళ	౫	ఆది	శ్రీ విజయ	,,	,,
,,	,,	౩౦	బుధ	రాఘవేంద్ర	,,	,,
శ్రావణ	శుక్ల	౭	మం	సత్యవర	,,	,,
భాద్ర	,,	౧౦	ఆది	సత్య[illegible]	,,	,,
,,	బహుళ	౩౦	శుక్ర	మాధవ	,,	,,
కార్తి	శుక్ల	౭	ఆది	సత్యవీర	,,	,,
,,	,,	౭	ఆది	వేదనిధి	,,	,,
,,	బహుళ	౩	గురు	విద్యానిధి	,,	,,
,,	,,	౧౪	ఆది	పద్మనాభ	,,	,,
మార్గశి	శుక్ల	౧౧	శని	సత్యనిధి	,,	,,
,,	,,	౧౨	ఆది	రఘునాథ	,,	,,
పుష్య	,,	౧౧	సో	రఘూత్తమ	,,	,,
,,	బహుళ	౬	బుధ	సత్యకామ	,,	,,
,,	,,	౭	గురు	నరహరి	,,	,,
,,	,,	౩౦	శుక్ర	పురందరదాస	,,	,,
ఫాల్గు	శుక్ల	౨	మం	సత్యబోధ	,,	,,
,,	,,	౪	గురు	వ్యాసరాజస్వామి	,,	,,
,,	,,	౬	శని	సత్యవ్రత	,,	,,

గురు శుక్రయో ర్మౌఢ్యనిర్ణయః

ఫాల్గున శు ౧ సోమవారం నుంచి బ ౩౦ మంగళవారము వరకు గురుమౌఢ్యము. కార్తిక బ ౫ శనివారంనుంచి మార్గశిర శు ౨ బుధవారంవరకు పశ్చాదస్తమిత శుక్రమౌఢ్యము.

పుష్కర నిర్ణయః

కార్తిక శు ౧౪ ఆదివారంనాడు సింధునదీ పుష్కరారంభము.

చాంద్రార్ఘ్యలు = చైత్ర, వైశా, జ్యేష్ఠ, ఆషా, భాద్ర, ఆశ్వ, మాఘ, ఫాల్గున మాసములందు సమార్ఘ, శ్రావణ మార్గశిరములందు మహార్ఘ్యము, కార్తిక పుష్యమాసములందు అత్యర్ఘ్య.

సౌరార్ఘ్యలు = మేష, మిథున, సింహ, కన్య, తుల, వృశ్చిక, ధనుర్మకర మీనమాసములందు అత్యర్ఘ్య కర్కాటక మాసమందు సమార్ఘ్య వృష కుంభమాసములందు మహార్ఘ్య.

రాబోవు ప్రమాది సం॥ర రాజాదిసూచన

రాజు బుధుడు	రసాధిపతి కుజుడు
మంత్రి గురుడు	నీరసాధిపతి రవి
సేనాపతి గురుడు	ఆర్ద్రాప్రవేశకాలము పగలు
సస్యాధిపతి రవి	పంటలు ౯ వీసములు
ధాన్యాధిపతి శని	పశుపాలకుడు బలరాముడు
అర్ఘాధిపతి గురుడు	స్థానసంరక్షకుడు కృష్ణుడు
మేఘాధిపతి గురుడు	

గురునకు నాలుగు ఆధిపత్యములు గల్గుటవల్లను, బుధుడు రాజగుటవల్లను పంటలు చక్కగాపండును. సకాలమున వర్షముండును. పశువులు క్షేమముగానుండి క్షీరప్రదములగును. లోకము సుభిక్షముగానుండును. ౩ తూములవర్షము.

కుజునకు నక్షత్ర చారఫలము :— చైత్ర శు ౧ నుండి వై ౧౨ వరకు, కృత్తికలో నుండుటవల్ల దక్షిణదేశములో [illegible] గ్రామములలో అగ్నిబాధలు విశేషముగా నుండును. ధాన్యముల ధర పెరుగును. చైత్ర బ ౧౨ నుండి వైశా బ ౨ వరకు, రోహిణిలో నుండుటవల్ల వర్షముండదు. చల్లని గాలులు వీచుచుండును. పశువులకు పీడ గల్గును. ప్రత్తినూలు వస్త్రములకు వెండిబంగారములకు ధర పెరుగును వైశా బ ౩ నుంచి జ్యేష శు ౯ వరకు, మృగశిరలో నుండుట వల్ల వర్షము కురియును. ప్రత్తిధర పెరుగును. జ్యేష్ఠ శు ౯ నుంచి బ ౧౩ వరకు ఆర్ద్రలో నుండుటవల్ల అధికముగా వర్షించును. జ్యేష్ఠ బ. ౧౩ నుంచి ఆషా బ ౮ వరకు పునర్వసులో నుండుటవల్ల గోమహిష్యాది క్షీరస్రవ జంతువులకు పీడ గల్గును. నువ్వులు, నూనె, వేరుసెనగ, ఆముదాలకు ధర పెరుగును. ఆషాఢ బ ౫ నుంచి శ్రావణ శు ౧ వరకు పుష్యమీ నక్షత్రములో నుండుటవల్ల వర్షములు తక్కువగా నుండును. లోకమున చోరరోగాదిబాధ లుండును. రాష్ట్రములు అన్యోన్యము కలహించు చుండును. నెయ్యి, వెండి, బంగారములకు ధర పెరుగును. అదిమొదలు భాద్రపద శు ౨ వరకు ఆశ్లేషా నక్షత్రమం దుండుటవల్ల వర్షమునకు ప్రతిబంధకము పైరుల కరిష్టము వ్యాధిభయము ధాన్యాదుల ధర పెరుగుట గల్గును. అదిమొదలు భాద్ర శు ౯ వరకు మఖా నక్షత్రములో నుండుటవల్ల వర్ష ముండదు. నువ్వులు, నూనె, వేరుసెనగ, ఆముదాలు, పెసలు, మినుములు వగైరాలకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు ఆశ్వ శు ౧౨ వరకు పూ. ఫ యం దుండుటవల్ల ప్రజలలో వ్యాధి తక్కువాది గా నుండు, వర్ష ముండక పోవుట. నూనెలకు సెనగల మొదలైనవాటికి ధర పెరుగును. అదిమొదలు కార్తి శు ౭ వరకు ఉ. ఫ యం దుండుటవల్ల నల్లధాన్యములకు ధరలు పెరుగును, స్వల్పముగా వర్ష ముండును, పశువులకు పీడగల్గుటయు తటస్థించును. అదిమొదలు కార్తి బ ౧౩ వరకు హస్తయందుండుటవల్ల వేరుసెనగ, మిర్చి, పొట్టిధాన్యము, బెల్లము, ఉప్పు, బంగారములకు ధరలు పెరుగుట, స్వల్పముగా వర్షించుటయు తటస్థించును. అదిమొదలు పుష్య శు ౧౦ వరకు చిత్తా స్వాతుల యం దుండుటవల్ల, వర్ష ముండదు. ప్రజలకు పశువులకున్ను రోగపీడ గల్గును. ధాన్యము, గోధుమలు, బంగారము, మిరియాలు, వక్కలు మొదలుగాగల వాటికి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు మాఘ శు ౩ వరకు విశాఖయం దుండుటవల్ల దూది, వేరుసెనగ, నువ్వులు, సెనగలు, మినుములు పెసలు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు ఫాల్గు బ ౩ వరకు అనూరాధా జ్యేష్ఠలం దుండుటవల్ల స్వల్పవృష్టి, ప్రజలకు, పశువులకు వ్యాధిపీడ, ధాన్యాదుల ధరలు సమానముగా నిలబడియుండుటయు జరుగును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువరకు మూలయం దుండుటవల్ల వేరుసెనగ మొదలగు పొట్టు గలనూగింజలకు ధరలు విశేషముగా పెరుగును.

బుధునకు నక్షత్రచార ఫలము :— అశ్వని, భరణి, [illegible] వరకు అశ్వనియందు వక్రించియుండుటవల్ల వర్ష ముండును.

[illegible] నుండును. ధాన్యము గోధుమలు, సెనగ, నెయ్యి, మిర్చి, బెల్లము మొదలగువానికి ధర పెరుగును. అదిమొదలు జ్యేష్ఠ శు ౩ వరకు భరణియందుండుటవల్ల సింగళకు బంగాళాలకు పీడ గల్గును. లోకమునందు చోర, రోగాగ్ని భయములుండును. వేరుసెనగ మొదలగు [illegible] ధరలు పెరుగును—అదిమొదలు జ్యేష్ఠ శు ౧౧ వరకు కృత్తికయందుండుటవల్ల వర్షము స్వల్పముగానుండి ఎండ తీవ్రము గానుండి ప్రజలకు వ్యాధిభీతి గల్గును. ధాన్యము, సెనగలు, నువ్వులు, వెండి, బంగారములకు ధరలు తగ్గును—అదిమొదలు జ్యేష్ఠ బ ౨ వరకు రోహిణియందుండుటవల్లను అస్తమించుటవల్లను దూది వేరుసెనగలకు ధరలు బాగా పెరుగును. వర్షము తక్కువ – అదిమొదలు జ్యే బ ౭ వరకు మృగశిరయందుండుటవల్ల మంచివర్షము లుండి పైరులు చక్కగానుండును. లోకమందు వ్యాధి మొదలైన ఉపద్రవములు తొలగిపోయి సుభిక్షముగా నుండును. అదిమొదలు జ్యేష్ఠ బ ౩౦ వరకు ఆర్ద్రయందుండుటవల్ల అధికమైన వర్షము లుండును. జనులు సుఖముగా నుందురు. గోధుమలు, ధాన్యము, నువ్వులు, మినుములు, పెసలు, నూనె మొదలైనవాటికి ధర తగ్గియుండును. అదిమొదలు ఆషాఢ శు ౩ వరకు పునర్వసు నందుండుటవల్ల బాలురకు రోగపీడగల్గును. దూది, బంగారము, వేరుసెనగ మొదలగువాటికి ధరలు తగ్గును. అదిమొదలు ఆషా శు ౧౪ వరకు పుష్యమియం దుండుటవల్ల రాజులు పరస్పర కలహములు గల్గియుండును. ధాన్యము, గోధుమ, వెండి, బంగారముల ధర తగ్గును–అదిమొదలు ఆషాఢ బ ౭ వరకు ఆశ్లేషయందుండుటవల్ల వర్షము లధికముగా నుండును. వేరుసెనగ, గోధుమ, వరిధాన్యములకు ధరలు తగ్గును. అదిమొదలు శ్రావణ శు ౭ వరకు మఖయం దుండుటవల్ల వర్షము లుండవు. వేరుసెనగ, అవిసెగింజలు, ఆముదాలు, గోధుమ, మిర్చి, వగైరాలకు ధరలుండును – అదిమొదలు శ్రా వ బ ౩౦ వరకు పూర్వఫల్గునియం దుండుటవల్ల రాజులు అన్యోన్యము కలహించుచుందురు. వర్షములుండక సస్యములకు అరిష్టముగల్గును. ధాన్యము, దూది, వెండి, నువ్వులు, నూనె, ఆముదాలు, మొదలగువాటికి ధరలు తగ్గును – అదిమొదలు భాద్ర బ ౩ వరకు వక్రించి మఖలో నుండుట వల్ల వర్షములుండును. ధాన్యము,గోధుమ, వేరుసెనగ, అవిసెగింజలు, కందులు, మిర్చి, బెల్లములకు ధరలుతగ్గును – అదిమొదలు ఆశ్వ శు ౧ వరకు వక్రించి పూర్వఫల్గునిలో నుండుటవల్ల ధాన్యాదులకు, వెండి, దూదులకు ధరలు పెరుగును – అదిమొదలు ఆశ్వ శు ౯ వరకు ఉత్తర ఫల్గునియం దుండుటవలన జొన్న, మిర్చి, మినుము, జనుము, వరి మొదలగు పైరులకు అరిష్టముగల్గును. వర్షములుండవు. ధాన్యములు, మినుములు, పెసలు, ఆముదాలు, గోధుమ, వేరుసెనగలకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు ఆశ్వ. శు పూర్ణిమవరకు హస్తయందుండుటవల్ల, వర్షము అధికముగా నుండును. లోకమున ప్రజాపశుపక్ష్యాదులు ఆరోగ్యముగా నుండును. బంగారము, వేరుసెనగ, అవిసెగింజలు, మిర్చి, [illegible] ధరలు పెరుగును – అదిమొదలు కార్తీక శు [illegible] వరకు చిత్తాస్వాతులయం దుండుటవల్ల వర్ష ముండదు. జనులు ఆరోగ్య

ముగా నుండును. బంగారము, వెండి, దూది, పచారీదినుసులు వేరు శెనగలకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు కార్తి బ ౧౧ వరకు పిత్తా యందుండుటవలన లోకమున వ్యాధిభయముండును. వర్షములు స్వల్ప ముగా నుండును. నువ్వులు, నూనె, ఆముదాలు, అవిసెగింజలు, వేరు శెనగ, దూది, వగయిరాలకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు కార్తి బ ౫ వరకు అనూరాధయందుండుటవల్ల లోకమున జనులకు వ్యాధులు తగ్గి ఆరోగ్యము చేకూరును. పంచభక్ష్యాదులకు మాత్రము పీడగల్గును. పప్పు ధాన్యములకు ధరలు తగ్గును - అదిమొదలు మార్గశిర శు ౧ వరకు జ్యేష్ఠయందుండుటవలన స్వల్పముగా వర్షముండును. నువ్వులను, ఇంగువ, బెల్లము, చక్కెర, కర్పూరము, వెండి, కంచు, ఇత్తడి, వరిధాన్యము, నెయ్యి మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు మార్గ బ ౬ వరకు మూలయందుండుటవలన లోకమున బాలురకు, ప్రజలకు, పశువులకు వ్యాధిభయముగల్గును. దూది, వెండి, వేరుశెనగ, రసవస్తువులకు ధరలు బాగాతగ్గును - అదిమొదలు పుష్య శు ౧౫ వరకువక్రించి జ్యేష్ఠయందుండుటచే, వర్షములుండవు. పచారీదినుసులు, చెరుకు, చక్కెర, బెల్లము, వరిధాన్యము, కర్పూరము, వెండి, కంచు, దూది, మొదలగువాటికి ధరలుతగ్గును—అదిమొదలు పుష్య బ ౧౧ వరకు మూలయందుండుటవలన లోకమున వ్యాధులు తగ్గి ఆరోగ్యము గల్గును. వర్షములు స్వల్పముగానుండును. వెండి, దూది, వేరుశెనగ మొదలగువాటికి ధరలుపెరుగును - అది మొదలు మాఘ శు ౫ వరకు పూ-షాయందుండుటవల్ల వర్షము బాగా కురి యును. ధాన్యములు, వేరుశెనగ, శెనగలు, మినుములు, కందులు, దూది వగైరాలకు ధరలుతగ్గును - అదిమొదలు మాఘ శు ౧౩ వరకు ఉ-షా యందుండుటవలన బాలురకు అరిష్టముగల్గును. ధాన్యాదుల ధరలుతగ్గును—అదిమొదలు మాఘ బ ౭ లు వరకు శ్రవణమందుండు టచే బెల్లము, శెనగ, పసుపు, మిర్చి, పొగాకు, వేరుశెనగ, దూది, వెండి మొదలగువాటికి ధరలుపెరుగును. మంచు విపరీతముగా నుండి అప్పుడున్న పైరులకు కరిష్టము గల్గును. స్వల్పవర్షముండును - అది మొదలు ఫాల్గుణ శు ౬ వరకు ధనిష్ఠ శతతారలందుండుటవలన గోవు పులకు జాడ్యములు గల్గును. జనులకుగూడ రోగబాధగల్గును. వెండి, బంగారము, మణులు, ముత్యములు, వక్కలు మొదలగువాటి ద్రవ్య ములు, దూది మొదలగువాటికి ధరలుపెరుగును - అదిమొదలు ఫాల్గుణ శు ౧౮ వరకు పూ-భాయందుండుటవల్ల పైనున్న పశువులయొక్క యు, జనులయొక్కయు రోగబాధలు తగ్గి క్షేమముగా నుండును. వెండి, కంచు వేరుశెనగలకు ధరలుండును. అదిమొదలు సంవత్సరాం తమువరకు ఉ-భాయందును రేవతియందును వుండుటవలన పశువులకు జనులకు పూర్ణముగా సౌఖ్యము చేకూరును. రాజులకు అన్యోన్యకల హములు గల్గును. వెండి, మణులు, ముత్యములు, ధాన్యము, బెల్లం, చక్కెర, నువ్వులు, వేరుశెనగ, దూది, ద్రాక్షకాయలు, ఏలకాయ లు, కుంకుమపువ్వు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును.

బుధునకు ఉదయాస్తఫలము:— చైత్ర శు ౧౩ నాడు బుధాస్తమయమువల్ల లోకము సుభిక్షముగా నుండును. వర్ష ముండును దూదిధరతగ్గును. వెండిధర పెరుగును. వైశాఖ శు ౧ బుధో దయమువలన గోవులకు రోగపీడగలుగును. వస్త్రములు, వరిధాన్యము, గోధుమ, దూదిధరలు పెరుగును—జ్యేష్ఠ శు ౧౨ బుధాస్తమయము వలన గోవులకు రోగపీడగల్గును. దూది, వేరుశెనగ, వెండి బంగారాది ధాతువులు, రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగును - ఆషా శు ౬ బుధోదయ మువల్ల వర్షముండదు. పశువులకు రోగబాధపోయి సుఖముగల్గును. ధాన్యములు, వేరుశెనగ, దూదిధరలు తగ్గును. శ్రావణ బ ౧౦ బుధా స్తమయమువల్ల వర్షము చాల తక్కువగానుండును. దూది, నూనె, నువ్వులు, ఉన్నిధరలు తగ్గును. వెండి, వేరుశెనగల ధర పెరుగును- భాద్ర, శు ౧౨ బుధోదయమువల్ల గోవులకు అరిష్టము గల్గును. వేరు శెనగ, అవిశెగింజలు, నూనె, ఆముదాలు, నువ్వులకు ధరలు తగ్గును— అశ్వి, శు ౨ బుధాస్తమయమువల్ల వర్షములు తక్కువగానుండును. చోరభయ ముండును. వరి ధాన్యము, వేరుశెనగ, మినుములు, పెస లుకు ధరలుపెరుగును. కార్తిక, శు ౬ బుధోదయమున లోకమున పరస్పరకలహములు. భూకంపాద్యుపద్రవములు గల్గును. దూది, వేరు శెనగ, నువ్వులు, పెసలు, ఆముదాలు, శెనగలకు ధరలు పెరుగును. మార్గశిర శు ౧౫ బుధాస్తమయమువల్ల ప్రజలకు రోగభయము గల్గును. రాజులు అన్యోన్యము కలహింతురు. దూది, వేరుశెనగ, వెండి వగై రాలకు ధరలు పెరుగును. మార్గశిర బ ౩౦ బుధోదయమువల్ల రాజులు అన్యోన్యము కలహించుచుందురు. కాని ప్రజలకు ఆరోగ్యము కల్గును ధాన్యాదులకు దూది వెండి వేరుశెనగలకు ధరలు తగ్గును. మాఘ శు ౧౨ బుధాస్తమయమువల్ల పంటలు స్వల్పముగా పండును వేరుశెనగ, నువ్వులు, నూనె, ఆముదాలు, అవిశెగింజలు, చక్కెర, బెల్లం, వెండి, బంగారము, దూది, మొదలగువాటికి ధరలుపెరుగును. ఫాల్గున శు ౧౮ బుధోదయమువల్ల అధికమైన వర్షములుండి సస్యా దులకు నాశము గల్గును. జనులు, రోగాదిపీడితు లగుదురు. మణులు, రత్నములు, వెండి, ముత్యములు చక్కెర, నువ్వులు, ధాన్యములకు ధరలు బాగా పెరుగును.

గురుచారఫలము:—అబ్దాదినుంచి జ్యేష్ఠ బ ౬ వరకు కుంభరాశియందు ఋజుగతిలో నుండుటవల్ల లోకము సుభిక్షముగా నుండును. కంచు, ఇత్తడి, రాగి, సీసము, బంగారము, లోహము, సుగంధములకు ధరలు తగ్గియుండును. చైత్రమాసమున జనులు రోగ పీడితు లగుదురు. ఉప్పు, ధాన్యములు, దూది మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు ఆశ్వి శు ౧౦ వరకు కుంభమందు వక్రించుట వల్ల జనులు ఆరోగ్యవంతులుగా నుందురు. దూది, వెండి, బంగారము మణులు, ముత్యములు రత్నములు, వేరుశెనగ, వక్కలు, పిప్పళ్లు ధాన్యములకు ధరలు తగ్గియుండును. అదిమొదలు ఆశ్వి బ ౧౩ వరకు వక్రగతిలో మకరమందుండుటచేత, ధాన్యాదులు దూది, వేరుశెనగ వెండి, బంగారము, ఇనుములకు ధరలు తగ్గియుండును. వర్షము లుండును. అదిమొదలు కార్తిక శు ౧౮ వరకు మకరమందుండుట చేత గోవులకు పీడగల్గుట, వర్షములేకపోవుట, లోకము దుర్భిక్షముగా

... కందులు, శనగలు, మిర్చి పిప్పళ్లకు ధరలు పెరుగుట, మ్లేచ్ఛ దేశమున భరిష్టముగల్గుటయు తటస్థించును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతముదనుక కుంభరాశియం దుండుటవల్ల లోకము సుభిక్షముగా నుండును. వెండి, బంగారము మొదలగుధాతువుల ధరలుతగ్గును. ఉప్పు, ..., పేరుశనగ, దూదిధరలు పెరుగును. దూదివస్త్రముల ధరలు విశేషముగా పెరుగును. ఫాల్గున మాసములో సూర్యాస్తమయము వల్ల అధికవర్షము లుండును. జనులు రోగపీడితు లగుదురు. గర్భిణీ స్త్రీలకు అనారోగ్యము గల్గును. వెండి, బంగారాది ధాతువులు, దూది పేరుశనగ మొదలగువాటి ధరలు బాగా పెరుగును. అబ్దాదినుంచి పుష్య శు ౫ వరకు గురుడు ధనిష్ఠా శతతారా నక్షత్రములం దుండుటవల్ల లోకము సుభిక్షముగానుండి అన్ని పంటలు చక్కగా పండును. వర్షములుండును. తరువాత సంవత్సరాంతముదనుక పూర్వాభాద్రయం దుండుటవల్ల వర్షమునకు ప్రతిబంధకముగా నుండి, జనులు రోగాదిబాధితులై లోకము దుర్భిక్షభీతిలో నుండును.

శుక్రచార ఫలము :— అబ్దాదినుంచి చైత్ర శు ౧౧ వరకు అశ్వినియం దుండుటవల్ల ధాన్యము, యవలు, గోధుములు, నువ్వులు, మినుములు, దూది, వస్త్రములకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు చైత్ర బ ౬ వరకు భరణియం దుండుటవల్ల పేరుశనగ, ధాన్యము, నువ్వులు, అనుములు, మొదలగువాటికి ధరలు విశేషముగా పెరుగును. అదిమొదలు వైశా శు ౩ వరకు కృత్తికయం దుండుటవల్ల వెండి, బంగారము, ధాన్యము, గోదుమ, శనగలు, నువ్వులు, ఆవాలు, మినుములకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు వైశా శు ౧౪ వరకు రోహిణియం దుండుటవలన లోకము ఆరోగ్యముగా నుండును. ధాతువులు పేరుశనగ, దూది మొదలగువాటి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు వైశా బ ౧౦ వరకు మృగశిరయం దుండుటవల్ల ధాన్యము అన్నిటికి ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు జ్యేష్ఠ శు ౭ వరకు ఆర్ద్రయం దుండుటవల్ల వర్షము స్వల్పముగా నుండును. అదిమొదలు జ్యే బ ౧ వరకు పునర్వసుయం దుండుటవల్ల లోకమున జనులకు అనారోగ్యము గల్గును. సస్యములకు అరిష్టముగల్గును. అదిమొదలు జ్యే బ ౩౦ వరకు పుష్యమియం దుండుటవల్ల లోకమున దుర్భిక్షభయమున్ను చోరాది బాధయున్ను గల్గును. అదిమొదలు ఆషా శు ౧౧ వరకు ఆశ్లేషయందుండుటవల్ల వర్షములుండవు, అదిమొదలు శ్రావ బ ౭ వరకు మఘ పూ. ఉ ఫయం దుండుటవల్ల వర్షములుండక జనులు అనారోగ్యవంతు లగుదురు. అదిమొదలు శ్రా బ ౩౦ వరకు హస్తయం దుండుట వల్ల వర్షము లధికముగా నుండును. అదిమొదలు భాద్ర శు ౧౩ వరకు చిత్రయందుండుటవల్ల జనులు అనారోగ్యవంతు లగుదురు. అదిమొదలు భాద్ర బ ౧౪ వరకు స్వాతియం దుండుటవల్ల జనులకు ఆరోగ్యము కల్గును. అదిమొదలు ఆశ్వ బ ౧ వరకు విశాఖయం దుండుటవల్ల వరిధాన్యము, పేరుశనగ మొదలగు పొట్టుధాన్యములకు ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు కార్తిక బ ౯ వరకు అనూరాధయం దుండుటవల్ల వర్షములు తక్కువగానుండి, పశువులకు వ్యాధిగల్గును. ఈకాలమందు ...

గల్గి సస్యారిష్టము సంభవించును. అదిమొదలు పుష్య శు ౧౦ వరకు వక్రించి విశాఖయందుండుటవల్ల వరిధాన్యము, పేరుశనగ మొదలగు పొట్టుధాన్యములకు ధరలు బాగా తగ్గును. తరువాత పెరుగును. మార్గ. శు. ౭. శుక్రోదయమువల్ల వర్షము లుండును. అదిమొదలు పుష్య బ ౧౭ వరకు అనూరాధయందుండుటవల్ల వర్షములు తక్కువగా నుండును. పశువులకు రోగములు గల్గును. అదిమొదలు మాఘ శు ౧౧ వరకు జ్యేష్ఠయందుండుటవల్ల బెల్లం, కస్తూరి సుగంధద్రవ్యములు, కంచు, రాగి, వెండి, దూది మొదలగువాటికి ధరలు మందగించి యుండును. అదిమొదలు మాఘ బ ౯ వరకు మూలయం దుండుటవల్ల వెండి, పేరుశనగ, దూదిధరలు బాగా పెరుగును. అదిమొదలు ఫాల్గు శు ౫ వరకు పూ-షాయందుండుటవల్ల కందమూలములు, పొట్టు ధాన్యముల ధరలు తగ్గును. అది మొదలు ఫా. బ ౩ వరకు ఉ-షాయం దుండుటవల్ల లోహం, వెండి, రాగి, ఇత్తడి మొదలగువాటి ధరలు తగ్గును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువరకు శ్రవణమందుండుటవల్ల చక్కెర, పిప్పళ్లు, వక్కలు, పేరుశనగ మొదలగు వాటి ధరలు పెరుగును. వర్షముండును.

ద్వారానుసారము శుక్రచారఫలం :— అబ్దాదినుంచి ఆషా. శు. ౧౧ వరకు మేఘద్వారమం దుండుటవల్ల అధికవర్షము లుండును. ధాన్యము ధర మందముగా నిలబడివుండును. అదిమొదలు భాద్ర శు ౧౩ వరకు ధూమ్రద్వారమందుండుటచే వర్షములుండవు. పైరులకు నష్టముగల్గును. లోకమున జ్వరాది రోగపీడ యుండును. ధాన్యాదుల ధరలు పెరుగును. అదిమొదలు ఫాల్గు బ ౩ వరకు రాజద్వారమందుండుటచే రాజుల కన్యోన్యకలహము లుండును. జననాశ ముండును. ధాన్యాదుల ధర పెరుగును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతము వరకు కనకద్వారమందుండుటవల్ల లోకము సుభిక్షముగా నుండును. జనులు ఆరోగ్యము గల్గివుందురు. ధాన్యాదుల ధరలు నిలబడి వుండును. శుక్రుడు అనూరాధానక్షత్రమందుండి కార్తికమాసమున అస్తమించుటవల్ల ఘూర్జరమాలవదేశములందు దుర్భిక్షము, ప్రజాక్షోభము గల్గును. ముందు ధాన్యముల ధర పెరిగి నెలదినము ల్లైవరకు తగ్గును. ఖురాసాన దేశమందు విపరీతనష్టమున్ను జననాశమున్ను గల్గును. ప్రచండవాయుసహితవర్ష ముండును. వెండిధర విపరీతముగా పెరుగును.

శనిచారఫలము :— ఈ సంవత్సరమంతయు శని మీన రాశిలో నుండుటవల్ల, లోకమున భూకంపము, గాలివాన మొదలగు ఉత్పాతములు గల్గును. పంటలునశించును. రాజులకు అన్యోన్యకలహములు గల్గి యుద్ధమందు జననాశము గల్గును. గ్రామములకు ఉపద్రవములు గల్గును. లోకమందు మారీవిషూచ్యాది రోగపీడ గల్గును. మీన రాశిలో ఉదయాస్తమయములు గల్గుటవల్ల పంటలకు నష్టము గల్గును. జనులకు రోగాదిపీడ గల్గి నష్టముగల్గును. రాజులకు అన్యోన్యకలహములుగల్గి జననష్టముగల్గును. అశ్వి, భర, మఘ, పూఫ, హస్త, పూషా,

ఉత్తరా, రేవతి నక్షత్రములందు జన్మించినవారలకు ఈ సంవత్సరము శని విశేష కష్టనష్టములు కలుగజేయును. వీరు శనిశాంతి చేసుకొనుట మంచిది.

రాహుచారఫలం:— [illegible] ఆషాఢ బ ౩౦ వరకు వృశ్చికమందుండుటవల్ల నెయ్యి, వస్త్రములు, దూది మొదలగువాటికి ధరలు విపరీతముగా పెరుగును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువరకు తులారాశియం దుండుటవల్ల, మినుములు, గోధుమలు, ఆవాలు, వ్రీహిధాన్యములు, కంబళి, కంచు, కంచి మొదలగు వాటి ధరలు విశేషముగా పెరుగును.

వర్షయోగములు

చైత్రమాసము

గురువుగాక మిగిలిన గ్రహములు దుష్టనాడియందుండుటవల్లను బుధుడు వక్రించుటవల్లను, రవి, బుధ, శుక్రులకు ముందు కుజుడు సంచరించుటవల్లను, శని రేవతి యందుండుటవల్లను వర్షములధికముగా నుండవు. శు ౩-౧౧ మధ్యకాలములోను బ ౭-౬ మధ్యకాలములోను మేఘాడంబర ముండి, [illegible] కొద్దివర్ష ముండును. బ ౯ శని వారయోగమువల్ల జలము శోషించి ఎండ తీక్ష్ణముగా నుండును. శు ౧౪ అశ్వనికార్తె నిర్జలరాశిలో ప్రారంభమయినను కొద్దివర్ష ముండును. బ ౧౫ నుంచి భరణికార్తె ప్రారంభమై అగ్నిభయము గల్గును.

వైశాఖమాసము

గ్రహముల దుష్టనాడి సంచారము వలనను, ౫ ఆదివారములు సంభవించుటవల్లను, శు ౧౧ నుంచి కృత్తికాకార్తెయు, బ ౧౦ నుంచి రోహిణికార్తెయు అగ్నిమండలమం దుండుటచే, వర్షము లుండక, అధికమైన ఎండలు, అగ్నిభయములు, మారీస్ఫోటక జ్వరాది బాధలున్ను గల్గును. బ ౪-౧౨ మధ్యకాలములో స్వల్పవర్షము దేశభేదముచే గల్గును.

జ్యేష్ఠమాసము

గురుశుక్రులు సౌమ్యనాడియందు సంచరించినను కుజుడు గూడ సౌమ్యనాడియం దుండుటవల్ల వర్షమునకు ప్రతిబంధకము. శు ౧౦ మృగశిరకార్తె ప్రారంభమగును, బుధుడు అస్తమించి గురునిచే చూడబడుటవల్లను, పురస్శుక్ర సంచారమువల్లను, దశమినుంచి వర్షముండును. బ ౩-౧౦ మధ్యగూడ వర్షముండును. రోగాది బాధలు పూర్తిగా నెమ్మదించవు. అగ్నిబాధలు వడగాడ్పులు ఇంకను వుండును.

ఆషాఢమాసము

శనితప్ప మిగతా గ్రహములు శుభనాడియందు సంచరించుటవల్లను, శు ౯ పునర్వసుకార్తె అర్ధజలరాశియందు ప్రవేశించుటవల్ల శు ౯-౧౩ మధ్యలో సామాన్యవర్షముండును. బ ౪ పుష్యమికార్తె పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుటవల్లను, బ ౬-౧౧ మధ్యలో మంచి వర్షముండును. ఈ మాసమున ౪ మంగళవారము లుండుటవల్లను శు ౫ శనియోగము వల్లను పూర్ణిమామంగళ, పూ-షా యోగమువల్లను అధికమైనగాలి వీచును. రోగాదిబాధ లధికముగా నుండును. గోవ్యాధులు కలహములు సంభవించును.

శ్రావణమాసము

అంగారకునకు పశ్చాచ్చలనము, గురు శుక్రులకు [illegible], బుధశనులు వక్రించుటవల్లను వర్షమునకు ప్రతిబంధకము. [illegible] ఆర్ద్ర మకార్తె, పూర్ణజలరాశియందు [illegible] వల్ల [illegible] వర్షముండును. బ ౫ పుబ్బకార్తె పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుటచే వర్షముండును. దుర్భిక్షము, [illegible] ప్రజాక్షోభలను గల్గును.

భాద్రపదమాసము

కుజుడు సింహరాశియం దుండుట వర్షమునకు ప్రతిబంధకమైనను, రవి బుధులతో గూడుటవల్లను, రవి బుధులకు ముందు శుక్రుడు సంచరించుటవల్లను, రవి బుధులు పరివర్తనను బొందియుండుటవల్లను, నానాంతిమభాగములందు దేశభేదముచే స్వల్పవర్షముండును. శు ౫ పుబ్బకార్తెయందు వర్షముండక వైపరీత్య అతివృష్టి గల్గును. బ ౪ నుంచి ఉత్తరకార్తె పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించి వర్షముండును.

ఆశ్వయుజమాసము

ఈ మాసమున గురు శనులు తప్ప మిగతా గ్రహములు దుష్టనాడియందుండుటవల్లను, బ ౩౦ ఆదివార యోగమువల్లను, ౫ శని ఆదివారము లుండుటవల్లను లోకమున వ్యాధులు విపరీతముగా నుండును. దుర్భిక్షభీతిగల్గును. అన్యోన్యకలహము లుండును. అధికమైన గాలియు, వర్షమున్ను వుండును. శు ౪ హస్తకార్తెలో స్వల్పవర్షమున్ను బ ౧ చిత్రకార్తెలో మంచివర్షమున్ను వుండును.

కార్తికమాసము

గ్రహములు అతివాత, వాతనాడులయం దుండుటవల్లను చంద్రగ్రహణముండుటవల్లను, శుక్రాస్తమయమువల్లను, గాలిన్ని వర్షములున్ను అధికముగా నుండును. రాజకలహములు, ప్రజాక్షోభలములు, భూకంపాదులు, తుపాను వీచుటయు, సస్యములకు అరిష్టమున్ను గల్గును. శు ౧ స్వాతికార్తెయందు [illegible] స్వల్పవర్షమున్ను గాలి అధికముగా నుండును. శు ౧౪ విశాఖకార్తె పూర్ణజలరాశియందు ప్రారంభమగుటవలన బ ౪ వరకు మంచివర్షములుండును.

మార్గశిరమాసము

మాసాదినుంచి శు ౧౦ వరకు అనూరాధ కార్తెయందు వర్షముండదు. అది మొదలు జ్యేష్ఠ కార్తె నిర్జలరాశియందు ప్రారంభమగుటవలన వర్షమునకు నిరోధకరమైనను, బుధ శుక్రులమధ్య రవి సంచారమువలనను, కుజుడు చిత్రానక్షత్రమందుండుటవలనను, స్వల్పవృష్టియుండును. బ ౯ నుంచి మూలకార్తె నిర్జలరాశియందు ప్రారంభమగుటవలనను, కుజుడు స్వాతియం దుండుటవలనను వర్షముండదు.

పుష్య మాసం

శు ౮ ఆదివార యోగమువలన ఈపూడు మాసములున్ను ప్రజలకు, పశువులకు రోగపీడ గల్గును. శు ౬ నుంచి పూషా కార్తె యందు వర్షముండదు. శు ౧౧ నుంచి మాసాంతమువరకు కుజుడు విశాఖయం దుండుటవల్ల బ ౧౦ లోపుగా అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టి యుండును.

మాఘమాసము

ఈమాసమున అంగారకుడు అనూరాధాసంచారమువల్ల, వర్ష ముండదు. శు ౩ శ్రవణ కార్తె పాదజలరాశియందు ప్రారంభమగుట వల్ల స్వల్పవర్షము దక్షిణదేశమం దుండును. బ ౧ ధనిష్ఠ కార్తె పూర్ణ జలరాశిలో ప్రవేశించుటవలన వర్షముండును. బ ౩౦ ప్రాంత మున గుర్వస్తమయమువలన వర్షముండును.

ఫాల్గునమాసము

శుక్లపక్షమున శత తారాకార్తె నిర్జలరాశిలో ప్రవేశించుట వల్ల వర్షముండదు. బ ౧౨ ఉ భా కార్తె పాద జలరాశియందు ప్రారంభ మగుటవలనను, కుజ, బుధ, శుక్రచారములవలనను కొద్ది వర్ష ముండును.

ధరలు

చైత్రమాసము

శు ౩ నుంచి నువ్వులు వెండి, పసుపు, బంగారములకును, శు ౧౮ నుంచి మినుములు, వేరుశెనగ మొదలగు పప్పుధాన్యములకును, చెరకు, బెల్లం, చక్కెరకును, దూదినూలు, నెయ్యి, వెన్న మొదలగు వాటికిన్ని ధరలు పెరుగును. వీటికే మాసాంతమందు తగ్గును. గోదు మలు, బియ్యమువడ్లు, కొఱ్ఱలు, జొన్నలు, వక్కలు మొదలగు పచారీ వస్తువులకు ధరలు నిలబడివుండును.

వైశాఖమాసము

శు ౫ నుంచి నువ్వులు, నూనె, నెయ్యి, శెనగలకును, వేరు శెనగ మొదలగు పప్పుధాన్యములకును, ధరలు పెరిగి బ ౭ నుంచి తగ్గును. పూర్ణిమనుంచి ప్రత్తి, నూలు, వస్త్రములు, గోదుమలు, మిర్చి, పొగాకులకు ధరలు పెరిగి అమావాస్యకు తగ్గును. బ ౪ నుంచి వెండి, బంగారు, ఇత్తడి, రాగి, పసుపులకు ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠమాసము

శుక్లపక్షమున పప్పుధాన్యములకును బియ్యముకున్ను, బహుళ పక్షమున గోదుమలు, దూది, వేరుశెనగ, కందులు, మిర్చి, చక్కెర, నెయ్యి, వక్కలు, ఏలకులు మొదలగు పచారీవస్తువులకున్ను ధరలు పెరుగును. మాసాంతమున తగ్గును.

ఆషాఢమాసము

శు ౬ నుంచి బియ్యము, వేరుశెనగ మొదలగు పప్పుధాన్యములకున్ను ప్రత్తి, వెండి, చక్కెరకున్ను ధర పెరుగును. ధాన్యముధర మందముగా నిలబడి వుండును. పూర్ణిమాప్రాంతమందు దూదిధర బాగా పెరుగును. కృష్ణపక్షమున కంచు, రాగి మొదలగు లోహముల కున్ను, పసుపు, కర్పూరము మొదలగువాటికిన్ని తగ్గును. బ ౯ నుంచి వెండిధర పెరుగును. ధాన్యముధర తగ్గును.

శ్రావణ మాసము

శు ౪ నుంచి నువ్వులు, మినుములు, వేరుశెనగ మొదలగు పప్పు ధాన్యములకున్ను, దూది, చక్కెర, వెండి, బంగారములకున్ను, ధరలు పెరుగును. బ ౧౦ ప్రాంతమునుంచి పప్పుధాన్యములకు బియ్య ము, ధాన్యములకు ధరతగ్గును. వెండికి ఇంకను పెరుగును.

భాద్రపద మాసము

శు ౨ నుంచి పప్పుధాన్యములు, బియ్యములకున్ను, నువ్వులు, నూనె, ప్రత్తులకున్ను పెరిగి బహుళపక్షమున తగ్గును. వేరుశెనగకు బ ౫ నుంచి పెరిగి అమావాస్యకు తగ్గును. చక్కెర, వక్కలు, నెయ్యి, దూది మొదలగువాటికి తగ్గును. బహుళపక్షమున పసుపు, బంగారము, వెండి, మణులు, మిర్చి, పొగాకులకు ధరలు పెరుగును. మాసాంతమున వెన్నధర పెరుగును.

ఆశ్వయుజ మాసం

శు ౧ నుంచి ౧౩ వరకు ధాన్యముల ధరలుపెరిగి తరువాత తగ్గును. పప్పుధాన్యములకును, దూది, వెండి, బెల్లం, చక్కెరలకున్ను, పసుపు, మిర్చి, పొగాకులకున్ను శుక్లపక్షమున ధరలుపెరిగి కృష్ణపక్ష మున తగ్గును.

కార్తిక మాసము

ఈ మాసమందు ధాన్యమును నిలువచేసుంచి రాబోవు సంక్రాంతి, ఆర్ద్రాకార్తెయందు అమ్మినవారికి విశేషలాభముండును. పప్పుధాన్య ములకు శు ౩ నుంచిన్ని, శు ౧౦ నుంచి పచారీదినుసులకున్ను, ధరలు పెరిగి పూర్ణిమనుంచి మాసాంతమువరకు తగ్గును. వెండిధరమాత్రము నిలబడును.

మార్గశిర మాసము

ధాన్యములకు శు ౪ నుంచి బ ౫ లోపల ధర పెరుగును. శు ౪ నుంచి వెండిధర పెరుగును. బ ౪ నుంచి వేరుశెనగ మొదలగు పప్పు ధాన్యములకు, గోదుమలకు, మిరియాలు మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యము లకు ధరలుతగ్గును. రసద్రవ్యములకు ధర చాలాతగ్గును. ఈ మాసము మొదలు దూది, వస్త్రములు, పాదరసముల ధర పెరుగును.

పుష్య మాసము

ఈ మాసమునుంచి మూడుమాసములవరకు ధాన్యముల ధర పెరు గును, ఇరుడును నిలవవుంచి చైత్రమాసములో అమ్మినలాభముండును. రక్తవస్తు ధాన్యములుగూడ ఇరుడు కొని నిలవచేసి ఆర్ద్రా కార్తెలో

అమ్మిన విశేషలాభ ముండును. "శనిపాక్షేనవమ్యాంచే త్వరస్త్రాల్లాభ కారణం-" "ఏకాదశ్యాం పౌష శుక్లే కృత్తికా భోగతస్మృతః। రక్త వస్త్ర మహార్ఘాస్యః" మొదలైనవి ఇందుకు ప్రమాణములు. శు ౯ వరకు ధాన్యములధర మందముగా నుండి అది మొదలు బ ౮ వరకు కొద్దిగా పెరుగును. మాసాంతమున బాగా పెరుగును. పూర్ణిమవరకు వేరుశెనగ మొదలగు పప్పు ధాన్యములకున్ను వెండి బంగారములకున్ను నూనె, పొగాకు, మిర్చి, దూదులకున్ను మందముగానుండి కృష్ణపక్షమందు పెరుగును.

మాఘ మాసము

ఈ మాసమున ౪ శనివారములు 5 ఆదివారము లుండుటవల్ల ప్రజలకు పశువులకు రోగపీడ గల్గును. యుద్ధభయము ప్రజాకల్లోలము గల్గును. పూర్వసస్యములకు ధరలు తగ్గును. అపరధాన్యములకు ధర పెరుగును. మంచు విస్తారముగా నుండును. సస్యారిష్టము గల్గును. వెండి, పసుపు, వేరుశెనగల ధర పూర్తిగా పెరుగును. వరిధాన్యము మందముగా నుండును.

ఫాల్గున మాసము

శుక్లపక్షమున వరిధాన్యము ధర మందముగా నుండి పూర్ణిమ నుండి బ ౬ వరకు కొంత పెరిగి తరువాత నిలబడును. దూది, వెండి, గోధుమ, వేరుశెనగలకు శుక్లపక్షమున ధర తగ్గి నిలబడివుండి కృష్ణపక్షమున పెరుగును. పసుపు ధర మాసాంతమందు పెరుగును.

జగల్లగ్న వర్షలగ్న ఫలవిచారణ

శ	ర బు శు కు	కే	
గు	జగల్లగ్న చక్రము		
	రా		లగ్నం చం

ర చం శ	కు బు శు	కే	
గు	వర్షలగ్న చక్రము		
లగ్నం	రా		

వర్షలగ్నము ధనుస్సు అగుటవలన తూర్పు దేశమందును ఉత్తర దేశమందును జనులు సుఖముగా నుందురు. దక్షిణదేశమందు అధికవర్షములుండును. దుర్భిక్షభయముగల్గి జనులు అనారోగ్యముగల్గి వుందురు. పశ్చిమదేశమందును దక్షిణదేశమందును సుఖముగా నుండును. నెయ్యి, ధాన్యములు ౪ మాసములదాక ధరలు మందగా నిలబడి వుండును. "మేషప్రవేశలగ్నాద్వా ... యదాపాపో ధాన్య జాతంవినాశయేత్" అను ప్రమాణానుసారముగా జగల్లగ్న సప్తమస్థానమందు శనిగ్రహముండుటవల్ల ధాన్యము పంట కరిష్టము గల్గును. లగ్నములకు ధన వ్యయస్థానములందు శుభగ్రహములు లేకుండుటవల్లను కేంద్రములందు శుభగ్రహములు లేకుండుటవల్లను లోకమున ప్రజాకల్లోలము జననాశనము, మారీ విషూచ్యాదిరోగబాధ, పశువులకు రోగపీడయు గల్గి దుర్భిక్షప్రాయముగా నుండును. చైత్రమాసమున నెండలు హెచ్చుగా నుండవు. కొద్దివర్షముండి భూమి చల్లగా నుండును. కాని మాసాధిపతియగు శనివీక్షణవలన కొద్దిగా రోగబాధ లుండును. వైశాఖ మాసమున ఋతుధర్మము ప్రకారము ఎండలు హెచ్చుగా నుండును. శుక్రునకు రవి కుజసంబంధమువల్ల హెచ్చువేడిమి యుండును. జ్యేష్ఠ మాసమున జనులు అగ్ని ఉపద్రవములచేతను, ఎండ తీక్ష్ణతవల్లను, అన్యోన్య కలహములవల్లను భయభ్రాంతులగుదురు. ఆషాఢమాసమున చక్కగా వర్షించి నదులు పరిపూర్ణముగా ప్రవహించును. పైరులు చక్కగా నుండును. కాని ప్రజలకు వ్యాధులు గల్గును. శ్రావణ మాసమున వర్షములు తక్కువగానుండి పైరులకు నష్టము గల్గును. భాద్రపద మాసమున లోకము సుభిక్షముగా నుండును. వ్యాధులు నెమ్మదించును. వర్షము లుండును. ఇప్పుడు పండుపంటలు చక్కగా నుండును. ఆశ్వయుజ కార్తిక మాసములలో తుపాను సంబంధమైన గాలి, వాన, జనులకు నష్టము, రోగబాధ, భూకంపాద్యుత్పాతములు, పశువులకు రోగబాధ, సస్యారిష్టము, యుద్ధము మొదలగు ఘోరకృత్యములు గల్గి ప్రజాకల్లోలము నష్టములు గల్గును. మార్గశిర పుష్యమాసములందు పై బాధలన్ని కొంత తగ్గును. ఆరోగ్యము గల్గును. మాఘ ఫాల్గున మాసములందు సంపూర్ణసౌఖ్యము గల్గును. లోకము సుభిక్షముగా నుండును.

రోహిణీవాస ఫలము:—రోహిణి సంధియందుండుటవల్ల సంపూర్ణవృష్టియుండును ధాన్యముల పైరులకు అరిష్టముగల్గి సామాన్యముగా ఫలించును. వత్సరాదినాడు రేవతీ యోగమువల్ల అధికవర్షముండును. అగస్త్యాస్తమయము ఆషా శు ౫ రాత్రియం దగుటచే లోకము దుర్భిక్షముగాను అనారోగ్యముగా నుండును. అగస్త్యోదయము ఆషా బ ౧౧ రాత్రియం దగుటవల్ల లోకము సుభిక్షముగా నుండును. జనులు ఆరోగ్యవంతు లగుదురు.

వివాహాదులకు శుభముహూర్తములు

చైత్ర	బ	౧	శుక్ర	స్వాతి	మిథున	వివాహాది
,,	,,		,,	,,	మకర	,,
,,	బ	౩	ఆది	అనూ	మకర	,,
వైశా	శు	౮	శుక్ర	పుష్య	కట	,,
,,	శు	౯	ఆది	మఖ	మిథు	,,
,,	శు	౧౩	గురు	చిత్ర	కట	,,
,,	,,			స్వా	కుంభ	,,
,,	శు	౧౪	శుక్ర	స్వా	కట	,,
,,	బ	౧	ఆది	అనూ	కట	,,
,,	బ	౫	గురు	ఉషా	కట	,,
,,	,,			,,	మేష	,,
,,	బ	౪	ఆది	శత	మేష	,,
,,	,,			శత	మకరం	,,
,,	బ	౬	శుక్ర	శ్రవ	మేషం	,,
,,	బ	౮	శని	ధని	మేషం	,,

జ్యేష్ఠ	శు	౩	బుధ	పున	మేష	,,
,,	శు	౧౧	బుధ	చిత్ర	సింహం	,,
,,	శు	౧౨	గురు	స్వాతి	కటకం	,,
,,		౧౪	శని	అనూ	సింహం	,,
,,	బ	౨	బుధ	ఉషా	మేష	,,
,,	బ	౩	గురు	శ్రవ	మేష	,,
,,	బ	౪	శుక్ర	ధని	మేషం	,,
,,		౯	బుధ	రేవ	మకరం	,,
,,		౧౦	గురు	అశ్వ	మకరం	,,
శ్రావ	శు	౪	శని	ఉభ	మిథునం	,,
,,		౫	ఆది	హస్త	మిథునం	,,
,,	శు	౫	ఆది	హస్త	వృష	,,
,,	శు	౬	సోమ	చిత్ర	వృష	,,
శ్రావ	శు	౯	బుధ	స్వా	సింహం	,,
,,	బ	౧	శుక్ర	శత	వృశ్చికం	,,
,,	బ	౩	ఆది	ఉభా	మిథునం	,,
,,	బ	౪	సోమ	రేవ	వృషభం	,,
కార్తి	శు	౩	బుధ	అనూ	మకరం	,,
మార్గ	శు	౯	గురు	ఉభా	మీన	,,
,,	శు	౧౦	శుక్ర	ఉభా	మీన	,,
,,	శు	౧౨	ఆది	అశ్వ	ధనస్సు	,,
,,	శు	౧౫	బుధ	మృగ	కటకం	,,
మాఘ	శు	౬	గురు	ఉభా	కుంభం	,,
,,	బ	౧	ఆది	మఘ	కుంభం	,,
,,		౫	బుధ	హస్త	సింహం	,,
,,		౬	గురు	చిత్ర	సింహం	,,
,,		౮	శుక్ర	స్వాతి	సింహం	,,

సర్వార్థసాధక చక్రము

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
హస్త, మూల, ఉత్తరాత్రియం, పుష్యమి, అశ్విని.	శ్రవణ, రోహిణి, మృగశిర, పుష్యమి,	అశ్విని, ఉత్తరా, భాద్ర, కృత్తిక, ఆశ్లేష.	రోహిణి, అనూరాధ, హస్త, కృత్తిక, మృగశిర.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పునర్వసు, పుష్యమి.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పునర్వసు.	శ్రవణం రోహిణి, స్వాతి.

ప్రసవ విషయము

అశ్విని, భరణి, కృత్తిక, రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్యమి, ఆశ్లేష, మఘ, పుబ్బ, ఉత్తర, విశాఖ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, పూర్వభాద్ర, రేవతి యీనక్షత్రములందు ప్రసవించినచో వెంటనే శాంతి చేయవలెను. ఇందు గుర్తుంచబడిన నక్షత్రములందు ప్రసవించినచో మహాశాంతి చేయవలెను. తిథిసంధి, నక్షత్రసంధి, లగ్నసంధులందున్నూ శాంతిచేయవలెను. వారదుర్ముహూర్తమందున్నూ, వర్జ్యమందునూ ప్రసవించిననూ శాంతిచేయవలెను.

ద్విపాద త్రిపాద నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషముశాంతి

రో, కృ, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములందు, మృతిపొందినతావున ౩ మాసములవరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీ నక్షత్రములందు మృతిపొందిన తావున ౬ మాసములవరకును పాడువేయవలెను. ౧-౨-౬-౮-౧౧-౧౨-౧౪-౩౦ ఈ ౮ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతిచేయవలెను.

బల్లి పాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధు దర్శనము, కనుబొమ్మల నడుము-రాజానుగ్రహము, పై పెదవి-ధనవ్యయము, క్రింది పెదవి-ధనలాభము, ముక్కు చివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వర్తకలాభము, నేత్రము-బై, దుగడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము శత్రునాశము, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీసంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి, ఎడమముంజేయి-రోగము, స్తనము లు-దోషము, ఉదరము-ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-దుఃఖము, లింగము-దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫలమిట్లే యని తెలియునది.

మేషాదిలగ్నప్రమాణములు పుష్కరకాలము

లగ్నము	ప్రమాణం గడియలు	ప్రమాణం గం॥ ని॥	పుష్కర కాలం ఘ॥ వి॥	పుష్కర కాలం గం॥ ని॥
మేషము	౪-౨౩	1.45	౩-౧౧	1.15
వృషభము	౫-౨	2.1	౨-౨౧	0.56
మిథునము	౫-౨౯	2.12	౪-౨౪	1.46
కర్కాటకము	౫-౩౦	2.12	౧-౧౮	0.31
సింహము	౫-౧౮	2.7	౩-౪౧	1.28
కన్య	౫-౧౫	2.6	౨-౨౮	0.19
తుల	౫-౨౫	2.10	౪-౨౦	1.44
వృశ్చికము	౫-౩౩	2.13	-౧౯	0.31
ధనుస్సు	౫-౧౬	2.6	౩-౩౧	1.24
మకరము	౪-౩౯	1.52	౨-౧౧	0.52
కుంభము	౪-౯	1.39	౩-౧౯	1.19
మీనము	౪-౨	1.37	౦-౫౬	0.22

అథ వాస్తుపురుష స్థితిః

శ్రీ భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, కార్తీకమాసములయందు తూర్పు శిరస్సుగాను, మార్గశీర్ష, పౌష, మాఘ మాసములయందు దక్షిణ శిరస్సుగాను, ఫాల్గున, చైత్ర, వైశాఖమాసములయందు పశ్చిమశిరస్సుగాను, జ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణ మాసములయం దుత్తరశిరస్సుగాను ఎడమ ప్రక్కను శయనించుచుండును. కాన అతనిదృష్టి ప్రసరించిన దిక్కునందును పాదములున్న దిక్కునందును, గృహము కట్టకూడదు. ఇది మాసవాస్తు. దినవాస్తు సూర్యోదయం మొదలు పగలు నాలుగుజాముల యందున్ను, ఉత్తరదిక్కు మొదలుకొని నాల్గుదిక్కులయందున్ను ఎడమప్రక్కను పరుండును. రాత్రియందున్ను ఈప్రకారమే పరుండును. అతని శిరము పాదములున్న దిక్కులయందున్ను, చూచుచున్న దిక్కులయందున్ను యిల్లు కట్టరాదు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తీక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసములయందు ఆకాశముననూ, మాఘ భాద్రపద, చైత్ర ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళముననూ, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశీర్ష, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియం దుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతి చేయవలెను. మిగతకాలములలో దోషము సామాన్యము.

స్త్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు నక్షత్రములు వాని గుణదోషములు

తిథులు : పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వృషలీయును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును, అష్టమియందు దుష్కృతసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచి కలదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపనయును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణి యును అగును.

నక్షత్రములు : భరణి, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూషా, పూభా యీ నక్షత్రముల ౧-వ పాదము భర్తృనాశనము, ౨-వ పాదము పుత్రనాశనమును, ౩-వ పాదము ధననాశనమును, ౪-వ పాదము అశుభమును కలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఘ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క ౧-వ పాదము మంగళము కలిగించును. [illegible]వపాదమునకైన ౨,౪ గురకు భోజనము పెట్టవలెను, ౩,౪ పాద[illegible]లందును, ఆది, మంగళ శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందు, [illegible]లయందును దుష్టయోగములయందును రజస్వల అయిన [illegible] యథావిధిగా శాంతి చేయవలెను.

పురశ్చక్రదోషము

నూతన వధువు, గర్భిణీస్త్రీ, శిశుసహిత యగు స్త్రీయు శుక్రుడు తూర్పుదిక్కున నున్నపుడు పశ్చిమదిక్కునుంచి వాయవ్యదిక్కునకు ఉత్తరమునకు ఈశాన్యమునకు తూర్పుదిక్కునకు ప్రయాణము చేయగూడదు. పశ్చిమదిక్కునందు శుక్రుడున్నప్పుడు తూర్పుదిక్కునుంచి ఆగ్నేయమునకు దక్షిణమునకు నైఋతిదిక్కునకు పశ్చిమమునకు వెళ్లగూడదు. ఈపురశ్చక్రదోషము ఏకగ్రామ[illegible], దుర్భిక్షమందు, రాజవిప్లవము వచ్చినపుడు, వివాహ [illegible] తీర్థయాత్రలకు వెళ్లునపుడు దోషముకాదు. భారద్వాజ [illegible] అత్రి వత్స కాశ్యప వాసిష్ఠ గోత్రజులవారికీ [illegible] మెప్పుడును బాధింపదు.

గృహప్రవేశ విషయమైన చక్రములు

వృషభచక్రం రవిభాత్		కలశచక్రం రవిభాత్	
౩ మృత్యు	౪ అర్థకృత్	౧ శీర్షచ్ఛేదం	౪ నిర్ధనం
౪ దుర్దశా	౪ ధాన్యం	౪ ప్రవాసః	౪ గర్భస్రావం
౪ స్థైర్యం	౩ సంపద	౪ అభయః	౩ శ్రియం
౩ భ్రమణం	౩ పశువృద్ధి	౪ ధాన్యం	౩ శోభాయుః

పాదచ్ఛాయవలన ప్రొద్దు తెలుసుకొను పద్ధతి

మేషము, కన్య	4	తుల, మీనం,	4
వృషభము, సింహము,	3	వృశ్చికం, కుంభం,	3
మిథునము, కటకము,	2	ధనుస్సు, మకరం,	2

సాయనసూర్యుడు ఏరాశిలో నుండెనో ఆ రాశి తాలూకు ఈ ధ్రువకములను పాదచ్ఛాయలలో మేషాది 6 రాసులలో కలుపుటయు, తులాది 6 రాసులలో తీసివేయుటయు చేయుస్ఫుటమగు భాజక మగును. ఆదినమందలి దివార్ధము 7 చే గుణించగా స్ఫుటమగు భాజ్యమగును. ఈ భాజ్యమును భాజకముచే భాగించగా లబ్ధము ఘడియ విఘడియలు అగును. ఇవి మధ్యాహ్నములోపల గడచినవియు, మధ్యాహ్నానంతరమందు శేషించినవియూ కాగలవు.

తిథివార విశేషములయందు చేయగూడని పనులు.

సప్తమినాడు, తైలసేవ, నీలవస్త్రధారణ, ఇతరులతో కలహించుట, రాగిపాత్రతో నీరుత్రాగుట చేయగూడదు.

1, 6, 11 ఈ తిథులయందు, తలంటు (అభ్యంగనము) కూడదు.

3, 9, 14 ఈ తిథులయందు, క్షౌరము చేయించుకొనగూడదు.

4, 8, 13 ఈ తిథులయందు, శూద్రులు మాంసభక్షణ చేయకూడదు.

5, 10, 15, 30 ఈ తిథులయందు, స్త్రీని సేవింపకూడదు.

ఆదివారము అభ్యంగనమున్ను; మంగళవారమున క్షౌరమున్ను; బుధవారమున స్త్రీ సేవయూ కూడదు. చిత్ర, హస్త, శ్రవణ నక్షత్రములందు తైలమును వదలవలెను. మఘ, కృత్తిక, ఉఫ, ఉషా; ఉభా లందు స్త్రీని సేవించకూడదు. అష్టమినాడు కొబ్బరికాయను, నవమినాడు (సొర) ఆనపకాయను, దశమినాడు పొట్లకాయను, ఏకాదశినాడు అనుములను, ద్వాదశినాడు శెనగలను, త్రయోదశినాడు వంకాయను భక్షించకూడదు.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభప్రదమైన తిథి వార నక్షత్రాదులు

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కన్యా-కుం-మీ	వాస్తుశుద్ధి, అష్టమశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	రో-మృ-ఉఫ-చిత్ర-అనూ-ఉషా-ధ-శత-ఉభా-రే	వృష-సిం-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి	అష్టమ, గృహశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్ర-శత-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉషా-శ్రవ-శత-ఉభా-పుని మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుం [illegible]
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-ధ-శత-ఉభా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮ మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉభా-ఉషా-స్వా-పున-శ్ర-[illegible]-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	[illegible]-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్య-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౨-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-పున-హ-చి-స్వాతి-వి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు ౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-[illegible] మాసములు శుభము [illegible]శుద్ధి, లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	[illegible]
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం॥ అష్టమశుద్ధి, [illegible] చర స్థిరరాసులయందుండవలెను
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూఫ-పూషా-పూభా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచిపెట్టవలెను. శ్రవ్యవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములు శుభము
[illegible]	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండు నంతా లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుం[illegible]-[illegible]

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంచుక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-ధ-మ-కుం	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-బు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మకరం-మీనం	పంచమశుద్ధివారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలు కల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను.
గృహారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-మ-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మ-మీ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపమునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది
దేవతాప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	శ్ర-ధ-శ-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-పుష్య హ-చి-రే-మృ-ఆశ్లే-రో	వృ-మ-మి-కన్య తుల-ధను-మీనం	౮ శుద్ధి ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణముశుభము
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పుష్య-హ-చి-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-రే	వృమ-కట-కన్యా తులా-ధను-మీ	౮ శుద్ధి, లగ్నమునకు శుభదృష్టి
ఔషధసేవ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	ఆది-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-పుష్య-హ-చి-మృ-అనూ-రే-శ్రవ-ధని-శత-స్వా-పున-మూ	మిథు-కన్యా ధను-మీనం	౭-౮-౧౨ శుద్ధి లగ్నమున శుభులు
వాణిజ్యము	౨-౩-౫-౭	ఆ-గు-శు సో-బు	అశ్వి-రో-మృ-హ-చి-అనూ ఉత్తరాత్రయం-పుష్య-రే	వృ-మి-కట-కన్యా తు-ధను-మీ	౧౧-వ స్థానములు శుద్ధి

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగాలగ్నసంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము: తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తునుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
బు॥ పూషా-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
శు॥ మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా
మం॥ శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూభా
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూఫ
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ
శ॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-శ

గౌరిపంచాంగము కాలము ౧-కి గడియలు ౩¾. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

కాలములు / వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

కాలములు / వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపుడిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	భేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యసనం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దారిద్ర్యం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	ధనం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	సౌఖ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతోషం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	[illegible]	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
పూర్వ	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతము	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్యమి	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మం	పూర్వఫల్గుణి హస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

[illegible]

[illegible]

వారములు	రాహు కాలము మొదలు	రాహు కాలము వరకు	[illegible] మొదలు	[illegible] వరకు
ఆదివారము	4½	6	3	4½
సోమవారము	7½	9	1½	3
మంగళవారము	3	4½	12	1½
బుధవారము	12	1½	10½	12
గురువారము	1½	3	9	10½
శుక్రవారము	10½	12	7½	9
శనివారము	9	10½	6	7½

సూర్యోదయాస్తమయ కాలములు

మద్రాసు బెజవాడ

౧౯౩౩ సం.	తేది	ఉదయం ఘం	ఉదయం ని	అస్తం ఘం	అస్తం ని	ఉదయం ఘం	ఉదయం ని	అస్తం ఘం	అస్తం ని
మార్చి	౨౮	౬	౦	౬	౧౦	౬	౨	౬	౧౦
ఏప్రిల్	౬	౫	౫౫	౬	౧౧	౫	౫౫	౬	౧౧
	౧౬	౫	౪౭	౬	౧౨	౫	౫౧	౬	౧౧
	౨౬	౫	౪౨	౬	౧౩	౫	౪౪	౬	౧[illegible]
మే	౧	౫	౪౦	౬	౧౩	౫	౩౭	౬	౧౬
	౧౧	౫	౩౮	౬	౧౫	౫	౩౩	౬	౧౯
	౨౧	౫	౩[illegible]	౬	౧౭	౫	౨౯	౬	౨౩
జూన్	౧	౫	౩౪	౬	౨౧	౫	౨౭	౬	౨౪
	౧౧	౫	౩౫	౬	౨౪	౫	౨౬	౬	౨౬
	౨౧	౫	౩౬	౬	౨౮	౫	౩౦	౬	౩౨
జూలై	౧	౫	౩౯	౬	౨౭	౫	౩౩	౬	౩౩
	౧౧	౫	౪౨	౬	౨౯	౫	౩౬	౬	౩౪
	౨౧	౫	౪౪	౬	౨౭	౫	౩౯	౬	౩౩
	౩౧	౫	౪౮	౬	౨౫	౫	౪౨	౬	౩౦
ఆగస్టు	౧౦	౫	౪౭	౬	౨౨	౫	౪౫	౬	౨౫
	౨౦	౫	౫౦	౬	౧౮	౫	౪౮	౬	౧౯
	౩౦	౫	౫౦	౬	౧౧	౫	౪౯	౬	౧౩
సెప్టెంబరు	౯	౫	౫౦	౬	౪	౫	౪౯	౬	౫
	౧౯	౫	౫౦	౫	౫౬	౫	౫౦	౫	౫౭
	౨౯	౫	౫౧	౫	౪౯	౫	౫౦	౫	౫౦
అక్టోబరు	౯	౫	౫౨	౫	౪౩	౫	౫౩	౫	౪౧
	౧౯	౫	౫౩	౫	౩౮	౫	౫౬	౫	౩౪
	౨౯	౫	౫౫	౫	౩౩	౫	౫౯	౬	౨౯
నవంబరు	౧౨	౬	౦	౫	౨౯	౬	౪	౫	౨౪
	౨౨	౬	౪	౫	౨౯	౬	౭	౫	౨౦
	౩౦	౬	౭	౫	౩౦	౬	౧౪	౫	౨౨
డిసెంబరు	౮	౬	౧౨	౫	౩౨	౬	౨౦	౫	౨౪
	౧౮	౬	౧౭	౫	౩౬	౬	౨౬	౫	౨౭
	౨౮	౬	౨౨	౫	౪౧	౬	౩౨	౫	౩౨
౧౯౩౫ జనవరి	౮	౬	౨౬	౫	౪౬	౬	౪౪	౫	౩౭
	౧౮	౬	౨౭	౫	౫౨	౬	౪౦	౫	౪౦
	౨౮	౬	౨౭	౫	౫౮	౬	౩౩	౫	౪౯
ఫిబ్రవరి	౫	౬	౨౯	౬	౧	౬	౩౨	౫	౫౬
	౧౫	౬	౨౪	౬	౪	౬	౨౮	౫	౫౯
	౨౫	౬	౨౦	౬	౮	౬	౨౩	౬	౦
మార్చి	౭	౬	౧౩	౬	౯	౬	౧౬	౬	౬
	౧౭	౬	౦	౬	౧౦	౬	౯	౬	౯

[illegible]

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగ నామములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	[illegible]	[illegible]
భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	[illegible]	[illegible]
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	[illegible]	[illegible]
రో	పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	[illegible]
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	[illegible]
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	[illegible]
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	[illegible]
పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీప్రాప్తము
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ.	చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభ
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	[illegible]
హ.	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	మానసః	[illegible]
చి.	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	పద్మం	ఐశ్వర్యము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి.	పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	చి	కాలః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోష[illegible]
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అపశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉ	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశీఘ్రలాభం

N.B. — ధ్వాంక్ష, వజ్ర, ముద్గర యోగములలో ప్రథమ ౫ ఘడియలున్నూ, పద్మ, లంబములలో ప్రథమ ౪ ఘడియలున్నూ, గదా యోగమందు ప్రథమ ౧ ఘడియయున్నూ, కాల, ముసలములందు ప్రథమ ౨ ఘడియలున్నూ, వదలిన శుభము. రాక్షస, మృత్యు, ఉత్పాతములను సంపూర్ణముగా వదలవలెను.

స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్యసం॥ర చైత్రమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౦ కల్యాది ౫౦౩౯ హూణ 1938 ఫస్లీ ౧౩౪౭

	1	౧౯	౨౮	పా॥శుక్ర ౪౪-౬ రేవ ౧-౫౯ ఐంద్ర ౪-౦ కింస్తుఘ్న ౧౫-౧౮ దిన ౨-౧౪ త్యా ౩-౫౬ శ్వేతవరాహకల్పః చాంద్రమానాబ్దాదిః తైలాభ్యంగః నింబకుసుమభక్షణం ప్రపాదానం వసంతనవరాత్రారంభః రక్రాం శక్రాం భో౧-౪౦చ౨౯
	2	౨౦	౨౯	ద్వి॥శని ౪౦-౩౫ అశ్వని ౦-౧౯ వైధృ ౨౯-౧౬ బాల ౧౨-౨౦ దిన ౩౦-౩౬ త్యా ౩-౫౩ చంద్రోదయః దక్షిణశృంగః ఉమాశివాగ్నిపూజా భో౧-౩౨చ౩౦ [మత్స్యజయంతీ మాసగౌరీవ్రతం సౌభాగ్యశయనవ్రతం భో౧-౨౪చ౧౯శర
	3	౨౧	౩౦	తృ॥ఆది ౩౬-౧౪ భర ౩౭-౪౭ విష్కం ౩-౦ తైతి ౨౫-౩౯ త్యా ౩-౫౦ అహః ౩౦-౩౦ శే ౨౪ రవిః ౧౭-౧౭ ఉత్తమమన్వాదిః
	4	౨౨	౩౧	చ॥సో ౩౧-౧౦ కృ ౩౪-౩౧ ప్రీతి ౧౬-౧౫ వ ౩-౪ దిన ౬-౮ లక్ష్మీగణపతివ్రతం భో౧-౧౬చ౨౮-౭
	5	౨౩	౧	పం॥మం ౨౫-౩౭ రో ౩౦-౪౮ ఆయుష్మా ౨౫-౩౭ దిన ౨-౫ రా ౧౩-౧౩ త్యా ౩-౪౪ పంచమీతిథిః షడశీతిముఖః కూర్మకల్పః భో౧-౭చ౩ [ద్వాయం స్కంధపూజ భో౧-౦చ౪
	6	౨౪	౨	ష॥బుధ ౧౯-౪౨ మృ ౨౬-౪౩ సౌ ౧-౨౯ కౌ ౫౨-౧౬ తైతి ౧౯-౪౨ రా ౧౫-౩౬ అహః ౩౦-౪౦ శే ౩ రవిః ౪౦-౫౯ తిథి
	7	౨౫	౩	స॥గురు ౩-౩౯ ఆర్ద్ర ౨౨-౩౭ అతి ౪౫-౫౯ వణి ౩-౩౯ రా ౧౯-౫౦ త్యా ౩-౪౪ అష్టమీతిథిః ఉభయానధ్యాయః అశోకకలికాప్రాశనం సూర్యపూజా భో౦-౫౨చ౫
1938 ఏప్రిల్	8	౨౬	౪	అ॥శు ౭-౪౨ పునర్వ ౩౦-సుక ౩౮-౨౪ బ ౭-౪౨ రా ౬-౨౯ భవానీయాత్రా శ్రీరామనవమిభో౦-౪౪చ౬ [౦-౩౬చ౭
	9	౨౭	౫	న॥శని ౫౯ పుష్య ౫౪-౩౬ పుష్య ౧౪-౪౬ గండ ౩౧-౧౮ కౌ ౧-౫౯ రా ౧౪-౧౪ త్యా ౩-౪౭ అవమ ధర్మరాజదశమి భో
	10	౨౮	౬	ఏ॥అది ౫౮ ఆశ్లే ౧౧-౩౭ శూల ౨౪-౨౪ వ ౨౪-౧౭ రా ౨౪ అహః ౩౦-౫౨ శేష రవి ౪-౨౬ స్మార్త ఏకాదశిభో౦-౨౦
	11	౨౯	౭	ద్వా॥సో ౪౮-౧౪ మఘ ౦-౧౦ గండ ౧౩-౨౦ బవ ౬-౨౮ దిన ౨౬ త్యా ౩-౫౩ మధ్వ వైష్ణవైకాదశి దమనకార్పణం భో౦-౨౮
	12	౩౦	౮	త్ర॥మం ౪౫-౨౯ పూర్వఫ ౭-౧౮ వృద్ధి ౨-౪౬ కౌల ౫౧ దిన ౫-౬ త్యా ౩-... ...దశి భో౦-౧౨చ౧౦
	13	౧	౯	చతు॥బుధ ౩-౫౧ ఉఫ ౬-౪౦ ధ్రువ ౯౧౪-౪౦ దిన ౭-౫౦ త్యా ౪-౨౫ అహః ౩౧-౦ అశ్విన్ మేషే రవిః ౨౮-౨౫ అవధ్వయన ౩ ఉదయ ౩-౨౫ ప్రభృతి విషువత్పుణ్యకాలః పక్షిణ్యనధ్యాయః సౌరమానాబ్దాదిః శివచతుర్దశీ రవే శవే భో౦-౪చ౧౧ [భో౪-౧౯చ౧౨
	14	౨	౧౦	○పూ॥గురు ౩-౨౩ హ ౭-౯ వ్యా ౪-౨౭ భ ౧౩-౩౭ దిన ౭-౪౩ అన్వాధానం కాద్యకమన్వాదిః శివసన్నిధిస్నానం
	15	౩	౧౧	కృ॥ప్రా॥శుక్ర ౪౪-౧౨౮ చిత్ర ౫౫ హర్ష ౧-౪౫ వజ్ర ౭-౫౮ బాల ౩-౪౭ దిన ౨౩-౩౪ త్యా ౪-౧౨ గాగః భో౪-౧౦చ౧౩
	16	౪	౧౨	ద్వి॥శని ౬-౧౬ స్వాతి ౧-౫౦ సిద్ధి ౯-౨ తైతి ౫-౧౪ దిన ౨౬-౪౮ అహః ౩౧-౬ అశ్వ రవిః ౫-౨ ౫౫ భో౪-౨చ౧౪
	17	౫	౧౩	తృ॥ఆది ౯-౩౦ విశా ౫-౫౯ వ్యతీ ౧౯ వణి ౭-౫౩ దిన ౬-౫౧ త్యా ౪-౨౧ సంకష్ట కవి భో౩-౫౩చ౧౫
	18	౬	౧౪	చ॥సో ౫౩-౪౬ అనూ ౨౧-౧౧ వరీ ౯-బవ ౨౧-౩౮ రా ౫-౨౫ త్యా ౪-౨౪ భో౩-౪౫చ౧౬
	19	౭	౧౫	పం॥మం ౫౮-౪ జ్యేష్ఠ ౨౭ ౧౧ పరి ౨౧ ౨౬ కౌల త్యా॥భా॥ భో౩-౩౬చ౧౭ [క్షాపాయనం భో౩-౨౮చ౧౮
	20	౮	౧౬	ష॥బు ౯-౧౦ మూ ౩౩-౪౧ శివ ౫౭ ౩౧-౨౪ దిన ౨౯-౧౫ త్యా అహః ౩౧-౧౪ అశ్వ ౩ రవిః ౧౮-౫ తిథ్యన్యత్
	21	౯	౧౭	స॥గురు ౫౫ పూ॥షా ౦-౧౪ ౭౩-౨౦ వ ౪-౫౭ దిం-౧౮ త్యా ౪-౨౬ భో౩-౧౯చ౧౯ [చ౨౦
	22	౧౦	౧౮	అ॥శుక్ర ౭ ఉషా ౬-౨౭ సి ౪-బ ౭ ది ౨-౨౦ త్యా ౪-౨౫ బాల ౬-౪ త్యా ౪-౨ ఉభయానధ్యాయః భో౩-౧౧
	23	౧౧	౧౯	న॥శని ౩-౩౬ శ్రవ ౧-౫౮ సా ౫-౫౨ బా ౧౩-౩౬ తై ౧-౪౪ పునర్వ్యాజ్యాభావః అహః ౩౧-౨౦ అశ్వ రవిః ౪౩-౨౦ నవమీతిథి శీతలాపూజ గుప్తే కే భో౩-౨చ౨౧
1938 ఏప్రిల్	24	౧౨	౨౦	ద॥ఆది ౭-౧౦ ౩ ౬-౧౧ ౧౭ ౧౨ దిన ౪౪ త్యా ౪-౧౮ దశమీతిథిః కవేః భో౨-౫౪చ౨౨
	25	౧౩	౨౧	ఏ॥సో ౯ ౧౭ ౫౪ శూల ౫౪ భద్ర ౪౦ దిన ౫-౩ త్యా ౪-౧౩ ఏకాదశీతిథిః భో౨-౪౫చ౨౩ [చ౨౪
	26	౧౪	౨౨	ద్వా॥మం ౨౦-౫౬ పూ॥భా ౦-౧౦ బ్రహ్మ ౩౫ బా ౨౦-౫౬ దిన ౨౩ త్యా ద్వాదశీతిథి పక్షే ప్రదోష భో౨-౩౭
	27	౧౫	౨౩	త్ర॥బు ౨౦-౫౪ ఉ॥భా ౧-౪౩ ఐం ౧౫ ౫౬-౫౬ దిన త్యా ౪ అహః ౩౧ రవిః ౧౯ భో౨-౨౮
	28	౧౬	౨౪	చ॥గురు ౯-౩౭ ఉభా ౩-౨౫ వైధృ ౯ ౩౮-౫౧ త్యా ౪ చతుర్దశీ భో౨-౨౦చ౨౬
	29	౧౭	౨౫	చతు॥శుక్ర ౭-౧౧ ౧౦ ప్రీతి ౩౪ ౧౭-౧౦ త్యా ౪-౫౫ పౌర్ణిమా అన్వాధానం మాఘసహిత సింహపిత్ర్యయజ్ఞః భో౨-౧౧చ౨౭ [గాగః ఆపస్తంబ కింపిత్ర్యయజ్ఞః స్నానం భో౨-౩చ౨౮
	30	౧౮	౨౬	●అమా॥శని ౩-౪౧ అశ్వని ౧ ఆయు ౫౭ ౦ ౪౪ ౩ ౫ ౧౩ ౪౧ ౩౫ అహః ౩౧ ౩

శుక్రచారః

శుక్రపో-భరణ ౧౮-౪౯ | రపో-అశ్విని ౩౬-౨౬ | ౧౨శ-వక్రారంభః | ౧౩ మం-పశ్చాత్ మిత్రః | బుధమం-అశ్విని ౩ వక్రీ... | శశ-అశ్విని వక్ర ౫-౦ | ౧౪ మ-అశ్విని ౩౦-భూశ

౧౦ శ-కృత్తిక ౩-౪౫ | ౧౪ బు-కృత్తిక ౪-౪౧ | ౨౪ పో-కృత్తిక ౩-౩౪ | ౨౬ శ-కృత్తిక ౨౨-౫౫ | ౧౩ ను-రోహిణి ౨౨-౧౭

బుధచారః

౧౧ ను-అశ్విని ౧౫-౦

గురుచారః

౨౪ పో-ధనిష్ఠ గురు ౩-౧౯

చంద్రచారః

౧౦శ-అశ్విని ౧౦-౪౩ | రపో-అ ౩ ౫-౪౨ | శశు-... ౫-౧ | ౧౧బు-భరణి ౧౭-౩౫ | ౧౪ బు-భరణి ౧-౪౨ | బుధ-భరణి ౪-౫౦

శనిచారః

౩పో-భరణి ౨౭-౩౭ | ఉప-కృత్తిక ౧౩-౧

౧౧ మం-కృత్తిక ౪-౨ | ౧౪ పో-కృత్తిక ౫-౩౭

శనిచారః

శని-రేవతి ౪౦ | ౨౭-ప్రాసదితః

రాహుకేతుచారౌ నక్షత్ర

కు బు | శు | | గు | ౧౪ మా... రవి చంద్ర | శు | | బుధ... రా

స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్యసం॥ వైశాఖమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౦ కల్యాది ౫౦౩౯ హూణ 1938 ఫసలీ ౧౩౪౭

తేదీ			
1	౧౯	౨౭	ప్ర॥ ౯-౧౯కృ౫౫-౩౭సౌ౩౬-౫౮బ౯-౧౯ది౨౭-౪చంద్రోదయః సమకృంగః వైశాఖస్నానారంభః రా వే సో ౧-౫౪చ౨౯
2	౨౦	౨౮	ద్వి॥సో౪-౧౪విష్యా౫౪-౩౭శో౫౧-౪౯శో౨౯-౫౪కా౪-౧౪రా౧-౨౬అవమ త్రేతాయుగాదిః పద్మకల్పః ఉక్త తృతీయా పరశురామజయంతీ ప్రక్రాం శ్రీవిద్యారణ్యస్వామ్యారాధనం భో౧-౪౬చ౧౪బ్యులవల్
3	౨౧	౨౯	చ॥మం౫౨-౪౧మృ౪౭-౪౪అతి౨౨-౨౭వ౨౫-౪౩దిర-౫౩త్యా౩-౪౪భో౧-౩౭చ౨
4	౨౨	౩౦	పం॥బు౪౬-౩౦ఆర్ద్ర౪౩-౩౨సుక౧౪-౪౯బ౯-౩౫ది౭-౧౬ త్యా౩-౪౩ అహః౩౧-౪౨భ౨౩రవి౨-౪౦ కర్తరి ప్రారంభః శంకరజయంతీ భో౧-౨౯చ౩ [౧-౨౦చ౪
5	౨౩	౩౧	ష॥గు౪౦-౨౬పున౩౯-౨౫ధృ౭-౭శూ౫౨-౨౧ కౌ౧౩-౨౮ ది౧౧-౨౯ త్యా౩-౪౩ రా౨౬-౨౪ త్యా౩-౪౫భో
6	౨౪	౧	స॥శు౩౪-౪౦పుష్య౩౫-౩౫గం౫౨-౧౦క౭-౩౨శే౧-౫౩పునర్యాభా గంగోత్పత్తిః భో౧-౧౨చ౫
7	౨౫	౨	అ॥శ౨౯-౨౨ఆశ్రే౩౨-౧౩వృ౪౫-౧౯భ౨-౦ది౫-౪౮ త్యా౩-౪౭అహః౩౧-౪౮ భ౪రవిః౨౯-౨౬ అపరాజిత పూజా భో౧-౩చ౬ [రవే భో౦-౫౫-౭
8	౨౬	౩	న॥ఆ౨౪-౪౨మ౨౯-౫౦ధ్రు౩౯-౩కౌ౨౪-౪౨ది౦-౫౨త్యా౩-౫౦రా౧౭-౩త్యా౩-౫౩నవమీతిథి చండికావ్రతం
9	౨౭	౪	ద॥సో౨౦-౫౧పూఫ౨౭-౩౭వ్యా౩౩-౨౯గ౨౦-౫౧రా౧౩-౨౯త్యా౩-౫౬తిథిద్వయం భో౦-౪౬చ౮
10	౨౮	౫	ఏ॥మం౧౭-౫౮ఉఫ౨౬-౪౨హ౨౮-౪౩భ౧౭-౫౮రా౧౫-౫౨త్యా౪-౧అహః౩౧-౫౪కృ౧౪రవిః౫౭-౪౪వేద్వాదశీ తిథిః సర్వేషాం౧౧శీ మృద్దారుశిలాకర్మణి వర్జనీయాని భో౦-౩౮చ౯
11	౨౯	౬	ద్వా॥బు౧౬-౧౧హ౨౬-౫౪వజ్ర౨౪-౫౩బా౧౬-౧౧రా౧౫-౨౭త్రయోదశీతిథి పరశురామ౧౨శి భో౦-౨౯చ౧౦
12	౩౦	౭	త్ర॥గు౧౫-౩౯చి౨౮-౨౦సి౨౨-౧తై౧౫-౩౯రా౧౦-౫౮త్యా౪-౧౧చతుర్దశీతిథి నృసింహజయంతీభో౦-౨౦చ౧౧ అనధ్యయనం [చ౧౨
13	౩౧	౮	చతు॥శు౧౬-౨౨స్వా౩౧-౦వ్యతీ౨౦-౯వ౧౬-౨౨రా౧౩-౫౪త్యా౪-౧౬పూర్ణిమాతిథిః కూర్మజయంతీ భో౦-౧౨
14	౧	౯	౦పూ॥శ౧౮-౨౧వి౩౪-౫౩వ౧౯-౧౮బ౧౮-౨౧రా౧౩-౪౧అహ౩౨-౨కృ౨వృషభః౨౪-౫౦ప్రతిపత్తిథిః ఉదర-౫౦ప్రభృతి విష్ణుపదపుణ్యకాలః అన్వాధానం సింధుస్నానం దధ్యన్నఛత్రవ్యజన పాదుకాదిదానాని ద్వాపరయుగాంతః సంపద్గౌరీవ్రతం రవే శేవే భో౦-౩చ౧౩
15	౨	౧౦	కృ॥ప్ర॥ఆ౨౧-౨౯అనూ౩౯-౫౨వ౧౯-౨౦కౌ౨౧-౨౯రా౨౩-౧౦శూన్యతిథిః యాగః భో౪-౫౬చ౧౪
16	౩	౧౧	ద్వి॥సో౨౫-౩౪జ్యే౪౫-౪౧శి౨౦-౭గ౨౫-౩౪త్యాజ్యాభావః ద్వితీయాతిథిః భో౪-౪౭చ౧౫ [చ౧౬
17	౪	౧౨	తృ॥మం౩౦-౨౩మూ౫౨-౮సి౨౧-౨౮భ౩౦-౨౩రా౧౫-౩౬త్యా౪-౨౬అహః౩౨-౮కృ౩రవిః౫౩-౨౨భో౪-౩౭
18	౫	౧౩	చ॥బు౩౫-౩౦పూషా౫౮-౪౫సా౨౩-౫౭౨-౫౬ది౧౮-౪౭త్యా౪-౨౬భో౪-౨౭చ౧౭
19	౬	౧౪	పం॥గు౪౦-౩౨ఉషా౬౦-౧౦శు౨౪-౪౦కౌ౮-౧౭ది౨౦-౫౨త్యా౪-౨౫గురుపంచమీ శివే భో౪-౧౮చ౧౮
20	౭	౧౫	ష॥శు౪౪-౫౯ఉషా౫-౫శుక్ల౨౫-౫౬గ౧౨-౪౬ది౧౬-౧త్యా౪-౨౨భో౪-౮చ౧౯ [శేవే భో౩-౫౮చ౨౦
21	౮	౧౬	స॥శ౪౮-౩౫శ్ర౧౦-౪౩బ్రహ్మ౨౬-౩౭భ౧౬-౪౭ది౨౧-౩౦ అహః౩౨-౧౪కృ౪రవిః ౨౧-౪౭మిథునాయనం రవే
22	౯	౧౭	అ॥ఆ౫౧-౪ధని౧౫-౨౪ఐ౨౬-౨౮బా౧౯-౫౦రా౨-౧౪త్యా౪-౧౪రావే భో౩-౪౯చ౨౧
23	౧౦	౧౮	న॥సో౫౨-౨౦శత౧౮-౫౮వై౨౫-౨౪తై౨౧-౪౨రా౩-౧౯త్యా౪-౯భో౩-౩౯చ౨౨ [భో౩-౨౯చ౨౩
24	౧౧	౧౯	ద॥మం౫౨-౧౯పూభా౨౧-౧౭వి౨౩-౧౯వ౨౨-౨౦రా౧౩-౨౭అహః౩౨-౧౬రో౧రవిః౫౦-౪౦ హనుమజ్జయంతీ
25	౧౨	౨౦	ఏ॥బు౫౦-౫౭ఉభా౨౨-౨౩ప్రీ౨౦-౧౬బ౨౧-౩౮రా౨౦-౪త్యా౪-౦సర్వేషామేకాదశీ భో౩-౨౦చ౨౪
26	౧౩	౨౧	ద్వా॥గు౪౮-౨౭రే౨౨-౧౬ఆయు౧౬-౧౩కౌ౧౯-౪౨త్యాజ్యాభావః శక్రాం భో౩-౧౦చ౨౫
27	౧౪	౨౨	త్ర॥శు౪౪-౫౨అశ్వ౨౧-౪సౌ౧౧-౧౭గ౧౬-౪౦ది౧౧-౧౬త్యా౩-౫౫రా౧౧-౫౫త్యా౩-౫౧భో౩-౧చ౨౬
28	౧౫	౨౩	చతు॥శ౪౦-౧౫భ౧౮-౫౬శో౫-౩౫అతి౫౩-౪౮భ౧౩-౧౮రా౧౫-౧౧అహః౩౨-౧౮రో౨ రవిః౨౦-౧౯మాసశివరాత్రిః కర్తరిత్యాగః వాజసనేయి౩౦ భో౨-౫౧చ౨౭ [పిత్ర్యయజ్ఞః వటసావిత్రీవ్రతంరావే భో౨-౪౧చ౨౮
29	౧౬	౨౪	●అమా॥ఆ౩౫-౧౯కృ౧౬-౧సుక౫౨-౨౮చతు౭-౫౨రా౨౧-౨౩త్యా౩-౪౬ అన్వాధానం ఆపస్తంబానాం పిండ

కుజచారః	బుధ-వక్రత్యాగః	శుక్రచారః	౧౦మం-ఆర్ద్ర౧౨౯-౪౭	శ	ర బు	కు కు కే
శుక్లగుంరో౨శుజ౩-౫౪	౧౨బు-శ్వ౨బుద్వ౨౩-౪౭	శు౩సో-రో౧శు౯-౧౪	౧౩శు-ఆ౨శు౭-౪౦			
శుశో౩శు౫౫-౫౭	బ౨సో-అశ్వ౩బు౩౯-౨	౫బు-రో౨శు౫౫-౫౦	౩౦ఆ-ఆర్ద్ర౩శు౫౬-౧౦	కు	శు౧౫౭వృరవిః	
౧౩గురో౪శు౫౦-౦	౬శు-అశ్వ౪బు౧౩-౨౪	౮శ-రో౩శు౪౦-౩౭	శనిచారః		బ౧౩సు మిథునకు	
బ౩మం-మృ౧శు౪౫-౫౩	౯సో-భర౧బు౨౮-౧౨	౧౧మం-రో౪ ౨౬-౫౨	౮౧౪శు-రే౨శని౫౭-౧౦		బ౪బు మిథు శు	
౮ఆ-మృ౨శు౪౩-౬	౧౨సు-భ౨బు౨౧-౩౬	౧౪శ-మృ౧శు౧౨-౪౪	రాహుకేతుచారా			
౧౩శు-మృ౩మిథు౪౦-౪౮	౧౪శ-భ౩బు౪౦-౪౨	బ౧ఆ-మృ౨శు౫౮-౩౨	బ౧౧-నిరారాహుః		శా	
బుధచారః	గురుచారః	౪బు-మృ౩మిథు౪౫-౫౦	కృ౨కేతు౩౫-౪			
శు౧ఆ-ప్రాసదితః	శు౧౨బు-శత౧గు॥౪౨-౧౦	౭శ-మృ౪ ౩౨-౩౭				

[illegible] భో ౨-౨౨ చ ౧ [illegible]

తేదీ			వివరములు
31	౧౮	౨౬	[illegible] తిథిద్వయం
1	౧౯	౨౭	[illegible] సోపపదం భో ౨-౧౩ [illegible]
2	౨౦	౨౮	[illegible]
3	౨౧	౨౯	[illegible]
4	౨౨	౩౦	[illegible]
5	౨౩	౩౧	[illegible]
6	౨౪	౧	[illegible] బ్రహ్మణీపూజ [illegible]
7	౨౫	౨	[illegible]
8	౨౬	౩	[illegible] నిర్జలైకాదశీ [illegible]
9	౨౭	౪	[illegible]
10	౨౮	౫	[illegible]
11	౨౯	౬	[illegible]
12	౩౦	౭	[illegible] వటసావిత్రీవ్రతం [illegible]
13	౩౧	౮	[illegible]
14	౩౨	౯	[illegible] మిథునే రవిః [illegible]
15	౧	౧౦	[illegible] పుణ్యకాలః [illegible]
16	౨	౧౧	[illegible]
17	౩	౧౨	[illegible]
18	౪	౧౩	[illegible]
19	౫	౧౪	[illegible]
20	౬	౧౫	[illegible]
21	౭	౧౬	[illegible]
22	౮	౧౭	[illegible] ఇంద్రాణీపూజ [illegible]
23	౯	౧౮	[illegible]
24	౧౦	౧౯	[illegible]
25	౧౧	౨౦	[illegible]
26	౧౨	౨౧	[illegible]
27	౧౩	౨౨	[illegible] అమావాస్య [illegible]

కుజచారః [illegible]

బుధచారః [illegible]

గురుచారః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

శనిచారః [illegible]

తేదీ			వివరములు
28	౧౪	౨౩	ప్ర॥ [illegible]
29	౧౫	౨౪	ద్వి॥ [illegible] ఉత్తరాయణః [illegible]
30	౧౬	౨౫	తృ॥ [illegible]
1	౧౭	౨౬	చ॥ [illegible]
2	౧౮	౨౭	పం॥ [illegible]
3	౧౯	౨౮	ష॥ [illegible] ప్రమాతిథిః [illegible] భో॥ [illegible]
4	౨౦	౨౯	స॥ [illegible] ఉభయాసంధ్యాయాః [illegible] భో॥ [illegible]
5	౨౧	౩౦	అ॥ [illegible] పునర్వసు [illegible] మహామఖీ [illegible]
6	౨౨	౩౧	న॥ [illegible] భో॥ [illegible]
7	౨౩	౧	ద॥ [illegible] వ్రతం భో౦ [illegible]
8	౨౪	౨	ఏ॥ [illegible]
9	౨౫	౩	ద్వా॥ [illegible] ప్రదోషతిథిః వాసుదేవ [illegible] భో౦ [illegible]
10	౨౬	౪	త్ర॥ [illegible] అనధ్యయనం భో౦ [illegible]
11	౨౭	౫	చతు॥ [illegible] చతుర్దశీతిథి [illegible] భో౦ [illegible]
12	౨౮	౬	అపూ॥ [illegible] ధానం సింధుస్నానం పవిత్రారోపణం కోకిలావ్రతం వ్యాసపూజా శివశయనవ్రతం భో౦ [illegible]
13	౨౯	౭	కృప్ర॥ [illegible] యోగః భో౦ [illegible]
14	౩౦	౮	ద్వి॥ [illegible] అశూన్యశయనవ్రతం కేవే భో౦ [illegible]
15	౩౧	౯	తృ॥ [illegible] పునస్సా-భారావే భో౦ [illegible]
16	౧	౧౦	చ॥ [illegible] ప్రభృతి దక్షిణాయనపుణ్యకాలః పత్నీవ్యాసధ్యాయః సంకటచతుర్థీ భో౦ [illegible]
17	౨	౧౧	[illegible]
18	౩	౧౨	[illegible]
19	౪	౧౩	[illegible]
20	౫	౧౪	[illegible]
21	౬	౧౫	[illegible] గోమాతీపూజా భో [illegible]
22	౭	౧౬	[illegible]
23	౮	౧౭	ఏకా॥ [illegible]
24	౯	౧౮	ద్వా॥ [illegible]
25	౧౦	౧౯	త్ర॥ [illegible]
26	౧౧	౨౦	[illegible]
27	౧౨	౨౧	[illegible]

1938 జులై / 1938 ఆగస్టు

బుధవారః [illegible]

పశ్చాదుదితః [illegible]

గురువారః నాస్తి

శుక్రవారః [illegible]

శనివారః నాస్తి

[illegible]

తేదీ			
		౨౩	[illegible] ౧౩అవము చంద్రోదయః ఉత్తర [illegible] ౩-౬౧౨౩ [భో ౩-౧౯చ౧జమాదీసాని
29	౧౪	౨౩	ష్ఠి॥ ౫౩-౧౯ [illegible] త్యా ౩-౫౦మధుస్రవా (స్వర్ణగౌరీ) వ్రతం.
30	౧౫	౨౪	స॥ [illegible] ౧౩-౧౪అహః౩౧-౩ భో ౩-౯చ౨
31	౧౬	౨౫	[illegible] త్యా ౩-౫౮ నాగపంచమీ శనే భో ౨-౫౯చ౩
1	౧౭	౨౬	[illegible] త్యా ౪-౨౧ గ్నికల్పః కల్కిజయంతీ భో ౨-౪౮చ౪
2	౧౮	౨౭	[illegible] త్యా ౪-౭ సంకష్ట ప్రతం భో ౨-౩౭చ౫
3	౧౯	౨౮	[illegible] త్యా ౪-౧౨అహః౩౧-౫౬ ఆశ్లేషరవిః౦-౫౦ నృసింహ వ్రతం [illegible] వ్రతం భో ౨-౨౭చ౬
4	౨౦	౨౯	స॥ [illegible] త్యా ౪-౧౭ కేవే సస్తునవమీ భో ౨-౧౬చ౭
5	౨౧	౩౦	[illegible] త్యా ౪-౨౧ పవిత్రారంభః వరలక్ష్మీ వ్రతం రవే శుచే భో ౨-౬చ౯ [త్రారోపణం భో ౧-౫౫చ౯
6	౨౨	౩౧	ఏ॥ [illegible] త్యా॥ [illegible] ౩౧-౫౦ ఆశ్లేష ౩౦-౨౯సర్వేషామేకాదశీ పవి
7	౨౩	౧	ద్వా॥ [illegible] త్యా ౪-౨ దామోదరద్వాదశీ భో ౧-౪౫చ౧౦
8	౨౪	౨	త్రి॥ [illegible] త్యా ౪-౨౬ త్రిధ్యస్వప్న భో ౧-౩౪చ౧౧
9	౨౫	౩	త్రి॥ [illegible] త్యా ౪-౨౬ అహః౩౧-౪౪ [illegible] అనధ్య యనవ భో ౧-౨౪చ౧౨ [భో ౧-౧౩చ౧౩
10	౨౬	౪	[illegible] త్యా ౪-౨౪ అన్వాధానం సర్వేషాం నవోపాకర్మ
11	౨౭	౫	○పూ॥ [illegible] త్యా ౪-౨౧ యోగః కేవే భో ౧-౩చ౧౪
12	౨౮	౬	కృష్ణ॥ [illegible] త్యా ౪-౧౭ అశూన్య శయనవ్రతం కవే రావే భో ౦-౫౨చ౧౫ [గిధిః చాతుర్మాస్య అవిశాలాక్షీ యాత్రా భో ౦-౪౨చ౧౬
13	౨౯	౭	ద్వి॥ [illegible] త్యా ౪-౧౩ అహః ౩౧-౩౬ ఆశ్లేషరవిః [illegible] తృతీయా
14	౩౦	౮	తృ॥ [illegible] త్యా ౪-౮ చతుర్థీతిథిః బహుళాచతుర్థీ భో ౦-౩౧
15	౩౧	౯	చ॥ [illegible] త్యా ౪-౩ పంచమీతిథిః భో ౦-౨౧చ౧౮
16	౩౨	౧౦	పం॥ [illegible] త్యాజ్యాభావః అహః౩౧-౩౦మఘసింహరవిః ౫౭-౧౨ క్రాం భో ౦-౧౦చ౧౯ [పర్యంతం విష్ణుపద పుణ్యకాలః కృతయుగాంతః హలషష్ఠీవ్రతం భో ౫-౧౭చ౨౦
17	౧	౧౧	ష॥ [illegible] త్యా ౩-౫౬ ఉపసంహృత్య [illegible]
18	౨	౧౨	స॥ [illegible] త్యా ౩-౫౦ [illegible] స్మార్తానాం శ్రీకృష్ణ జన్మాష్టమీ భో ౫-౭చ౨౧ [భో ౪-౫౭చ౨౨
19	౩	౧౩	అ॥ [illegible] త్యా ౩-౪౭ వైష్ణవానాం శ్రీ కృష్ణజయంతీ రావే
20	౪	౧౪	న॥ [illegible] ౩౧అః౩౧-౨౯ [illegible] అవమ
21	౫	౧౫	ఏ॥ [illegible] త్యా ౩-౪౪ సార్తైకాదశీ భో ౪-౩౬చ౨౪ [భో ౪-౪౭
22	౬	౧౬	ద్వా॥ [illegible] త్యా ౩-౪౩ ముక్తస్తైకాదశీ అఘోరద్వాదశీ భో ౪-౨౬చ౨౫ [[illegible] మాసశివరాత్రిః భో ౪-౧౬చ౨౬
23	౭	౧౭	త్రి॥ [illegible] త్యా ౩-౪౪అహః ౩౧-౧౬ మ౩రవిః
24	౮	౧౮	చ॥ [illegible] కాత్యాయనం వాజసనేయి౩౦ అఘోరచతుర్దశీ కుక్రాం భో ౪-౬చ౨౭ [స్తంబ పిండపితృయజ్ఞః అగ్నిసావర్ణిక మన్వాదిః కుశగ్రహణం క్రాం భో ౩-౫౫చ౨౮
25	౯	౧౯	●అమా॥ [illegible] త్యా ౩-౪౬ దర్శతిథిః అన్వాధానం అప

కుజచారః	౧౧౪-పూ౨బుర౭-౨౭	శుక్రచారః	[illegible]-౩౯౧౬-౪౦	
[illegible]-పుష్యరకు౫౩-౫౮	బు౫మం-వక్రారంభః		౧౨సో-హారకౖ ౨౪-౫౦	
౧౨అ-ఆశ్లేగకు౫-౩౧	౧౦౪-పశ్చాద స్తమితః	కు౩శు-పూర్వఫరకు౯-౩౦	౩౦గు-చిగసౖ ౩౪-౧౦	బు ౫ మం కేం రవిః
[illegible]-ఆ౨కు౧౮-౧౯	౧౧అ-పూగవక్రే౫౯-౩౭	౬సో-ఉఫగకు౬-౩౭		
౬బు-అ౩కు౩౩-౨౦	౩౦గు-మరవక్రేౖ౭-౩౦	౯గు-ఉ౨కశ్యా౫-౨౧	శనిచారః	
౧౨సో-ఆశ్లేరకు౩౦-౧౯		౧౨అ-ఉ౩పర-౩౭		
బుధచారః	గురుచారః	౧౪బు-ఉఫరకుర-౫౭	కు౫అ-వక్రారంభః	
కు౩శు-మరబు౫౧-౦		బు౨౭-హాగస౮-౪౦		
౭మం-పూఫగబు౧౯-౫౭	క౭నాం-ధరవక్రేకు౫-౧౭	౫మం-హా౨౭౧౧-౨౫	రాహుకేతుగ్రహా వస్తః	

స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్య సం॥ ఆషాఢమాసః [illegible] ౧౮౬౦ [illegible] 1938 [illegible]

తేది				
28	౧౮		౨౭	[illegible]
29	౧౫		౨౮	ద్వి॥ [illegible] ఉత్తరాయణః [illegible]
30	౧౬		౨౫	తృ॥ [illegible]
1	౧౭		౨౬	చ॥ [illegible] తిథి [illegible] మయూ
2	౧౮		౨౭	పం॥ [illegible] ఆర్ద్రాప్రవేశః [illegible] తిథిద్వయం
3	౧౯		౨౮	ష॥ [illegible] పమితి [illegible] భో ౨-౧
4	౨౦		౨౯	స॥ [illegible] ఉభయానధ్యాయః కవే భో ౨-౯చ౫
5	౨౧		౩౦	అ॥ [illegible] పునర్వసు [illegible]
6	౨౨		౩౧	న॥ [illegible] భో ౧-౮౭చ౪ [త౦ భో ౧-౫౯
7	౨౩		౧	ద॥ [illegible] శ్రవణం భో ౧-౩౮చ౮ [భో ౧-౨౬
8	౨౪		౨	ఏ॥ [illegible] ద్వాదశీతిథిః [illegible]
9	౨౫		౩	ద్వా॥ [illegible] త్రయోదశీతిథిః [illegible] భో ౧-౧౪చ౧౦
10	౨౬		౪	త్ర॥ [illegible] త్య-భా [illegible] త్యతిథిః అనధ్యయనః భో ౧-౪చ౧౧ [చ ౧౨
11	౨౭		౫	చతు॥ [illegible] చతుర్దశీతిథిం [illegible] భో ౦-౫౬
12	౨౮		౬	○పూ॥ మం౩౩ [illegible] అన్వాధానం సింధుస్నానం పవిత్రారోపణం కోకిలావ్రతం వ్యాసపూజా [illegible] భో ౦-౪౬చ౧౩
13	౨౯		౭	కృ.ప్ర॥ [illegible] భో ౦-౩౫చ౧౪
14	౩౦		౮	ద్వి॥ [illegible] అశూన్యశయనవ్రతం కేవే భో ౦-౨౫చ౧౫
15	౩౧		౯	తృ॥ [illegible] పునస్సా-భారావే భో ౦-౧౪చ౧౬
16	౧		౧౦	చ॥ [illegible] పునర్వసు [illegible] ప్రభృతి దక్షిణాయనపుణ్యకాలః పక్షిణ్యనధ్యాయః సంకటచతుర్థీ భో ౦-౫చ౧౪
17	౨		౧౧	[illegible]
18	౩		౧౨	[illegible]
19	౪		౧౩	[illegible] భో ౫
20	౫		౧౪	[illegible]
21	౬		౧౫	[illegible]
22	౭		౧౬	ద॥ [illegible]
23	౮		౧౭	ఏకా॥ [illegible] యానం [illegible]
24	౯		౧౮	ద్వా॥ [illegible]
25	౧౦		౧౯	త్ర॥ [illegible]
26	౧౧		౨౦	[illegible] భో ౩-౫౧చ౨౪
27	౧౨		౨౧	● [illegible]

గురువారః [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	పశ్చాదుదితః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] నాస్తి	[illegible]
[illegible]	[illegible]	శుక్రవారః	[illegible]
బుధవారః	[illegible]	[illegible]	శనివారో నాస్తి
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

తేది			వివరములు
			[illegible] చంద్రోదయః ఉత్తర ... భో ౩-౧౯ [illegible]
29			[illegible] మంగళగౌరీ (స్వర్ణగౌరీ) వ్రతం.
30			[illegible] భో ౩-[illegible]
31			[illegible] నాగపంచమీ శవే భో ౨-[illegible]
1			[illegible] కల్కిజయంతీ భో ౨-[illegible]
2			[illegible] మంగళగౌరీ వ్రతం భో ౨-[illegible]
3			[illegible] నృసింహ వ్రతం ... వ్రతం భో ౨-[illegible]
4			[illegible] కేవే సప్తనవమీ భో ౨-[illegible]
5			[illegible] వరలక్ష్మీవ్రతం శవే కుపే భో ౨-[illegible] [త్రాగోపణం భో ౧-[illegible]
6			[illegible] సర్వేషా మేకాదశీ పవి
7			[illegible] దామోదర ద్వాదశీ భో ౧-[illegible]
8			[illegible] త్రిస్పృక్ భో ౧-[illegible]
9			[illegible] భో ౧-[illegible] [భో ౧-[illegible]
10			[illegible] అన్వాధానం సర్వేషాం నవోపాకర్మ
11			○ పూ॥ [illegible] యోగః కేవే భో ౧-[illegible]
12			కృప॥ [illegible] శయనవ్రతం కుపే రావే భో ౦-[illegible] [తిథిః చాతుర్మాస్య ... యాత్రా భో ౦-[illegible]
13			ద్వి॥ [illegible] తృతీయా
14			తృ॥ [illegible] చతుర్థీ తిథిః బహుళాచతుర్థీ భో ౦-[illegible]
15			చ॥ [illegible] పంచమీ తిథిః భో ౦-[illegible]
16			పం॥ [illegible] సింహరవిః [illegible] సంక్రాం భో ౦-[illegible] [పర్యంతం విష్ణుపద పుణ్యకాలః కృతయుగాంతః హలషష్ఠీ వ్రతం భో ౫-[illegible]
17			ష॥ [illegible] ఉపర్యాప్రభృతి [illegible]
18			స॥ [illegible] ఉభయానధ్యాయః స్మార్తానాం శ్రీకృష్ణ జన్మాష్టమీ భో ౫-[illegible] [భో ౪-[illegible]
19			అ॥ [illegible] వైష్ణవానాం శ్రీ కృష్ణజయంతీ రావే
20			న॥ [illegible]
21			ఏ॥ [illegible] స్మార్తైకాదశీ భో ౪-[illegible] [భో ౪-[illegible]
22			ద్వా॥ [illegible] మధ్వవైష్ణవైకాదశీ అఘోరద్వాదశీ భో ౪-[illegible] [మాసశివరాత్రిః భో ౪-[illegible]
23			త్రి॥ [illegible]
24			చ॥ [illegible] కాత్యాయనం వాజసనేయినాం అఘోర చతుర్దశీ సంక్రాం భో ౪-[illegible] [స్తంబ పిండపితృయజ్ఞః అగ్నిసావర్ణిక మన్వాదిః కుశగ్రహణం సంక్రాం భో ౩-[illegible]
25			● అమా॥ [illegible] దర్శతిథిః అన్వాధానం అప

[illegible]

స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్యనాం భాద్రపదమాసః [illegible] ౧౮౬౦ కల్యాది ౫౦౩౯ [illegible] 1938 ఫసలీ ౧౩౪[illegible]

26	౧౦	౨౦	ప్రతి॥ [illegible] శృంగః ఫలమండలవ్రతం భో౩-౪౫చ౨౯ [తిథిః వరాహజయంతీ నీలాంబరదర్శనం శవేభో౩-౩౫చ [illegible]
27	౧౧	౨౧	ద్వి॥ శ౯-౧౦ ఉ॥ఫ౪౫-౨౯ శి౩-౭ సా॥౪-౨౨ కౌ౯-౧౦ వి౪-౪౬ త్యా౩-౫౩ అహః౩౧-౦ మ౪౪ రవిః౨౧ [illegible] తీయా
28	౧౨	౨౨	తృ॥ ఆ౧౫-౫౦ హ౪౪-౩౭ శు౫౨-౫౧౮౧౫-౫౦ వ౬-౧౧ త్యా౩-౫౭ తామసమన్వాదిః వినాయకచతుర్థీ హరితాళి కావ్రతం సామగోపాకర్మ భో౩-౨౫చ౨
29	౧౩	౨౩	చ॥ సో౧౩-౫౪ చి౪౫-౦ శుక్ల౪౯-౧౦ భ౧౩-౫౪ వి౪-౪౫ త్యా౪-౧౯౨౮-౧౫ త్యా౪-౬ ఋషిపంచమీ భో౩-౧౪చ౩
30	౧౪	౨౪	పం॥ మం౧౨-౫౬ స్వా౪౬-౨౧ బ్ర౪౬-౨౯ బా౧౨-౫౬ కౌ౩-౨౪ పునస్స్వా॥ భా॥ ౭౩౧-౨ పుగ౧ [illegible] భో౩-[illegible]
31	౧౫	౨౫	ష॥ బు౧౩ ౨౧౧౪౯-౫౨౪౪-౩౬ తై౩-౨౧౩౦-౫ [illegible] త్యా౪-౧౬ [illegible] సూర్యషష్ఠీ [illegible] సప్తమీ కేవే భో౨-౫౪చ౫
1	౧౬	౨౬	స॥ [illegible] తో॥ [illegible] భా [illegible] సప్తమీ భో౨-[illegible]
2	౧౭	౨౭	అ॥ [illegible] జ్యే౫౮-౦ వి౪౪-౧౩ బ౧౭-౫౦ [illegible] త్యా౪-౨౦ నవమీతిథిః భో౨-౩౩చ౭ [సందిన [illegible]
3	౧౮	౨౮	న॥ శ౨౧-౪౩ మూ౬౦-౧౦ ప్రీ౪౫-౪౯ కౌ౨౧-౪౩ తై౨౯-౪౭ త్యా౪-౨౪ అహః౩౦-౫౪ పూ౫ ౨రవిః౧౯-౦ [illegible]
4	౧౯	౨౯	ద॥ శ౨౬-౨౩ మూ౪-౫౬ ఆయు౪౬-౨౯ గ౨౬-౨౩ శౌ౪-౫౭౩౦-౩౯ త్యా౪-౨౬ దశమీతిథిః క్షీరవ్రతారంభ భో౨-౧౩
5	౨౦	౩౦	ఏ॥ సో౩౧-౨౯ పూ౫౧-౩౦ సౌ౪౯-౬౩౧-౨౯ రా౧-౫౧ త్యా౪-౨౬ సర్వేషాం పరివర్తనైకాదశీ భో౨-౩చ౧౦
6	౨౧	౧	ద్వా॥ మం౩౬-౩౫ ఉ॥షా౧౭-౨౩౯ శో౪౯-౩౦ బ౪-౨౨౯ త్యా౪-౨౫ అహః౩౦-౪౦ పూ౫౩ రవిః౪౧-౨౭ వామన జయంతీ శక్రధ్వజోత్థాపనం శ్రవణద్వాదశీ బలిబంధనం భో౧-౫౨చ౧౧
7	౨౨	౨	త్ర॥ బు౪౧-౧౫ శ్ర౨౩-౧౫ అతి౫౦-౪౩ కౌ౯-౫౫౩-౩౫ త్యా౪-౨౨ గోత్రిరాత్రవ్రతంకవేకేవేభో౧-౪౨చ౧౨
8	౨౩	౩	చ॥ [illegible] ధని౨౯ సుక౫౧-౧౧౮౧౩-౧౨౯౧౭ త్యా౪-౧౦ అనంతపద్మనాభవ్రతంకవేభో౧-౩౨చ౧౩
9	౨౪	౪	○ [illegible] శత౩౩-౨౫ ధృ౫౦-౪౮ భ౧౬-౩౩౯-౪౦ త్యా౪-౧౪ అన్వాధానం ఉమామహేశ్వరవ్రతం ఇందులా. సావిత్రీవ్రతం భో౧-౨౨చ౧౪ [లయపక్షారంభః భో౧-౧౨చ౧౫
10	౨౫	౫	కృ॥ ప్ర॥ శ౯-౩౫ పూ॥భా౩౬-౫౧ శూ౯-౩౧ బా౧౮-౪౭ త్యా॥భా అహః౩౦-౩౬ పూ॥ఫ రవిః౭-౧౪ యోగః మహా
11	౨౬	౬	ద్వి॥ ఆ౯-౫౭ ఉ॥భా౩౯-౬౧౪౭ తై౯-౪౬౧-౪౫ త్యా౪-౯ అశూన్యశయనవ్రతంభో౧-౧చ౧౬
12	౨౭	౭	తృ॥ సో౪౦-౫౦ రే౪౦-౪వృ౩-౪౩ వ౯-౨౭ వి౯-౩౫ త్యా౪-౨ బృహస్పతివ్రతం శక్రాం భో౦-౫౧చ౧౭
13	౨౮	౮	చ॥ మం౪౬-౫౦ అశ్వ౩౯-౫౭ ధ్రు౩౯-౨౩ బ౧౭-౫౪ వి౨౯-౫ అహః౩౦-౩౦ ఉ॥ఫ౧౩ ౨-౪౧ సంకష్టహరచతుర్థీ దశే
14	౨౯	౯	పం॥ బు౩-౩౪ భ౩౦-౩ వ్యా౩౪-౯౫౧-౨౬౩-౨౩ త్యా౩-౫౪ భరణీమహాలయఃకవేభో౦-౩౦ [భో౦-౪౧
15	౩౦	౧౦	ష॥ గు౩౯-౨౪ కృ౩౬-౧౭ హ౨౮-౧౧౮౧౧-౯౭ త్యా౩-౫౧ రావేభో౦-౨౦చ౨౦
16	౩౧	౧౧	స॥ శు౩౪-౨౬ రో౩౩-౧౪ వజ్ర౨౧-౩ భ౬-౫౧౧౪ త్యా౩-౪౬ అహః౩౦-౨౪ ఉ॥ఫ౨ కన్యాయాం రవిః౫౭-౫౨ మహాలక్ష్మీవ్రతం భో౦-౧౦చ౨౧
17	౧	౧౨	అ॥ శ౨౯-౫౯ మృ౨౯-౩౯ సి౧౪-౨౬ బా౧-౪౨ [illegible] త్యా౩-౪౪ [illegible] ప్రస్తుతి౧౩-౫౨ పర్వం తం మహాశివపుణ్యకాలః మధ్యాష్టమీ [illegible] వ్యాదిః వ్యతీపాతమహాలయః భో౫-౧౪చ౨౨
18	౨	౧౩	న॥ ఆ౨౩-౩ ఆర్ద్రా౨౫-౩౯ వ్య౬-౫౬ పరి౫౨-౨౧౫౨౩-౩౨౩-౧౪ త్యా౩-౪ [illegible]
19	౩	౧౪	ద॥ సో౧౬ [illegible] పున౨౧-౨౬ పరి౫౧ [illegible] త్యా౩-౪౩ [illegible]
20	౪	౧౫	ఏ॥ మం౧౧ [illegible] త్యా౩-౪౪ అహః౩౦-౧౬ ఉ॥ఫ౩ రవిః ౨౨-౧౯ [illegible] [చ.౧౬
21	౫	౧౬	ద్వా॥ బు [illegible] ౨౫ [illegible] త్యా౩-౪౬ [illegible] ౩౩
22	౬	౧౭	త్ర॥ గు [illegible] ౩౪ [illegible] త్యా౩-౪౯ మాసశివరాత్రిః [illegible] మహా [illegible] భో౧-౨౩చ౨౭ [illegible] మహాలయామావాస్యా [illegible] గ్రహణం భో [illegible]
23	౭	౧౮	● అ॥ శు౫౦-౩ పూ॥ఫ౬-౫౯ [illegible] త్యా౩-[illegible]

కుజచారః	౯౭-ను౨వ్ర౩౪-౦	గురుచారః	౨౨౩-స్వా ౫-౧	
కు౩ ఆ-మ౧సిం౯౧-౦	౧౨మం-ప్రాగుదితః	కు౩ ఆ-న౩వక్రీగు౫౨-౧౦	౫బు-స్వా౩ ను౩౨-౪౯	
౯కు-మ౨కు౧౫-౦	౧౫గు-పశ్చత్యాగః		౯౨-స్వా౪ సు౧౧-౧౫	
౧౩ బు-మ౩ కు౨౯-౪౨	బ౧౪-సు౩ బు క్వి౨౦-౩౦	శుక్రచారః	౧౪సు-వి౩౧ సు౩-౧౦	
బ౩సో-మ౪ కు౪౪-౫౩	౫బు-మ౪ బు౩౧-౨			
౯౨-పూ॥ఫ౧కు౦-౫౪	౯౪-పూ॥ఫ౧బు౧౩-౪౭	కు౩ ఆ-చి౨ సు౪౪-౩౭	శనిచారః	
౩౦కు-పూ౨కు౧౭-౦	౧౦సో-పూ౨ బు౩౨-౩౭	౭గు-చి౩ తులాం-౪౧		
బుధచారః	౧౩ బు-పూ౩ బు౩౦-౩౩	౧౦౨-చి౪ శు౧౭-౩౦	౧౧గు-రే౨వక్రీ౧౫-౨౦	
కు౪సో-మ౩వక్రీ౪౦-౪౭	౩౦కు-పూ॥ఫ౪ బు-౩౪-౦	౧౩ బు-స్వా౧ సు౪౦-౩౬	రాహుకేతుచారాన స్తః	

కే			
గు	చ ౭ గు కన్యా		శు
	కు ౩ ఆ సిం కుజ		
	శు ౭ గు తులా		ర
	గూం [illegible]		బు
		రా	శు

తేదీ			వివరములు
			యః శాహిత్రక్ర్పతిమహాలయః [illegible] భో౨-౨౯
25	౯	౨౦	ద్వి॥ అర౫-౧౯ పా౩-౪౯ [illegible]
26	౧౦	౨౧	తృ॥ సా౪౪-౨౭ ది౩-౪౦ [illegible] త్యా౪-౫ [illegible]
27	౧౧	౨౨	చ॥ మం౪౪-౫౩ స్వా౫-౦ [illegible] ౩౫ త్యా [illegible]
28	౧౨	౨౩	పం॥ బు౪౬-౩౨ వి౭-౨౭ విష్కు౩-౨౦ బ౧౫-౪౯ త్యా౪-౧౫ ఉపాంగలలితా [illegible]
29	౧౩	౨౪	ష॥ గు౪౯-[illegible] అనూ౧౧-౯ శ్రీ౨-౧౭ [illegible] త్యా౪-౧౯ [illegible]
30	౧౪	౨౫	స॥ శు౫౩-౨౫ జ్యే౧౫-౫౪ ఆయు౨-౭౫ [illegible] త్యా భా ఆహా౨౯-౪౦ [illegible] సరస్వతీపూజా త్రిరాత్ర
			వ్రతారంభః పత్రికా ప్రవేశః భో౩-౦చ౫ [పూజ గజగౌరీవ్రతం భో౨-౫౦చ౬
1	౧౫	౨౬	ఆ॥ ౫౯-౧౨ మూ౨౧-౩౭ షా౨-౪౫ భ౨౫-౪౯ ది౭-౧౮ త్యా౪-౨౩ రా౧౯-౨౪ మహాశనిముఖః దుర్గాష్టమీ కాళీ
2	౧౬	౨౭	స॥ ౬౦-౧౦ పూషా౨౭-౫౪ శో౩-౫౪ శా౩౦-౫౧ రా౨౦-౨౪ త్యా౪-౨౬ త్రిద్యుస్పృక్ స్యాదీ విషమవ్యాదీః
			మహానవమీ దుర్గాహోమః బలిదానం భో౨-౪౦ న౭ [వ్యాసనం దేవ్యుద్వాసనం భో౨-౨౯ చ౯
3	౧౭	౨౮	స॥ పా౩-౨౯ ఉషా ౩౪-౨౭ అతి ౫-౨౨ శా ౩-౨౯ రా ౧౫-౪౯ విజయదశమీ శమీపూజ బుద్ధజయంతి సరస్వత్యు
4	౧౮	౨౯	ద॥ మం౯-౩౯ శ్ర౪౦-౪౯ కు౬-౪౯ గ౯-౩౯ రా౨౨-౧౦ త్యా౪-౨౩ అ౬౯-౩౬ పా౩౭౩౩-౧౨ పోసపదం భో౨-౧౯
5	౧౯	౩౦	ఏ॥ బు౧౩-౨౨ ధని ౪౬-౩౩ ధృ ౭-౫౫ భ౧౩-౨౨ త్యాభా॥ గోపద్మవ్రతారంభః సర్వేషాంగిరి రాశి భో౦-౯చ౧౦
6	౨౦	౧	ద్వా॥ గు౧౭-౧౯ శత౫౧-౨౭ శూ౯-౨౭ బా౧౭-౧౯ ది౬-౨౪ త్యా౪-౨౧ త్రయోదశీతిథిః పద్మనాభద్వాదశీ గో౧-౨భో
			౧-౫౯ చ౧౧ భార్గీసంవత్సరాదిః [తిథిః అనర్థయ్యా ౪భో౧-౪౯చ౧౨
7	౨౧	౨	త్రి॥ శు౨౦-౧౩ పూభా౫౫-౧౭ గం౯-౧౨ తై౨౦-౧౩ దిన-౨౭ త్యా౪-౧౫ అహా౯-౩౦ పా౪ రవిః ౧౯-౫౯ కూశ్య
8	౨౨	౩	చ॥ శ౨౧-౫౫ ఉభా౫౭-౪౬ వృ౭-౩౩ [illegible] ౨౦-౧౭ త్యా౪-౧౦ చతుర్దశీతిథిః వారాహీ గరళ రవి భో౧-౩౭
9	౨౩	౪	○ పూ॥ ఆ౨౨-౧౯ రే౫౯-౩ ధ్రువ౪-౫౪ బ౨౨-౧౯ ది౯-౨౪ పూర్ణిమా తిథిః అవ్యాహనం కౌముదీ మహోత్సవ భో౧-౨౭
10	౨౪	౫	కృ ప్ర॥ సో౨౨-౩౦ అశ్విని౯-౬ వ్యా౧-౪౪ [illegible] ౨౨-౩౦ రా౧౯-౪౧ [illegible] త్రిదశ౪౧-౫ ప్రతి
			పత్తిథిః యాగః భో౧-౧౭చ౧౫ [ప్రతంభో౧-౬చ౧౬
11	౨౫	౬	ద్వి॥ మం౧౯-౨౪ భ౫౦-౧ వజ్ర ౫౨-౪౭ గ౧౯-౨౪ ది ౨౨-౪౦ అతివ్యయం చంద్రోదయోమా వ్రతం [illegible]
12	౨౬	౭	తృ॥ బు౧౬-౧౫ కృ౫౫-౫౭ సిద్ధి౬-౫౧ భ౧౬-౧౫ ది౨౬-౫౯ త్యా౩-౫౨ చతుర్థీ తిథిః కరకచతుర్థీ రాశి భో౦-౫౬
13	౨౭	౮	చ॥ గు౧౨-౧౭ రో౫౩-౧ వ్యతీ౦-౧౫ బా౧౨-౧౭ [illegible] త్యా౩-౪౯ భో౦-౪౬ చ౧౯ [౧౯
14	౨౮	౯	పం॥ శ౭-౧౭ మృగ౪౯-౨౪ వరి౩౩-౧౬ తై౭-౧౭ [illegible] ౧౦ త్యా౩-౪౬ అహా౯-౧౨ చిత్ర [illegible] ౪౦భో [illegible] ౩౫
15	౨౯	౧౦	ష॥ శ౧-౫౯ ఏషా౫౪-౧౨ అర్ద్ర౪౫-౩౦ ప౨౫-౪౯ [illegible] త్యా౩-౪౪ అష్టమభో౧-౧౭ చ౨౦ [౭౧
16	౩౦	౧౧	ఆ॥ ఆ౫౦-౭ పున౪౧-౯౯ [illegible] ౩-౬౨ [illegible] త్యా౩-౪౩ [illegible] ౩౦-౪౭ త్యా౩-౪౩ [illegible] వ్రతం భో౦-౧౫
17	౧	౧౨	స॥ సో౪౪-౭ పుష్య౩౭-౬౦ [illegible] త్యా భా [illegible]
			౧౦-౯ ప్రభృతి ప్రవేశపర్యంతం విషువత్పుణ్యకాలః పశ్చిమా ధ్యాయః భో౦-౪౯ చ౨౨
18	౨	౧౩	ద॥ మం౩౯-౨౦ ఆశ్లే౩౩-౭ [illegible] త్యా౩-౪౪ భో౫-౯ చ౨౩ [౨౪ కేత
19	౩	౧౪	ఏ॥ బు౩౨-౫౬ మఘ౯-౯౭ శుక్ల౭-౩ [illegible] త్యా౩-౫౦ [illegible] కాదశి [illegible]
20	౪	౧౫	ద్వా॥ గు౨౯-౧౦ పూ౯-౬ [illegible] త్యా౩-౫౦ [illegible]
			ద్వాదశి భో౪-౫౭ [illegible]
21	౫	౧౬	త్రి॥ శు౨౪-౧౦ ఉ ఫ౨౪-౧౦ [illegible] త్యా౩ [illegible] తిథిః [illegible] నరకచతుర్ద
22	౬	౧౭	చ॥ శ౨౧-౬౦ హ౨౨-౫౧ [illegible] త్యా౩-౫ [illegible] దీపావళి [illegible]
			లక్ష్మీనిస్సారణం భో౪-౩౫ [యజ్ఞః ఘూర్జరవత్సరాదిః గో క్రీడనం [illegible] వ్రతారంభః కౌముదీమహోత్సవ
23	౭	౧౮	● ఆ॥ ఆ౧౯-౯ [illegible] ప్రతిపత్తిథిః అన్వాధానం [illegible]

కుజచారః	[illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]
కు౫బు పూ౩ ౭ ౨-౫౦	౪మం-ఉ ఆశ్వా౨౪-౪౦	౫శ-చిత్ర తులా౨౨-౨౪	శు౩సో-విశాఖ౨-౩౭	[illegible]
౯సో-పూర్వ ౧౦-౯	౬శు-ఉ౩ బ ౧౫-౪౯	౯ఆ-విశాఖ౨౨-౨౨	౭శు-విశ ౧౫-౪	
౧౫ఆ-ఉ ఫ ౨౬-౪౯	౯శ-ఉ భర ౬-౧౯	౧౦మం-స్వాతి ౨౩-౯	౧౦మం-నిరపృష్టి౫౫-౫	
౨౩శు-ఉ ఆశ్వా౨౩-౩	౯ఆ-హా బు౫౫-౦	౧౭సు-స్వాతి ౨౬-౨౨	౧౯సో-అనూ౯౭-౩౦	
౧౧బు-ఉ కి౪ర ౧-౫౯	౧౦మం-హా బుర ౭-౩౭	౧౮శ-స్వాతి బు౩౦-౪౦	౯సో-అనూ౨౪-౩౦	
బుధచారః	౧౨ సు-హా౩ బు౩-౫౩	గురుచారః	శనిచారః	
శు౨ఆ-ఉ భ బు ౩౨-౩౨	౧౮శ-హా౪ బు౩౩-౫౦	శు౧౦మం-ధని వక్రి మకర	బ౩౦ఆ-రేవ వక్రీ ౪ర౭-౧౦	
ప్రాగ్ స్తమితః	బ౧సో-చిబు౨౯-౦	గురు౧౫-౦	రాహుకేతుచారా	
	౩బు-చి ౨౪-౩౦	బ౧౩ శువక్రత్యాగః		

1938 నవంబరు — తులామాసము — వృశ్చికము

తేది			వివరములు
24	౮	౧౯	శుక్ల॥ప్రతి-సౌ౧౮-౨౫ స్వా౨౩-౩౦ ప్రీ౨౨-౧౦ బ౧౮-౨౫ ౮౯-౧౦ త్యాజ్యం౪-౯ అహః౨౮-౫౦ స్వా౧౮వి౪-౬౫ ద్వితీయాతిథిః వృశ్చికాయనం యోగః చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః స్వాత్యర్థ్యంగః యమద్వితీయా భగినీ హస్తభోజనం గోవర్ధనపూజా భో౪-౧౩చ౨౯
25	౯	౨౦	ద్వి॥మం౧౮-౫౭ వి౨౫-౪౦ అయో౧౯-౪౭ కౌ౧౮-౫౭ రా౭-౨౬ త్యాజ్యం-౧౪ తృతీయాతిథిః భో౪-౩చ౧ రంజాన్
26	౧౦	౨౧	తృ॥బు౨౦-౪౬ అనూ౨౯-౩ సౌ౧౮-౨౪ గ౨౦-౪౬ రా౧౫-౨౧ త్యాజ్యం-౧౮ శూన్యతిథిః త్రిలోచనగౌరీవ్రతం కేవే భో౩-౫౨చ౨ [దూర్వాగణపతివ్రతం భో౩-౪౧చ౩
27	౧౧	౨౨	చ॥గు౨౩-౪౮ జ్యే౩౩-౩౬ శో౧౭-౫౭ భ౨౩-౪౮ త్యా-భా అహః౨౮-౪౪ స్వా౨వి౨౪-౪౪ చతుర్థీతిథిః నాగచతుర్థి
28	౧౨	౨౩	పం॥శు౨౭-౫౪ మూ౩౯-౮ అతి౧౮-౧౯ బా౨౭-౫౪ రా౬-౪ త్యాజ్యం-౨౨ ధాత్రీవస్త్రధారణం భో౩-౩౦చ౪
29	౧౩	౨౪	ష॥శ౩౨-౪౭ పూషా౪౫-౧౭ సు౧౯-౧౪ కౌ౦-౨౦ ద౫-౩౫ త్యాజ్యం-౨౫ వహ్నిపూజా భో౩-౧౯చ౫
30	౧౪	౨౫	స॥ఆ౩౮-౧౬ ఉషా౫౧-౫౨ ధృ౨౦-౩౫ గ౫-౨౪ ద౭-౨౯ త్యాజ్యం-౨౬ అహః౨౮-౩౮ స్వా౩౪వి౪౪-౨౫ భో౩-౮౬
31	౧౫	౨౬	అ॥సో౪౩-౧౯ శ్రవ-౨౧ శూ౨౧-౫౯ భ౧౦-౪౦ ద౨-౫౭ త్యాజ్యం-౨౬ గోష్టాష్టమి భో౨-౫౮చ౭ [illegible]
1	౧౬	౨౭	న॥మం౪౮-౧౩ ధని౬౦-౧౦ గం౨౩-౯ బా౧౫-౪౬ ద౯-౨౧ త్యాజ్యం-౨౪ కృతయుగాదిః విష్ణుత్రిరాత్రవ్రతం భో౨-౪౭
2	౧౭	౨౮	ద॥బు౫౨-౧౯ ధ౪-౧౦ వృ౨౩-౩౭ తై౨౦-౧౬ ద౨౩-౪౧ త్యాజ్యం-౨౦ రా-పే-సార్వభౌమవ్రతం భో౨-౩౬చ౯
3	౧౮	౨౯	ఏ॥గు౫౫-౧౫ శత౯-౧౩ ధ్రు౨౩-౪౮ వ౨౩-౪౭ ద౨౬-౧౪ అహః౨౮-౩౦ స్వా౪వి౩-౪౦ సర్వేషాం గురువార ఉత్థానైకాదశి తులసీపద్మ, భీష్మపంచకవ్రతే భో౨-౨౫చ౧౦
4	౧౯	౩౦	ద్వా॥శు౫౭-౫ పూభా౧౩-౧౧ వ్యా౨౨-౪౫ బ౨౬-౧౦ రా౯-౫౦ క్షీరాబ్ధిద్వాదశి స్వాయంభువమన్వాదిః భో౨-౧౪చ౧౧
5	౨౦	౧	త్ర॥శ౫౭-౩౧ ఉభా౧౫-౫౮ హ౨౦-౪౮ కౌ౨౭-౧౮ రా౧౮-౧౮ త్యాజ్యం-౬ కుజేభో౨-౩ [ప్రవృత్తారంభః శక్రాం
6	౨౧	౨	చతు॥ఆ౫౬-౪౩ రే౧౭-౩౦ వజ్ర౧౭-౫౧ గ౨౭-౭ త్యా-భా అహ౨౮-౨౪ వి౧౪ వి౨౨-౧౮ వైకుంఠచతుర్దశి సింధువదీ
7	౨౨	౩	○పూ॥సో౫౪-౪౧ అశ్వ౧౭-౪౯ సి౧౩-౫౬ భ౨౫-౪౨ ద౭-౪౬ రా౧౩-౭ అన్వాధానం సింధుస్నానం వ్యాసపూజా జ్వాలాతోరణం దక్షసావర్ణికమన్వాదిః చంద్రగ్రహణం భో౧-౪౨చ౧౪
8	౨౩	౪	కృ॥ప్ర-మం౫౨-౫౦ భ౧౬-౫౯ వ్య౯-౫౨ బా౨౩-౪౫ రా౧౭-౪౪ యోగః కృత్తికాదీపోత్సవః భో౧-౩౧చ౧౫
9	౨౪	౫	ద్వి॥బు౪౭-౨౩ కృ౧౫-౧౦ పరి౩-౨౬ ప౫౩-౫౨ తై౨౦-౬ రా౨౫-౪ అహః౨౮-౧౮ వి౨౪ వి౪౦-౫౦ రావే భో౧-౨౦
10	౨౫	౬	తృ॥గు౪౨-౩౮ రో౧౨-౯ శివ౫౦-౧౪ వ౧౪-౫౬ ద౨౫-౪౨ త్యా౩-౪౭ సౌభాగ్యసుందరీవ్రతం భో౧-౯చ౧౬

1938 డిసెంబరు — వృశ్చికము — మార్గశిరము

తేది			వివరములు
11	౨౬	౭	చ॥శు౩౭-౫౬ మృ౯-౯ సిద్ధ౨-౪౫ బ౯-౪౭ రా౦-౩౫ త్యా౩-౪౫ భో౦-౫౮చ౧౮ [౦-౪౭౯౧౯
12	౨౭	౮	పం॥శ౩౧-౨౧ ఆర్ద్రా౫-౨౦ సా౩౫-౨౪ కౌ౪-౧౩ రా౫-౨ అహః౨౮-౧౨ వి౩ రవి౫౯-౧౬ క్రమాద్ధ్యారంభః భో [illegible]
13	౨౮	౯	[illegible] పుష్య [illegible] త్యా౩-౪౩ షష్ఠీతిథిః పుష్యార్కయోగః భో౦-౩౭చ౨౦ [కల్పః భో౦-౨౬చ౨౧
14	౨౯	౧౦	స॥సో౧౯-౨౩ ఆశ్లే౫౨-౫౭ శుక్ల౧౯-౧౪ బ౧౯-౨౩ ది౨౬-౪౮ త్యా౩-౪౪ [illegible] ప్రళయ
15	౩౦	౧౧	అ॥మం౧౩-౪౩ మఖ౯-౧ బ్రహ్మ౧౧-౩౬ కౌ౧౩-౪౩ ది౨౧-౦ త్యా౩-౪౫ నవమీతిథిః ఇంద్రసావర్ణికమన్వాదిః కేవే భో౦-౧౫చ౨౨ [ప్రవేశపర్యంతం విష్ణుపదపుణ్యకాలః త్రేతాయుగాదిః భో౦-౪చ౨౨
16	౧	౧౨	న॥బు౮-౨౬ పూఫ౫-౫౭ ఐంద్ర-౧౫ వై౫౩-౦౯ ద౨౬-౫౫ అహః౨౮-౪ విశాఖ వృశ్చికేరవి౧౬-౪౮ ఉదయాది
17	౨	౧౩	ద॥గు౩-౪౪ ఉఫ౩-౯ విష్కు౫౧-౦౩ [illegible] అవమ స్మార్తైకాదశి కవేభో౫-౨౫౪
18	౩	౧౪	ద్వా॥శు౫౬-౪౬ హ౧-౫౯ ప్రీ౪౫-౩ [illegible] త్యా౩-౫౪ మధ్వవైష్ణవైకాదశి శుక్రాం భో౫-౧౩
19	౪	౧౫	త్ర॥శ౫౪-౫౧ చి౧-౨౩ ఆయు౪౦-౫౧ గ౫౨-౪ ది౧-౪౭ త్యా౩-౫ రా౨౭-౩౨ త్యాజ్యం-౨ అహః౨౭-౫౮ అనూ౧వి౩౪-౧౮ శనిత్రయోదశి భో౫-౨చ౨౬
20	౫	౧౬	చతు॥ఆ౫౪-౧౬ స్వాతి౨-౧౫ సౌ౭-౧౧ ద౪౨-౩౩ రా౨-౯ త్యాజ్యం-౮ మాసశివరాత్రిః భో౪-౫౧చ౨౭
21	౬	౧౭	●అమా॥సో౫౪-౫౧ విశా౩-౫౦ శో౩౪-౨౫ చతు౨౪-౩౩ నాగ౧౩-౩౪ రా౨౬-౨౫ త్యాజ్యం-౧౨ సర్వేషామన్వాధాన పిండపితృయజ్ఞ గౌరీవ్రతం భో౪-౪౦చ౨౮

రవిచారః	౩బు-విశాఖ౧బు౪౬-౧౦	౬ఆ-జ్యే౧బు౪౬-౪౧	శుక్రచారః	కే
కుజమం-ఉఫ౩౩-౧౦	౫శు-విశాఖ౫౩-౨	౯బు-జ్యే౨బు౧౦-౩	౪గు-వక్రారంభః	
౭ఆ-హస్త౧౫-౫౭	౬శ-పశ్చాదుదితః	౧౨శు-జ్యే౩బు౪౧-౭	౧౧మం-అ౧వక్రీ౩౫-౪౦	
౧౪శు-చిత్త౧౯-౧	౯సో-విశాఖ౨౭	౩౦సో-జ్యే౪బు౨౪-౭	౫శ-పశ్చాదస్తమితః	బాఆబు వృశ్చికః
౨౨బు-స్వాతి౧౫-౪౦	౧౦బు-విశాఖవృశ్చిక౧౫-౪౦		౨౮మం-విశాఖవక్రీ౧౨-౧౦	౧౧బు వృషభః
౩౦మం-విశాఖ౧౧-౩౦	౧౭శు-అనూ౧బు౩౦-౪	గురుచారః	౧౪ఆ-౨౩వక్రీతులా౫౪-౭	౧౪ఆ కుంభః
౧౪ఆ-చిత్త౨-౫౩	౧౪ఆ-అనూ౨బు౪౫-౪		శనిచారో నాస్తి	
బుధచారః	౨౨బు-అనూ౩బు౨-౦	శ ౧౪ఆ-ధని౩కుంభే	రాహుకేతుచారౌ నస్తః	శు, ర బు, ఆ, కు
౧౫సో-స్వాతి౩౬-౪౬	౪శు-అనూ౪బు౨౫-౪౩	బుక్కసురుగ౪-[illegible]		

తేది				వివరములు
				[illegible]
25			౧౯	[illegible] ... ధనురయనం చంద్రోదయః [illegible]
26			౨౦	[illegible]
27	౧౦		౨౧	[illegible]
28	౧౧		౨౨	[illegible]
27	౧౨		౨౩	[illegible]
29	౧౩		౨౪	[illegible]
30	౧౪		౨౫	[illegible] ... సప్తమీ తిథిః [illegible]
1	౧౫		౨౬	[illegible]
2	౧౬		౨౭	[illegible] ... సంజనీ కవచే భో [illegible]
3	౧౭		౨౮	[illegible] ... పునర్వసు ... భో [illegible]
4	౧౮		౨౯	[illegible] ... మాత్రాణీ ... భో [illegible]
5	౧౯		౩౦	[illegible] ... మత్స్య ... వ్రతం భో౨-౧౩
6	౨౦		౧	[illegible] ... హనుమద్వ్రతం ... భో౨-౨౧౨ [౧-౫౧౮౩
6	౨౧		౨	చతు॥మం౨౮-౧౬కృ౩౪-౪౬౧౯-౫౧౨౮-౧౬ ... త్యా౩-౫౪ దత్తజయంతీ ... భో
7	౨౨		౩	పూ॥బు౨౪-౨౬రో౩౨-౨౯సి౧౨-౫౦బ౨౪-౨౬ది౩-౧౫రా౧౬-౫౯ త్యా౩-౪౬ పూర్ణిమా తిథిః అన్వాధానం భో౧-౪౦చ౧౪ [చ౧౫
8	౨౩		౪	కృ॥ ... త్యా౩-౪౫ తిథిద్వయం యాగః భో౧-౨౯
9	౨౪		౫	ద్వి॥గు౧౪-౩ ఆర్ద్రా౨౫-౧౬ శుక్ల౫౦-౪౬గ౧౪-౩ రా౨౫-౩౩ అహా౨౬-౪౦ జ్యేష్ఠరః౧౪-౧౬ తృతీయా తిథి భో౧-౧౬
10	౨౫		౬	తృ॥శు౯-౧౯ పున౨౧-౧౩ బ్ర౨-౫౧ధ౯-౧౯ రా౧౨-౬ త్యా౩-౪౩ భో౧-౬చ౧౬
11	౨౬		౭	చ॥శ౨-౨౪ పుష్య౫౪-౪పుష్య౧౬-౧౭౩౪-౫౫వా౨-౨౪ రా౧౯-౯ త్యా౩-౪౪ అవను రజే [illegible] భో౦-౫౫చ౧౯ [చ౧౯
12	౨౭		౮	వ॥సో౫౦-౫౦ ఆశ్లే౧౨-౫౪ వ౨౬-౯౨౩-౩౯రా౧౩-౯ త్యా౩-౪౫ అహః ౨౬-౩౯ జ్యేష్ఠరవిః౩౦ భో౦-౪౩
13	౨౮		౯	స॥మం౪౫-౩౯మ౯-౬వి౫౧-౧౯-౩౯ధ౧౯-౧౪రా౦-౨౦ త్యా౩-౪౬ ... భో౦-౩
14	౨౯		౧౦	అ॥బు౪౧-౨ పూర్వఫ౫-౪౬ ప్రీ౧౨-౩౫ బా౧౩-౨౦ది౨౩-౦ త్యా౩-౫౦ ... భో౧-౨౧౧౨౧ [చ౨౨
15	౩౦		౧౧	న॥గు౩౬-౧౬ ఉత్తర౩-౯ ఆయు౬-౬ ... అహా౨౬-౩౬ ... మాసక్షీరవిః ... భో౦-౧౦
16	౧		౧౨	ద॥శు౩౪-౯హ౧-౬౩ ... ధనుర్మాసారంభః [illegible] ౧౩ -౨౩
17	౨		౧౩	ఏ॥శ౩౨-౪ చి౦ ... భో౯-౨౧౪ [౨౫
18	౩		౧౪	ద్వా॥ఆ౩౨-౨౦ స్వా౦-౫ ... ద్వాదశీ వ్రతం భో౪-౭౨
19	౪		౧౫	త్రయో౩౩-౧౨ ... భో [illegible]
20	౫		౧౬	చతు॥మం ... [illegible]
21	౬		౧౭	అమా॥బు౩౦-౩౩ జ్యే ... [illegible]

రవిచారః					
... [illegible]	గురుచారః [illegible]	కుజచారః	శనిచారః		
బుధచారః		శుక్రచారః	రాహుకేతుచారః		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	బు	ర కు రా శు

22	౩	౧౮	[illegible]
			[illegible] [దర్శనం భో॰౩-[illegible]
23	౯	౧౯	ద్వి॥ [illegible] చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః [illegible]
24	౯	౨౦	తృ॥ [illegible] భో॰౩-[illegible]
25	౧౦	౨౧	చ॥ [illegible]
26	౧౧	౨౨	పం॥ [illegible] త్యాజ్య [illegible] రావి భో॰౩-[illegible]
27	౧౨	౨౩	షం॥ [illegible] [భో॰౩-[illegible]
28	౧౩	౨౪	స॥ [illegible]
29	౧౪	౨౫	అ॥ [illegible]
30	౧౫	౨౬	అ॥ [illegible]
31	౧౬	౨౭	న॥ [illegible]
1	౧౭	౨౮	ద॥ [illegible]
			హుతాశనవల్లభారాదీ భో॰౨-[illegible] [ద్వారపర్వణం రావే కవే భో॰౨-[illegible]
2	౧౮	౨౯	ఏ॥ [illegible] సర్వేషాం వైకుంఠైకాదశీ శ్రీరంగక్షేత్రే
3	౧౯	౩౦	ద్వా॥ [illegible] త్రిస్పృశమహాద్వాదశీ భో॰[illegible]
4	౨౦	౧	త్ర॥ [illegible]
			అవమ భో॰[illegible] [భో॰౧-[illegible]
5	౨౧	౨	[illegible] అన్వాధానం హిమశోధన పూర్ణిమా రవే
6	౨౨	౩	కృ॥ప్ర॥ [illegible] త్యా౩-[illegible] యోగః భో॰౧-[illegible]
7	౨౩	౪	ద్వి॥ [illegible]
8	౨౪	౫	తృ॥ [illegible] సౌభాగ్యసుందరీవ్రతం భో॰౧-[illegible]
9	౨౫	౬	చ॥ [illegible]
			భో॰౧-[illegible]
10	౨౬	౭	పం॥ [illegible] ఉపాం[illegible] పంచమీతిథిః
			[illegible] భో॰౧-[illegible]
11	౨౭	౮	ష॥ [illegible] తిథివ్యయం కవే భో॰౧-[illegible]
12	౨౮	౯	స॥ [illegible] అష్టమీతిథిః అష్టకాః ఉభయానధ్యాయః
13	౨౯	౧౦	అ॥ [illegible] [భో॰౧-[illegible]
14	౧	౧౧	న॥ [illegible] మకరరవి [illegible] ప్రవేశ
			[illegible] భో॰౧-[illegible]
15	౨	౧౨	ద॥ [illegible] శుక్రాం భో॰౩-[illegible]
16	౩	౧౩	ఏ॥ [illegible] సర్వేషామేకాదశీ కవే భో॰౨-[illegible]
17	౪	౧౪	ద్వా॥ [illegible] త్యాజ్యాభావః [illegible] త్రయో
			దశీతిథిః భో॰౧-[illegible] [అనధ్యయన ౪ భో॰[illegible]
18	౫	౧౫	త్ర॥ [illegible] శూన్యతిథిః మాసశివరాత్రిః
19	౬	౧౬	చతు॥ [illegible] త్యాజ్యాభావః చతుర్దశీతిథిః భో॰౩-[illegible]
			యమతర్పణం [ఉపాం[illegible] అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః కుంభాయనం భో॰౩-[illegible]
20	౭	౧౭	● అ॥ [illegible]

కుజచారః	బుధచారః	[illegible]	శుక్రచారః
[illegible]	[illegible] త్యాగః	౨౨-౧౦	[illegible]
[illegible]	[illegible]	గురుచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	శనిచారో నాస్తి
[illegible]	[illegible]		రాహుకేతుచారో నస్తి

తేదీ			వివరములు
21	[illegible]	[illegible]	[illegible] మాఘస్నానారంభః భో౹౩-౩౪
22	[illegible]	[illegible]	[illegible] చంద్రోదయః సమశృంగః ధూమ్రబలవర్ణకం శివ శాంతి భో౹౩-౨౪
23	౧౦	[illegible]	[illegible]
24	౧౧	[illegible]	[illegible] కుందచతుర్థీ సోపపదం భో౹౩-౫
25	౧౨	[illegible]	[illegible] శ్రీపంచమీ భో౹౨-౫
26	౧౩	[illegible]	[illegible]
27	౧౪	[illegible]	[illegible] వైవస్వతమన్వాది రథసప్తమీ సోపపదం సూర్యచంద్రవ్రతం భో౹౨-౩ అగిరిపల్లి శోభనాచలస్వామ్యుత్సవః
28	౧౫	[illegible]	[illegible] భీష్మాష్టమీ భో౹౨
29	౧౬	[illegible]	[illegible] మహానందా నవమీ భో౹౨
30	౧౭	[illegible]	[illegible]
31	౧౮	[illegible]	[illegible] సర్వేషాంభీష్మైకాదశీ తిలపద్మవ్రతం భో౹౧
1	౧౯	[illegible]	[illegible] వరాహద్వాదశీ సోపపదం భో౹౧
2	౨౦	౩౦	[illegible] వరాహకల్పః భో౹౧-౪౦
3	౨౧	౧	[illegible] చతుర్దశీతిథిః భో౹౧-౩౦
4	౨౨	౨	[illegible] భో౹౧
5	౨౩	౩	[illegible] ద్వితీయాతిథిః యోగః
6	౨౪	౪	[illegible]
7	౨౫	౫	[illegible]
8	౨౬	౬	[illegible]
9	౨౭	౭	[illegible]
10	౨౮	౮	[illegible]
11	౨౯	౯	[illegible] సీతాష్టమీ భో౹౦
12	౧	౧౦	[illegible] ప్రభృతి ప్రపేశపర్యంతం విష్ణుపదపుణ్యకాలః కలియుగాంతః భో౹౦
13	౨	౧౧	[illegible] పునస్త్యాజ్యాభావః భో౹౪
14	౩	౧౨	[illegible] ఉపవాస ద్వయం భో౹౨ [illegible]
15	౪	౧౩	[illegible]
16	౫	౧౪	[illegible] సావిత్రీకల్పః భో౹౩
17	౬	౧౫	[illegible] మహాశివరాత్రిః అనధ్యయన భో౹౩
18	౭	౧౬	[illegible] వర్జ్యతిథిః పిండపితృయజ్ఞః భో౹౩
19	౮	౧౭	●అమా॥ [illegible] ప్రతిపత్తిథిః అపస్తంబానాం పిండపితృయజ్ఞః సర్వేషామన్వాధానం [illegible] భో౹౩

[illegible]

తే			
21	౧౦	౧౯	ద్వి॥మం [illegible]
22	౧౧	౨౦	తృ॥బు [illegible]
23	౧౨	౨౧	చ॥గు [illegible]
24	౧౩	౨౨	పం॥శు [illegible]
25	౧౪	౨౩	ష॥శ [illegible]
26	౧౫	౨౪	స॥ఆ [illegible] కామద సప్తమీ [illegible]
27	౧౬	[illegible]	అ॥సో [illegible] దుర్గావ్రతం
28	౧౭	౨౬	న॥మం [illegible]
1	౧౮	౨౭	ద॥బు [illegible]
2	౧౯	౨౮	ఏ॥గు [illegible]
3	౨౦	౨౯	ద్వా॥శు [illegible] నృసింహద్వాదశీ [illegible]
4	౨౧	౩౦	చ॥శ [illegible] కామదహనం [illegible]
5	౨౨	౩౧	○పూ॥ఆ [illegible] అన్వాధానం హోళికోత్సవః దారుబ్రహ్మోత్సవ పుణ్యకాలః బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః [illegible]
6	౨౩	౧	కృ॥పా॥సో [illegible] వసంతోత్సవః [illegible]
7	౨౪	౨	ద్వి॥మం [illegible] చాతుర్మాస్య [illegible]
8	౨౫	౩	తృ॥బు [illegible] బ్రహ్మకల్పః గణేశవ్రతం [illegible]
9	౨౬	౪	చ॥గు [illegible]
10	౨౭	౫	పం॥శు [illegible] రంగపంచమీ [illegible]
11	౨౮	౬	ష॥శ [illegible]
12	౨౯	౭	స॥ఆ [illegible]
13	౩౦	౮	అ॥సో [illegible]
14	౧	౯	న॥మం [illegible] మీనే రవిః [illegible] పుణ్యకాలః [illegible]
15	౨	౧౦	ద॥బు [illegible]
16	౩	౧౧	ఏ॥గు [illegible]
17	౪	౧౨	ద్వా॥శు [illegible]
18	౫	౧౩	త్ర॥శ [illegible]
19	౬	౧౪	చతు॥ఆ [illegible]
20	౭	౧౫	●అమా॥సో [illegible]
21	౮	౧౬	[illegible] మేషాయనం [illegible]
22	౯	౧౭	స్వస్తిశ్రీ ప్రమాది సం॥ర చైత్ర శు ప్రతి॥బు [illegible]

కుజచారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]	శనిచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
బుధచారః	[illegible]	గురుచారః	[illegible]	రాహుకేతుచారా నష్టః
[illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]	[illegible]

ఓం

ప్రస్తావన

ఓన్నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైక మూర్తయే,
నిర్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీ సచ్చిదానందపరమాత్ముని లీలావిలాసవిలసిత మైన విశ్వమునందు ఒక చాంద్రమానాబ్దము గతించినది. బహుధాన్యసంవత్సరము ప్రారంభమైనది. గత సంవత్సరేతివృత్తమును వ్రాయ సంకల్పించుటగాని, వర్తమాన సంవత్సరఫలమును గుణింపబూనుటగాని దుష్కరము. మహాకాలము అనంతమైన ఈచిత్రవిచిత్రమైన ప్రకృతిలీలలను సర్వత్ర ప్రకృతి ప్రత్యక్షముచేయుచున్నది. ఆత్మపరాయణులైన ధీమంతులు సత్యాన్వేషణమును ప్రపంచోద్ధరణమునకు వినియోగపఱచుచున్నారు. స్వార్థపరాయణులైన అజ్ఞానులు పరపీడనపరాయణులై ప్రపంచ విలయమునకు వినియోగపఱచుచున్నారు.

ధర్మాధర్మసంరంభము

ప్రవృత్తియందు ధర్మాధర్మములకును, పరార్థస్వార్థములకును సంరంభము సహజమై ధర్మసంస్థాపనము సంభవ మగుచున్నను యుగలక్షణములను యథార్థముగ గ్రహించుట దుర్లభము. ప్రపంచ మంతయును శాంతిసంకల్పమును జేయుచు మహాసంగ్రామ ప్రయత్నములను చేయుచున్నది. అబిసీనియా, చీనా, స్పెయిను సంగ్రామములు ప్రత్యక్షప్రమాణములు.

శాంతిస్థాపనమున కేర్పడిన నానాజాతి సమితి శాంతిస్థాపనమునకే కాక ధర్మ నిర్ణయమునకును నిరర్థక మైనది. ప్రపంచమునందు ధర్మసందేహము సంభవించినప్పుడెల్లా మహాసామ్రాజ్యములు తమ మతమును చెల్లుబడి చేసుకొనుచున్నవి. కొన్ని సమయములందు ధర్మనిర్ణయములను చేసినను, నిర్ణయములు కాగితముల మీద కలవుగాని క్రియారూపమును తాల్చలేదు. కారణము స్వార్థపరాయణత్వమునందు గల ప్రతిష్ఠ ధర్మమునకు కలుగకున్నది. ఆసన్నముగ నున్న మహాప్రళయమును నివారించుట ఎవరికిని సాధ్యముకాదు. ఇది స్వకర్మానుఫలము. నాయకులు సంగ్రామకర్మల నారాధించుచున్నను ప్రజలు శాంతిని కోరుచున్నారు.

బహుధాన్య సంవత్సరము

సంవత్సరాదిని ప్రజలు శాంతిసంకల్పము చేసి, శాంతిసౌఖ్యములను సాధించుటకు భగవంతుని కోరుట ఆచార మైనది. పంచాంగశ్రవణ మీ సనాతనాచారమును స్మరింపజేయుచున్నది. బహుధాన్య సంవత్సరమునకు శుక్రుడు రాజు, బుధుడు మంత్రి, కుజుడు సేనాధిపతి. పంచాంగము గుణించిన సంగ్రామము ఫలించుటకు ఎంత కాలము పట్టునది దైవాధీనము, కాలగర్భమునందు కలదు. ప్రజ లందరును శాంతిస్థాపనమునకును, సంగ్రామనివారణకును హృదయపూర్వకముగ ప్రార్థనలను చేయుదురుగాక !

గాంధిజీ

గాంధిమహాత్ముడు శాంతిసంరంభమునందు ప్రదర్శించిన అపూర్వమైన సత్యాగ్రహ సాధనమును ప్రజలు మాటలందుగాక సంకల్పమందును, క్రియలయందును చూపుటకు తపస్సును చేయుట ధర్మము. చిరకాల సంవర్ధిత మైన పశుబలారాధనస్థానమును సత్యాగ్రహము ఆక్రమించుటకు చిరకాలాభ్యాసము అవసరము. ఆయుధనిర్మాణ, ధారణ, విక్రయ సాధనమునను జీవయాత్రను గడపుచు తన్మూలమున శ్రీమంతులు, బలవంతులు, దురభిమానులు నైన పాశ్చాత్యప్రజలకును వారిప్రవృత్తులకును నిది సులభసాధ్యము కాదు. మాటలయందు జపాను అవలంబించిన చీనాసంగ్రామమును తీవ్రముగ ఖండించుచు, క్రియలయందు జపానుకు ఆయుధములను అమ్ముచున్న యూరపురాజ్యముల నీతి ధర్మవిరుద్ధము. ఇట్టిక్లిష్టపరిస్థితులయందు శాంతిస్థాపనమునకు ౩౫ కోట్ల భారతీయుల ధర్మబలమును శతవిధముల వినియోగించుట తగియున్నది. అపూర్వమైన నిర్బంధములవలన కృశించియున్న భారతీయులకు కర్తవ్యమును నిర్ణయించుటయే అసాధ్యముగ నున్నది. భారతీయభౌతికబలము కృశించినను నిత్యమైన ఆత్మబలము క్షీణింపక అఖండముగ ప్రకాశించుచున్నది. ఆత్మసంస్మరణమును జేసి గాంధిమహాత్మునివలె ప్రజలు ఆత్మశక్తిని నారాధించి తాము తరించి ప్రపంచమును తరింపజేయుటకు పాటుపడుట కర్తవ్యము. గాంధిమహాత్ముడు అపూర్వమైన మహాపురుషుడు. ప్రపంచోద్ధరణమునకు అవతరించిన మహానుభావుడు. కేవలము దైవబలసంపన్నుడైన మాన

వుడు. రాజకీయ, సాంఘిక, మతాదివిషయములయందు ఆయన సత్యాగ్రహసమరసాధనమునను పొందిన విజయములు ధ్యాన, మనన యోగ్యములు. ప్రపంచచరిత్ర మారంభ మైనతరువాతను దుర్బలభిక్షుకు డొకడు చేయ గల్గిన యపూర్వపరివర్తనమును పాశ్చాత్యరాజ్యములు గ్రహించుట భావియోగక్షేమములకు ప్రయోజనకరము. ప్రపంచభావిపరిణామము పరూపముదాల్చినను గాంధి మహాత్ముడు బోధించిన అహింసా, ధర్మ, సత్యములు ప్రతిష్ఠను బడయగలవు.

కాంగ్రెసు విజయము

గతించిన సంవత్సరమునందు కాంగ్రెసునకు అఖండము, అపూర్వమునైన విజయముకలిగినది. ఇది సత్యాగ్రహప్రభావము. నిరంకుశప్రభుత్వము నిర్మూలమైపోయినది. ఆ బాలగోపాలము కాంగ్రెసు పతాకమును, వందేమాతరము గీతములను దేశమునందంతటను ప్రత్యక్షముచేసినది. ఇది ప్రజాహృదయమునందంతర్గతమైన పరమోత్సాహమును, ప్రభుత్వ హృదయమందలి భయభ్రాంతులను లోకమునకు ప్రత్యక్షము చేసినది. కాంగ్రెసునాయకులు మంత్రిపదవులను స్వీకరించి కొన్ని రాష్ట్రములందు ప్రభుత్వమును నిర్వహించుచున్నారు. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య స్థాపనమునకు ఇది ప్రథమ సోపానము. ప్రజలు స్వరాజ్య ప్రభుత్వమునందు రంధ్రాన్వేషణమును చేయక సకలవిధముల పోషించుట కర్తవ్యము. కాంగ్రెసుమంత్రుల ధర్మశీలము గతించిన స్వల్ప కాలమందే సువ్యక్తమైనది. గతించిన ఇరువదిరెండేండ్లయందును దేశమునందు సాంఘిక, రాజకీయ, మతాది సకలవిషయములయందును సంప్రాప్తమైన మహాపరివర్తనము భావ్యభ్యుదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. ఈ మహాపరివర్తనసిద్ధికి ప్రాణమానధనములను సమర్పించిన త్యాగమూర్తులకు జోహారులు.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

౧౯౧౦-కీలక సంవత్సరమున మా మొదటిసంచిక ప్రచురింపబడినది. బహుధాన్య సంవత్సరమునందు ౨౯ వ సంచిక వెలువడుచున్నది. గతించిన 30 ఏండ్లనుండియు ప్రజాహృదయమునందు గల్గిన మహాప్రబోధమును సంవత్సరాదిసంచికలు దిఙ్మాత్రముగ సూచించుచున్నవి. ఆంధ్రులు సాహిత్య, కళా, మత, సాంఘిక రంగములందు చిరకాలాగతములైన పూర్వాచారములను, నిర్బంధనిర్మాణములను విసర్జించి నవీన మార్గములను అవలంబించిన విధమును కావ్యములు, గీతములు, విమర్శనములు, పరిశోధనలు, చరిత్రాంశములు విశదము చేయుచున్నవి. సాహిత్యమునందు కల్గిన అపారమైన వికాసమును ప్రచురితమునైన కావ్యములు, గీతములు విశదము చేయుచున్నవి. నవనాటకములు ప్రజాదరణమును బడయుచున్నవి. [illegible] పూర్వము పరిహాసపాత్రములైన [illegible] త్యాగసరములుగా నేడు ప్రజాదరణమునకు పాత్రములగుచున్నవి. [illegible] ధీమంతులలక్షణము కాదు. [illegible] చేయుటకు సకలజనులును [illegible]. [illegible] ఆంధ్రులు [illegible] [illegible] చేయుచున్నవి. కళారంగమునందు చిత్రకళ [illegible] విధానము చిత్రప్రదర్శనములందు [illegible] నది. హరిజనోద్యమము, [illegible] ప్రజాహృదయమును [illegible]. ఆంధ్రులు [illegible] ముగను [illegible] స్వాతంత్ర [illegible] యత్నమును [illegible] సత్యాగ్రహ [illegible] దము చేసినది. [illegible] ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము సాధ్యము [illegible] ప్రభుత్వ మునందు సాధ్యము కానున్నది. [illegible] సరిగ మద్రాసు [illegible] ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ [illegible] అంగీకరించినది. ప్రజలు చిరకాలమును [illegible] పడుచున్న రాష్ట్రనిర్మాణమునకు [illegible] యోగించి తీర్మానము [illegible] ప్రయత్నించవలయునుగాక. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు [illegible] విధములపాటుపడి ప్రజాదరణమునకు పాత్రులైన [illegible] పురుష వీరేశలింగముగారికి జోహారులు.

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు పాటుపడిన సకల [illegible] జనులకును కృతజ్ఞతాభివందనములు. గతసంచికలకును బహుధాన్యసంచికకును ప్రచారమునందు సహాయము చేసిన మిత్రులకు వందనములు. నా స్వల్పమైన సేవకు ప్రజలు చూపిన గౌరవ ప్రేమాదరణ సత్కారములకు కృతజ్ఞుడను. సచ్చిదానందపరమాత్మ సకలలోకములకును సకలజనులకును శాంతిసౌఖ్యములను ప్రసాదించుగాక!

"బహుధాన్య"

"ప్రేమలత"

మధుమాసమునఁ దీయమామిడిచివు రాని
పంచమశ్రుతిఁ బాట పాడెఁ బికము
కడిమిపూకన్నెఱికాలు దీరిచి వీచె
గంధాచలమునుండి గాడ్పుఁగుఱ్ఱ
మందిరోద్యానరమాభూషణములైన
తరులకెల్లను దోహదంబు లెసఁగ
క్రొత్తబట్టలు గట్టుకొని నార్యగృహమేధి
అనుకూలయగు ప్రియురాలితోడఁ
దాపునకు వచ్చె నదిగో స్వాతంత్ర్యలక్ష్మి
విజయశంఖానినాదంబు వినఁగనయ్యె
అమ్మ! బహుధాన్య ! నీవచ్చునంతఁ దోచెఁ
ప్రాచిముంగమునఁ జైత్రస్యభాస్కరుండు.

సవరించుఁగాత దేశములోని పరిస్థితిఁ
గసిమసంగిన ఆర్థికవ్యవస్థఁ
జల్లార్చుఁగాత విశ్వమ్మెల్లఁ గాల్చెడి
స్వార్థాభిలాషల సమరవహ్ని
మాయించుఁగాత "మలోయన్నమో" అంచుఁ
గడగండ్లఁబడువారి కడుపుమంట
చేకూర్చుఁగాత ప్రాచీనస్వారాజ్యశ్రీ
కారణంబు మాపుణ్యభారతమున
కార్యవిజ్ఞానలతికల నల్లువెట్టి
ప్రాచ్యదేశనాగరికతారామలక్ష్మి
వింతసత్కారముల గౌరవించుఁగాత
భరతభాగ్యంబు బహుధాన్యవత్సరంబు.

విత్తునకుఁ బుట్టిగా భూమి పిండుఁగఁ బండి
దేశదేశాల రైతు వర్ధిల్లుఁగాక
భారతీయహృదాకాశపథమునందు
వెలుగుఁగాత! చైతన్యపు వేవెలుంగు.

వస్తున్నది :- ఏడుకోట్ల హరిజనులకు దేవాలయ ప్రవేశార్హతనొసగే

సారధి ఫిలిమ్సువారి

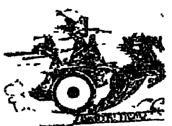
ప్రథమ సాంఘిక చిత్రం

మాలపిల్ల

గూడవల్లి రామబ్రహ్మం

పాత్రధారులు

కాంచనమాల
హేమలతాదేవి
డా॥ సుబ్బారావు;
వెంకటేశ్వరరావు
వెంకటసుబ్బయ్య
సుందరమ్మ
లక్ష్మీకాంతం
అనసూయ
భానువతి
రాఘవన్
నరసింహమూర్తి
శేషయ్య
గంగారత్నం
సూర్యప్రకాశ్

It's a Sarathi
Film - Remember!

For Booking apply to:—**SARASWATI TALKIES LTD., BEZWADA.**

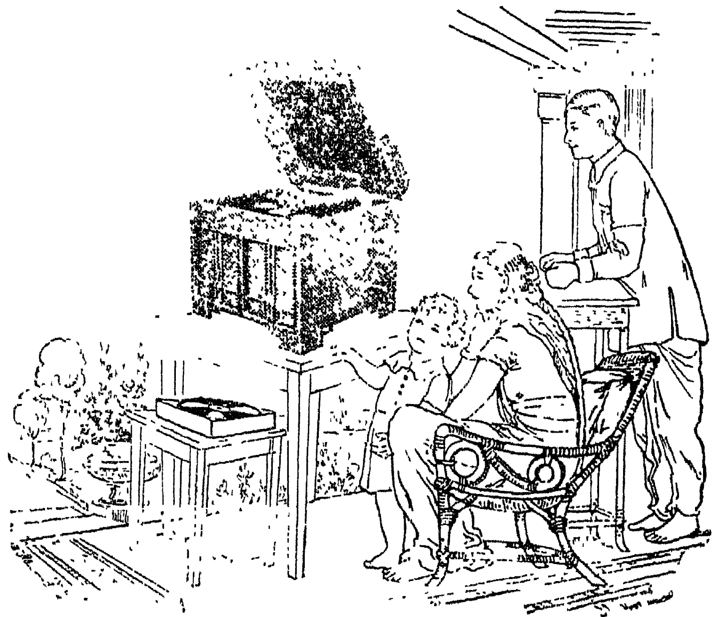
Telegrams:- "SARASWATI"

ఆంధ్రమహాజనులకు

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయ్స్"

వారి ఉగాది కానుక !

[ఇందుదహరింపబడిన "హిస్ మాస్టర్స్ వాయ్స్" టేబిల్ గ్రామఫోను మోడల్ నెం. 173 వెల రూ 140]

ఈ ఉగాదినాడే గాక, సర్వదా మీ గృహంబుల నిత్యకల్యాణమయ మొనర్చు

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయ్స్" గ్రామఫోన్ సంగీతము!

సంగీత కచ్చేరి

గాత్రము	వేణుగానము
విద్వాన్ రాజగోపాలశర్మగారి	విద్వాన్ హెచ్. రామచంద్రశాస్త్రిగారి
కచ్చేరిసెట్టు నెం. 105	వేణుగాన కచ్చేరిసెట్టు నెం. 176

నాటకములు	టాకీ గీతికలు	ఆర్కెస్ట్రా
రామదాసు	ప్రభాత్ వారి టాకీలనుండి	బెంగుళూరు స్టూడియో ఆర్కెస్ట్రా
సావిత్రి	బొంబాయి టాకీస్ నుండి	మైసూరు పాలెస్ ఆర్కెస్ట్రా
భక్తమీరాబాయి	సాగర్ మూవీటోన్ నుండి	ఇత్యాదులరికార్డులు

క్రొత్త తెలుగు టాకీ గీతికలు	జయా ఫిల్మ్స్ వారి
రోహిణీ వారి "గృహలక్ష్మి"	"కృష్ణ - జరాసంధ"

★ ఈ రికార్డులందలి సహజమాధుర్యమును ప్రకటింపగల "హిస్‌మాస్టర్స్ వాయ్స్" గ్రామఫోన్ నందే మీ రికార్డులను వినిన, మీరే అధికముగ రసింపగలరు. తక్కుంగల వివరములకు ఈ కూపన్ మాకు పంపుడు!

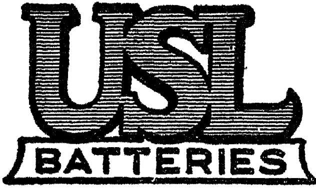
ది గ్రామఫోన్ కంపెని లిమిటెడ్ వారికి

48, సౌత్ పెరేడు, బెంగుళూరు

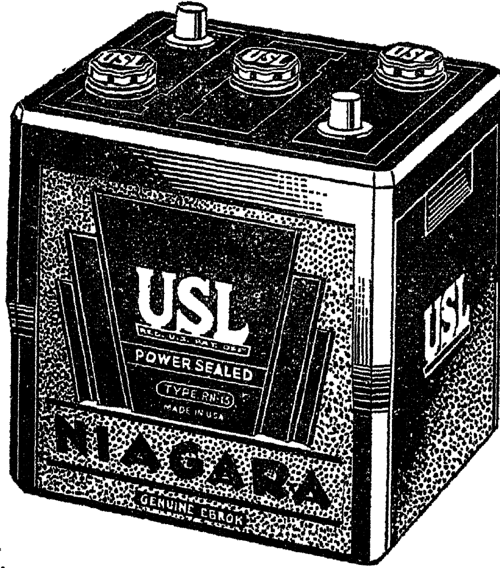
మీ పేరు..

అడ్రెసు..

....

యు. యస్. యల్.
బ్యా ట రీ లు

★ ★

యు. యస్. యల్. పవర్ సీల్డు

కరోషన్ ప్రూఫ్ బ్యాటరీలు యిప్పు డివ్వగలము. ఈబ్యాటరీలకు యెక్కువ స్టార్టింగు పవరుకలదు. మరియు మోటారులు త్వరగా స్టార్టు అగును. స్టార్టు అయిన ప్రతిసారి బ్యాటరీచార్జి తక్కువ ఖర్చగును. బ్యాటరీ జీవితము చాలకాలము నిలిచియుండును.

THE MODERN AUTOMOBILES

Direct importors of Motor Accessories & Spares.

167, Mount Road : : MADRAS.

Telephone: No. 8497 Telegram: "Mobile"

"అష్టాదశ మహాపాపియగు బ్రాహ్మణునితో సహాయ్య నిరాకరణము ఒనర్పుము." (720 పుటలు.)

కలియా? విద్యుచ్ఛక్తియా? ఇంద్రజాలమా? సమ్మోహనాస్త్రమా? ఏల ఈగ్రంథము 4 సం॥లలో సర్వ ఆంధ్రభూమిలో నాలుగు మూలలలో కూడ వ్యాపించినది?

(1) సత్యము (2) ధర్మము (3) 5 వేల సం॥లలో సాటిలేని బ్రహ్మతేజస్సు (4) నాలుగు వేదములయు భగవద్గీతలయు సారము (5) మహాత్మునికి తెలిపి అంకితము చేసినది (6) సద్బ్రాహ్మణులు కా॥ నాగేశ్వరరావు, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులుగార్లు అంగీకరించినది (7) నేటి బ్రాహ్మణులు అష్టాదశ మహాపాపులని నిరూపించినది (8) దుర్భాష్యములను దుష్టస్మృతులను ఖండించినది (9) బ్రాహ్మణకన్యకలను క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు వేదోక్తముగా పెండ్లియాడవచ్చునని చాటినది (10) సర్వవర్ణములకు, జాతులకు సద్బ్రాహ్మణత్వమును ఇచ్చినది (11) వర్ణ, ఆశ్రమముల సత్యస్వరూపమును పునరుద్ధరించినది. (12) హరిజనులకు గల యిలయ స్వయంపూజ జన్మహక్కు అని చాటినది (13) పురుషుల హక్కు స్త్రీలకును (14) బ్రాహ్మణుడు దొంగిలించిన 18 జన్మహక్కులను అందరకును ఇచ్చినది (రు 2-4-0)

పండితాభిప్రాయము

"రాఘవచంద్రయ్య సచ్ఛాస్త్రిగారి ఈ గ్రంథరచనకు బ్రహ్మజిజ్ఞాసయే మూలముకాని వ్యక్తుల ద్వేషముకాని, సంఘముల ద్వేషముకాని కారణముకాదు." సద్బ్రహ్మశ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు.

విజయనగర సామ్రాజ్యము

జగమెరిగిన బ్రాహ్మణునకు జంధ్యమేల? జగద్విఖ్యాత విజయనగర సామ్రాజ్యపతన వర్ణనము చదివి కన్నీరు విడువని ఆంధ్రుడు లేడు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయములో లోగడ ఇంటరుపరీక్షకు పఠనీయము. వెలుఖర్చు. రు 1-4-0.

ముంతాజుకుమారి

లక్షలకొలది సైన్యముతో వచ్చిన అక్బరుచక్రవర్తిని మహాయుద్ధములో ఓడించి ఆచక్రవర్తి పుత్రికను, త్రిలోకసుందరిని ముంతాజుకుమారిని పెండ్లాడిన ఆంధ్ర మహామంత్రి "కృష్ణదాసు" రమ్యగాథ. చదివితీరవలయును. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తులో బి. ఏ కు పఠనీయము. వెల రు 1 4-0

గాంధి మహాభారత రత్నములు

సచ్ఛాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్న గాంధి మహాభారతములోని బాలురకును అర్థమగు 500 పద్యరత్నములు. గాంధి మహాభారతమునకు సాటి గాంధి మహాభారతమే.

సద్బ్రాహ్మణ ఆశ్రమము, బెజవాడ.

మహాత్మా గాంధిజీ (14 అ.) జవాహర్లాలుజీ జీవితములు (12అ)

విశేషములు (1) ఈరోజువరకు సంపూర్ణ చరిత్రలు (గాంధిజీ ఆత్మకథలో లేని 18 సం॥ల సాక్షాత్కోపదేశము మహాయుద్ధచరిత్ర) (2) నెహూ్రజీ స్వీయచరిత్రలో లేని 1935, 36, 37 సం॥ల చరిత్ర కలదు. (3) రెంటిలో మంత్రి వి. వి. గిరిగారి పీఠికలు (4) శైలిమధురము సులభము 12 ఏండ్ల బాలురకు అర్థమగును (5) 6మాసములలో నాల్గు కూర్పులుపడుట! (6)ఆంధ్రభూమిలో 3000 ఇండ్లలో చదువుచున్నారు (7)300 ఎయిడెడు స్కూళ్ళలోను (8) పెక్కువందలజిల్లాబోర్డు మ్యునిసిపాలిటీల ప్రాథమిక స్కూళ్ళలోను (9) చాల హైయరు ఎలిమెంటరీ మిడిల్ స్కూళ్ళలోను పఠనీయగ్రంథములు (10) అనేక హైస్కూళ్ళ పండితులు పఠనీయ గ్రంథములు చేసిరి. (11)ఆంధ్రదేశములో అన్ని షాపులలోను, హిగిన్‌బోథము రైలుబుక్కు స్టాలులలోను వ్యాపించినవి (12) నలుబదిమంది ఏజంట్లుకలరు (13) నెహ్రూజీ గాంధిజీల జీవితములలోని ముఖ్యవిషయములలో ఒక్కటికూడ విడువలేదు. (14) వెలలు స్వల్పములు (15) రమ్య ముద్రణములు. కర్త: సచ్ఛాస్త్రిగారు.

అభిప్రాయములు

"అవతారపురుషుడై యుగపురుషుడైన గాంధిజీ చరిత్రమును గ్రంథకర్త చక్కగా వ్రాసిరి. గాంధిజీచరిత్రము పవిత్రమైనది. తెలుగు అక్షరములు తెలిసినవారు అందఱు ఈ పవిత్ర గ్రంథమందలి సన్మార్గమును గ్రహించి పునీతులు (పవిత్రులు) కాజాలుదురు." ఆంధ్రపత్రిక.

"గాంధిజీ చరిత్రము ముచ్చటైనకూర్పు. మహాత్ముని ఉత్కృష్టమగు జీవితమును అరటిపండు వలిచినట్లు తేలికభాషలో రుచించునట్లు వ్రాసినందులకు అభినందింపవలయును. ప్రతిఇంటను అలంకరింపవలయును." జనవాణి.

జవాహర్లాలు నెహ్రూజీ చరిత్రమునందలి గద్య (వచనము) మిగుల హృద్యమైనది. ఈగ్రంథముకూడ పవిత్రమైనదని తెలుపుట చర్విత చర్వణము" ఆంధ్రపత్రిక.

నెహ్రూగారు పుట్టినప్పటినుండియు "1937 వ సంవత్సరమువఱకు జరిగిన సంఘటనలన్నియు పూసగ్రుచ్చినట్లు ఎంతో సులభముగా ముద్దులు కూర్చునట్లు వ్రాసిరి" జనవాణి.

సుభాషచంద్రబోసుజీ చరిత్రము

పై గ్రంథకర్తగారే వ్రాసిరి. (1) నేటివఱకు సంపూర్ణ జీవితము (2) మధురరచనము (3) రమ్యముద్రణము. (4) డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారి పీఠిక. రు 0-10-0 పైగ్రంథములు అన్ని అంగళ్ళలో దొరకును. నేడే ఏజంట్లు కండు. గొప్పలాభము.

భారతీయ మహాపురుష గ్రంథమాల, బెజవాడ.

ఆంధ్ర!

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

ఉపనిషన్మీమాంస నోరంత ప్రొద్దుల నవధరించిన పూర్వాంధ్రజాతి,
సీతమ్మ అతికష్టగీతాలు వినలేక అడవులు బట్టిన ఆంధ్రజాతి,
కురుపాండవుల కత్తికోఁతల భాగధేయముఁ బంచికొన్నట్టి ఆంధ్రజాతి,
యవనధాటీప్రవాహమును బంధించి ఆర్యావర్త మరసిన ఆంధ్రజాతి,

జయవదితిహాస సూత్రభాష్యములు నేడు
త్రవ్వియెత్తిన ప్రాఁత జాదండకవిలె
జదువుకోవలసెను నమ్మఁజాలనట్టి
కట్టుకథలట్లు, సహియింపఁగలవె? ఆంధ్ర !

మగధసామ్రాజ్యసీమలు నీసితచ్ఛత్రముక్తాఫలచ్ఛాయ మునుగునాడు,
అలకళింగోపాంతమందు నీ కంఖాణఖురధూళి నెఱసందె గురియునాడు,
కర్ణాట రాజ్యరంగముల నీకవులను బ్రహ్మరథంబులు పట్టునాడు,
తంజాపురోద్యానకుంజమ్ములందు నీసంగీతమధుధార పొంగునాడు

అతిభయంకర శౌర్యధైర్యప్రసక్తి
రసవశంకర నాగర రాగరక్తి
ఏకమై పాకమై ప్రవహించినట్టి
ఆయఖండప్రభావ మేమాయె? నాంధ్ర !

ప్రాకృతపదమంజరీకంఠముల హాలుఁ డమృతకావ్యప్రసాదములు పంచె,
బౌద్ధసూత్రార్థముల్ ప్రవచించి నాగార్జునుం డహింసాధర్మకాండ నిలిపె,
కన్నడనుడికి వంకలు తీర్చి పంపఁడు తొలకరిరచనకుఁ ద్రోవఁదీసె,
సాహిత్యకలశంబు తొళించి పండితరాజు క్రొంజవుల క్షీరములు నించె,

అన్యభాషల దూరదేశాంతరముల
నుద్ధరించి ప్రకాశించియును, నిజాంధ్ర
జాతి తంతువిచ్ఛేదంబు సలుపలేదు
లేదె నీలోన తత్ప్రిభాలేశ, మాంధ్ర !

తర్కమహాసముద్రమ్ము నాపోశనంబట్టె అన్నంభట్టుపండితుండు,
యావదాయుర్వేదజీవనీయచికిత్సలు గదించె బసవరా జగదవేత్త,
జందెమ్ము తెగద్రెంచి క్షాత్రము నెగయించె అనపోతశర్మ దేశాభిమాని,
గోలకొండకిరీటకోటికాంతులు దిద్ది రక్కన్న మాదన్న లపరగురులు,

అఖిలపురుషార్థఫలసిద్ధినందినారు
ఆధిభౌతిక భౌతికాభ్యంగణముల
పైతామహ మాతామహనిధులు
మాయనీయ కాంధ్రులసంప్రదాయ, మాంధ్ర!

నాదధేనువుఁ బిండి నవనీత మందించె త్యాగరాజస్వామి తన్మయుండు,
లీలాతరంగిణీకూల తీర్థానందుఁ డయ్యె నారాయణుఁ డమృతమూర్తి,
శ్రీకృష్ణుకాలిగజ్జెలమ్రోతల లయించెఁ బదముల క్షేత్రయ్యపాటకాఁడు,
కావ్యమాంగల్యరేఖాగుచుల్ మెఱుఁగార్చె మల్లినాథ విదగ్ధవల్లభుండు,
సృష్టి నూఁచు సంగీతసాహిత్యకలల
నుగ్గుబాలతోడుతఁ ద్రావి యుమిసి రాంధ్రు;
లా జగన్మోహనాస్త్రము లభ్యసింప
దక్షిణము నుత్తరముఁ జూడఁదగునె? ఆంధ్ర!

విఱిఁగివచ్చిన ప్రాణవిభునకుఁ బసుపిచ్చి వేడినీళ్లను తోడఁ గోడ లొకతె,
కత్తులతిరునాళ్లఁ గవయవచ్చిన నాథుఁ గొఱకచ్చునడిఁ దోలె కూఁతు రొకతె,
కులకతులఁ గృశించి కూలనున్న విశాల రాజ్యచక్రముఁ ద్రిప్పె రాణి యొకతె,
కవికోకిలమృదూక్తి నవదరించెను తేనెనుడికారమున ఆడుబిడ్డ యొకతె,

విమల సాహస సౌకుమార్యములు వెలయ
దిఙ్నితంబంబులందుఁ జిత్రించినారు
తమచరిత్ర విచిత్రపత్రముల నాఁడు
తలఁప వెట్టు లాజాతిచైతన్య, మాంధ్ర!

గడ్డపాఱలు గోగుకాడలవలె ముళ్లు వేసినారఁట కొండవీటిరెడ్లు
తెలివెన్నరాసుల తీరున నల్లకొండలు చీల్చినారఁట పలనాఁటిగండ్లు,
శివుఁడు గంగనుబోలెఁ జెరువుగండిప్రవాహ మాపెనా రద్దంకికాపుమగలు,
వాలుడేసి శిలాకవాటముల్ గ్రుద్దులఁ గదిపినారఁట తెలంగాణభటులు,
అట్టి బలభద్రు లీభూమిఁ బుట్టినారు
విజయకన్యక వీరగోఱజముఁ బూయ,

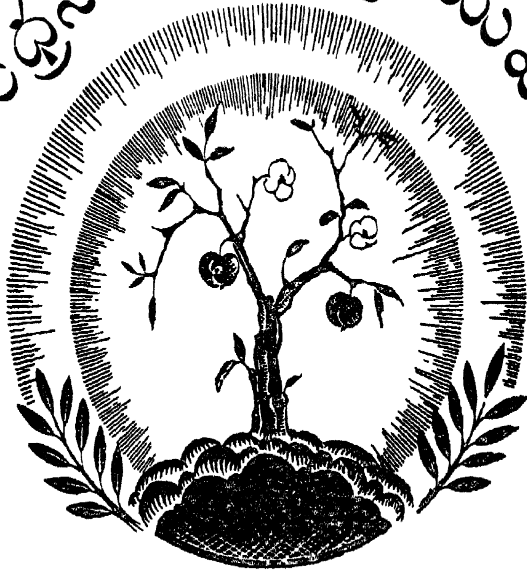
ఆంధ్ర!

పులికడుపు చలిచీమలపుట్ట యయ్యె
ఘూడవోయి ప్రాబ్మాలికల్ వీడి ఆంధ్ర!

పూజింపరే రెడ్డిరాజులు వీరశృంగారహారమ్ములు కానుక లిచ్చి,
సేవింపరే కమ్మసేనాపతులు శత్రురక్తకుంకుమల నరణ మొసంగి,
వెలయింపరే వెల్మవీరులు బెబ్బులిబిడ్డలై పరసీమ గొడ్డువోవ,
అర్చింపరే బ్రాహ్మణాచార్యు లుభయభాషావ్యవసాయసస్యమ్ము లెత్తి
ఈమహాంధ్రదేశభగవతీమతల్లి
నాదినుండి సామ్రాజ్యసమాప్తిదాక,
కులముఁ దడివిరె? పొలిమేరగోలఁ బడిరె?
బోయవలె తల్లిపల్లకీ మోయు, మాంధ్ర!

పెనుజడల్ విరబోసికొని తాండవంబాడు ఈర్ష్యాపిశాచి నట్టింటిలోన,
సవతిబిడ్డవిధాన నవయుఁ దల్లితెనుంగు విశ్వవిద్యాలయవీధులందు
దోషశల్యమ్ములే దోఁచు నుత్సాహసంపన్నవ్యసాహిత్యపాలనమున,
పిన్న లూర్ధ్వముఖంబు పెద్ద లధోదృష్టి ఉభయభాగ్యోపాస్తి నుత్తచూపు,
ఈయభావవేదాంత మే మీయఁగలదు,
చావుబ్రదుకులు తేలు సీసంధియందు,
నాదుజాతి నాదేశము నాదుభాష
అను అహంకారదర్పన మందు, మాంధ్ర!

ఆంధ్రసాహిత్యాభ్యుదయము

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

తెనుగుబాస జన్మించిన శుభముహూర్తమేమో! ఏస్వర్గీయశిల్పి అమృతహస్తమునుండి అక్షరమూర్తియగు ఆంధ్రవాణి అవతరించినదో అంచనావేయు మహానుభావు డేడీ? ఎన్నియో వాదములు ఉపవాదములు, తోకలు తొండములు బయలుదేరినవి. పుస్తకములు - వ్యాసములు ప్రబలినవిగాని యిదమిత్థమని సత్యమును తేల్చిచూపగల మొనగాడింకను లేడనుటకు చింతగుచున్నది. ఆధారములును చాల తక్కువ. మనలో దేశచరిత్రలుగాని, స్వీయచరిత్రములుగాని వ్రాయు ఆచారమంతగా లేదు. అది మనము పాశ్చాత్యవిజ్ఞానుల సహవాసముచే సంపాదించుకొన్న "తెలివి" అన్నను మనము సిగ్గుపడనక్కరలేదు. మనవారాధ్యాత్మికశక్తి ముదిరినమహనీయులుగదా! తాము చచ్చినయనంతరము తమ్ముగురించి యెవరైన చర్చింతురా? అను తలపే వారికి గలుగలేదు. కేతన లెందరో మల్లన లెందరో కవిసార్వభౌము లెందరో నేరుగా జెప్పువా రెవ్వరు? మనవాఙ్మయమంతయు గందరగోళమే. ఆదోషమునకు పొరపాటునకు మనము వారిపై గ్రుడ్లురిమిన ప్రయోజనము లేదు. ఆ యదృష్టవంతు లెన్నడో చల్లగా కన్నులు మూసికొని మూట గట్టినారు.

అయిన, నింతకు మిగులున దేమి? ఆటబొమ్మలవలె ఊరకుండవలసినదేనా? అది కార్యజ్ఞుల లక్షణము గాదు - మరి సాకుతో తప్పించుకొనవలసిన సోమరయ్యలపని. ఆధారములు లేవే? అని యేడ్చిన కరుణించువారెవరు? ఉన్నదానితో ఒకరీతిగా సత్యాన్వేషణము చేయుట బుద్ధిమంతుడగు జీవికి లక్షణము. ఈవితర్కములు మునుపే తలసూపినవి. మనకన్న తొలుతనే ప్రతిభావంతులు మేలుకొని పోరాడినారు. వారిలో మన మెన్నటికిని మరువరాని, మఱపునకురాని వారు వీరేశలింగముపంతులుగారు. అతని జతలో పనిచేసినవారును, తరువాత వేయికాళ్లతో పోరాడినవారును నున్నారు. అయిన నేమి? సత్యప్రియుడనుకీర్తి పంతులుగారికే దక్కినది. "అలికమున అక్షిని దాచినవాడని సోము నన్నను ఒకవేళ ననకున్నను పంతులుగారిని మాత్రము జగచ్చక్షువని ఘోషింతుము. కవుల చరిత్రలను సంగ్రహించుటలోను, వానిని ముద్రించి యొకస్వరూప మిచ్చుటలోను పంతులుగారు పడినకష్టములు ప్రతియాంధ్రుడును స్మరించదగినవి. పోనీ వారుమాత్రము తేల్చిరా? తేల్చు టెటులని? కూడి తీసివేత గాదుగదా అడిగినవెంటనే ఎక్కాలు వచ్చియున్న ఉత్తర మొప్పించుటకు. వారివీ యుండిన యాధారములపై యూహాలే. కడకు మనకుమాత్రము, కొన్ని సమస్యలలో నిర్ణయములేనివి శంకలే గతియైనవి. కొందరు నన్నయకుముందు వాఙ్మయమే లేదన్నారు. భట్టారకుడు భ్రష్టవాఙ్మయము నంతయు గాలించి- శోధించి- యేర్చి కూర్చి-తిద్ది తీర్చి- భాషకు స్వరూపమును బ్రసాదించెనట. మరి కొందరు నన్నయకుముందు వాఙ్మయమే లేదన్నచో-భారత మాకాశమునుండి యూడిపడినదాయని గద్దించుచున్నారు. వేరొకరు శాసనవాఙ్మయము ప్రబంధనిర్మాణక్షమమై యుండలేదని పట్టుపట్టుదురు. కొందరు పగలు రాత్రి కష్టించి ప్రతీతాటియాకులు వెతకి వెలుగుచూపి "యిదిగో ప్రాచీనవాఙ్మయ" మన్నారు. ప్రతివాదులు వీరిని మీరే వ్రాసి ప్రాతపేరు లతికించినారలెమ్మని వెళాకోళములకు దిగినారు. "పేరులు దాచుకొన వలసిన కర్మ వీరికేమిరా" అనువిచారము వారికి బుట్టలేదు. కడకు సత్యము మూతిముడిచి ప్రతిజ్ఞలకు దిగి వాఙ్మయ మొకయుద్ధరంగమైనది.

నాకు జూడ సాహిత్యమునే పరమార్థముగా భావించు కడుపుకక్కురితిగల మనము పైన నిలిచి తమాషాగా వీరివివాదముల జూడవచ్చును. మన ఆనందమున కేమి పరవాలేదు.

ఒకకవి ముందువాడైనను వెనుకవాడైనను మనకు వచ్చుమహాపద లేదని నామనవి. కావలెనని మునిగాళ్లపై యెదురెక్కిన జెప్పలేను గాని లేకున్న మనము కంటియెదుట గనపడు గ్రంథముల జూచియే హెచ్చుతగ్గు లేర్పరింపవచ్చును. వారు వ్రాసినగ్రంథము లెదుటనున్నవి. చేసినపరిశ్రమలనుపదుచు నేయున్నవి. భావములలోని మేలిమి, రసములోని పరిణతి వారిగ్రంథములు స్పష్టముగా వివరించుచునేయున్నవి. వానిని జూచియే తరతమభావమును నిర్ణయించుట తంటాలేనిపని.

"అయిన సాహితికి కాలనిర్ణయమే యక్కరలేదా! ఆనాటి భావములు ప్రవృత్తి నివృత్తులు మొదలగునవి గమనింపకున్న కవిహృదయము బోధపడుననుట నవ్వులాట గాదా! జీవితమునకు కళ ప్రతిబింబమేగదా!" నిజమే. అట్లు వాదించువారిలో నేను నొకడను. కాని అంతమాత్రముననే తూ-చా- దప్పక చావుపుట్టుకలు, వివాహమైన తేదీలు పుత్రోత్పత్తిగలిగిన శుభలగ్నములు వల్లించి మెదడున కంటించవలెననుట న్యాయము గాదుగదా! ఏబదివత్సరములు క్రిందైనను మీదైనను మనము పట్టి సాధింపవలసినపని లేదు. ఆయింత స్వల్పకాలములోనే సంఘము గుర్తుపట్టలేనంత పూర్తిగా మార్పుచెందుట సుసంభావ్యము. కనుక మనము కవుల కాలనిర్ణయమునుగురించి యలత జెందకుండుట మేలు. వారిచేతులలోనిపని గాదుగదా. ఆలోచించి ముందుచుట్టుటకు మరి మూడవవాడను ముసలి బ్రహ్మది.

నన్నెచోడుడు:

ఇంతవరకును- నన్నెచోడుని కాలవిచార మొదుకు దొడుకులలోనే యున్నది. "కవిరాజ శిఖామణిని" "కవిచరిత్రకారుడు" నన్నయకు తరువాతివానిగా నెన్నుకొనెను. మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారును- నడుకుదుటి వీరరాజు పంతులుగారును- నన్నయకు ముందటివాడనియే. నేడు పండిత శ్రీప్రాద లక్ష్మీపతి శాస్త్రిగారు తిక్కనకన్నను తరువాతివానిగాఁ దేల్చినారు. ప్రాచీనగ్రంథములలోని విమర్శల కన్నిటికిని సమాధానము లొసగినారు. సయుక్తికముగ ఖండించినారు. ప్రయోగ విశేషముల బొందుపరచినారు. వీరు తేల్చిన విషయములలో నన్నెచోడుని కుమారసంభవ ముద్భటుని కుమారసంభవమునకు పరివర్తనము గాదనుటయు నొకటి. మనవాఙ్మయమున నున్న గొప్పచిక్కే యిది. ప్రబలాధారములు లేవు. సత్యము తేలదు. ఇంతకన్న నుత్కృష్టములగు ఆధారములు దొరకువరకు మనము లక్ష్మీపతి శాస్త్రులవారి వాదమునే అంగీకరింపవలసి యుండును. అధిక పరిశ్రమతో కాలవిచారములను, ప్రయోగ విశేషములను, కొన్ని పాఠభేదములను విమర్శించి సత్యము తేల్చిన లక్ష్మీపతి శాస్త్రులు గారికి ఆంధ్ర యువకుల తరపున పరశ్శత ప్రణామము లర్పించుచున్నాను.

అయిన మనము మొదట నుదాహరింపవలసిన దెవరిని? "విద్యాదయితు"నేనా? న్యాయమే. కాని నాతలంపుమాత్రము నన్నెచోడునే దిలకించుచున్నది. కాలవిచార మటులుంతము. అతనిశైలిలో వైలక్షణ్యమున్నది. భావములలో ప్రాచీనత యున్నది. రచనలో దేశీయత యున్నది. కవితాదృష్టి, జాతీయతావాదను ముఖ్యమైనచో నన్నయనన్నెచోడులలో "కవిరాజ శిఖామణియే" మొదట రావలసినవాడని నామతము. విజ్ఞులు కోపగింపకుందురుగాత. నన్నెచోడునకు కన్నడ వైదుష్యము నరముల కంటినదగుటచే "తెనుగుతన"మంతగా ప్రతిఫలింపలేదని కొందరందురు. కాని ముద్దులుగులుకు తెనుగుపదములు జాతీయములు పొదలయందందు నిక్కిచూచు పూమొగ్గలవలె గిరికొనియే యున్నవి. దానిని కొంత పండినట్లు బసవపురాణమున జూడవచ్చును. తావిని పుక్కిటబట్టి గంభీరముగనుండు నిండుమొగ్గలవలె నర్థగౌరవముగల చిన్నిపదములకు, మధురస్వభావవర్ణనలకు సోమనాథుడు కాణాచి.

పంతులుగారు నన్నెచోడుని కవిత్వమును క్రిందికి లాగిరి. అన్యదేశ్యము లతనికవితలో నెక్కువట. అందుచే కవిత్వమునకు పుష్టి దగ్గి కొరత గల్గినదట. అన్యదేశ్యములు వాడని గ్రంథములు మనభాషలోనే లేవని గట్టిగా జెప్పవచ్చును. మనకవులు "తావి మోవి"- మొదలగున వన్నియు నన్యదేశములే యన్నప్పుడిక నీయరిష్టమునకు తొలగి నిలిచినవా రెవరో మీరే యోచింపుడు. అట్టివానినెల్ల నిషేధించుచు బోయినచో తుదకు మనకు మిగులునది లక్షణకారులు మాత్రమే. అప్పకవి "యన్యదేశ్యములు" ప్రస్ఫుటార్థ రసములు గావని నిరసించెను. అటులే తలచిన అన్యదేశ్యములేనా అపరాధులు? తిక్కననాటి కూడు కంపు చీరలు మొదలగున వీనాడు వాడుకలో కవిబ్రహ్మ వాడిన యర్థములలో నున్నవా? అతనికాలమునాటి భాష పైకాలపు వారి కర్థముగాదని యోచించి ప్రశ్నయడిగి తెలిసికొన్నాడా తిక్కన? ఎల్లకాలము మారని ప్రసిద్ధపదములే కవి వాడవలెనని విధించుట యస్వాభావికమని వేరే చెప్పవలెనా? ఆనాటి కది ప్రసిద్ధార్థము. ఇప్పటికి కాకపోయినంతమాత్రమున కవి శిక్షార్హుడగునా? కవులు తెలివి గలిగినవారేగదా? ఇతరులు చదివి యానందింపనేగదా గ్రంథములు వ్రాసిరి. అట్టియెడ "పనివడి" మారుమూల పదములు వాడినచో ప్రయత్నించి చదువు "మంగలి రంగ డుండ" డని వారికిమాత్రము దెలియదా? ఆయాకాలములలో, ప్రసిద్ధమైన పదములనే వారు వాడుదురు. ఈనాడవి ప్రసిద్ధములు గావని మనము నిందించినచో న్యాయమగునా? నన్నెచోడుడు వాడిన "నాయి", "కండవడము" మొదలగున వన్నియు ఆనాటి సామాన్యవ్యవహారములోనివే. అట్టివానినే యాతడు గ్రహించెను. అట్లుగాకున్న నాతడు తెలుగులో "ప్రబంధము"ను వ్రాసి కన్నడములోని మారుమూలపదము లేల కుప్పతెప్పలుగా నింపించును? అంతటి యభిమానము కర్ణాటముపై నున్న కన్నడగ్రంథమే యొకటి వ్రాయలేకపోయెనా? దేశ్యములకును తెలుగునకును తీరని సంబంధ మున్నది. దేశ్యములను గ్రహించుట తెనుగువారికి చాల పురాతన కాలమునుండియు విడువక వెన్నంటి వచ్చుచుండు నాచారము. అవశ్యకము గూడ. దేశ్యములకుమాత్రము బహిష్కారపత్రము నొసగి సాగనంపినచో సంస్కృతము మనయింటి పిన్నమ్మబిడ్డ గాదుగదా! అట్టియెడ సంస్కృతము వాడుటలో నున్న న్యాయమేమి? పరస్పరసంబంధి భాషాపదములు వాడినచో గలుగు దోషమేమి? ఈ సత్యాగ్రహమచటనే న్యాయమగును గదా! ప్రస్ఫుటార్థత కంతమెక్కుడ? ఎంత యోచించిన భావముయొక్క లోతును తఱచి చూచి పూడు దెచ్చితినను ధైర్యముగల బుద్ధిమంతు డుండునా? కనుక నన్నెచోడుడు అన్యదేశ్యముల వాడినా డన్నంతమాత్రముననే పెరటిదారిని సాగనంపవలసినది లేదు. అతనికి గొప్పస్థాన మీయవలసినదే!

రాజకవి యాటచేగాబోలు శృంగారమువైపు మనసీడ్చినది. వీరశైవుడైనను మతాభి

మానసముకన్న కళయందు దనురక్తి మెండు. పదములతిమృదులములై చూచినవెంటనే పాత్రకునికిభావము బట్టియిచ్చును. తాను గావింపబూనినది పరివర్తనము. నన్నెచోడుడు కాళిదాసుని యుపమానములకు, మెఱుగుదిద్ద యత్నించినాడు. అద్వితీయుడైన ఆ మహానుభావుని దాటువాడెవడు? "కవిరాజశిఖామణి" కృతార్థుడైన పట్టులును లేకపోలేదు. వ్రాయబూనినది "ప్రబంధ"మైనను హద్దు ఆజ్ఞలేని వర్ణనములకు దిగలేదు. ఆంగికవర్ణనమున్నది కొన్నిచోటుల వెక్కసమనిపించును. కాని దోషమంతయు తెనుగు కవిదే గాదు. చేయబూనినది పరివర్తనము గదా! అంతయు నితనికే ముడిపెట్టుటకన్న కొంత విడదీయుట మంచిది. కాళిదాసుడు సౌందర్యపక్షపాతముతో సందర్భమును గమనింపని ఘట్టములు లేకపోలేదు.

అసలు శృంగారమన్ననే మనము పండ్లు నూరుట సహజము. ఆదోషము మనది గాదు. మనదౌర్భాగ్యపు బ్రదుకులలోనే యున్నది. ఏ గ్రంథమునందైనను కాసంత శృంగారమెక్కువగా కానబడినంతనే పండ్లునూరుట మనవిధి. మనకొట్టము, మనగాదె, మనగేదె, మన గృహపరిస్థితులతో కావ్యమును గొలుచుటకన్న వారు ప్రత్యేకముగ యుగములలో భోగము లనుభవించి సుఖించిన రసికులని సరిపెట్టుకొనుట శాంతికి త్రోవ. ఇతని వర్ణనలు మెఱుగిచ్చి తీర్చిన సజీవచిత్రములు. అచట నచట నన్వయకాఠిన్యము శబ్దాలంకారములు లేకపోలేదు. అలంకారముల ఘాటు తగిలినది. కాని ప్రసన్నత గలపట్టు లెక్కువ. మారుమూలపదములకన్న వాడుకలో వడిదిరిగిన మాటలు కొల్లలు. అక్కడక్కడ ప్రయత్నించి యోచించి పడవేసిన భావములు లేకపోలేదు. కాని సులభముగ నర్థమగు సరసభావములపైననే యాతనికి మక్కువ. నన్నయ పురాణకవితకు నాయకుడెట్లయ్యెనో అట్లే "కవిరాజశిఖామణి" కావ్యకవితకు మగడు. కన్నడవైదుష్యము ముదిరియుంటచే తరువాతి గ్రంథములవలె "తెనుగుతన" మంతగా ముదిరియుండలేదని విన్నవించితినిగదా! బహిరంగసృష్టియెక్కువ. ఆంతరిక చిత్రణముగూడ లేకపోలేదు. జడప్రకృతిని వర్ణించుటలో కవికిగల ఆసక్తి మెండు. గ్రంథమంతయు వెదకినను ఒకటి రెండు చోటులనే వీరశైవపు వాసనంటియున్నది. ఇక తక్కినచోట నంతయు పరిణతకళాహృదయమే తప్ప వేరులేదని విన్నవింతును.

నన్నయ :

ఇక తిన్నగా "విద్యాదయితుని" బరికింతము. నన్నయ రెండుభాషలయందును సంపూర్ణమగు స్వాతంత్ర్యముగల పండితుడు. కన్నడమునుగూడ పరిశోధించి యుండునేమో! పుట్టినది శ్రోత్రియకుటుంబము. పట్టినది రాజపురోహితము. నాలుక కందిన తెనుగుమీదికన్న నుపాసించిన సంస్కృతముపై యభిమాన మెక్కువ. కావుననే తెనుగున భారతమంత బృహద్గ్రంథమును రచించిన "మహితాత్మునకును" శాసనములుమాత్రము మనసుభాషతోనే వ్రాయవలసివచ్చినది. అయిన ఆంధ్రాభిమానము తగ్గినదా? లేదు. అట్లున్న తెనుగున లోకస్వరూపమునే యిచ్చియుండెడుగదా! సంస్కృతమునందే కావ్యములు వ్రాసియుండిన నెవరుగాదనియుందురు? ఇంతకష్టపడి చింతామణిని పట్టవలసినపనేమి? కొందరు తొలుత చింతామణిని బూరించి దానికి లక్ష్యగ్రంథముగా భారతమును రచించినాడందురు. ఆట్టిమర్యాద - వాడుక మనవాఙ్మయములలో నున్నది. సంస్కృతమున భట్టికావ్యములవంటి, అక్కరకురాని యత్నము లెన్నియో గలవు. వాని కళ వ్యాకరణకవిత్వమే. "కాని శ్లేషకావ్యమే యుత్తమకావ్యమ్వయమైనపుడు అట్టివిమాత్రము కావ్యములుగావా? వాఙ్మయమున కన్నివిభాగము లున్ననేగదా సమగ్రత?" అని కొందరందురు. నిజమే. అట్టిప్రజ్ఞలను జూపింపవలసినపద్ధతులు వేరు. అన్నిటికిని కవిత్వమే గతియనుట కది సానివాడ గామగదా! మందుకు గావలసివచ్చుననియు, మంచిదనియు ఇంటినిండ జిల్లేడులు నాటు పరమ దౌర్భాగ్యచక్రవర్తు లున్నారా? "ఇంతేల నన్నయయే స్వయముగా "జగద్ధితమును" బూని కావ్యమును రచించెద నన్నాడుగాని చింతామణీలక్షణ సమన్వయమునకు గాదు. అట్లున్నచో నా మహామహుడే చెప్పియుండును. అహోబల పండితాదులు భారతమునుండి లక్ష్యముల నుద్ధరించుట భారతమున చింతామణికి సరిపోవులక్ష్యము లుండుట ప్రబలాధారము గాదు. అతడు రచించిన వ్యాకరణమునకు భారతమునుండియే యుదాహరణముల నిచ్చుట సముచితమని వారు తలచియుండవచ్చును. అంతమాత్రమునకే నన్నయభట్టుయొక్క హృదయము - లక్ష్యలక్షణములనుమాత్రమే ముఖ్యముగా నుంచుకొనెననుట పొసగునా? మొదటినుండియు నాతని కావ్యసృష్టియేయున్న కావ్యము రక్తికట్టియే యుండెడు.

నన్నయకవిత సలక్షణమైనది. ఆతని పైని కావేశము గొప్పది. ప్రతిపదమును ముందుకొనివచ్చు నావేశముచే తూగాడుచుండును. అందుకే స్థలములు మారిన ట్లంతయు నిలుకడలేక సాగినది కవిత. తెనుగుపదములనేమారు సంస్కృతపదములే తఱచు వాడుచుండుటచే విడదీయరాని బిగియున్నది. ప్రసాదగుణము మాత్రము కొంచెము తక్కువే. తిక్కనను వలెనే నన్నయకు కవితయందు సంపూర్ణమగు శాంతి సమకూరుకొన్నది. ఎక్కువగూడనేమో. అయిననేమి? ఆయువు భాషాసంస్కరణముతో తీరిపోయినది. భావమనన తక్కువేమో యనిపించును. నన్నయకు బాహ్యప్రకృతిని సృష్టించుటలోనున్న యభినివేశము ఆంతరికవృత్తిని జొచ్చి చూచుటలో గానము. చిత్రములు కాలుసేయి కదలుపని నాగ బొమ్మలు. తిక్కన కవనములోని ప్రాజ్వల్యమానమగు క్షణక్షణ చంచల ప్రవృత్తిని నన్నయయందు జూడలేము. కొందరు దీని నఖరుని భేదముచే సమర్థింపనగును. ఆవితర్కముల కంతములేదు. వారంతగా వాదించినను తిక్కనకన్నను ఒకమెట్టు తక్కువ యని యొప్పుకొనుట విధి. కవిబ్రహ్మ నన్నయను "విద్యానిధి"యని, "విద్యాదయితు"డని, "మహితాత్ము"డని బొగడియుండుట నన్నయ కళామహత్తునకు వలదిగాదు, సరిగదా తిక్కన నన్నయను పెద్దజేసి చెప్పినను మనకు బాధలేదు. వారిద్దరికవిత్వముల నేర్పరించుటలో సంపూర్ణాధికారమున్నది మనకుగాని వారికి గాదు. ఎవ్వరేమన్నను కాలమున తిక్కనకన్న నన్నయ పెద్దవాడైనను కళావివేకమున పిన్నవాడనియే నాయభిప్రాయము. రెప్పలల్లార్చు స్వభావవర్ణనల్లు లేకపోలేదు. కాని తిండిలేక కృశించిన వృత్తము లెక్కువ. "జగద్ధితముగ" పురాణమును నిర్మింపదలచిన బ్రాహ్మణుడగుటచే తనకావ్యమునకు కథాత్త్వమివ్వలేదు. సారవంతములగు పట్టులకన్న సారహీనము లెక్కువ దోషము. నిజముగా నన్నయ సందర్భశుద్ధిగల ధారకు బ్రహ్మాచార్యుడు. శ్రీనాథుడు నన్నయను ధారాశుద్ధికై యుపాసించినాడని స్పష్టముగా బలుకవచ్చును.

కొందరు శ్రీనాథుని వ్రాతకు నన్నెచోడుని కుమారసంభవము మాతృకయందురు. ఏమో; శ్రీనాథుడు కుమారసంభవమును జూచి యుండునేమో చెప్పలేను. కాని పరిశీలించి నచో శ్రీనాథునిధారకును నన్నెచోడుని పలుకునకును కొంతభేద మున్నది. అ దెన్ని యోసారులు నేను స్వయముగా ననుభవించిన స్థితి. నన్నయసంభాషణలలో "తెనుగుతన" మున్నది. ఒక్కొక్కచోట పరిస్ఫుటముగ హృదయమునుగూడ దాపుచున్నది. కాని ధార సంస్కృతపదజటిల మగుటచే చాలచోటుల పాఠకుడు గ్రహింపలేనంత సన్నగిల్లినది. ఇత నికి సంభాషణల గూర్పుటయందు తిక్కన కున్నంత నిపుణత లేదు. తెనుగుజాతి కొకస్వ రూపమిచ్చిన మహనీయు డని మ్రొక్కుదుము గాని కళావేత్తలలో మొనగాడని బరాబరులు సేయు పరమభక్తులము గాము. నన్నయ యరణ్యపర్వము బూరింపకుండుటకై యె న్నియో గాథలు మొలిచినవి. అం దేదినిజమో, యేది యసత్యమో నిర్ణయింపువా రెవరు? ఎట్లయినదో భారతమేమో నిలచినది. అది యును మనభాగ్యమే.

భీమన :

నన్నయను దశవృటలలో భీమనను పలుకక పోరాదు. ఇతడు "శాపానుగ్రహదక్షు"డట. ఆబిరుదముచే మనకు లాభనష్టములు రెండును లేవు. ముందుగానే చచ్చి క్రిమినల్లాను దప్పించుకొన్నాడని సంతోషపడవలసిన దే. భీమన కృతులు వ్రాసియుండెనట - రాఘవ పాండవీయమును సూరన బేర్కొన్నాడు. నృసింహపురాణ మనియు వేరొకగ్రంథము. అతని చాటువులని చెప్పబడుపద్యములు కొన్ని గలవు. అవి సంస్కృతనిబిడములు, వానిచే మనకు ప్రయోజనము లేదు. కాగా భీమన్న మనకు లక్షణకారుడుగా మాత్రము మిగిలినాడు. తెనుగువారమగు మనపాలిటి కాతని చావుపుట్టుకలు రెండును నొకటియే యైనవి.

పాల్కురికి సోమనాథుడు :

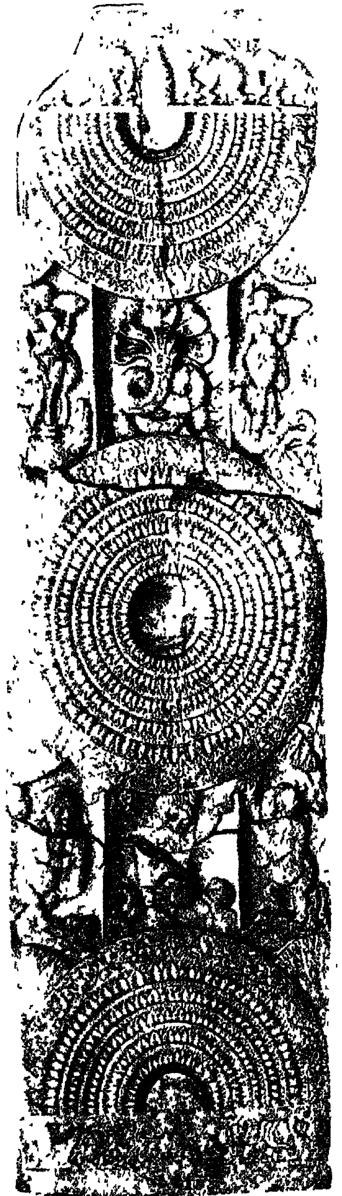
నన్నయకాలమునకు కొంత వెనుకగా తెను గును వెలయించిన కవినాథుడు వేరొక డున్నాడు. పాల్కురికి సోమనాథుడు. వీర శైవు డగుటచే మతాభిమానముచే శివభక్తుల చరితముల వర్ణింపదొరకొనినాడు. కొంత మంది యీతనికి కథావస్తువు సముచితమైనది దొరకలే దన్నారు. కాని నాకేమో దాని యందు తృప్తిలేదు. మనహృదయములు పరి ష్కృతములే యైనచో కథావస్తువుపై తప్పు వేయబనిలేదు. పరిమాణము ప్రదర్శించుటలో వివిధభేదము లుండవచ్చును. కాని లలితహృద యముపై పనిసేయునధికార మొకటే. మహా త్ముడగు కార్లైల్ పండితు డేమనుచున్నాడో చూడుడు:

The poet, we imagine, can never have far, to seek for a subject The elements of h's art are in him, and around him, on every hand. For him the ideal world, is not remote, from the actual, but, under it, and within it. Nay, he is a Poet, precisely, because, he can discern it, there, where ever, there is a sky above him - and, a world around him, the Poet is in his place

(Essay on Burns – page, 14).

పైనిజెప్పిన నియమములు కవికేగాదు. స హృదయుడగు పాఠకునికిని నని నావిన్నపము.

నిజముగా "ఆంధ్రజాతీయతను"పోషించిన దెవరు? అనుచర్చయే ప్రధానమైనచో నన్నయకన్నను, సోమనాథుడు కడిచేయి యనవచ్చును. అందుకు మీరు కోపించిన లాభ ము లేదు. సత్య మున్నచోట తల నొగ్గవలసి నది మనవిధి. ఆమహనీయుని కలమున సంపూ ర్ణముగ సరసముగ ముస్తాబై "తెనుగుతల్లి" నాట్యమాడినది. ఆతనియుద్దేశ్యమున నే జాతీ యత యున్నది. సంస్కృతభూయిష్ఠరచన సర్వసామాన్యము గామి జానుతెనుగులకు దిగి నాడట - ఎంత చక్కని యభిప్రాయము! ఆతడు రచించిన భక్తులకథ లెన్నడో గడచి పోయినవైనను చదువునపుడు నేడు మన కన్నులయెదుట జరిగిన ట్లుండును. నన్నె చోడునికివలె నీతనికిని కన్నడవైదుష్యము గొప్పది. కర్ణాటసీమలయందే యీతనికి గౌరవ మెక్కువ. మనవాఙ్మయమునకన్న కన్నడమునకే యెక్కువసేవ జేసినా డీయా రాధ్యుడు. "జానుతెనుగున" వ్రాసిన దొక కావ్య మైనను ఆణిముత్తెములపంట; తెనుగు నారి పెన్నిధి. ప్రతిచరణమునను తెనుగుపదము లేనిది తృప్తిలేదు. పదపదమునను భావముండవలె నను తపన. భావవేగమున నితని లలితశయ్య మేనుమరపించునది. అల్పశబ్దమున "ననల్పార్థర చన గల్పించుట" యితని సాధనయట. భావము లును భాషవలెనే లలితములై చల్లగా జేలి పోవుచుండును. అనవసరమగు అహంకార ముతో తోసివేసిన చెప్పలేనుగాని నిజముగా

అమరావతీస్తూపములోని శిల్పము

సోమనాథుడు ప్రాచీనులలో లెక్కపెట్టదగినవాడు. అనుత్తమమగు నిట్టి గ్రంథమును గడ్డకు దెచ్చి పరిశోధించి తెనుగువారి కందించిన వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ధన్యులు.

సోమనాథుని తరువాత నీయుగమున నంతగా మఱచిపోక నెన్నదగినవారు లేరు. మల్లన శాస్త్రమును బూరించినాడు. తిక్కన వారు నీతిని నిండించినారలు. ప్రతాపరుద్రుని నీతి రాజనీతి; బద్దెనీతి ప్రజలకు రాష్ట్రమునకు సంబంధించిన సాంఘికనీతి. వారిరువురును కవులనుటకన్న ప్రపంచమెరిగిన విజ్ఞానులనుట మేలుగదా!

తిక్కన సోమయాజి :

ఇంతటితో నన్నయయుగమున తెనుగువాణి మో మరవాల్చినది. నెల్లూరి నెరజాణతనమునకు వలచివచ్చినది గాబోలు. మనుమసిద్ధిరాజునకు మామయైనాడు మాసోమయాజి. లౌకికమును వైదికమును చక్కగా బరిశోధించి "పులుగడిగిన ముత్తెము"వలె మెదడును ప్రకాశవంతముగ జేసికొన్నాడు. బుద్ధిని కేవలము "పెరంబూరు కార్ఖానావలె" గ్రంథములతో నిండించుటయే విజ్ఞానమునకు ఫలము గాదని యెరిగిన మహనీయుడు. మనసును శాంతి చంద్రికలకు నివాసము గావించిన కర్మయోగి. చూచినవెంటనే వస్తువుల అంతరంగ బహిరంగ వృత్తులను గనిపెట్టగలిగిన కవిబ్రహ్మ తిక్కనమహాకవి. ప్రపంచములోని కొరతను గమనించినాడు, తన్మార్చుకొన్నాడు. మిగిలిన భారతమును బూరించుటకై చేయి గలిపినాడు. దేవాంశసంభూతుడగు కవిబ్రహ్మ కసాధ్యమైన దేమున్నది? సంస్కృత భారతమును సమగ్రముగా బరిశోధించినాడు. ఔచిత్యము వీడినచోటుల పెదవి విరిచినాడు. లలితత తగ్గినచోట నవ్వుకొన్నాడు. సర్వాంగ సౌందర్యముగ దానికి తెనుగుభాషలో స్వరూప మివ్వదలచినాడు. నిత్య వ్యవహారములోనున్న పలుకుదనమును జోడించినాడు. "రాజనీతి" యనుమూసలో గరగిపోసినాడు. చదివిన శాస్త్రములన్నీ, నేర్చినభాషను గుప్పించవలెనను పేరాసగలవాడు గాడు. సౌందర్య మున్నదా యనియే యాతనిపరీక్ష. అనౌచిత్యములగు పట్టుల వదలి ఆస్థానపతితములగు పెంపకముల దగ్గించి రసహీనములగు స్థలములలో హృదయరసమును జిలికి సొట్టపోయిన భావముల నొక్కులు నొక్కి కవితాపిపాసువుల కమృతభాండమును తయారు చేసినాడు. తిక్కన కరుణచే తెనుగుజాతికి "బ్రదుకుపంట" దొరకినది. అతనిసృష్టి బ్రహ్మను జూచి కేకిసలువైచినది. ఆ మహామహుని జన్మభూమి పవిత్రములలో పవిత్రము. అతని నాదరించిన మహనీయుడగు మనుమసిద్ధిజన్మ మహోన్నతములలో మహోన్నతమైనది. తిక్కనభారతమున మచము జూడరానిది లేదు. శబ్దసాధుత్వము గొప్పది. పలుకులపొందిక మహనీయమైనది. ధారానిరర్గళతయా వానకారులో విరిసికొనిపారు నదీజలములకన్నను ద్రుతతమముగ బ్రవహించును. సంభాషణావైచిత్రి మేధావులకు గుణపాఠము నేర్పినది. ఔచిత్యము క్షేమేంద్రుని చెవులు నులిమి చెప్పినది. ఆతని రసపోషణ తపస్వుల కొజ్జబంతి యైనది. ఆతని ధ్వనిపుష్టి ఆనందవర్ధనుని హెచ్చరించునది. ఆవేశమా! అమితమైనది. అలంకారనిర్వహణమా! ఆలంకారికులకు గళబద్ధమైనది. వ్యాసునిలోనున్న కత్తిపోటు-రక్తప్రవాహము, వాల్మీకి మృదుమధురవాణిలో దాగియున్న సురభిళోద్యానములు మనోహరశరచ్చంద్రికలు, లలితలవలీలతావిలాస నాట్యభంగిమలు, మలయమందసమీరవిచాలనవాచాలతలు, అప్సరఃకామినీ కర్ణపూరములలోని ఘుమఘుమలు - సర్వము భారతమున నిండించినాడు. శాంతిలో పరాకాష్ఠ నందినాడు. భవభూతివలె నిరంతరము భగభగమండిపోవు ఆవేశి గాడు. కాళిదాసువలె ఖడ్గముల కిణకిణలలో కౌగిలింతలు జూపు శృంగారసౌందర్యసేవకుడు గాడు. సంపూర్ణముగ మనసును అదుపాజ్ఞలలో నుంచుకొన్న వశి. అధ్యాత్మికశక్తితో పరిపూర్ణతనందిన యాత్మశక్తిలో లౌకికముద్రవేసిన మహనీయుడు. ప్రియురాలిహృదయము, తల్లిప్రేమ, స్వామిభక్తుడగు సేవకునిచిత్తవృత్తి, కార్యజ్ఞుని జీవితము, మొరకుపట్టుదల-అది యిది యననేల, సమస్తప్రపంచము నగచేత నాడించిన మహనీయుడు తిక్కనమహర్షి. ఆ ప్రసన్నలలిత గంభీరమగుశైలికి ప్రపంచము తలవంచినది. మధురములగు నాతని వర్ణనాసన్నివేశములు కొండలను గరగించినవి. భారతవీరులను తెలుగువీరులు గావించినాడు. ఆర్యావర్తమున కంతటికి కాదు, భారతమున కంతటికి సంబంధించిన రాజపుత్రులను తెలుగువారిగా, మన గోదావరీ తుంగభద్రా ప్రశాంతశ్యామలతర భూములలో జీవితమును గడపినవారుగా చిత్రించినాడు. వారిసంభాషణలలో, వారి ప్రవర్తనలలో, వారిభావములలో వారివస్త్రధారణాదులలో తెలుగుతనమును బెంచినాడు. కట్టుకడలకు కళాతత్వ మిచ్చినాడు. తెనుగుజాతి కతడుపెట్టినది భిక్ష. తెనుగుగడ్డ, తెనుగు పురుగున్నచోట - వాటిగగ్గకుహరములనుండి తిక్కనార్యుని నామపారాయణము వినవచ్చుచునేయుండగలదు. తిక్కన మహాశయుడే లేకున్నచో మనవాఙ్మయములో ఉండునదియే లేకుండునది. నేడు "తెనుగుభాషలో" లేకుండునదియే లేదు. అతడు కీచకునిపాత్రను జిత్రించుటలో జూపించిననేర్పు, ద్రౌపదీపాత్రరచనమున గావించినకూర్పు, కృష్ణుని పాత్రమున నిర్మించినతీర్పు, దుర్యోధనున కిచ్చినమార్పు, మాయయను కుంతికి గావించిన చేర్పు, కర్ణునిపాత్రమున పొంగిపొర్లెడు స్వామిభక్తికి ధీరోదాత్తత కొసగినతార్పు తలచి తలచి ధ్యానించదగినవి. తిక్కనను ముందు నిలుపుకొని మన మేవాఙ్మయముతోనైనను పోటీచేయవచ్చును. సంస్కృత సాహిత్యమును గాలించి వదకినను తిక్కనను వెనుక వేయుమనీషి గలుగలేదని చెప్పధైర్యము నాకున్నది. షేక్స్పియర్ సృష్టించిన నాయికలు మన ద్రౌపదిముందర బలాదూర్. మిల్టన్ మహాకవి 'సైతాను' పాత్రమును సృష్టించిన యసాధారణమగు ప్రజ్ఞకు తల నూపుదుము. కాని అంతకన్న నెన్నోరెట్లధికమగునేర్పు తిక్కనార్యుని కీచకపాత్రమున నున్నది. రసికులలో చక్రవర్తి. పండితులకు ప్రథమాచార్యుడు. వైజ్ఞానికులకు బ్రహ్మర్షి. కర్మయోగులలో జనకుడు. రాజనీతిజ్ఞులలో చాణక్యునకు కుడిచేయి కవి బ్రహ్మ. బ్రహ్మాండమగు భారతమును బూరించునపుడు ఒకచోటనైన అలత, శ్రమ, వేసరిక యున్నదా? దోషైకదృష్టితో రాత్రి బగలు మనజీవితమెల్ల గడపించి చూచిన నొక్కలోపము నెత్తిచూపగలమా? ఓమహాకవీ! నీవు తెనుగుజాతి కారాధ్యదేవు. మాపుణ్యముల నోముపంటవు. మాజీవితముల కమృతమయమూర్తివి. మాశరీరముల చర్మమును జీల్చి నీకు పాదుకలుగా సమర్పింతుము. కవితాప్రపంచరవీ! నీకు నమస్కారము. నీనామము మాజీవితములయందెప్పుడును మరువకుందుముగాత.

ఎఱ్ఱాప్రెగడ :

తిక్కనతరువాత యెఱ్ఱాప్రెగడను దలపకపోందు గదా! ఇతని సాహితీ త్రివేణి:

నన్నయలోని వైదికావేశము, తిక్కనలోని కళామాహాత్మ్యము, విద్యాదయితుని ఆర్యమత సంస్కారము తిక్కనలోని ఆంధ్రజాతీయతయు నైక్యమై శంభుదాసునకు మార్గము చూపినవి. ఇతడు ప్రబంధ పరమేశ్వరుడట. శైలి లలితమైనది. ఔచితిని ప్రధానముగ పాటించిన ట్లున్నది. వస్తుకవిత మెండు. దేశికవితలో మార్గమును సాగించినాడు. సమాసముల వాడుటలో నన్నయలోని నిరంకుశతగాని, తిక్కనలోనిమృదులతగాని యంతగాబట్టక ఇతనికవిత మూడవ మార్గమున కెక్కి ముదిరినది. నృసింహపురాణమున చాదస్తమునకు జేరిన ఘట్టములు లేకపోలేదు. చల్లగా శరద్రాత్రులలో వెన్నెలలో జదివి యానందింపదగిన కవనము. కవిత్రయమునం జేరదగినవాడేననికొందరన్నారు. లేదు. ఇతనిస్థానము చాల తక్కువని కొందరీసడించినారు. నాకు దోచునదేమి? ఆయా సముపనని రచయిత. చల్లగా సాగిపోవువాడు. గొప్ప తీక్ష్ణదృష్టిగాని, గభీరాశయములుగాని నాకు దోచలేదు. మనోహరమగు శయ్య. తెలుగుపదములు నడపినచోట సుఖముగనే యుండుననుటకు సందేహములేదు. కాని పదచాపల్యము మొదలగు గుణములును లేకపోలేదు. నాదృష్టి కితడు సామాన్యకవులలో నెన్నదగిన వాడేగాని గొప్పగా చెప్పి యానందించవలసినవాడు గాడు. అట్టివాడు కవితాప్రపంచరవి యొకడే! అయిననేమి, మరల నట్టి సకలగుణసంపూర్ణుడు పుట్టనేలేదు. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడయు తెలుగువారి కారాధ్యుడే.

నాచన సోమనాథుడు :

తరువాతివాడు నాచన సోముడు. మహామేధావి. తాను తిక్కనశిష్యుడనని చెప్పకొన్నాడు. తిక్కనంతటివా డగుటకు యత్నించినాడు. గమ్యము గొప్పదే. కాని కృతార్థత యెంతవరకు? వీరేశలింగముగారితని నుత్తమోత్తము డన్నారు. "అలికమున నక్షిని డాచిన సర్వజ్ఞు"డని చిన్నయసూరి కీర్తించినాడు. సీతారామాచార్యులవారు సోమనాథుని మిగుల శ్లాఘించినారు. మొన్నమొన్నటివరకు కీతనివిషయమున వివాదములే జరిగినవి. శర్మగారితని "నవీనగుణసనాథ" బిరుదము భాషకేగాని భావములకు జెందరాని దన్నారు. మరికొందరితనిని శ్రీనాథునికన్నను క్రింది కీడ్చినారు. నాకు జూడ నిది యర్థములేనిమాట. ఎఱ్ఱన సోమనలకు భేదమును పాటించుటలో దృష్టిభేదమున్నది. రుచిభేద మున్నది. కాని శ్రీనాథుని కన్నను నాచనసోముడు క్రిందవాడనుట యవిచారమూలకమే. శ్రీనాథునిశైలికి సోముడే యొరవడి. భావములలోను కావలసినంత సామ్యమున్నది. అట్టియెడ శ్రీనాథునికిమాత్రము సంతోషముతో కనకాభిషేక మాచరించి సోమునిపై పినాల్గిమమత యేలనో తెలియకున్నది. ఇక యెఱ్ఱన సోమనలకా? నా దృష్టి కిరువు రొకటే. ఎఱ్ఱనలోని యౌచితీనిర్వహణము సోమునికి లేదు. సోముని కున్న యావేశ మెఱ్ఱనకు తక్కువ. అతనిలలితత యితనికి లేదు. సోమునిలోని నిర్లక్ష్యప్రవడక ప్రెగ్గడయెడ గానము. ఇక భావముల విషయముననా? అక్కడనే రుచిభేదము. అది హృదయమును నమ్మినది. కొందరికి కేవలము స్వాప్నికప్రపంచముపై మక్కువ. మరికొందరికి బాహ్యజగత్తును జూచిననే యానందము. కొందరికి లోనికి జొచ్చి యాంతరికతత్వమును విమర్శించిననే సంతోషము. వానిలో తరతమభావమును విచారించి తేల్చుట కత్తిపై సామువంటిది. మీరే చెప్పుడు: ముగ్ధ మేలా! మధ్య మేలా? ప్రౌఢ మేలా? పనస మేలా? మామిడి మేలా? కాకర మేలా? చుక్కడి మేలా? ఇరువురును నొకటే త్రోవను గైకొనియున్న విచారము న్యాయమగునుగాని రెండువిభిన్నములగు మార్గముల బట్టి యెంతవరకు వాదించుటని? మాకు దానియందును నానంద మున్నది. దీనియందును రసానుభూతి యున్నది. కాన "నవీనగుణసనాథబిరుద" మొకభాషకుమాత్రమే చెందినదని వచించుధైర్యము మాకు లేదు. అతని భావములయందును నూతనత లేకపోలేదు. అవి బాగ లేకనుపోలేదు. ఇక శ్రీనాథునివిషయమా! అతని "పదప్రసిద్ధధారాశుద్ధి" నాచనసోముని భిక్షయే. కాన "కవిసార్వభౌముడు" సోముని కీర్తించి బ్రదుకుట కృతజ్ఞత. నాచనసోమునికవితలో తెనుగుపాలి భండారము లున్నవి. తెనుగుపలుకుబడి యున్నది. నిజముగా సోముడు తిక్కనశిష్యుడే. అయితే ఆంతరికమగు భావసంపదను గుర్తించియుండెనా తిక్కనయంతటివా డయ్యెడివాడే. కాని ప్రయత్నమంతయు సఫలముగనే యుండుట యరుదుగదా! తిక్కన ప్రారంభించిన జాతీయతాధర్మము సోమునికాలమునకు భాషకు దిగి భావముల నెరవుగజూచిన దనవచ్చును.

పోతన :

ఇక మనకు మిగిలినవాడు పోతనగదా! ఆత డలౌకికుడగు ఋషి. ఆకాశమున విశృంఖలగతి నేగు పక్షులవంటి వాతని భావనలు. అతని తలపులను భావించుటకుగాని, మనన చేయుటకుగాని మా బుద్ధుల కందవు. అది యువకులకు మాలోపమే. పోతనామాత్యుని భావముల నూహించుపుణ్యదినము లికముందు వచ్చునేమో చెప్పలేను. నేడుమాత్ర మాతనికి చేతులెత్తి వందన మాచరింతును. అతనియమకములు, ప్రాసములు ప్రతియోగ్యములై యుండును. సంస్కృతసమాసముల నడపుటలో నీతని కొక సున్నిత మగుమార్గము గలదు. శ్రీనాథుని నాచన సోమనలవంటి ఘట్టనలును, నన్నయవంటి తీగెసాగును, తిక్కనకువలె విపులభావసాహచర్యమును లేక అటునిటు తూగాడుచుండును. వాడిన తెలుగుపలుకన్న జొప్పించిన సాంస్కృతికము లెక్కువ. గ్రంథ మంతయు లలితముగనే యుండవలె ననుమాపు పోతనకు లేదు. కొన్ని చోటుల కావలెనని పనివడి తెచ్చిన పోకడలును గలవు. మధురమగు భారతో యతిప్రాసలకు త్రెంచిత్రెంచి వాడుట యీతనికి ప్రియమగు పద్ధతి.

శ్రీనాథుడు :

ఇక కవిసార్వభౌము డగు శ్రీనాథుని దర్శింతము గాక. నాదృష్టి కీతడు పరిణతి నందిన సాధకుడు గాని ఋషి గాడు. ఈ యభిప్రాయ మీతడు క్రమక్రమముగా వ్రాసిన గ్రంథములనున్న భావపరిణతినిబట్టి యూహింపవచ్చును. శాస్త్రముల జదివిన పండితుడు. సభలలో హుంకృతులు సలిపి ఢంకా బజాయించినవీరుడు. అతనికాలములో నున్న హడావుడియు, అతని జీవితమును భావమనన కవకాశ మొసగియుండదనుట సత్యము. నిరంతరము వాదోపవాదములే. దొమ్మరగెడమీది యాటలే. ఇంకను శ్రీనాథుడు కొంత సంస్కారి యగుటవల్లనే తన "సొంత యాస్తిని" అంతయో యింతయో నిలుపుకొనగలిగినాడని మనము సంతోషింపవలసి యున్నది. ఇత డయఃపిండమగు కాశీఖండమును దెనిగించినాడు. బిరుసుమీసముల కోడెవయసులో నైషధమును తెనిగించినాడట. అయిననేమి యొకటే సమాసము చూడుడు:

గీ. ప్రస్తుతింపంగదగు సముద్భటకఠోర
పటుల సుఘటంక్రియాఘన స్తనితఘోష
నాపనీరద ఘనశరా సారశమిత
బలపదమిత తేజోదవానలుడు నలుడు.

ఇది యొకతనిధార. తెనుగుతనమేదీ? పుంజుకొన్న సంస్కృతసమాసములు. నిరంకుశమగు నడక. అంతులేని భాషాస్వాతంత్ర్యము. ధారలో నొకవిధమగు వేగ్రమము గోచరించుచుండలేదా? ఇంటిభాషయగు తెనుగుమీదికన్న సంస్కృతముపై స్వామ్యమును ముద్రించినారు మనకవులు. ఎక్కడ దాకినను సంస్కృతపువాసన, శాస్త్రీయఘోష, భావములలో సుడిగుండెలు. "నానారసాశ్రయము" శ్రీనాథుని ధారాశుద్ధి. నామనసునకేమో శ్రీనాథునియందు ధారాశుద్ధియు గోచరించుట లేదు. ధారయందు శుద్ధియనగా పదములు యతిప్రాసములతో చిక్కుబడక నడపుటయే గాదు. సరిగదా సమగ్రగుణములతో సర్వాలంకార శోభితముగా వెదజల్లుట. యతిప్రాసల విచార మానుషంగికమే. వాటికొరకే కవిత యావిర్భవింప లేదుగదా. నాయభిప్రాయమున ధారాశుద్ధి యిట్టిది:

సీ. "లలితంబులగు మట్టియలచప్పుడింపార
నంచకైవడి నడ నల్లవచ్చి
యొడమేని నెత్తావి సుడియంగ బయ్యెద
సగము దూలించి పైమునుగ దిగిచి
సోలెడు నెలదీగెలీల గ్రాలుచు నింత
చెలువంబు దలకొన జేరి నిలిచి
తెలిగన్నుగవను నెచ్చెలియైన లేతన
వ్వొలయంగ సరసంపుబలుకు బలికి.
(విరాటప.)

ఈ కవిబ్రహ్మ యపూర్వ పద్యమున నే విషయమున నైనను దప్పుబట్టగల ధీరుడున్నాడేమో చెప్పుడు. "సోలెడు నెలదీగెలీల గ్రాలు"టలో నున్న మధురత యాసన్నివేశమున వేయి యుపమానములు బూరించినను సాధ్యము గాదుగదా! ఎంత భాషాస్వాతంత్ర్య మున్ననేమి? ఒక్కగడుసుదనము పాండిత్యప్రకర్ష యున్నదని యెత్తిచూపగలమా? తిక్కనపద్యమున యతిప్రాసలెంత సరళముగా బరుగిడినవో చూడుడు. పాదరసమునకన్న వేగముగా నుండలేదా? "తెలికన్నుగవకు నెచ్చెలియైన లేతన" వ్వట. భళిరా! ఎంత సుకుమారముగ నవ్వుచున్నది!
యెదుట నిలిచి, తెలుసుకన్నె మాటలాడించుచున్నట్లున్నది, చూడుడు. ఇది యొకటియే గాదు. ఏసన్నివేశమున నెత్తినను తిక్కన మహాశయుని పలుకుడన మింతే. శాంతిపర్వము నందలి కొన్ని పద్యముల జూడుడు:

చ. అలజడివొందగా దగనియట్టిది
ద్రోవది మెరుకల్పులన్
కొడుకుల నల్వురన్ జముడుగొన్న-
నలంకుర జూడనేర్తునే
పుడమి గిరీంద్రపంచకము వొల్చిన
బాహిరినట్టులున్న య
ప్పడతుక యెట్టులోర్చు గృహభారము
నెమ్మది నిర్వహింపగన్.
(శాంతి. ౧-౨౦౨)

చ. వినుము నరేంద్ర విప్రు డలిపెన్
జమదగ్నిసుతుండు శాపమి
చ్చె నమరభర్త వంచనము సేసె
సుతుండని పల్కి కుంతి మా
న్చె నలుక భీష్ముడర్ధరథు జేసె
యశంబె గలంచె మద్రరా
జనుచితమాడె శౌరి విధియయ్యె
నరుం డనిజంపె గర్ణునిన్.
(శాంతి. ౧-౩౫)

ఈ రెండుపద్యములును శాంతిపర్వములోనివి. మొదటిది రసోదాహరణము. రెండవది శైలికి జూపితిని. "అలజడివొందగా దగనియట్టి" దన్నమాటలో నామెకాలీనత యున్నది. మృదుహృదయ మున్నది. పవిత్రత యున్నది. ఔదార్యత తలచూపుచున్నది. పైన ధర్మరాజు "లేతమనసు" రసప్రవాహముపై జలపక్షివలె తేలియాడుచున్నది. "మెరుకల్పులన్" అను నుపమానము చక్కనిదై చచ్చిన సుతుల గన్నులయెదుట నిల్పజాలియున్నది. "ఎట్టులోర్చు గృహభారము నెమ్మది నిర్వహింపగన్"—ద్రౌపదీ సౌశీల్యము నిగర్వము మొదలగు గుణము లున్నవి. మొదటిపాదము నందలి వాక్యమునందును, నాలుగవపాదము నందును గల వ్యవహారశుద్ధి యెంతచక్కనిదో లోకమును జదివినవా రెరుగగలరు. ఇక రెండవపద్యము శతపత్రమువంటిది. ఎన్నివాక్యములతో గూడినదో చూడుడు. ఆగతిభేదమును మలపుటలో జూపినపనితన మనన్యసాధారణమైనది. వానకాలమున, వేయి మెలికెలు దిరిగి లలితగతి దిగజారు సెలయేరువలె పైనుండి క్రిందివరకు నొకడేగతితో మెలికలు తిరిగితిరిగి ప్రవహించినది తిక్కనవాణి. ఆపద్యబంధమునకున్న వ్యవహారశుద్ధి వేయిజన్మములు మరువరానిదిగదా! ఈ రీతి నిన్నిక్రియలను సమగ్రముగా క్రమముదప్పక నచ్చుగొట్టిన కవి నింకొకని జూపగలరా?

ఇక శ్రీనాథునిధారాశుద్ధి యెట్టిదో యించుక బరికించితము. "కవిసార్వభౌముని" ధారాశుద్ధి యనుటకన్న "నెత్తుగడల మేలిమి" యనుట నాకు దోచిన మాట. పద్యము మొదలిడినవెంటనే శరవేగమున బోయి గట్టుదాకుట యాతనియలవాటు. భావముండనీ యుండనీ, సముచితములగు పదము లుండనీ మానీ త్రిప్పనీ ప్రారంభించిన వృత్తము నేమో ముగించును. ఆశరవేగము విన్నపుడుమాత్రము హాయి యనిపించును! తలదిప్పి చూచితిమా కవితాలక్షణములు కొరవడియేయుండును. "ఔచిత్యమును బోషించియు భావం బుపలక్షించియు" వ్రాసిననైషధమున గూడ నిటువంటిదోసగులు లేకపోలేదు. చూడుడు:

"గమికర్మీకృత నైకనీవృదుడై గంటిన్ విదర్భంబునన్."

* * *

"సమపీనస్తని నస్తినాస్తి విచికిత్సాపేతు శాతోదరిన్."

పదములధారాళత బాగుగనే యున్నది. అవియును ప్రసిద్ధములే కాని యగాధ్యాట ముండలేదా? ఏమో కొందరీతని ధారాశుద్ధి చాల గొప్ప దన్నారు. నాదృష్టికిది కేవల మెత్తుగడల మేలిమిమాత్రమేనని వినయమున విన్నవించుచున్నాను. పెద్దనయు నీతని శిష్యుడే. అతనిధారయు శ్రీనాథుని కటాక్షమే కాని యది రసము మొదలగు తక్కినగుణములచే నింతకన్న గొప్పతనమును ధార సవరించుకొన్నదని నామతము. నన్నయలోనిధార కొంచెము మెదిగినదిగా శ్రీనాథునియందు గానుపించును. అది యాతని తెనుగు నుడికారముచే గుదురుకొన్న దందును. నిజముగా వాడినచోట శ్రీనాథుని తెలుగులు మధురములే. విచ్చినపూవువలె వెంటనే యర్థమును వెదజల్లుట వాటివాడుక. నాచనసోముని తెనుగులకు గాంభీర్య మెక్కువ. శ్రీనాథునిధారకే స్పష్టత జీవము. ప్రాయశః దీనిని జూచియే కొందరు నాచనసోముని కన్న శ్రీనాథుడు కుడిచేయియని మోసపోయి

రేమో. శ్రీనాథుని "ధారాశుద్ధి" యర్థమగుటకై యొకపద్య ముదాహరింతును. అదియును నాతడు ప్రౌఢతమమని పొగడిన నైషధ గర్భాంతరితమే.

సీ. చిగురుతామరపాకు చివ్వనఁ బడదోయి
మొనల క్రొవ్వేడిని మునుఁగఁబాఱె
తరుణరంభాగర్భ దళతాళవృంతంబు
పై గాలిసోఁకిన పలుక బాఱె
లలితముక్తాహార గుళికాకలాపంబు
ఘ్రాణానిలంబున గందఁబాఱె
కర్ణపూరకలాప కల్హారదళరాజి
యశ్రుధారల నరియంగఁబాఱె.

గీ. దర్ప మొలయ నాళీకపాదమున నిల్చి
మండలీకృతచాపుఁడై మన్మథుండు
గనలి సవ్యాపసవ్య మార్గములఁ దొడిగి
పువ్వుటూపులు పుంఖానుపుంఖ మేయ.
(నై—119 ప.)

ఇది యాతని ధారాశుద్ధి. మునుగబారు, కంద బారు, పలుకబారు మొదలగు క్రియలు చక్క గనేయున్నవి. క్రొత్తక్రొత్త క్రియారూపము లు వాడుట, వానిచే మిగిలిన పదములకు శోభ గలిగించుట శ్రీనాథుడు నేర్చిన పనితనము. "చొక్కళించు-ఒడ్డారించు" మొదలగు నపూర్వ క్రియారూపములు శ్రీనాథుని నుండియే క్రిందివారికి సరఫరా యైనవి. పుట్టినది తెనుగు నాట. పెరిగినది తెనుగుగడ్డ. తిరిగినది తెనుగు సీమ యగుటచే వివిధభాగములలోని నుడికార ములు సేకరించినాడు. తలచినచోట చిలుక గుంపులవలె వెదజల్లినాడు. ఇంతకును మహా మహుడే కవిసార్వభౌముడు.

ఈతని గ్రంథములలో నెల్ల నచ్చునదిహర విలాసము. వయసు పసమటిదెసకు వ్రాసినతరు వాత ప్రారంభించిన దగుటచే కోడెప్రాయము లోనియుడుకుపోతలు హుంకరింతలు అరపులు ఆర్భాటము లేక చల్లగా నదువుద మనిపించు చున్నది. ఇక తక్కిన గ్రంథము లన్నియు సంస్కృతములోని పండితరాయలను, వేదాం త దేశికులను దలపునకు దెచ్చునేగాని వేరు గాదు. మన మీ సందర్భమున నెత్తిచెప్ప వలసిన దీతని పలనాటి చరితము. శ్రీనాథు డా కాలములో పలనాటిచరితమును వ్రాసినా డన్న యాశ్చర్య పడదగినదే. అయిన నేమి? ఈగతిని నడుపుట కాతని కలవాటు లేదు. పద్యములలోనున్న ఆయింత మేలిమియు పల నాటిచరితలో లేదు. వీరుల కందరికిని అలౌకికత యనునొక ధర్మ మతిక్రమించబడినది. అయిననేమి వర్ణింపబడినది తెలుగురాజులు, వ్రాసినది తెనుగునాట జరిగిన కథ. అందు వలన తెనుగుతనము ప్రతిఫలింపకతప్పినది గాదు. శ్రీనాథు డెన్ని గ్రంథముల వ్రాసినను వ్రాసిన కావ్యములలో హరవిలాసమును, కాశీఖండమున కొంతభాగమును, పలనాటి చరితయును శ్రీనాథుని చిరంజీవిని జేసినవై చి నవి. "శ్రీనాథుడు" కవిసార్వభౌము డెంత మాత్రమో గాని పలనాటిచరితమునకు మా త్రము సువర్ణాభిషేకము జరుగుట మా భాగ్యమే.

వేమన:

శ్రీనాథునితరువాత ముఖ్యముగా గీర్తింప దగినవాడు వేమనమహర్షి. పుట్టినది కాపు కులము. అనుభవించినది రాజభోగమే. నివృత్తిమార్గము నాశ్రయించినాడు. అందు లో మాత్రము సామాన్యమా? ఒడ్డుదాకినాడు. "మొదటబుట్టలేదు-తుగను లేదని" కట్టినగుడ్డను మొలత్రాడుగూడ విసరివేసినాడు. వ్యుత్ప త్తిని సాధించినవాడు గాడు. సంస్కారము మాత్రము కావలసినంతకన్న నెక్కువగా నున్నది. అదియే గుండై కవితకు నడపిన దా కాపుకవిని.

ఇతడు వాడినపదములు, వెదజల్లిన లోకో క్తులు గ్రంథములు చదివి సంపాదించినవి గావు. పదములు దైనికజీవితములోనివి. లోకోక్తులు తెనుగునాట బుట్టి పెరిగినవి. ఆశ్రయించిన దాటవెలది. అందుకు దగిన, చిన్నని పదకములవంటి పదము లేర్చి కూర్చు కొన్నాడు. ఇమ్ము ఓగు మెప్పె పొజు బక్క మొదలగునవి ద్రాక్షఫలముల బోలు తీయనిపదములు. వేముపాలు, చేదువిఱుగు, మాటదెలియు,కులమిడేర్చు, వెఱ్ఱివాగు, పొట్టు బడు-మొదలగునవి నేటికిని పంటపొలములలో అమాయకులగు రైతులు వాడుచున్న-వాడు బోవు పదములే. వేమన మహాకవియొక్క పలుకు పలుకునందును జాతీయత యున్నది. ఇతని యుదాహరణములు పల్లెపడుచుల సిగ్గు తెరల జీల్చి వెడలిన రసబిందువులే. చూడుడు:

౧. "వెఱ్ఱివాగు బారు వేగ బొర్లి.

౨. ఎలుకతోలు దెచ్చి యేడాది వుతికినా
నలుపు నలుపెగాని తెలుపు గాదు

3. పాలు పంచదార వాపర పండ్లలో
జాల బోసి వండఁ జవికిరాదు

4. మేక కుతుక బట్టి మెడచన్ను గుడువగా
నాకలేల మాను నాశగాక

5. కోతినొనర దెచ్చి కొత్తపుట్టము గట్టి
కొండముచ్చులెల్ల గొలిచినట్లు"

ఒక్కొకసారి వేమనయోగిపలుకు వేయి కత్తులకన్న వాడియైనది.

ఆ. "చెప్పు తినెడికుక్క చెఱకుతీపెరుగునా?
గద్దవంటివాఁడు గజపతి గాడొకో
పసిడి గల్గువాని బానిసకొడుకులు"

మొదలగునవి. ఇతని హాస్యము రమణీయ మైనది. తిట్టినను మనసు చివుకుమనిపించని శక్తి యాతని హాస్యములో నున్నది.

ఆ. "ఎద్దుకైనగాని యేడాది దెల్పిన
మాట దెలిసి నడచు మర్మమెరిగి
మొప్పె దెలియలేడు ముప్పదేండ్లకునైన

ఆ. కానివానిచేత కాసువీసం బిచ్చి
వెంట దిరుగువాడు వెఱ్ఱివాడు
పిల్లి దిన్న కోడి పిలిచిన పలుకునా

ఆ. అలిమాటలు విని యన్నదమ్ముల బాసి
వేఱె పోవువాడు వెఱ్ఱివాడు
కుక్కతోకఁబట్టి గోదావరీదునా

ఆ. ముచ్చు గుడికిఁ బోయి ముడివిప్పనేగాని
పొసగ స్వామి జూచి మ్రొక్కఁ డతడు
కుక్కయిల్లు సొచ్చి కుండలు వెదుకదా

వేమన మహాకవియొక్క తెగువ సాహసము కోపము ప్రతియొకటియు తెలుగువారిదే. నఖ శిఖపర్యంతము వేమనయొక్కడే తెనుగువాడని వేయిగుండెలతో నుచ్చరింపవచ్చును. ఇతని దెబ్బ దిననివాడు లేడు. "తెలివిలేనివాడు దేవు డెట్లాయెరా" యని ప్రశ్నించినాడు. మూడులోకములపై నున్న మూలవిగ్రహమున కును వేమన్న తెనుగుతనపువాసన దాకినది.

"కొంకణంబు పోవ కుక్క సింగము గాదు,
కాసి కరుగఁ బంది గజము గాదు,
వేఱుజాతివాడు విప్రుండు గాడయా"

యని బ్రాహ్మణులను శ్లాఘించినాడు. వేరు చోట "బాపనకులజులు బానిసకొడుకు" లని తనివిదీర దిట్టినాడు. కాపుకులము సర్వశ్లాఘ్య మన్నాడు. ప్రక్కనన్నే మొగమున నీళ్లు దించినాడు. ఒక్క నియత

మను వ్యవహారము లేదు. దానిచే మాకును బాధలేదు. అతనిని మేము మతప్రవక్తయనియు, భావ్యకారుడనియు దండము లర్పించుట లేదు. మరి తియ్యనితేనెలో విసము గలిపి తెనుగుతనము నందించిన కవిశిఖామణి. వేదాంతు లేమందురో, వైజ్ఞానికు లేరీతి మూతి ముడుచుకొందురో గాని తెనుగువారము మాకుమాత్రము వేమనసూక్తి యింటివేలుపు. అతనిమూర్తి సర్వథా ధ్యానింపదగినది. వేమనపేరు జెప్పినంతటనే గ్రాంథికవాదులు మూతి ముడుచుకొందురేమో? అబ్బతద్దినము మీదికన్న అత్యంతపరమార్థముగదా! పోనీ మాకుమాత్రము మెప్పే. భావములను జూచి సంతసించు నల్పతృప్తులము మేము. భావసముచితమైన "ధారాశుద్ధితో" తీగెలు సాగకున్న మానె చెప్పినది చెవుల కింపుగా నున్నజాలును. మా మతమున వేమన పేరుమోసిన యాంధ్రమహాకవి.

రాయలయుగము :

ఇక మనము తిన్నగా బరిశోధించి చూడవలసినది రాయలయుగము. కృష్ణరాయని కాలమాంధ్రభాషకు సువర్ణయుగమని చెప్పవచ్చును. పేరుమోసిన యష్టదిగ్గజములు, సరసహృదయులగు నితరకవులు రమణీయముగ గానము జేసి జీవితమును జాలించుకొన్నారు. పెద్దనలోని ధారాళత పదములపొందు తెనుగువారమగు మనమెల్ల రాదరించదగినది. చతుర్థాశ్వాసములోని వేటవర్ణనమంతయు—రాయలసీమకాదు-పశ్చిమాంధ్రజనులలోని యాటవికజీవితమే. అందలి ద్రాక్షాగుళుచ్ఛములు కొండకోనలు మొదలగున వన్నియు నేటికిని పెనుగొండలోనిలిచి రసికుల నాహ్వానించుచున్నవి.

పారిజాతాపహరణమును వ్రాసిన యరణపుకవి నమస్కారార్హుడు. వీరందరికన్న తెలుగువారి విలక్షణతను నిలువబెట్టిన "సాహితీసమరాంగణసార్వభౌముడు" నిరంతరము మన మనసులలో బారాడవలసినవాడు.

కృష్ణరాయని యనంతరము తిరుమలరాయనికాలమున నొకసారి "తెనుగుమెరపు" తటుకున మెఱసిచన్నది. తరువాత రఘునాథభూపాలుని కొలువుకూటమున నాంధ్రభారతి కొలువుదీర్చినది. ముద్దుపళని మధురరాగములు విరిసినవి. మొల్ల మునుపే గడచినది. చేమకూర పాకము నసనసమన్నది.

శతకయుగము :

అటుతరువాత శతకయుగ మారంభమైనది. జాతీయతాదృష్టియే ప్రధానముగా జూచినచో చాల ప్రబంధములకన్నను శతకము లుత్కృష్టము లనవచ్చునేమో! తత్వములు బుట్టినవి. తందనాలపదములు బుట్టినవి. తత్వములు పామరులకు వేదాంతమును బోధించు దృష్టితో నారంభించిరి. పల్లెపదములు సరసఖండములు. తెనుగుతనము, ఆంధ్రజీవితము సంపూర్తిగా పల్లెపదములయందు ప్రతిబింబితమైనది. బొబ్బిలికథ బాలనాగమ్మకథ మొదలగునవి ఉత్కృష్టకావ్యము లనుటలో సందేహములేదు. కాని యీ నాటికిని ఆపదముల సేకరించుటకు ప్రయత్నము జరుగకుండుట విచారావహము. యక్షగానములు మొదలగునవి జాతీయతాచ్ఛాయలను వెదజల్లుచునే యున్నవి. వాటి నన్నిటిని సేకరించవలెను. పల్లెపదముల నన్నిటిని ముద్రించవలెను. ప్రతిమండలములోను పల్లెలలో దిరిగి తెనుగువారివాడుకలోనున్న జీవవంతములగు పదముల సేకరించి నిఘంటువుల దయారు జేయవలెను. చేయువా రెవరు? చేయబూనిరిపో వారికి ప్రోత్సాహ మేదీ? కడుపు జరిగినగదా కళారాధన? నేటి మనయాంధ్రజాతి తెనుగువారమని చెప్పుటకు సిగ్గుపడుచున్నది. ఇంగ్లీషువలె తెనుగు రచించదని యుత్తరమొసగిన విద్యార్థుల నెందరినో నాయనుభవమున జూచియున్నాను. వారొకసారి తమ ప్రాచీనతవైపు చూపు మరలించి చూతురుగా! అదిగో అఖండసామ్రాజ్యమేలిన రాజరాజ నరేంద్రుడు. అతని యాస్థానకవి నన్నయ. నెల్లూరివైపు దిలకింపుడు. కవితాప్రపంచ రవి తిక్కన మహర్షి. నన్నయతో ప్రారంభమైన వైదికావేశము తిక్కననాటికి ఆంధ్రత్వమును స్వీకరించినది. మరల సోమనాథ శ్రీనాథుల యుగముల భావనలయందు మూర్ఛిల్లి వేమన మహాకవి కవితా సంజీవినిచే లేచి తెప్పరిల ముందుకు సాగినది. రాయల యుగమున పెక్కుసమై విజయవిలాసమున నసనసయై యక్షగానములలో, పల్లెపదాలలో తలదాచుకొన్నది. నాతోడి యాంధ్రయువకులు, తెనుగు నుజ్జీవింప వాంఛించు కార్యశూరులు ప్రాచీనౌన్నత్యము నొక్కసారి మనముల నావేశింపజేసికొని వారి యైక్యతను హృదయముల గుర్తించి కార్యశూరులై ఫలపర్యంతము పట్టుదల వీడక ప్రయత్నింపవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను.

సీ. రణరక్తబంధురారుణమైన ఖడ్గవి
　　క్కసశక్తి గడిగిన కదనభూమి
అమృతాఖ్యకు వికాసమైన యాసుకవి పో
　　తనలేఖిని ప్రశాంతి గనినచోటు
భాషాకుమారి కబ్బపు పెండ్లియైన
　　కృష్ణరాజ్యము వెలింగినతలము
నానావిదేశ నాకానీకవిపులాశ్ర
　　యంబైన శేపుగూసనతావు"

—రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు.

సతి

అద్దేపల్లి నాగగోపాల రావు

శ్రీసంపన్మణిభూషణాభరణ! లక్ష్మీనాథ! పూజ్యాంధ్రధా
త్రీసామ్రాజ్యరమాధినాయక! యశశ్శ్రీయోఽంగనాసంస్థితాం
కా! సాంద్రోరుగభీర! శిక్షితపరా! కల్యాణభావాభిరా
మా! సాష్టాంగనమస్కృతుల్ గొనుము, దేవా! ఆంధ్రవిష్ణుప్రభూ!

నీనా డాంధ్రకులప్రతిష్ఠ గడియించెన్ వన్నె; చెన్నొందె వి
జ్ఞానప్రౌఢిమ, దోఃప్రతాప మెసగెన్, శబ్దించె నీదిగ్జయ
ధ్యానంబుల్, ఫలియించె తెన్గుల శకస్వామ్యంబు నీపేర; వీ
రానీకాగ్రణి! శాతవాహనమణీ! అర్పింతు పుష్పాంజలిన్.

భాసురభారతార్థములభంగు లెఱుంగని తెన్గువారికిన్
వ్యాసమునిప్రణీతపరమార్థము తెల్లముసేయు నీపవి
త్రాశయమున్ ఫలించెను; కృతార్థుడవైతివి; నీయశమ్ము ది
గ్దేశము నిండిపోయెను; సుధీంద్ర! జోహారులు రాజరాణ్మణీ!

హరిహరబుక్కరాయపరమార్థము: సాయణసృష్టిమైన - యా
గురుతరరాజ్యభారమునకుం దగు దీవ, మహానుభావ! నీ
తరము మహాత్తరంబు! కవితాసుకళారతి పండె గండపెం
డెరపు బహూకృతిప్రకృతి: నిత్యనమస్సులు కృష్ణభూపతీ!

ఇతరాంధ్రక్షితిపాలకోత్తముల నెంతేఁ బ్రీతిఁ గొండాడి, త
త్ప్రతిభాదోర్బలశేముషీవిజయసౌభాగ్యమ్ము కీర్తించి; సం
స్తుతిపాత్రంబగు వారిగాథల దిశాస్తోమంబు ప్రాకించి - సం
తత మాంధ్రాక్షరమాలికావితతి కాన్కంబెట్టి కేల్మోడ్చెదన్.

తెనుగువృత్తము - దేశికవిత

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

తెనుగుకవులు - తెనుగు సాహిత్యము అని పేరుగాని తత్త్వ మాలోచించగా పెత్తనముగల స్వత్వమును 'చలాయించు' తెనుగుతనము మన పూర్వసారస్వతములో అగపడదు.

ఛందస్సాంప్రదాయములు - ఆలంకారికసూత్రములు - కవిసమయములు - వ్యాకరణ ధోరణులును, సంస్కృతప్రభువు ఆజ్ఞాగంభీరకంఠస్వరమునకు అడుగుదాటకుండ ఒదిగిపోవలసినవే.

గీర్వాణి 'అమ్మలగన్న యమ్మ' అయిన కావచ్చు. దానికి 'పసిఫిక్' మహాసముద్రమంత వాఙ్మయ మున్నదన్నచో సత్యము.

నీకు లేనిమాటలను దానినుండి తెచ్చికొనవచ్చును. అందమైన అలంకారములను 'ఎరవు' కూర్చుకొనవచ్చును. తప్పనిసరియైన పారిభాషికపదములను గ్రహించవచ్చును.

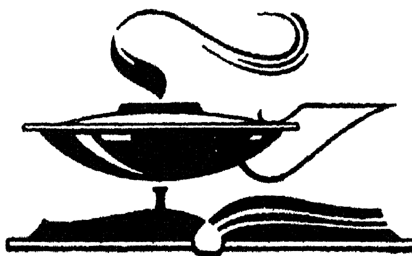
అందలి అద్భుతరచనను కొంతవరకు ఆదర్శముగను నిల్పుకొనవచ్చును.

కాని —

నీచక్కని సాంప్రదాయమును - కమ్మని పలుకుబడిని - విశిష్టమైనభాషా మర్యాదను - చవులూర్చు జాతిచ్ఛందస్సులను - నీజన్మహక్కుగా పోరాడి రక్షించుకోవలసిన అవసరము మాత్ర మున్నది.

జీవవతియై 'నవంనవ 'నిత్యవికాసమున కన్నులుచాపు ఆంధ్రకృతి గీర్వాణ ముదివేషములతో సూత్రించి ఉరిపెట్టుటయును భరించరానిది.

ఆదికవి నన్నభట్టు నాటినుండియును తెనుగుతనము ఒకప్రక్కకు ఒరిగిపోయినది.

అతడు తన శ్రీమహాభారతాంధ్రీకరణమునకు తీసికొన్నది చాలవరకు సంస్కృతకవితావిధానము. కారకము చాలమట్టుకు సంస్కృతీయము. మూడువంతులు భాషయును అదే. ముఖ్యమైన ఛందస్సుగూడ సాంస్కృతికమే.

నన్నియకంటె తిక్కనలో నవేలమైన ఆంధ్రాభిమాన మున్నది. కాని అది మార్గకవితకు కూర్చినంతపుష్టిని దేశికవితకు కూర్చలేదు. ఎఱ్ఱన నన్నయఅడుగుజాడలలో నడచినాడు. సంస్కృతభూయిష్ఠమైన ప్రబంధరచనకు పరమేశ్వరుడైనాడు.

తరువాతికవు లించుమించుగా నందరును అనువైనంత సంస్కృతత్వమును పురస్కరించుకొని, ద్వ్యర్థి-శ్లేష - నిరోష్ఠ్యాదిప్రబంధములను - చతుర్విధ కవిత్వమును పట్టుకొని తమశిష్టత్వమును నిలబెట్టుకొన్నారు.

ఆంధ్రలాక్షణికుల లక్షణగ్రంథాలలోగూడ సంస్కృతభాషయును - సాంప్రదాయములును అక్కరలేనన్ని అకాండతాండవము చేసినవి[1] తెనుగునకు అసహజమైన కర్మణిప్రయోగమును వీరందరును ప్రవేశపెట్టినారు.

శ్రీనాథాది ప్రఖ్యాతాంధ్రకవుల కావ్యములలో కాళిదాసాది కవుల అమూల్యభావము లెన్నో అనువాదరూపముగ ఉన్నవని శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు 'భారతి'లో సోదాహరణముగా నిరూపించినారు.

ఇట్లు నన్నయ్యాముఖలు చిన్నయ్యదాక నున్న చాలమంది కవులు, లాక్షణికులు, పండితులును సేవాబుద్ధితో సంస్కృతదాస్యమును భజించి దేశికవిత్వమును నాశనము చేసినారు.

కావ్యమునకు స్థూలశరీరరూపమైన ఛందస్సును గ్రహించుటలో చక్కని అనేక జాతీయవృత్తములను నిరాకరించి మన పూర్వాంధ్రకవులు తియ్యని తెనుగుకవితకు రూపురుచులు కల్పించినారు.

తెనుగునుడికారమునకు సహజముగా ఒదుగుపట్టే తేనెవెలినంటి

1. చూ — ౧. ఆంధ్రశబ్దచింతామణి; ౨. వికృతివివేకము; 3. కవిశిరోభూషణము; ౪. కావ్యాలంకారసంగ్రహము; ౫. బాలవ్యాకరణరచనా విధానము.

తెనుగువృత్తములనుగూర్చియు, దేశి కవిత్వపు ప్రశస్తినిగూర్చియును ఈ వ్యాసములో కొంచెము నివేదింప బోవుచున్నాను.

పూర్వము దేశికవితను అనాద రించుటయేగాక దానిని సాహస ముగా తెగడినవారుకూడ నున్నారు.

"మదివిటులు విటవలంజలు
పదకవితలు——"

అనియును

"ద్విపదకవిత దిడ్డికంత"

అనియును బ్రువ్వదిట్టినారు.

మహానుభావుడు పాల్కురికి సోమనాధారాధ్యుడు తననాటి సార స్వత ప్రవాహమున కెదురీది దేశికవి తకు ముఖ్యాంగమైన 'ద్విపద' నాద రించి మనీషి యనిపించుకొని ద్విపద తో రెండు ఉద్గ్రంథములను రచించి నాడు.

నాటిద్విపదయందలి నైచ్యభా వము నెదురించి బసవపురాణమున నిట్లు జవాబు చెప్పినాడు.

"ఒప్పదు ద్విపదకావ్యోక్తినాజనదు"

* * *

"ఆరూఢ గద్యపద్యాది ప్రబంధ
పూరిత సంస్కృతే భూయిష్ఠరచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గామి
జానుదెనుగు విశేషము ప్రసన్నతకు.

* * *

ఉరుతర గద్యపద్యోక్తులకంటె
సరసమై పరగిన జానుదెనుంగు
చర్చింపగా సర్వసామాన్య మగుట
కూర్చెద ద్విపదలు కోర్కెదైవార.

* * *

అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన
కల్పించుటయగాదె కవివివేకంబు."

బసవపురాణ పీఠికలో బ్ర. శ్రీ. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు దేశి కవితనుగూర్చి యిట్లువ్రాసినారు.

"మనపూర్వులు పౌరాణికము లగు నార్యకథలమీదను సంస్కృత చ్ఛందస్సుమీదను సంస్కృతప్రాయ మైన తత్సమభాషమీదను నభిమా నముగలవారై దేశీయచ్ఛందస్సు లను దేశీయేతివృత్తములను దేశభా షను జిదుకఁద్రొక్కిరి. నేఁడు మన ము స్త్రీపామరాదుల గేయరచనము లని యనాదరముగాఁ జూచు పదర చనముల వరుసలే ద్రవిడభాషలోని ప్రౌఢకావ్యములందలివృత్తములుగా నున్నవి."

సోమనాథుని తరువాత ద్విపద పరమార్థమాధుర్యములను గుర్తించి రంగనాథుడు, గోరన్న - చిన్నన్న మొదలైనవారు కొద్దిమంది మాత్ర మే తద్రచనకు సాహసించినారు.

'కానైతే' శ్రీనాథుడును పల్నా టివీరచరితను ద్విపదలో వ్రాసినాడు. కాని అతనిగీర్వాణపరబుద్ధి అంత కంటె దేశికవితను భజింపనీయలేదు.

నిజమునకు నన్నయకు పూర్వమే చాలా జాతిచ్ఛందస్సులు (ద్విప దాదికము) శాసనములలో ఉన్నవని మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు 'ఉద యినిపత్రిక'లో వ్రాసినారు.

నన్నయమాత్రము తెనుగు వృత్తమునకును, దేశికవిత్వమున కును అంతగా ప్రాముఖ్య మివ్వక తన భారతాంధ్రీకరణమును సాగించి నాడు. 'అయితే' అతనికి తెనుగభి మానము లేదనము కాని ఆయుగ ధర్మము తెనుగుసాహిత్యమునకు వెన్నెముకవంటి దేశికవితావృత్తము లను ముందుకు రానీయలేదు.

అందుకు కారణము:—అప్పుడు అనగ్రజాతులవారు దేశికవితను ఆద రించువారు. అది అగ్రజాతులకు సరి పడదు.

మొదట శివకవులు దేశికవితకు బాసటగా నిలిచినారు. అది భవికవు లకు కంటకప్రాయ మైపోయినది.

మార్గకవులు (భవికవులు) సం స్కృతవృత్తములను శిష్టత్వము కొరకు తీసికొన్నారు. జాతివృత్తము లను అక్కడక్కడ వినోదప్రాయ ముగా వాడినారు. అది వారి 'దయాధర్మభిక్షమే' కాని వీనికి తెనుగుకావ్యములలో స్వత్వము లేదు.

మార్గకవులు తీసికొన్న వృత్తము లలో ముఖ్యమైనవి శార్దూలము, మత్తేభము, చంపకము,ఉత్పలము.

సంస్కృత చంపూనాటకము లలో శార్దూల విక్రీడితము విపుల ముగా ప్రయుక్తమైనది. ఇందలి మొదటి మగణములోని తొలిగురు వును రెండు లఘువులనుగా జేయ తత్సమముగా మత్తేభము వచ్చినది.

చంపకమును మాఘకవ్యాదులు ప్రయోగించినారు. పూర్వశాసనము లలోగూడ ఉన్నది. దీని తొలి నగ ణమునందలి మొదటిరెండులఘువు లను గురువుగా మార్చుటతో, తత్సమముగా ఉత్పలము బయలు దేరినది.

మనకవులు వీనిని కావ్యవృత్తములనుగా తీసికొనుటలో ఔచిత్యము పోయినది.

సంస్కృతపంచకావ్య కవులు రఘువంశాది మహాకావ్యరచనకు అనువుగాను, తమవిపులభావవిన్యాసమునకును, ఇతివృత్తసారస్యమునకును పొందికగాను కుదురునట్టి వంశస్థ - ఉపజాతి - వియోగిన్యాది వృత్తములను తీసికొన్నారు. సర్గాంతమున భిన్నవృత్తములకొఱకు చిత్రవృత్తములను వాడువారు. వాల్మీక్యాదులు అనుష్టుప్పునుమాత్రమే తీసికొని (సర్గాంతమున తప్ప) దివ్యకావ్యములను వెలయించినారు.

పూర్వాంధ్రకవుల కావ్యరచనకు ఆదర్శమైనది సంస్కృతచంపువు. అందు సుదీర్ఘములైన వృత్తములు - వర్ణనలు - కేవల రచనావైచిత్రియును ప్రధానములు. మహాకావ్య నిర్మాణదృష్ట్యా ఈరచన పరిమితప్రయోజకమును, సంక్షిప్తమును అయి ఉన్నది. కనుకనే కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారు 'భారతి'లో స్మరించిన ఎన్నో సంస్కృతచంపువులు నేటికి నశించి పోయినవి.

శ్రీ మహాభారత రచనకు నన్నయ ఏర్పరుచుకొన్న సంస్కృత వృత్తబాహుళ్యము సమంజసమైనదా యని నా సందేహము. వేదవ్యాస మహర్షి బహుళముగా వాడిన అనుష్టుపువంటి పొందికైన చిన్న దేశీయ వృత్తమును గ్రహించినచో నన్నయ భారతము ఇంకను సర్వసామాన్యమై సులభగ్రాహ్యమై తెలుగుల ప్రత్యేకపుసొత్తుగా నుండియుండును.

పరిశీలించి వ్యాసునిశ్లోకములతో నన్నయపద్యములను కలిపిచూడగా, నన్నయ పెద్దవృత్తమును నడుపుటకు కొన్ని అనవసరపదాలను చేర్చినట్టు తోచుచున్నది. శార్దూలాది వృత్తములకు తెనుగులోని యతిప్రాసబలులును కొంత వ్యర్థపదసంచయమును తెచ్చిపెట్టినవి. మచ్చుకు:

"నవనీతం హృదయం బ్రాహ్మణస్య
వాచి క్షురో నిశిత స్తీక్ష్ణధారః,
తదుభయ మేత ద్విపరీతం క్షత్రియస్య,
వాఙ్నవనీతం హృదయం తీక్ష్ణధారమ్."

"నిండుమనంబు నవ్యనవనీతసమానము పల్కు దారుణాఖండల శస్త్రతుల్యము జగన్నుత విప్రులయందు నిక్కమీ, రెండును రాజులందు విపరీతము కావున విప్రుడోపు నోపం డతిశాంతుడయ్యు నరపాలుడు శాపము గ్రస్సరింపగన్."

వ్యాసునిశ్లోకమునందలి బ్రాహ్మణహృదయ నవనీతాధ్యవసాయమును - వాక్క్షురాధ్యవసాయమును నన్నయ పద్యమున ఉపమాన పర్యవసానము నందినవి; అధ్యవసాయమునందలియందము కొంతకుకొంత పద్యమున తరిగినది. మరియు నిండు వాడిమైన క్షురమునకు బదులు ఆఖండల శస్త్రము అత్యతిశయోక్తియై 'ప్రాస' పోటును ఎదుర్కొనుటకు పట్టిన ఆయుధముగా కాన్పించుచున్నది. జగన్నుత యనుసంబుద్ధి యతిభిక్షకొరకని నన్నయభారతభాగ సుపరిచితులకు తెలియు ననుకొందును. ఇది నన్నయ మహాకవీంద్రుని సామర్థ్యమును మలినపరచు విపరీతతర్కమని మతిమంతు లూహించగూడదు.

ఆశ్లోకమునకు నన్నపార్యు డొక గీతపద్యమును తీసికొన్నచో నింతకన్న ఎంతయో సూటిగా చెప్పగలిగియుండునని నాసమ్మకము. దీని కొక సామాన్యపండితుడు ఈగీతపద్యమును వ్రాసెను:

"బ్రాహ్మణుమనస్సు వెన్న,
తద్వాక్కు కత్తి
కత్తి యగు; నివ్విపరీత
గతులు గాఁగ,
క్షత్రియుని హృదయమ్ము కఱకు
కత్తి,
మాటయును నవనవనీత
మార్దవకము."

ఇప్పట్లు తిక్కన చాల గడసరి. వ్యాసుని యనుష్టుప్పునకు సరియైన కందమును గ్రహించి తనరచనను చాలవరకు తెలుగులసొత్తు చేసినాడు. విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లుగారు నన్నయ తిక్కనల సౌపర్ణోపాఖ్యాన సందర్భమును తీసికొని తిక్కనకవితా సౌష్ఠవమును 'జయంతి'పత్రికలో సోదాహరణముగా చర్చించినారు.

ఇక తిక్కనతరువాత తక్కిన కవు లందరును తెనుగుతనమును మరచి తమ కావ్యములను ఇంచుమించు సంస్కృతపరములు చేసినారు.

ఎట్లనగా :—

సంస్కృతీయములైన శార్దూలాది వృత్తములను తీసికొన్నప్పుడు సంస్కృతభూయిష్ఠముగా నపవన రచన మొలచిన ట్లగపడును.

నన్నయవృత్తములలో సంస్కృత సమాసము లేనిరచన సాధారణముగా దొరకదు.

భారతాది నున్న "రాజకులైక భూషణుడు", "ఘన దురితాను బంధా" ది పద్యములును, అతని సుప్రసిద్ధ "మదమాతంగ", "శారద రాత్రులు", "వివిధోత్తుంగ తరంగ ఘట్టనా"ది పద్యములును సంస్కృత సమాసలలితములు.

యతి విశ్రాంతిసంజ్ఞక మైనను అక్కడ ఆగకుండ నడపుట ప్రౌఢత్వ మైపోయినది. దీనికి ఓజోగుణ[2] ప్రధానరచన ఎక్కువ అనువు.

కమ్మని విడితెనుగుమాటలతో వృత్తమును నడపి రక్తికట్టించుట కష్టము. అట్లని అట్టివారు మన తెనుగుకవులలో లేకపోలేదు. కాని అట్టివి తక్కువ యనియు, సమాసాలింగితవృత్తముల నడక హుందా వీనికి రాదనియు గ్రహించవలయును.

ఇట్టి సంస్కృతవృత్త సంగ్రహణమువలన సంస్కృతభాషకు తప్పనిసరిగా ప్రాముఖ్యమువచ్చినది. పద్యమునుబట్టియు, గ్రహించిన భాషనుబట్టియు మన పూర్వకవులు మూడుమంతులు సంస్కృత కవితా విధానమును అనుసరింపవలసినవారైరి. ఇందువలన తెనుగుజాతీయతకు దూరములైన శ్లేష - రూపక - ఉత్ప్రేక్షాది అలంకార ప్రాబల్యమును - అనుప్రాసములు - కారకములు - ప్రయోగములును (కర్మణ్యాది) మన ప్రబంధములలో 'జబర్దస్తీ'గా ప్రవేశించినవి.

శిష్టు లందరును సంస్కృతప్రతిబింబరూపమైన సాహిత్యమును సృష్టించుకొన్నందుకు చాల మురిసినారు.

దేశికవిత తెల్లని కమ్మని పాల మీగడవంటిది. దీనికి తియ్యని కలకండవంటి జానుదెనుగుమాట పొందికయే విలక్షణమాధుర్యమునుగూర్చి రసానందమును పోషించును. ఇందులో రూక్షరుచులుగల సంస్కృత కవితావిధానము అపారముగా కలిపినచో దీనిరుచి విరిగిపోవును. కనుక దేశికవితతీరే వేరు.

దీని ననుసరించియే దేశికవులు చక్కని జాతివృత్తములను తీసికొన్నారు. ఇందు ముఖ్యమైనవి రగడభేదములు - ద్విపదలు - గీతములు - ఆటవెలదులు - మొదలైనవి[3]. వీనిలో వేనిపాదములును సుదీర్ఘములై యుండవు. ఉత్తరపాదములతో కలసికొనిపోయి అన్వయక్లేశమును, వ్యర్థపదాడంబరమును కలిగించవు. భావౌన్నత్యము - పలుకుపొందిక - రససిద్ధి యులేని కవి కిందులో సమాసముల పులుముడు కంతగా నవకాశ ముండదు.

ఇట్టిసర్వోత్తమమైన కవిత్వము తెనుగుజాతి కన్ను తెరచిననాటి నుండియు పుట్టి నాగరికాడంబర మెరుగని పల్లెజనుల ముగ్ధవాక్కును - భిక్షుకగీతములను - సంస్కృతవాసనకు దూరముగాడున్న శ్రీసారస్వతమును ఆశ్రయించుకొని అనుశ్రుతముగా నేటివరకు కొందరు హృదయమున్నవారి కొరకు నిలచి యున్నది.

నేడు మనము భిక్షుకులనోటివెంటను, కార్మికులవద్దను, స్త్రీలవద్దను విని ఆనందించు చాలపాటలు ద్విపదకు చాలా దగ్గరగ నుండును. కొన్ని పూర్తిగ ద్విపదలే. కొన్నిపాటలు రగడభేదములలో అంతర్భవించును. కొన్ని ప్రత్యేకము పదభేదములు. సోమనాథుడు తనపండితారాధ్యచరిత్రలో స్మరించిన 'తుమ్మెదపదములు - ప్రభాతపదములు - పర్వతపదములు - ఆనందపదములు - నివాళిపదములు - గొబ్బిపదములు - వెన్నెలపదములు మొదలైనవి నన్నయకు పూర్వమునుండియు మన జాతి నిక్షేపసంపదగా దాచుకొన్న నికరమైన దేశికవిత్వము.

ఏనాడు ఎవరు వ్రాసినారో తెలియదుగాని శ్రీసారస్వతము[4]లోని కెల్ల అతిరసవంతములైనలంకాయాగము, కుశలవకథ, లక్ష్మణదేవర నవ్వు, ఊర్మిళనిద్ర మొదలైన పుస్తకముల లోని సహజభావసంపద ఎన్నో ఇను పప్రబంధములలో లేదు.

'లంకాయాగము'లో హనుమంతునితో సీత అన్న ఒకమాటతో ఆమె కష్టాల చురుకు ప్రత్యక్ష మగును.

---

2. ఓజస్సమాసభూయ స్త్వమ్ - ప్రతా॥

3. సీసము 'శీర్షక'ోద్భవ మనియు, కందము ఆర్యాగీతినుండి వచ్చిన దనియు కొందరు విమర్శకులు తలచుచున్నారు. అవి ద్రావిడచ్ఛందములేయని కొంద రందురు.

4. మన స్త్రీ వాఙ్మయమునుగూర్చి ఎవ్వరును కూలంకషమైన పరిశోధన చేసినట్లు కనపడదు. ఇటుమీదనైనను మధురభావరమణీయమై చాలవరకు భ్రష్టమైఉన్న స్త్రీవాఙ్మయమును సంస్కరించి, పరిష్కరించి ముద్రించవలసియున్నది.

"దినదిన గండాలు దెయ్యాలతో పోరు,
హనుమన్న చెప్పుమన్నా!"

'లక్ష్మణ దేవర నవ్వు' లో రాముడు లక్ష్మణుని అనుసయించు సందర్భము—

"దీపమ్ములేనిల్లు ఎట్టి దటుపోలు,
ఉదకమ్ములేనికలశ మెట్టి దటుపోలు,
పతిలేని సతిబతుకు ఎట్టి దటుపోలు,
తమ్ముడా! నీవు లేనిసభ యటుపోలు".

ఇందలి యుపమానస్థాపనము గమనింపదగ్గది.

ఒక భిక్షుకగీతములో సీత లవు నోదార్చుచు పలికినపలుకులు నా హృదయముమీద చేసిన గాయము నేటికిని మాన లేదు.

"అటుకొండ యిటుకొండ ఆరెంటినడుమ,
నినుగంటి నా కొడుక ఏడువకు తండ్రి!
చెట్లే చుట్టాలు మనకు రాళ్లే బంధువులు,
ఏడిస్తే నిన్నెవ్వ రెత్తుకుంటారు".

ఒక కార్మికునిపాటలోని ఈ చరణము నన్ను లోభపెట్టినది.

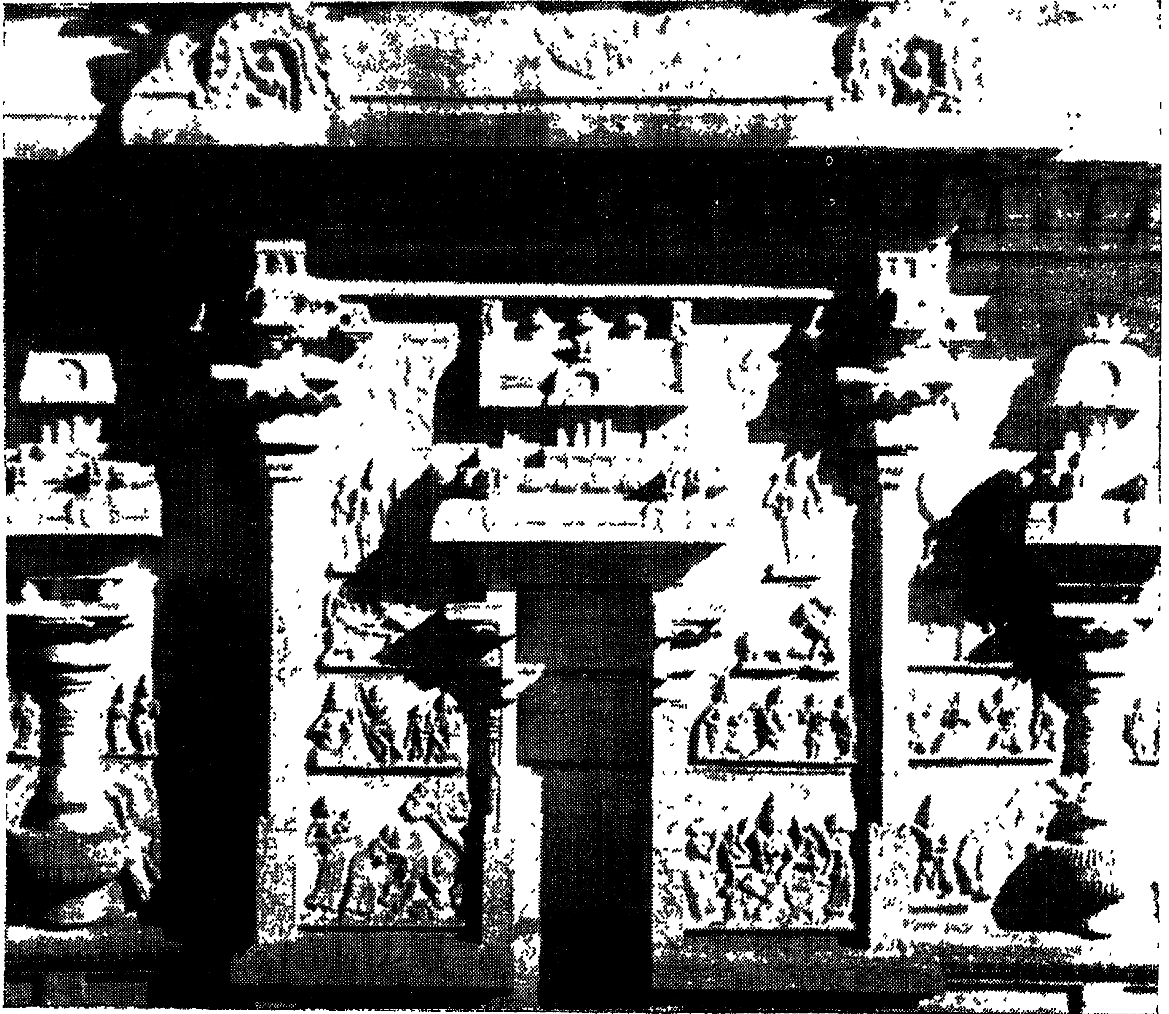
"పాలవర్షపు చినుకు! కలకాయ [illegible]".

వెంకయ్య చంద్రమ్మ పాటలోని చంద్రమ్మమాట—

"తెలిసందమామలో తియ్యాపానక ముంది,
తెచ్చి పెడుదువుగాని రారో వెంకయ్యా
తెచ్చి పెడుదువుగాని రారా!!"

మోహనరంగపాట కథానాయిక పలుకు—

"బలమైన అలలు రేగి
చలియించు సాగరాన
సంగీతమాలకింతము పదర
చల్ మోహనరంగ—"

పెనుకొండ రామస్వామి దేవాలయమందున్న శిల్పనైపుణ్యము: రామాయణచిత్రములు

గ్రంథము పెరిగిపోవు ననుభయము లేనిదో ఆనందమును, అశ్రువులను పొంగించే ఎన్నో గేయములను ఇక్కడ ఉద్ధరించియుందును.

ఇట్టి చెంతయో మనోహరగేయ సాహిత్యము మనశిష్టకవుల దుష్ట విశ్వాసములవల్ల నశించిపోవుచుండగా ధైర్యము వహించి కొందరు బుద్ధిమంతులు సమకాలికుల ఈసడింపులను త్రొక్కి ఆదరించినారు. అందు ముందు పేర్కొనదగినవాడు సోమనాథుడు. ఇతని కావ్యభాష కండగల చిక్కని తెలుగు. కవిత్వము సర్వజనాస్వాదయోగ్యము.

కొంచెము మచ్చునకు —

"వడిబారు జలమున కొడలెల్ల గాళ్లు
వడిగాలు చిచ్చున కొడలెల్ల నోళ్లు
వడివీచు గాడ్పున కొడలెల్ల దలలు
వడిజేయు బసవన కొడలెల్ల భక్తి

* * *

క్షీరాబ్ధిలోపల గ్రీడించుహంస
కోరునే పడియలనీరు ద్రావంగ"

తరువాత చెప్పదగ్గవాడు రంగనాథుడు. ఇతని నుడికారపుహొయి రామాయణమందలి వెన్నెలవర్ణనలో చవిచూడవచ్చును.

"పాలవల్లిని ద్రచ్చి పదసినవెన్న
సోలియాడలపువ్వు చుక్కలనవ్వు
నెరిచకోరములకు నెలనెలపంట
ఉరవేది విరహుల నుడికించుమంట
గగనంబుతోడవు దొంగలసుండెడిగులు

* * *

సకలసిరిపుడైన చంద్రుండు వొడమె"

సోమనాథ, రంగనాథు లిర్వురును దేశకవిత కాధారస్తంభప్రాయులైనను సమకాలికసంస్కృతకవితావిధానసంపర్కము కొంచెము సోకినది.

పిదప గౌరన యెన్నదగినవాడు- ఋషి హరిశ్చంద్రు నమ్మజూపు నపుడు ప్రజలు—

"కడగి పీనుగమీద కంచంబునెట్టి
కుడువగా జూచు కక్కుర్తిగా డితడు"

అనిరి.

వేమనయోగి శుద్ధ దేశికవి. తన సుభాషితములను వేలకొలది ఆటవెలదివృత్తముతో వెలయించెను. కనుకనే యితనిపద్యములు రాని ఆంధ్రు లుండరు.

ఇట్లు జాలువారిన దేశికవితనుండి యక్షగానరచన ఒకపాయగా చీలిపోయినది.

ఏమైనను ఎంతోమంది ఆలంబములేని దేశికవిత నేటివరకు ఒక్కతనఅనశ్వరప్రాణశక్తితో జీవించుచు వచ్చినది.

పందొమ్మిదవశతాబ్దిలో ఆధునికాంధ్రకవిత్వ మార్గదర్శి గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు తాము సంస్కృతాంధ్రములలో అనితరసాధ్యమైన పాండిత్యమును సంపాదించియు దేశికవిత్వము - తెనుగు వృత్తముల అకృతకసౌందర్యమును బాగుగా గుర్తించినవారై వృషభగతిరగడలోని తుదిపాదమునకు కొంచెము మార్పుతెచ్చి నవ్యాంధ్రసరస్వతికంఠసీమలో ముత్యాలసరముగా నలంకరించినారు. యనమండ్ర నారాయణమూర్తిగారుకూడ కొన్ని గేయములను వ్రాసి క్రొత్తతెనుగు కైతకు తోవతీసినారు. గురజాడకవి నిర్మించిన ముత్యాలసరము మీద తరువాతి నవ్యాంధ్రకవులు విచ్ఛిత్తి విశేషములను చేసిరి. దానికి క్రొత్త గమనమును, ఒయ్యారములను చాలమంది యిచ్చినారు[5]. ఇంతట దేశికవితకును, తెనుగు వృత్తమునకును చక్కని ఒకస్థాయి యేర్పడినది.

పరిశీలింపగా ౧౯-వ శతాబ్దిలోని అంతిమాధ్యాయములో - చతుర్విధ కవిత్వ - ప్రబంధవాసన ఎవ్వరికిని గిట్టలేదు.

దీర్ఘసంస్కృతవృత్తములమీద - కృతకకవితావిధానముమీద అందరికి ఏవగింపు పుట్టినది.

దేశికవిత యదృష్టరేఖ బయల్పడినది.

వెంకటపార్వతీశ్వరుల 'ఏకాంత సేవ' దిద్దిన ద్విపదరచన - రుచియైన తెనుగునుడికి గుడి - తేటగీతకు -ఆటవెలందికి వీరుప్రాణప్రతిష్ఠచేసినారు.

దేశములో ప్రబలిన స్వాతంత్ర్యోద్యమము ఒకవంకను-బెంగాలీ శాంతినికేతనపు స్వేచ్ఛావాయువులింకొక చెంపను చెలరేగగా మన సారస్వతరంగములో జాతీయములైన వెలుగుబాటలు వెంటనే తెరచుకొన్నవి.

నాటితో నవ్యాంధ్రకవుల కవితావాహినిలో జాతీయచ్ఛందస్సులును-భావములును పొంగివచ్చి కలిసినవి.

ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి 'జడకుచ్చులు'లో ఉజ్జ్వల

---

౫. చూ:—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు 'ఉదయిని'లో వ్రాసిన "ముత్యాలసరము" - ఒకకృషి.

మైన జాతీయరేఖ కన్పడును. ఈయన మేలి దేశీయవృత్తములను తీసికొని 'కండగల చిక్కని తెలుంగుల గలిపి పాడి' నారు.

అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారు 'ఊహాగానము'లోను, కృష్ణశాస్త్రి గారు 'కన్నీరు, మహతి, కృష్ణపక్షు, ఊర్వశీ'కావ్యములలోను మనోహర గీతములను పలికి తెనుగుగీతికా ప్రాభవమును ప్రకటించినారు. ప్రస్తుతము కృష్ణశాస్త్రిగారు భావబంధుర మైన విశాలగేయ సాహిత్యమును పెంచుచున్నారు.

విశ్వనాథవారి 'కిన్నెరసానిపాటలు' అనుగేయకావ్యము నేటిశిష్ట కవులకును దేశికవితావృత్తముల యందలి సాముఖ్యమును చాటి చెప్పుచున్నది.

నాయని సుబ్బారావుగారుముఖ్యముగా తేటగీతను తీసికొని 'తమ' 'సౌభద్రుని ప్రణయయాత్రను' ఎంతో హాయిగా గడపినారు.

పైకవు లందరికిని సంస్కృతికవితావిధానసంపర్క మున్నప్పటికిని దేశీయవృత్తములును - కవిత్వమును వారి గ్రంథముల ప్రాముఖ్యమును వహించినవని గట్టిగా చెప్పగలను.

ఇంక గురజాడకవివలె తెనుగు కవిత్వము గేయములోనే బాగుగా ఒదిగి మనోజ్ఞముగా ఉండునని నమ్మిన క్రొత్త తెనుగు కవులును ఉన్నారు. వీరిరచనములతో తెనుగు వృత్తముల కొంతతీపీ - దేశికవిత కొంత మెరుగును వచ్చినవి.

స్వర్గీయ బసవరాజు అప్పారావు గారి 'చిట్టిపాటలూ'[6] 'ప్రేమగీతాలూ' నగ్నముగా వచ్చి మనహృదయములలోని రసగ్రంథులను కదిపి పారవశ్యము పొందించును.

పిమ్మట చిత్రేతులుగారి 'కవి - కన్యక' 'నెమలిపింఛము' వంటివియు, అడవి బాపిరాజుగారి 'తొలకరి' తదితర కావ్యములును, కవికొండలవారి 'శివరాత్రి ప్రభాదిక'మును' తురగా వారి 'రాధాకృష్ణ గీతములు'ను, 'సామ్యవాద గీతము లు' ను, చావలి బంగారమ్మగారి 'కప్పతల్లి పెళ్లి' వగైరాయును జాతికవితకు మేలిబంగారునగలుగా ఎన్నతగినవి. ఏ ఒందరును(కవికొండలవారుతప్ప)శార్దూలాది చతుష్పాదుల పొంతకు పోక ద్విపదాది జాతికవిత నుద్ధరించినారు.

ఇప్పట్ల ప్రత్యేకస్మరణకు పాత్రములైనవి 'యెంకిపాటలు'. ఈకావ్యము ప్రాకృతకావ్యమువలె సర్వజనసాధారణమై, హృదయములో రసతంతువున్న ప్రతిభావుకుని ఆకర్షించినవి.

నేటి కవికుమారులలో వాసికెక్కిన శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు గారు కొన్నాళ్లు పద్యరచనచేసి తమ స్వచ్ఛందభావ విహారమును చతుష్పాత్పద్య మరికట్టుచున్నదని తెలిసికొని జాతిచ్ఛందములకు వింత ఒయ్యారము లిచ్చి తెనుగువృత్తమునకు జీవనౌషధము పోసినారు.

ఇట్లు మన తెనుగుజాతి రససన్నివేశమును అనుభవించురుచి పొందిన నాటినుండియును జన్మహక్కుగా సృష్టించుకొన్న జాతివృత్తమును, దేశికవితను కొందరు గీర్వాణపరులు త్రొక్కివేయగా పందొమ్మిదవశతాబ్దిలోని నవకవులు వానిసహజసౌందర్యమును గుర్తించి ఆదరించి ఉన్నతిజాతీయాదర్శమును నిలిపినారు.

ఇందులో, కవిత్వము - సారస్వతమును ఏసలుగురు పండితులసొత్తో కాక గుండె ఉండి అనుభవించగల్గిన ప్రత్యాంధ్రునికి హక్కుగల దని చెప్పు సామ్యవాద సూత్రరహస్య మిమిడియున్నది.

పూర్వాంధ్రకవులు తమకావ్యానుభవమును అందరికీ అందసీయని స్వామ్యవాదులు. వారు కావ్యాంగములుగా తీసికొన్న వృత్త-భావావిష్కరణ - కవితా విధానములు విజాతీయములై పరిమిత జనైకప్రయోజకము లైపోయినవి.

మెత్తని నుడికారము - చక్కని సాంప్రదాయము-తో కూడిన తెనుగు సాహిత్యమునకు తెనుగువృత్తమును, దేశికవిత్వమును అపరిమితప్రయోజకములును, అతిరసస్ఫోరకములును అయి ఉన్నవి.

ఇట్లు చెప్పుటచేత శార్దూలాద వృత్తములను పురజనులు హరిజనులను బహిష్కరించినట్లు వెలిపెట్టుమని నాయూహ కాదు.

ఇదివరకు వానికున్న ప్రాధాన్యమును ఇప్పుడు తగ్గించి జాతివృత్తములకు ప్రాముఖ్య మిచ్చి వినోదప్రాయముగా మాత్రము శార్దూలాదివృత్తములను - సంస్కృతకవితా విధానమును తీసికొనవచ్చునని ఈ వ్యాసమునకు నాస్వస్తివచనము.

6. ఇందులో నేను స్మరించిన ఆధునిక కావ్యములు సుప్రసిద్ధము లగుటచే ఉదాహరణములు పిష్టపేషణములని యివ్వలేదు.

తంజావూరు మహారాష్ట్రనాయకులు : ఆంధ్రవాఙ్మయము

వావిలాల వెంకట్రామ సోమయాజులు

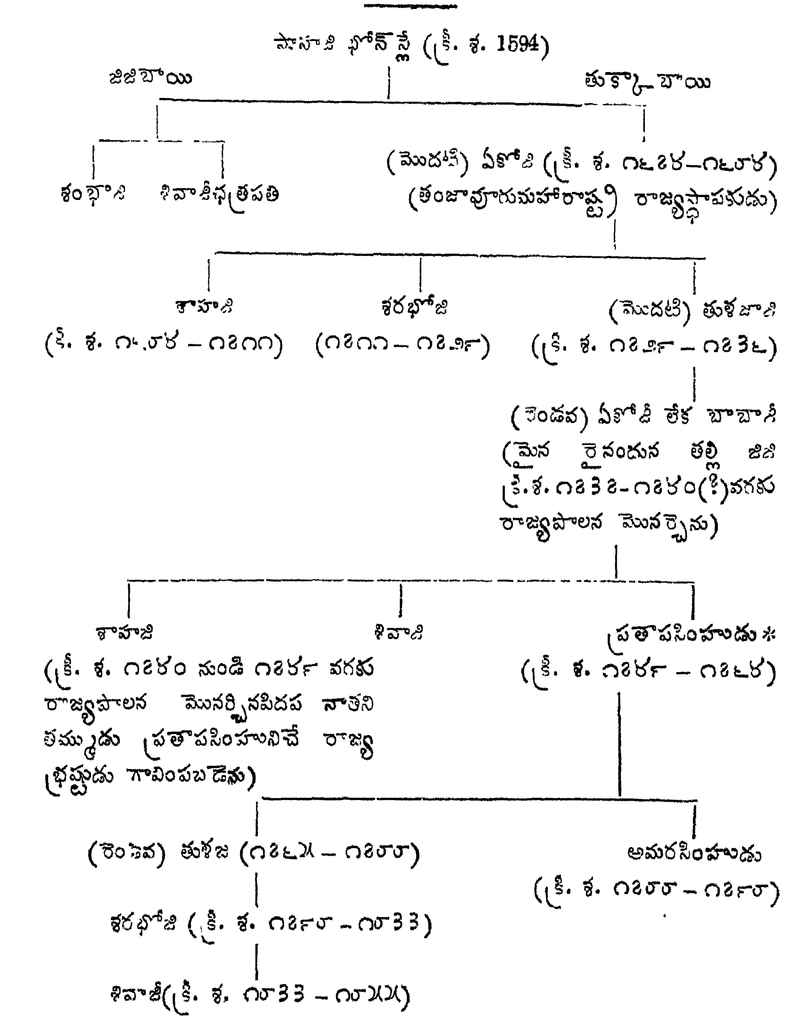
విజయనగర సామ్రాజ్యాస్తమయమునకు వెనుక రెండు శతాబ్దులకాల మాంధ్రవాఙ్మయ పోషకులుగానుండిన దక్షిణదేశ నాయక రాజులు స్వతంత్రించిరి. వీరు మొదట విజయ నగర సామ్రాట్టులచే ప్రతినిధులుగా నంపబడిన తెలుగునాయకులు. వీరిపాలనకాలములో తమిళదేశమునకు తెలుగుతెగ లనేకములు వలస పోయినటుల స్థానికచరిత్రలవలన తెలియు చున్నది. ఈతెలుగునాయకులు ఆంధ్రవా ఙ్మయపక్షపాతులై చెలలేని సాయమొనర్చిరి. తిరుచునాపల్లి, పుదుక్కోట్టల రాజులగు తొండమాన్ వంశజులు తమిళులైనను తెలుగు కవితాకుమారికి వశులై సారస్వతాంబుధి నోలాడిరి. ఈకాలమున తంజావూరు, మధుర, తిరుచునాపల్లి, పుదుక్కోట లాంధ్ర వాఙ్మయమునకు విద్యాస్థానములై విలసిల్లిన వని చెప్పవలయును. విజయనగర రాజులతో ప్రబంధయుగ మంతరించినది. ఈయుగమున నాటకములు, వచనకావ్యములు విరివిగా నభి వృద్ధిలోనికి వచ్చినవి. కావున నీయుగమును 'నాటక వచనకావ్యయుగ' మనిగాని, దక్షిణ దేశమున నీకాలమునం దాంధ్రవాఙ్మయ మభి వృద్ధిబొందుటవలన 'దక్షిణదేశ ఆంధ్ర వాఙ్మయయుగ' (౧౬౦౦-౧౮౦౦) మనిగాని పిలువవచ్చును. ఇది ప్రబంధ అధునాతన యుగములకు సంధియుగము.

పైనపేర్కొనబడిన విద్యాస్థానములలో తంజావూరును క్రీ. శ. ౧౫౩౫ — ౧౬౭౫ వరకు నాంధ్రనాయకులు పరిపాలించిరి. వీరి తరువాత తంజావూరునందు క్రీ. శ. ౧౮౦౦ వరకును మహారాష్ట్రులు తమపరిపాలనమును నెలకొల్పి యాంధ్రభాషను బోషించి మహా యశస్సును గడించిరి. అన్యదేశీయులైనను వీరు శిల్పమునకు నాదేశమున పారంపర్య ముగా వచ్చు నాంధ్రసారస్వతమునకు జేయూత నిచ్చిరి. దక్షిణహిందూదేశమున వీరిపరిపాలనాకాలమున గట్టబడిన దేవాలయ ములు ప్రాచీనహైందవ చిత్రకళానైపుణ్య మును, శిల్పనైపుణ్యమును జాటుచున్నవి. వీ రాంధ్రవాఙ్మయమును బోషించుటలో నాంధ్రనాయకుల యడుగుజాడలబట్టి నడ చిరి. ఆంధ్రసారస్వతమును బోషించిన యన్య దేశీయులలో నగ్రస్థానము వీరికే జెందవలసి యున్నది. పాఠకుల సౌకర్యార్థమై నీరాజ న్యుల వంశవృక్ష మీక్రింద పొందుపరుప బడుచున్నది.

నా వంశవృక్షము రాబర్టు సూయల్ 'Lists of Antiquities — Part, ii' ననుసరించి యీయబడినది.

తంజావూరు

మహారాష్ట్రనాయకుల వంశవృక్షము

* ఈమధ్య ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వారిచే ముద్రింపబడిన తంజావూరు శరభోజీసరస్వతీమహల్ నందలి యాంధ్రతాళపత్రగ్రంథములపట్టికలో అమరసింహుడు

'ఇది చోళసింహాసనాధ్యక్షు భోసల ప్రతాపసింహరాజ పూర్వపుణ్య పరిపాకస్వరూప యాముసాంబికా గర్భశుక్తి ముక్తికాయమానామరసింహ మండలాధీశ్వర నామాంకితంబైన' యని యుండుటచే పైపట్టికయందు మాపబడినది తప్పుగా దోచుచున్నది.

ఏకోజి (I)

(క్రీ. శ. ౧౬౭౬ - ౧౬౮౪)

ఛత్రపతి శివాజీమహారాజు తమ్ముడగు నీతడు తంజావూరు ప్రథమ మహారాష్ట్ర పరిపాలకుడు. ఇతడు తంజావూరిని క్రీ. శ. ౧౬౭౬ లో ముట్టడించెను. ఇతడు నాయకరాజ్య విచ్ఛేదమునకై బద్ధకంకణుడైన బిజాపుర సుల్తానుచే పంపబడిన సేనానాయకుడైనట్లు శాసనప్రమాణములు గలవని కురుగంటి సీతారామయ్యగారి తంజావూరి యాంధ్రనాయకుల చరిత్రవలన దెలియుచున్నది. కాని 'ఏకోజి' తంజావూరి ఆంధ్ర నాయకులలో కడపటివాడగు విజయరాఘవుని ప్రేరణమున తంజాపురమును ప్రవేశించి యాతని మరణానంతరము బలవంతుడై సింహాసన మధిష్ఠించెనని శ్రీయుత జయంతి రామయ్య పంతులవారు నుడువుచున్నారు.1 తన రాజ్యకాలము నంతయు రాజ్యసుస్థాపనార్థమే వినియోగించిన యీ రాజన్యునకు సారస్వతసేవకు గాలము కరవయ్యెను. అందువలన నతని కాలమున సంస్కృతివాఙ్మయముగాని, తెలుగు వాఙ్మయముగాని, యేవిధమగు పోషకత్వమును బడసినట్లు కన్పింపదు. శత్రురాజులతో సమరములుసల్పి రాజ్యస్థాపన మొనర్చు మహారాజుల రాజ్యకాలములో వాఙ్మయపోషణ మరుదు.

శాహాజీ

(క్రీ. శ. ౧౬౮౪ - ౧౭౧౧)

ఏకోజీ మహారాజు పరిపాలనానంతరము ఆతని జ్యేష్ఠపుత్రుడగు శాహాజీ సింహాసన మలంకరించెను. తండ్రిరాజ్యమును సుస్థిరతర మొనర్చి స్వర్లోక ప్రస్థాన మొనర్చుటచే నీ రాజన్యునకు సారస్వతసేవ యొనర్చుటకు తగినంత విశ్రాంతి దొరకినది. ఇతడు దేవభాష, యాంధ్రముల రెంటను అసమాన పాండిత్యము గడించిన కవి రాజన్యుడు. ఇతని యాస్థానకవి యగు విచిత్రరాయావతంస కవి యీతనిని 'సరససాహితీలక్షణవిభు' డని పొగడియున్నాడు. తానే తన 'విష్ణుపల్లకి సేవా ప్రబంధ' మను నాటకమున తన్ను గూర్చి 'కవిత సంగీత తాన శృతి స్వరస్థాన రాగాంగ గాన క్రియాస్థాయి గమక ప్రబంధ ధాతు గాయనగణితతానద్ధర్ద్వాహకుండ'(?)నని చెప్పుకొని యున్నాడు. కాని యితనికి కవితాకళ, గానకళలందు పాండితి యపారమని తెలియుచున్నది. స్వయముగా తాను కవియగుటయే గాక తనయాస్థానమునం దనేక కవులకు గాయకులకు పోషణము కల్పించెను. ఈత డనేక కృతులకు భర్తయు కర్తయు నగుటయేగాక కృతులలో నాయకుడుగూడనై యున్నాడు. ఇత డిట్లు భాషకపారసేవ యొనర్చి తన నామమునకు వాఙ్మయచరిత్రయందు చిరస్థాయిత్వము కల్పించుకొని యున్నాడు. ఇతనికి గానకళాభిరుచి మెండు.

త్యాగరాజ స్వామివారి వంశకర్తలలో నొకడగు వెంగనార్యు డను గాయకశిరోమణి యీతని యాస్థాన మలంకరించెను2. శాహాజీ మహారాజు సంస్కృతమునం దసమాన ప్రతిభావంతుడై 'చంద్రశేఖర విలాస'మను రసవత్కావ్యమును రచించెను. శాహాజీ యాస్థాన మలంకరించిన సంస్కృతకవులలో నీలకంఠ దీక్షితుని తమ్ముడగు అతిరాత్రయాజి యొకడు. ఇతడు కవితారచనలో నఖండుడు. సర్వస్వతంత్రుడు. ఇతడు మృదుమధుర పదభూయిష్ఠమగు 'కుముద్వతీ పరిణయ' మను నైదంకముల రూపకమును రచించెను. సంస్కృత వాఙ్మయమునగల చంపువులలో నగ్రస్థానము వహింపదగిన 'ధర్మవిజయ' మను గ్రంథము నల్లదీక్షితకవిచే శాహాజీ మహారాజు కోరికపై రచింపబడెను. శాహాజీ మహారాజు పరిపాలన కాలమున ఆతనినే కావ్యనాయకునిగా నొనర్చి రచించిన కావ్యపరంపర బహుళము. అట్టి వానిలో సంస్కృతమునందు చొక్కనాథ కవిచే రచింపబడిన 'కాంతిమతీ పరిణయ'మను రూపక మొకటి. అయ్యావా లనబడు శ్రీధర వెంకటేశ్వరకవిపండితుని శాహరాజాష్టపదియు, గంగాధరసంకీతుని భోసల వంశావళియు, లక్షణకవి శాహరాజ సభాసరోవర్ణనియు పేరకమునకు జెందిన గ్రంథములు. తంజావూరి మహారాష్ట్ర నాయకచరిత్ర వ్రాయదలచుకున్న చరిత్రకారుల కిట్టిగ్రంథములు ముఖ్యాధారములు.

ఇతని కాలమున సంస్కృతముకన్న హెచ్చు తెలుగువాఙ్మయ మభివృద్ధి జెందినట్లు కాన్పించును. ఇత డాంధ్రవాఙ్మయమునందలి బహునాటకములకు కర్త. తంజావూరు విజయరాఘవుని కాలమునందువలెనే యీతనికాలమున హెచ్చు యక్షగానములు, నాటకములు, దండకములు, కొరవంజులు వ్రాయబడినట్లు కన్పించుచున్నది. ఆంధ్ర నాయకులగు రఘునాథ, విజయరాఘవనాయకుల కాలమునుండి వచ్చు నాటకములతో బాటు తాను కొన్ని నాటకముల రచించియు, నితరకవులను ప్రోత్సహించి వారిచే రచియింపజేసియు, రంగస్థలముపై వేషముల వేయించి నటియింపజేసియు ప్రజల నానందాబ్ధి నోలాడించెను. ఇతనికాలమున రచింపబడిన పద్యకావ్యములు కన్పింపవు. ఇతనికాలమున తిమ్మయద్విపదమహాభారతము తిరుగ వ్రాయింపబడినట్లు దెలియుచున్నది3. ఈ గ్రంథమేగాక తనకుమార్యము వ్రాయింప

ప్రతాపసింహునకు కుమారుని కుమారుడుగా జెప్పబడియున్నది. కాని అమరసింహుడు ప్రతాపసింహునికుమారుడే యనుట సమంజసము. అమరసింహుని యాస్థానకవియగు మాతృభూతుడు తాను రచించిన పారిజాతాపహరణ నాటకమునందు (తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయ తాళపత్రగ్రంథముల పట్టిక, నెం. ౫౮౩.)

1. J. A. H. R. S, Vol. II, page. 178,

2. మార్తాండకుల శాహమహీపాలుసభను
కీర్తికెక్కినవాడు గిరిరాజసుకవి
సంగీతకళ రహస్యము గన్నవాడు
వెంగనార్యుండు వివేకధనుండు.

(Saraswati Mahal Telugu Manuscripts catalogue: Page, no. 124.)

3. అనఘసన్మతికి శాహావనీపతిక
నింబాజి వ్రాయించె నిఖిలార్థనిలయ
కంభోధియగుచుండు నట్టి భారతము
నిటలాక్షపదపద్మ నిహితప్రసన్న
పటుచిత్తుడైన కుప్పయామంత్రిచేత.

బడినవియు, క్రిమిదష్టమై శకలత్వ మనుభ వించుచున్నవియు నను గ్రంథపరంపర నుద్ధరించెను[4].

శాహాజీమహారాజు 'శృంగారంబున బొంగారు' 'గంగాపార్వతీసంవాద'మను నాటకమును రచించెను. ఇందలి కథావస్తువు, 'సర్వేశ్వరుడు గంగతో వనమున విహరించువేళ నారదుడు వచ్చి గంగను స్తుతించి పార్వతిని నిందించినసమయమున పార్వతిసఖి దానిని విని దేవికి తెలియజేయుట; ఆ సమయమున సవతులపోరాటము; ఈశ్వరుడు వారి కయ్యమును మాన్ప నొకతెను శరీరమున, మరియొకతెను శిరమున ధరించుట.' ఈతని నాటకరాజము లీతనిపాండిత్యమును వెల్లడిజేయుచున్నవి. సహజవర్ణనలు, పాత్రోచితభావములు, జాతీయములు — ముఖ్యముగా జీవద్భాష లీ నాటకములకు బెట్టనిశృంగారములు. ఇతడు 'కిరాతవిలాస' మను మరియొకనాటకమును రచియించెను. ఇతడు వ్రాసిన నాటకములలో మేలుబంతియని పొగడదగినది 'త్యాగరాజవినోదచిత్రప్రబంధనాటకము'. ఈనాటకమున మహారాజు అష్టాదశవర్ణనల నిముడింపజేసి ప్రబంధత్వము కల్పించెను. తనపాండితీప్రకర్షను వెల్లడియొనర్చుటకై యీ నాటకమును సంస్కృతపదభూయిష్ఠముగా రచియించి నాటకములన్న పండితుల కామోదమును రగుల్కొల్పెను. తనకవితాశక్తి కోర్చిన యీనాటకమున కవి సంస్కృతము, మహారాష్ట్రము, తెలుగు భాషలకు సమ్మేళనము కల్పించెను. ఈ నాటకమునందలి పాత్రలు పై మూడుభాషలలోను ప్రసంగింతురు. ఈ నాటకమునకు ప్రేక్షకులు శిష్టులుగాని నిరక్షరులు కారు. పండితపామరజనానందముగా నాటకముల రచియింపగల యీకవిరాజన్యుడు ద్రౌపదీకళ్యాణమును రచియించెను. నటరాజగు నీశ్వరునియొద్ద చెంచు మొదలగు నాట్యకర్తలు తమనటనాకౌశలమును జూపి బిరుదులను బడయుట కథావస్తువుగాగల 'పంచరత్నప్రబంధ'మను నాటకమును శాహమహారాజు కొలదికాలములో రచించితినని చెప్పకొనెను. ఇతడు తన 'పార్వతీపరిణయ'మను నాటకమున నాటకమును వేషభాషాదియుతముగా విస్తరింతునని చెప్పెను. కాబట్టి శాహమహారాజుకు నాటకమున్న నెట్టి యభిప్రాయము గలదో తేటతెల్లమగుచున్నది. నాటకమున పాత్రోచితభావ, వేషము లేకపోయిన చో నది దృశ్యకావ్య మనిపించుకొనదుగదా! అనగా శాహావనీపతికి నాటకము నెట్లు వ్రాయవలయునో, యెట్లు వ్రాసిన ప్రజలహృదయము రంజిల్లునో తెలియునన్నమాట.

శాహమహారాజు రచియించిన నాటకములలో ఖిలమైపోయినవి పోగా తంజావూరు వాఙ్మయసర్వస్వ మనిపించుకొనిన సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయమున వ్రాతప్రతులుగా మిగిలియున్నవానిలో రతికల్యాణ నాటకము, రుక్మిణీసత్యభామా సంవాదము, వల్లీకళ్యాణము (కుమారస్వామి వల్లీదేవుల వివాహము), విఘ్నేశ్వరకల్యాణము, శంకరపల్లకి సేవా ప్రబంధము, సతీదానసూరము, సతీపతిదాన విలాసము, సీతాకల్యాణము, రామపట్టాభిషేకము, జలక్రీడలు, కంసవధ, సరస్వతీవిలాసము, శచీపురందరము, శాంతాకల్యాణము, విష్ణుపల్లకిసేవా ప్రబంధము లనునాటకములు కొన్ని. పైనాటకము లన్నిటిలో సరస్వతీకల్యాణక ర్తృత్వమును గూర్చి కొంచెముగా జెప్పవలసియున్నది. గ్రంథమున శేషాచలపతి రచించె ననియు, గ్రంథాంతమున శాహమహారాజు రచియించె ననియు జెప్పబడియున్నది. సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయము కేట్లాగు సంపాదకులు గ్రంథ మంతయు శేషాచలపతి వ్రాసినదేగాని కారణాంతరమువలన మహారాజు హెచ్చుభాగమును వ్రాయుట వలననో యేమో శాహమహారాజు పేరనే చెల్లుబడియగుచున్నదని చెప్పుచున్నారు. కాని యంతకన్న శేషాచలపతి గ్రంథమును కొంత వరకు రచియించి స్వర్లోకమున కేగినవెనుక కొరవడినయధికభాగమును శాహమహారాజు పూరించుటచే నా గ్రంథము అతని పేరుననే చెల్లుబడియగుచున్న దనుట సమంజసముగా దోచుచున్నది.

శాహమహారాజు తెనుగున రచించిన గ్రంథము లన్నియు నాటకములే. కొన్నిటికి నాటకము లనియు, కొన్నిటికి ప్రబంధము లనియు పేరుపెట్టె రెండవరకమువానియందు సంస్కృత పదజాలము, సంగీతశాస్త్ర పాండితీ ప్రకర్ష చూపించెను. 'ప్రబంధము కల్పనా కథాయుమనుసూక్తి సాధారణముగా గాని వర్ణనల కల్పించి ప్రఖ్యాతఇతివృత్తములనే నాటకములుగా నొనర్చి వానికి ప్రబంధత్వ మారోపించి నాటకములయెడ పండితులకు గల గౌరవమును పెంపొందించెను. ప్రబంధములకు మిగిలిన రెండవలగతి 'నాటకము'లు పామరజనవేద్యములు. సంస్కృతవాఙ్మయమునందు వలెనే తెలుగువాఙ్మయమునందును శాహమహారాజును నాయకుని జేసి రచించిన గ్రంథము లనేకములు గలవు. ఇట్టిగ్రంథము లన్నియు నాతని పరిపాలనాకాలముననే రచింపబడిన వనుట యుక్తము. అట్టివానిలో శాహజిసాహిత్యము, శాహజీయము, శాహజి దండకములు ముఖ్యములు.

శాహమహారాజు నాస్థానము నలంకరించిన తెలుగుకవులలో ప్రథమమున పేర్కొనదగినవాడు గిరిరాజకవి. ఇతడు అనిర్వాచ్యమగు నోంకారమను నాదబ్రహ్మోపాసకుడై గానామృతమును విశ్వముపై నొలికించి బ్రహ్మానందమును గలుగజేసిన త్యాగరాజస్వామికి తాతగారు. ఈతడు వాదవిజయము, సర్వాంగసుందర విలాసములను నాటకముల రచించి శాహమహారాజున కంకితమిచ్చెను. ఇతడు శాహేంద్రచరిత్రమును యక్షగానముగ రచియించెను. అందలి గద్యలో

'కండచక్కెరలీల కల్పించి రుచుల,
గండుమీరిన యక్షగానంబు మిగుల
గరిమను గిరిరాజకవి రచియించె'

అని చెప్పకొనియున్నాడు. ఈతని కవిత సహజమాధుర్యమును పొందియున్నది. ఇతని వర్ణనలు సహజములు. ఇతడు నాటకములందు హెచ్చుగా ప్రబంధపు పోకడల పోయెను. 'కొరవంజి[5]'ని వ్రాసిన తెలుగు

---

4. తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయ పట్టికయందు లేనిగ్రంథములకు మాత్రమే యిచట నాధారములు చూపబడును. మిగిలిన గ్రంథము లాపట్టికలోనివే.

5. కొరవంజిశబ్దము దేశ్యము - ఎఱుకవాడు, ఎఱుకడి, సోది యని యర్థము. ఈ కవితావిభాగము (Poetic form)నకు ముఖ్యలక్షణము నాయకీవిరహము, ఎఱుకడి సోది జెప్పుట, తరువాత నాయకీనాయకుల వివాహము. ఇందు కవి ప్రాచీనాంగ్లనాటకము లందలి ప్రస్తావన (Prologue) వలె కథావస్తువును దిఙ్మాత్రముగా మొదట సూచించును. ఉదా:

[illegible] ప్రబంధముగా కన్పించు చున్నది. [illegible] రాజమోహన కొరవంజి [illegible] రచించి [illegible] అంకితమొసఁగెను. [illegible] కవి [illegible] మరియొక కొరవంజి [illegible] వ్రాసెను [illegible] అయనను [illegible] సార్వభౌమ [illegible] మహారాజు [illegible] ఇవి యీవలి ప్రధాన [illegible]. గిరిరాజకవి బహు నాటక [illegible] నాఁడు. కాని యీవరకు [illegible] చేతఁ [illegible] నాలుగే [illegible] ఉన్నవి. [illegible] మహారాజు [illegible] ప్రసిద్ధ [illegible] తెలియుచున్నది. ఇతఁడు [illegible] 'గిరిరాజసుత లీల [illegible]' [illegible] 'లీలావతీ కల్యాణ' మను నాటకమును రచించెను. [illegible] సహజవస్తు [illegible] కలిగియున్నది.

[illegible] సభ నలంకరించిన కవులలో గిరిరాజకవి [illegible] విజయరాఘవ [illegible] అంచు '[illegible] ప్రతాపోజ్జ్వల [illegible] కులపావన గిరిరాజ [illegible]' యని చెప్పికొనియుండుటవలన [illegible] గిరిరాజకవి [illegible] డని తెలియుచున్నది. ఇతఁడు తెనుఁగున 'అభినయ దర్పణ' మను నాట్యశాస్త్రమును రచించి [illegible] సేనానికంకితమిచ్చెను. [illegible] మరియొక కవివరేణ్యుఁడు తాను [illegible] కోరికపై పంచకన్యా పరిణయమను నాటకమును రచించితినని చెప్ప

శ్రీసుతతుల్యుఁడై చెలువొందునట్టి
భోసలకుల [illegible] మీఁద
చెన్నుగా మోహితచిత్తయై రాజ
కన్నె [illegible] నరికాంతలు గొలువ
గరిమతో [illegible] వచ్చుటయు
నెలుకత వచ్చి తా [illegible] చెప్పుటయు
[illegible] యుండుటయు
అనియెడి రాజ [illegible] వంజి'

కొనెను. [illegible] ప్రాయకలసినవిగా కానవలు. కాబట్టి [illegible] మరి యితర [illegible] కవిత చెప్పగలవాఁడని [illegible] కవకౌశము కలుగుచున్నది. [illegible] రాజ్యకాలమునందే [illegible] నాటకము [illegible] బాలకవి సుబ్బన్న యను నొక కవిపుంగవుఁడు [illegible]. పై బాలకవి [illegible] సుబ్బన్న యను నొక [illegible] కవకౌశము కలుగు చున్నది గాని [illegible] చెప్పుటకు తగినంత [illegible]. బాలకవి సుబ్బన్న '[illegible]' [illegible] 'ననికవు [illegible]' నని చెప్పుకొనెను. కాబట్టి [illegible] లో [illegible]. '[illegible] పతి' యను మరి [illegible] 'రాజ [illegible] విలాస' మను నాటక [illegible]. ఇతఁడు [illegible] నాటకములు [illegible] నని చెప్పియున్నాఁడు. [illegible] ప్రకట [illegible] నాటకరాజము [illegible] చేయుచున్నది.

[illegible]

(క్రీ. శ. ౧౭౬౭ - ౧౮౪౭)

[illegible] అతని [illegible]. ఇతఁడు [illegible] కవి [illegible] పోయినను కవులను పోషించెను. ఇతనికాలమున గిరిరాజకవి [illegible] ఉన్నట్లు పైన [illegible] యున్నాము. ఇతని పరిపాలనాకాలమునందే త్యాగరాజస్వామి [illegible] తన గానామృతమును [illegible] నది. త్యాగరాజు తాను [illegible] వ్రాసిన దివ్యమైన కృతులు గాక 'నౌకాచరిత్రము', 'ప్రహ్లాదచరిత్రము' అను రెండు యక్షగానములుగూడ రచించెను. త్యాగరాజాంధ్రుఁడు, బ్రాహ్మణుఁడు, ములికినాటి [illegible]. శాంతాదేవి రామబ్రహ్మ [illegible]. [illegible] దేశమునందలి సంచనద గ్రామనివాసి. తిరువడి గ్రామనివాసి యని శ్రీయుత జయంతి రామయ్యపంతులవారు వ్రాసియున్నారు. త్యాగరాజస్వామి తన నౌకాచరిత్ర [illegible] బుధిచంద్రుఁడు శ్రీకరుఁడగు త్యాగరా

---

6. J. A H. R. S, Vol, ii, 173.

[illegible] త్యాగరా [illegible] వారని తెలియుచున్నది. [illegible] స్వామి నౌకాచరిత్రమున [illegible] మక్కృపానందు [illegible]

'[illegible]
[illegible]( ),
[illegible],
[illegible]'

అని ప్రార్థించినాఁడు. [illegible] మికి సంస్కృత [illegible] కలదు. [illegible] తగా [illegible]. [illegible] జన్మించిన త్యాగరా [illegible] లేదు. త్యాగరా [illegible] తయుగాను, [illegible] [illegible], కన్నడము, [illegible], తెలుగు [illegible] కరకు త్యాగ [illegible] గా నున్నది. [illegible] భాష [illegible] సామాన్యభాష (Lingua Franca, [illegible] నున్నది. '[illegible]' [illegible] కృతులు [illegible] తీర్చి [illegible] నున్నవి. [illegible] మొదలగు [illegible] ఇతనికృతులు [illegible] నున్నవి. ఇతనికృతులయందు [illegible] విమర్శ (Criticism of life) [illegible] చుందుము. ఇతఁడు తన [illegible] కావేరిగట్టున [illegible] లకు [illegible] దేశమున [illegible], [illegible] మార్యుఁడగు త్యాగరాజు [illegible] (?) (క్రీ. శ. ౧౮౪౭) [illegible] తనపాంచభౌతికశరీరమును [illegible].

---

7. 'నౌకాచరిత్రము' [illegible] ప్రెస్, మద్రాసు (1907)

8 Andhra Patrika, 22nd May, 1937.

తులజమహారాజు

(క్రీ. శ. ౧౭౬౫ - ౮౭)

ఇతడు సంస్కృత మహారాష్ట్ర భాషలు రెంటియందును పాండిత్యముకలవాడు, కవి, సంగీతశాస్త్రజ్ఞుడు. ఇతడు సంస్కృతమున 'సంగీతసారామృత'మను దాక్షిణాత్య సంగీతశాస్త్రగ్రంథ మొకటి రచియించెను. ఇది కర్ణాటజన్యరాగపద్ధతుల వివరించు గ్రంథము. ఇది సంగీతశాస్త్రజ్ఞులకు ప్రామాణ్యము గ్రంథము. ఈతని గృహవైద్యుడు 'ఘనశ్యామపండితుడు' భవభూతి యుత్తరరామచరిత్రమునకు 'ప్రజ్ఞాప్రతిజ్ఞ' యను వ్యాఖ్యానమును రచించెను[9]. ఇతడు 'కుమారవిజయ'మను మరియొక సంస్కృతకావ్యమునుగూడ రచియించెను. ఘనశ్యామపండితుని వ్యాఖ్యానము, కుమారవిజయకావ్యము సంస్కృతభాషాభిజ్ఞుల మెప్పువడసినవి. ఇతని యాస్థాన మలంకరించిన వారిలో సుందరి, కమల యనుకవయిత్రులు ముఖ్యులు[10]. వీరు సంస్కృతమున మంచి ప్రవేశమును సంపాదించి సంస్కృత నాట్యమునందలి విద్ధసాలభంజిక యనునాటకమునకు వ్యాఖ్యానము రచించిరి.

తులజమహారాజు తెలుగున 'శివకామసుందరీపరిణయ' మను నాటకమును రచించి ప్రదర్శింపించెను. ఈనాటకము మహారాజు పాండితిని, గానకళాభిజ్ఞతను వెల్లడి జేయుచున్నది.

ఏకోజి

(క్రీ. శ. ౧౬౭౫ - ౧౬౮౧)

ఇతడు తెలుగున రామాయణము సుందరకాండమును ద్విపదగా రచియించెను. విఘ్నేశ్వర కల్యాణమునుగూడ నాటకముగా రచియించెను. ఏకోజి ఈగ్రంథమును రాజ్యమునకు వచ్చినపిమ్మట రచియించెనో, లేక తండ్రి జీవితకాలముననే రచియించెనో నిర్ణయింపవలసియున్నది. అనేకపాపపరిహారార్థముగా సుందరకాండ పారాయణమొనర్చుట యాచారముగా నున్నది. సంస్కృతసుందరకాండమును పారాయణము మొనర్పలేనివారలకు ఈ మహారాజు గానయోగ్యమగు నీద్వి

9. See the famous introduction of Kane to Uttararamacharitra.

10. Quarterly Journal of the Mythic Society, July-October, 1985.

నాగపూజ (అమరావతి)—చిత్రకారుడు : కె. వేణుగోపాలు

పని సుందరీకాంతయును రచియించి యుండు నని తలపవచ్చును. ఇతని దీపకాలమున తల్లి రాజ్యమేలుచున్నటుల నెరియుటచే నితడు రాజకుమారుడుగా నున్నట్లెంచవలయును.

శాహమహారాజు

(క్రీ. శ. ౧౬౮౪ - ౯౯)

ఏకోజీ తరువాత నీతనికుమారుడగు శాహ మహారాజు క్రీ. శ. ౧౬౮౪ నుండి ౧౬౯౯ వరకు రాజ్యపాలన మొనర్చినవెనుక నాతని పదభ్రష్టుని గావించి యాతని సవతితమ్ముడగు ప్రతాపసింహుడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈశాహామహారాజు కాలమునగల వాఙ్మయ వికాసమును దెలిసికొనుట కేమియు నాధారములు లేవు.

ప్రతాపసింహుడు

(క్రీ. శ. ౧౬౯౯ – ౬౩)

ఈరాజన్యుడు విషయలోలుడై రాజకార్యములందు మనస్సుపెట్టలేదు. కాని కవులను, ముఖ్యముగా కామకళ నెఱింగినవారలను పోషించినట్లు కన్పించును. ఇతనివిషయలంపటతను సహింపజాలని 'వాంఛేశ్వరు'డను సంస్కృతకవి యన్యాపదేశముగ 'మూషికశతకము'ను రచించి యీరాజన్యుని బుద్ధి మార్చుటకు బ్రయత్నించెను. వాంఛేశ్వరుడు రాజుగారి గృహామాత్యుడు, విద్వత్కవి. తెలుగున రాధికాసాంత్వనము లేక ఇళాపరిణయమును రచించిన ముద్దుపళని ప్రతాపసింహుని యుంపుడుకత్తియే. ఈమె తండ్రి ముత్యాలు, తల్లి పోతి. ముద్దుపళని తనకావ్య గద్యమున 'శృంగారరసప్రధాన సంగీత సాహిత్య భరతశాస్త్రాది విద్యాపారంగత తిరుమల తాతాచార్య పాదారవింద చోళసింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహ బహుకృతానేక చామీకరాంబరాభరణ" యని చెప్పకొని యున్నది. సంగీతసాహిత్యముల, భరతశాస్త్రమున మంచిపాండిత్య ముండుటవలననే రాజుమనసును చూరగొనగలిగినది. చూరగొనినంతనే యూరకొనక శృంగారరసప్రధానునిగా నొనర్పగలిగెనది. పళనిగ్రంథమున సంస్కృతాంధ్రసాహిత్య మున్నది. రాధికాసాంత్వనమును పళని రచియించెనా, లేక గురువగు వీరరాఘవదేశికులు రచియించెనా యనుసంశయము మొదట సి. పి. బ్రౌను దొరవారికి కలిగెను[11]. పళని మహారాష్ట్రివని పేరగా కన్పించుటవలన నామె వ్రాసియుండదని నా రూహాపడిరి. కాని పళనితల్లిదండ్రులనుబట్టి చూచినచో నామె యాంధ్రదేశస్త్రీగనే కన్పించుచున్నది. ఆంధ్రమున కొంతభాగమును, సంస్కృత పదభూయిష్ఠముగా కొంతభాగమును రచియించియుండుటచే సంస్కృత మున్న భాగము వీరరాఘవాచార్యులు వ్రాసె ననియు, తెలుగుభాగము పళని వ్రాసియుండు ననియు దొరవా రనుకొనుటలో తప్పున్నట్లు కన్పింపదు. అట్లు సమర్థించుటయే సమంజసమని నాయభిప్రాయము.

పళనిరాధికాసాంత్వనము సంభోగశృంగార రసప్రధానము. ఇందు పళని స్త్రీజనస్వాభావికమగు సిగ్గును విడనాడి శృంగారమును పచ్చిపచ్చిగా వర్ణించినది. ప్రబంధకవులును సంభోగశృంగారమును విరివిగానే వర్ణించిరిగాని దానిని శైలికాఠిన్యతవలననో, వ్యంగ్య ప్రాధాన్యతవలననో కప్పిపుచ్చుచు వచ్చిరి. 'ఈకావ్యము మృదుపదభూయిష్ఠమై సరసంపుపలుకుల కాకరమై యున్నను,(గ్రంథకర్త్రి) కథాంతమువరకును అలుకగులాటను వర్ణించుట, విపరీతరతుల విస్తరించుట మొదలగు శృంగారవర్ణనలయందే తన నేర్పునంతయును గనబఱచెను. ఆమె కావ్యలక్షణములను లక్ష్యము సేయక కొంకు గొంకు లేక రసంపు బెంపును సొంపుగా గూర్పదలచి కృతిని బూతులబుంగను జేసె'నన్న సర్వసామాన్యవిమర్శనమునకు గుఱియైనది. గాని ఈ మగారావసాత్రమైన గ్రంథమును రచించెనన్న మన్నన వహించినదిలేదు. కవనము రసవంతమైనది. సజాతీయము. స్త్రీహస్తము మాత్రము కవనమున కన్పించును. శృంగారవర్ణనలందు తిమ్మన పెద్దనల శృంగారపు పోలికలు, పోకడలు కలవు. దానికి సంగీత ప్రావీణ్యము కలదన్నమాట యొప్పుకొనక తప్పదు. పళని రాధికాసాంత్వనము గ్రంథముగాక స[illegible] రచించినదని(?).[12] ఇవి యరవభాషయందు [illegible] నామమును ధరించిన మూడుకొనుత్తినాచ్చి [illegible] రచించినట్లుగా వ్రాయబడుచున్న తిరుప్పావై పాటలకు తెలుగుసేత. ఇందు పదిపాటలు మాత్రమే యున్నవి. కాని యుగపపాటయందు(?) ఇరువదిపాటలు కన్పించుచున్నవి. ప్రతాపసింహుని కోరికపై నెల్లూరి శివరామకవి కామకళానిధియను రతిశాస్త్రమును రచించి మహారాజున కంకిత మిచ్చెను.

కామకళకే ప్రాధాన్యమిచ్చిన యీరాజన్యుని పరిపాలనమున కవులనేకులు [illegible] లేకపోయినను గ్రంథములు రచించిరి. అట్టివారిలో పేర్కొనదగినవారు [illegible] రాఘవాచార్యులు. ఇతడు [illegible]. ఇతడు నలచరిత్ర విష్ణుభక్త చరిత్ర అను రెండు ద్విపద గ్రంథములు రచించెను. ఇతడు [illegible]. పండితవంశజుడు. [illegible] సంగీతాదికళలయం దనవద్యులై [illegible] చెప్పకొనెను. ఇతని యింటిపేరు చక్రపురి వారు. రాఘవాచార్యులు తనతాత 'చక్రపురి విహారుం'డని చెప్పియున్నాడు. ఈ చక్రపురము ప్రస్తుతము చక్రపల్లియని పిలువబడుచున్నది. ఇది తంజావూరుజిల్లా [illegible] తాలూకాయం దున్నది. ఈ గ్రామము నందు చక్రపల్లివా రనేకు లున్నారు. వీరి కులగురువులుగా ప్రస్తుతము కందాళవారే యున్నారు. ఇప్పటి చక్రపురివారు రాఘవా

---

11. "An amatory poem written by Palani............It does not seem probable that the lady herself composed the whole poem, parts of which display much learning. Her name and the other names she introduces as her relations appear to be Maharatta, utterly different from Telugu appellations. Her tutor Vira Raghavachari probably assisted her, but the composition in other parts evinces a female hand and it may be observed that she uses only the changing meteres, those being the easiest and loosest rhymes such as, అఖండయతి and వబయోరభేదయతి etc."

C. P. Brown's Note on Radhika Santwana. —(Madras Oriental Manuscripts Library Catalogue, Vol II, pt. II page. 938)

12. Madras Oriental Manuscripts Library Catalogue, Vol. II, Part. III, No 221 (c).

చౌక్య దేశికకవి తమవంశమువా డనియు, తమవంశము పండితవంశ మనియు సగర్వముగా చెప్పుకొనుచున్నారు. వావిళ్లవారు ప్రచురించిన రాఘవాచార్యుని 'నలచరిత్ర'మను గ్రంథమునకు కవిపవాస్తవ్యులగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు ఉపోద్ఘాతమును రచించిరి. అందు బ్రహ్మశ్రీ శర్మగారు 'ఇతడు దత్తమండలమున ప్రచారమందున్న మాటలను వాడుటవలనను, ఇతని యింటిపేరు గలవారును, ఇతని గురువంశజులును జెక్కుగనుండుటచేతను నీమహాకవి దత్తమండలవాసి యని యేబుధుండైనను దప్పక యొప్పుకొను'నని వ్రాసియున్నారు. కాని యితనివంశజులు 'చక్రపురము'న నున్నారని రాఘవాచార్యులు పేర్కొనుటవలనను, ఇతనివంశజులు దత్తమండలమునకన్న తంజావూరుజిల్లా పాపనాశనము తాలూకాయందు హెచ్చుగ కన్పించుటవలనను, అదియునుగాక రాఘవాచార్యులు 'మాయూరివాడు', 'మావంశములోని వాడని సగర్వముగా చక్రపల్లిలోని చక్రపురివారు పేర్కొనుటవలనను నే నీతని నివాసస్థానము తంజాపురమండలముగాని దత్తమండలము కాజాలదని తలంచుచున్నాను. బ్రహ్మశ్రీ శర్మగారు చూపిన యాధారములలో చక్రపురి గురువులనుగూర్చి ముచ్చటింపదగి యున్నది. కాని కవిగురువంశమునుబట్టి కవిదేశమును నిర్ణయింపజాలము. అదియునుగాక కందాళవారు రామేశ్వరము మొదలుకొని గోదావరివరకు గల దేశములో ననేక వైష్ణవకుటుంబములకు గురువులుగా కన్పించుచున్నారు. తాళ్లపాకవారును అట్టివారే. కాబట్టి కందాళవారినిబట్టి రాఘవాచార్యుని నివాసస్థానమును మనము నిర్ణయింపజాలము. బ్రహ్మశ్రీ శర్మగారు రాఘవాచార్యులు నలచరిత్రమున దత్తమండలపు మాండలికపదముల నుపయోగించి యున్నా రని వ్రాసిరి. కాని నలచరిత్రమునందుగాని, విష్ణుభక్తచరిత్రమునందుగాని దత్తమండలములోని ప్రత్యేకపదము లున్నట్లు కనుపింపవు. అట్టిమాట లన్నియు పూర్వకవులు ప్రయోగించినవే. అదియునుగాక రాఘవాచార్యుడు తన నలచరిత్రమున కందాళ దొడ్డయాచార్యుని ప్రస్తుతించెను. ఈ దొడ్డయాచార్యుని ప్రస్తుతించిన కవు లందఱును తమిళదేశమునందలి యాంధ్రకవులే గాని యాంధ్రదేశమునందలి యాంధ్రకవులుగా కన్పింపరు. కాబట్టి రాఘవాచార్యునినివాసస్థానము తంజావూరు పాపనాశనము తాలూకా యని తేటతెల్లమయినది. రాఘవాచార్యుడు బాల్యము నంతయు తన జన్మస్థానమగు చక్రపురమునందే గడపి తరువాతకాలమున తంజాపురమును ప్రవేశించి తనప్రాంతీయప్రకర్షవలనను, సంగీతశాస్త్రజ్ఞానమువలనను, ముద్దుపళని శిష్యురాలిగా బడయగలిగెను. ముద్దుపళని రాధికాసాంత్వనమునందలి సంస్కృతపద బాహుళ్యమంతయు రాఘవాచార్యుని సహాయమూలకమే. ఇతనికి ద్విపదకవిత్వమున్న నల్లేరుపై బండి. తిరుపతిప్రాంతమున నివసించిన తాళ్లపాకవారి అష్టమహిషీకల్యాణమునందలి పదము లనేకము లీతని విష్ణుభక్తచరిత్రమున[13] గన్పట్టుచున్నవి. ఇతనికవిత్వము నిర్దుష్టము; అలంకారయుతము. కొన్నిపాటి దోషములున్నను త్రోసివేయదగినవి. ఇతడు తనద్విపదకావ్యములను కవిపామరజనవేద్యములుగా నొనర్చెను. పాల్కురికి సోమనాథ, రంగనాథాదు లెట్లు 'ద్విపదకావ్యంబు ముదికొంతచద్దికంత' యను నైచ్యభావమును బోగొట్టి కీర్తిప్రాప్తులైరో యితడు నట్లే తనకావ్యమును నవరసభరితముగ, ప్రబంధలక్షణములకు లోటులేకుండ నన్నివర్ణనల జక్కగ జేసి మృదుమధురములగు పదములతో ద్రాక్షాపాకంబున రచించెను. ఇతడు తన నలచరిత్రమున పరదారాసక్తివలన గలుగునష్టములు, వ్యసనాభిలాషవలన గలుగుకీడులు, పాతివ్రత్యము మొదలగు విషయములను జక్కగ పామరజనవేద్యములుగా రచియించెను.

తుళజమహారాజు

(క్రీ. శ. ౧౭౬౫-౮౭)

ఇతనిరాజ్యకాలమున సంస్కృతమున 'రామచంద్రశేఖరకవి' యనునతడు 'కళావతీనందక'మను కావ్యమును రచించెను. తుళజమహారాజు సాహిత్యవేత్తగా కన్పించుచున్నాడు. ఆంధ్రవాఙ్మయమునం దీతనికాలమున ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినకవు లిరువురే కన్పట్టుచున్నారు. అందు 'ఆంధ్రకాళిదాసు', 'అభినవకాళిదాసు' అను బిరుదుల బొందిన ఆలూరి కుప్పనకవి యొకడు. ఇతడు తనకాంధ్రకాళిదాసబిరుదమును తుళజమహారాజిచ్చినట్లుగా చెప్పుకొనియున్నాడు[14]. ఇతడు బహుకావ్యకర్త. కాని యితని ఆచార్యవిజయ, పార్థసారథివిజయములు[15] తప్ప మిగిలిన కావ్యములను మనదుర్భాగ్యమాంధ్రసారస్వతవేత్తలకు లభింపలేదు. ఇతడాచార్యవిజయమున తాను రచించిన యితరగ్రంథములను గూర్చి క్రిందివిధముగా చెప్పుకొనియున్నాడు:

సీ. లీల పంచనదస్థలీపురాణము తెను
గించితి వారూఢి కవిత మెరయఁ
జాను రామాయణభాగవతంబులు,
యక్షగానము జేసి తద్భుతముగను
గను మొప్ప పరమభాగవతచరిత్రయు
కృతియొనర్చితివి యున్నతిదలిర్పఁ
జెలివొందు నిందుమతీపరిణయనామ
కృతి విరచించితి వతులగరిమ

గీ. (శ్రీ)గురుపరోజ్జ్వలసరణి హారిక,
భాసుధాభిధకావ్య ముదారఘణితి
గా రచించితి వెనలేని గద్యపద్యతతులు,
లెక్కింప దరమె తత్కృతులు జగతి.

ఇతనికావ్యములవలెనే యీ నాయకుల పరిపాలనమున రచియింపబడిన గ్రంథములు అనేకము. లింతవరకును దృష్టిపథగోచరములు కాకున్నవి. ఆలూరి కుప్పనకర్తృత్వమున 'పార్థసారథివిజయ'మను నొకతాళపత్రగ్రంథము మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునం దున్నది. కుప్పనకవి యాచార్యవిజయమున 'అనంతానందగిరి గురురచనావిశేషంబు నానేర్చినంత తెనుంగుగా విశదంబు చేయంబూని' యని చెప్పియున్నాడు. ఇందు పేర్కొనబడిన అనంతగిరి సంస్కృత శంకరవిజయకర్త కావలయును. ఈసంస్కృత శంకరవిజయము కొలదికాలముక్రిందట ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే సంపాదింపబడినట్లు

13. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక, సం. 4, పుట. ౩౨౦.

చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము, నెం. ౧౧౫౨.

14. ఘనుడవను తుళజేంద్రుడు దయ
నొసగ నీ కాంధ్రకాళిదాసాఖ్య మ
న్ననగా నొసంగెనట నీ
యనుపమసాహిత్యమున కహా యెన గలదే!
—(ఆంధ్రకవులచరిత్ర, మూడవభాగము. పేజి, ౧౨౧).

15. **Madras Oriental Library Catalogue, Vol. II, pt. ii. Page, 684.**

తెలియుచున్నది[16]. ఈ [illegible] విజయ [illegible] కవి [illegible] ప్రజలకెల్ల [illegible] [illegible]చెనని చెప్పుకొనియున్నాడు. ఇతని కవనము ప్రబంధకవుల కవితాధోరణి గల్గి [illegible]యున్నది.

ఇక [illegible] [illegible] ఆలూరి కుప్పనకవి [illegible] [illegible]రంగ సద్గురు పాదాబ్జముల [illegible] [illegible]ద్వైలాస'యని చెప్పుకొనుటచే [illegible] శిష్యుడని వెల్లడియగుచున్నది. ఇతడు గొప్పలక్షణ కవి. సర్వస్వతంత్రుడు. కుప్పనకవి రంగకవిని ప్రస్తుతించుచు,

సీ. భారతీ కేళి ప్రవర్ధ్యని[illegible]
త్వ యుగ వసించు [illegible]వాటి
వాణీవధూటి [illegible] మత్కుకులు
గరియించునట్టి ముత్యములచాలు
శారద [illegible]స్వామిచేతో[illegible]
యమరిన [illegible] సింహాసనంబు
పలుకులకలికి [illegible] గృహంబు
నెట్టుగా వసియించు పుట్టినిల్లు

గీ. నలువ చెలువకు నెవ్వ డెన్నదగుపుత్రు
డట్టి కస్తూరి రంగార్య వచలస్థైర్య
నార్యమతిచర్య [illegible] నెంచి
ప్రణుతిగావింతు పలుమారు ప్రస్తుతింతు

అని చెప్పియున్నాడు. రంగకవి గొప్ప లక్షణవేత్త. రంగకవి తనయానంద రంగ రాట్ఛందముపీఠికలో 'చతుర్విధాంధ్రకవితా సల్లక్షణ గ్రంథశోధన ధీసంయుతుడ' నియు, 'భావగర్భపదపద్యాళి ప్రబంధానుబంధుడ' ననియు చెప్పుకొనియున్నాడు. ఇతడు లక్షణచూడామణియను నామాంతరముగల 'ఆనందరంగరాట్ఛందమును, 'కృష్ణార్జునసంవాద' మను నైదాశ్వాసముల రసవత్కావ్యమును రచించెను. ఆకాలమున పాండిత్యమున కస్తూరి రంగకవిని మించినవాడు లేడు. రంగకవి ఆనందరంగరాట్ఛందమును ఫ్రెంచిగవర్నరు దూప్లెకు ద్విభాషి(Translator)గా నుండి పుదుచ్చేరియందు నివాస మేర్పరచుకొనిన యానందరంగపిళ్లై కంకితమిచ్చెను[17]. ఇతడు తననందుగ్రంథము న [illegible] ద నేక

కవులను, వారి ప్రయోగములను పేర్కొని యున్నాడు. ఇతడు సాంబనిఘంటువను పేరు [illegible] శబ్దకోశము నొకదానిని రచించెను. ఇది తర్లపాటివారి వేంకటేశ్వరాంధ్రము ననుకరించినట్లు కన్పించును. ఆయాపదముల [illegible] నిఘంటువునందుగల పర్యాయపదములనన్ని [illegible] నుంచెను. కాని వేంకటేశ్వరాంధ్రముకన్న రంగకవి సాంబనిఘంటువు కొంత విపులముగాను, మరికొంత ప్రౌఢముగాను, మిగుల [illegible]గాను చూపట్టుచున్నది. ఇందు ప్రయోగసిద్ధములుగాక వ్యవహారైకశరణ్యములగు పెక్కుశబ్దములు కన్పించుచున్నవి. కస్తూరి రంగకవి తా 'నుమామహేశ్వర కరుణాకటాక్షలబ్ధ సాహితీవిభవుడ' నని చెప్పుకొనియున్నాడు. ఇతడు వేంకట కృష్ణార్యుని పుత్రుడు; శ్రీవత్సగోత్రుడు; ఆర్వేలకమ్మనియోగి.

అమరసింహుడు

(క్రీ. శ. ౧౭౭౫ – ౯౫)

ఇతనికాలమున మాతృభూతుడను తెలుగు కవి పారిజాతాపహరణము నాటకమును [illegible]రచించెను. ఇతడు కాండిల్యగోత్రజుడు. ఈ నాటకమున కవి తన్నుగూర్చి 'మాతృభూతిస్వామి మహితకటాక్ష చాతుర్య పరిలబ్ధ సరస సాహిత్య, సంగీత మధుర వాగ్ధురి గల్గువాడ, శృంగారరసము తెలిసిన మేలువాడ' నని వ్రాసికొనియున్నాడు. గద్యయందు 'సుధాసార సంసిక్త చతుర్విధ కవితా నిర్వాహకుడ'నని చెప్పుకొనినాడు. ఇతడు తననాటకమును ప్రబంధధోరణిని గానయోగ్యముగా నొనర్చెను. మాతృభూతకవియం డిపేరు రంగకవి. ఇతడే గ్రంథములు వ్రాసెనో యెఱుకపడకున్నది. ఇతడు కస్తూరి రంగకవిమాత్రము కాడు. వారి గోత్రమును వీరిగోత్రమును భేదించినవి.

శరభోజీ

(క్రీ. శ. ౧౭౯౮ – ౧౮౩౨)

ఇతనికాలమున కవులపోషణ మెట్లుండెనో తెలియరాదు. కాని తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయమును చక్కబరచి తాళపత్రగ్రంథములకు ననేకప్రతుల వ్రాయించి భద్రపరపించెను. ఇతడు తాళపత్ర గ్రంథములను తిరుగ వ్రాయించి భద్రపరపించుటకుగాను వరాహప్పయ్యదీక్షితులను [illegible]

[illegible]వారిని నియమించెను[18]. ఇతడు [illegible] బ్రాహ్మణుడు. అందువలననే శరభోజి పేరు గల తంజావూరు సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయము పేర్కొనబడుచున్నది.

శివాజీ

(క్రీ. శ. ౧౮ [illegible])

ఈరాజన్యుడు తెలుగున '[illegible] [illegible]ణయ'మను నాటకమును రచించెను. దానిని 'సకలవిద్యా ప్రవీణులైన [illegible] [illegible]శాలలందు నటియింపజేయ [illegible]' యని ప్రస్తావనలో చెప్పుకొని [illegible]న్నాడు. ఇందు [illegible]పురమునుండి [illegible] [illegible] వివాహోదంతము [illegible] బడినది. ఇతని [illegible] [illegible]. ఇతడు శివకామి [illegible] నాటకము [illegible]నిని రచించెను. [illegible] 'శ్రీ [illegible] మహీపాలుని తెలుగు [illegible] వెంకటకృష్ణ[illegible] [illegible] వ్రాసుకొని యుండుటవలన [illegible] కొంతమంది సంస్కృత కవులను [illegible] పోషించినట్లు ద్యోతకమగుచున్నది.

ఈ మహారాష్ట్రనాయకుల [illegible]మున సేనాపతు లనేకులు [illegible] [illegible]లై వర్తించిరి. అట్టివారిలో [illegible] కడు. ఇతడే మహారాష్ట్రనాయకుల [illegible] పతియో ప్రత్యేకముగా తెలియదు. ఇతడు కలిగిరి యను కవిని పోషించి [illegible] చరిత్రమను నేకాదశ మాహాత్మ్యమును [illegible]గున ద్విపదకావ్యముగా రచియింపజేసెను. ఈ కలిగిరి తెనుగు [illegible] [illegible] శ్రీగిరికవి వంశజుడు.

మహారాష్ట్రనాయకుల కాలమున [illegible] ఆంధ్రవాఙ్మయము సింహావలోకనము [illegible] నచో వీరికాలమున 'నాటక [illegible]' మెచ్చుగా నభివృద్ధిజెందినటుల కన్పించును. ఈ నాటకములు సంస్కృత [illegible] నం [illegible] నాటకములతో [illegible] సర్వస్వతంత్రములైనవి. '[illegible] [illegible]కలో శ్రీయుత చింతా [illegible]గారు [illegible] గానము లనుకర్షి కగ్రింద ఆంధ్రనాటకముల యభివృద్ధినిగూర్చి విపులముగా [illegible]న్నారు. ఆంగ్లనాటకములు గ్రీకునాటక [illegible] [illegible]ము లేకుండా [illegible]

16. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక, Vol. III, P, 20.

17. చూడుడు: ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక. సం, VIII. "ఆనందరంగపిళ్లై".

18. J. A. H. R. S, Vol. II, pts, 3 & 4, p. 173.

గాల (Operas)నుండి పుట్టినట్లుగా నాంధ్ర నాటకములు తోలుబొమ్మలాటనుండిపుట్టినవి.

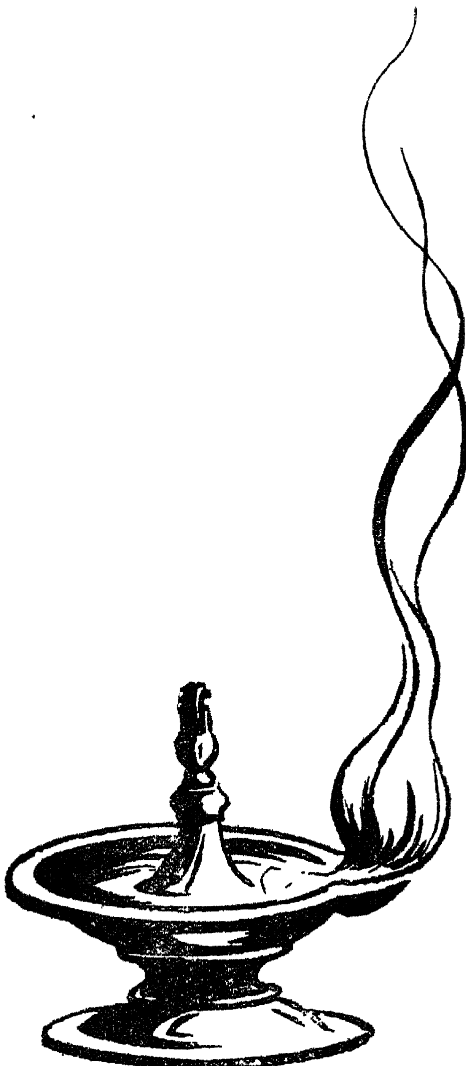
మహారాష్ట్రు లన్యదేశీయులైనను ఆంధ్ర భాషను గౌరవించి పోషించిరన్నచో తెలుగుభాష తేనెతేటలవంటి పదములదేగాక దానికిగల శ్రావ్యతయను శబ్దమాధుర్యము (Euphony) ఏ యితర దాక్షిణాత్యభాషలకు లేకపోవుటయే ముఖ్యకారణము. కావుననే కర్ణాటాధిపతియగు కృష్ణరాయలు 'దేశభాషలందు తెలుగు లెస్స' యని పొగడియున్నాడు.

జననీ సమస్తభాషలకు
సంస్కృతభాష ధరాతలంబునన్
ఘనలలితార్థగౌరవము
భాసిలెనుం గభీరమ్యా మంతకున్
గనుగొనఁ జాతిబిడముల
కంటెను గోమలపత్రపుష్ప శో
భనమృదుపల్లవాభినవ
బాలరసాలము సొంపు నింపదే.

(శ్రీ పర్వత పురాణకర్త)

ఆంధ్రావనీ!

బొడ్డు బాపిరాజు

తల్లీ ! ఆంధ్రపురంధ్రి! యిప్పటికి మూతల్ వడ్డ నేత్రమ్ము లు
త్ఫుల్లాంభోజము లయ్యె; నీ వనగ నేమో యెంచుకోలేని యీ
యుల్ల మ్మింతకు తల్లడిల్లినది; నీ యూహాతిపాతాకృతుల్
తెల్లంబైనవి నేటి కీజడుని బుద్ధిన్, ప్రేమవారాన్నిధీ!

తెనుగుందేశము పుట్టినిల్లు, గురులున్ దిద్దించినా రోనమాల్
తెనుగుంబాసను, ఈశరీర మిది తల్లీ! పుష్టిఁజేకొన్న నీ
తెనుగుంబంటల, చుట్టుప్రక్కములు నీ తెన్గుల్, నమస్తంబు నీ
తెనుగేయంచు నెఱింగితిన్ గతపరాధీనప్రసన్నస్థితిన్!

నిలువన్ నీడయు కూడుగూడ కరవౌ నిర్భాగ్య దేశీయమూ
ర్తులకంఠమ్మున నీదువేదన, వెతల్ దోగాడు నామూపులన్
చెలువుం బాసిన నీముఖమ్ము గనుపించెన్! సత్య, మిన్నాళ్లకుం
దెలిసెన్ నీ కలరూప మెల్లయు! నమస్తే అస్మదాంధ్రావనీ!

ఆంధ్రసూత్రకారులు
బోధాయన, ఆపస్తంబులు

గొబ్బూరి వేంకటానంద రాఘవరావు

ఆంధ్రులు బహు ప్రాచీనులు. భారతదేశపు నాగరికతలో నేమి, భరత ఖండపు సర్వాంకష కృషిలో నేమి ఆంధ్రులు నిర్వహించినది విశేషాంశము కాని స్వల్పమాత్రము కాదు. మొదట కిరాతజాతులలో పరిగణింపబడినను, వేదవాఙ్మయమున ఆంధ్రునకు కల స్థానము గొప్పది. ఆకాలపు ఆంధ్రులు తత్త్వ వివేచనమునందును, విజ్ఞానమునందును, కళలయందును, బాహుబలమునందును, శౌర్యధైర్యములయందును ఆర్థిక వాణిజ్యవ్యవస్థలయందును ఒకరికి తీసిపోని దిట్టలని చరిత్ర వేనోళ్ల ఘోషించుచున్నది.

ప్రాచీనాంధ్రనాగరకతాస్వరూపము చక్కగా తెలిసికొనుటకు మనము ప్రాచీనాంధ్రఋషిసత్తములైన బోధాయన, ఆపస్తంబులు చేసిన మహాత్కార్యములు కొన్నింటిని స్మరింపవలెను. బోధాయనుడు ఆంధ్రఋషులలో చాల ప్రాచీనుడు. ఆపస్తంబుడు ఆంధ్ర నాగరకతా ప్రపంచమున నఖండ తేజముతో నిరుపమానముగా వెలుగుచున్న దివ్యజ్యోతి. అయిన నేమి? దివాంధములవలె నేటి తెనుగువారావంక చూడనైన చూడనేరకున్నారు. ఆనాటి ఆంధ్రుల నాగరకతయు, సర్వాంకషకృషియు వారు రచించిన కల్పసూత్రములలో మూర్తీభవించియున్న దనుట సత్యము. ఆ మహానీయులను గూర్చియు, నాగమూర్తులైన గ్రంథములను గూర్చియు తెలిసికొని మేలొందుటలో ఆంధ్రదేశీయులకు గల శ్రద్ధలో సహస్రాంశమైనను తెలుగువారికి లేదుకదా! అని పరనిందాఖము కల్గుచున్నది. బోధాయనసూత్రములను విదేశీయులైన

హుల్ట్ష్ దొరగారు ౧౮౮౪-వ సంవత్సరములో జర్మని దేశపు లీప్జిగ్ పురమున ప్రకటించిరి. ఇంగ్లాండులో మాక్సుముల్లర్ దొరవారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన 'సేక్రెడ్ బుక్స్ ఆఫ్ ది ఈస్టు' (Sacred Books of the East) అను ప్రాగ్దేశ పవిత్రగ్రంథమాలికలో ౨-వ సంపుటముగా జార్జి బ్యూహ్లర్ దొరగారు ఆపస్తంబధర్మసూత్రములు ఇంగ్లీషులోనికి అనువదించి ప్రకటించినారు. ఆ గ్రంథమాలికలోనే ౧౪-వ సంపుటములో బోధాయనసూత్రములు ఇంగ్లీషున ప్రకటింపబడినవి. ఇటీవల ౧౯౧౯-వ సంవత్సరములో లక్ష్మణపురి (Lucknow) యందు నవకిశోర ముద్రణాలయమున చతుర్వేది ద్వారకాప్రసాదశర్మగారి సంపాదకత్వమున హిందీభాషలో ప్రకటింపబడుచున్న భారతీయ ... ధిలో ఆపస్తంబుని గూర్చి మంచి వ్యాసము ప్రకటింపబడినది. మన తెనుగుదేశములో మన జాతీయోద్ధారకులలో నగ్రగణ్యులైన ఆపస్తంబుని పేరు నేయిమంగిలో కాదు... పదవేలమందిలో నొకని కైన తెలియునో లేదో అని సంశయము కలుగుచున్నది.

తనకు అమూల్యమైన సేవ చేసి ధన్యులైన మహానీయులను ఏ దేశముమఱచిపోవునో, ఏజాతి తన నుద్ధరించిన మహాపురుషులను స్మరింపదో ఆ దేశమునకును, జాతికిని మోక్షములేదను గొప్ప సత్యమునకు నేటి ఆంధ్రులే ప్రబలనిదర్శనము.

ఇకనైన మన ఆంధ్రమహానీయులను కొందరిని స్మరించి వారొనరించిన ఘనకార్యములను తెలిసికొందము.

౧. బోధాయనుడు

ఇతనికి బౌధాయనుడని పేరు కలదు. బోధాయనుడని వాడుక కలదు. ఆంధ్రఋషులలో నితడు

మిక్కిలి ప్రాచీనుడు. కల్పసూత్రకారులలో నితడు ప్రథముడు. ఆదికాలములలో నాలుగు వేదములు, బ్రాహ్మణములు పూర్తిగా చదువుకొనుటకు నలుబదియెనిమిది సంవత్సరముల కాలము పట్టెడిది. గర్భాష్టమమున నుపనయనమై ౪౮ సంవత్సరములు అధ్యయనముచేయునరికి ఏబదియైదు సంవత్సరములు నిండెడివి. ఈనాడు మనవారు ఉద్యోగమునుండి విరమించు నీ వయస్సు వఱకును ఒక్కొక్కడు విద్యార్థిగానే ఉండిపోవుట ఆ కాలపువారికి కష్టమైనది. కనుక వేదసారము, ధర్మసారము, కర్మకాండసారము సులభముగా తెలిసికొని అనుష్ఠించుటకు సులభరచనలు —— Made easy గ్రంథములు - అవసరమైనవి. అప్పుడే కల్పసూత్రములు రచింపబడినవి. "మాత్ర లాభా —— పుత్ర లాభా" అని ఒక్క అక్షరము, ఒక్క స్వరము (one syllable) తగ్గినచో పుత్రలాభమైనంత సంతోషము పొందుచు సూత్రకారు లతి సంగ్రహశీలములు(Very brief)గా నీసూత్రములను రచించిరి. కొంచెము అక్షరములుగల రచనములో విశేషార్థము ఇమిడియుండునట్లు మిక్కిలి నేర్పుతో ఈ సూత్రములు రచింపబడినవి. ఈ సూత్రరచన మనవా రొనరించిన ఘనకార్యములలో నొకటి యని భావింపవచ్చును. "సంగ్రహశీలతయే చమత్కార రచనమునకు ఆత్మ" (Brevity is the soul of wit) అను సత్యమును ఇటీవలకదా ఇంగ్లీషువారు తెలిసికొనిరి ?

బోధాయనుడు తూర్పుసముద్ర తీరమున నాంధ్రదేశములో నెక్కడనో నివసించుచుండెను. అతడుండినస్థల మిది యని నిర్ణయించుట సాధ్యము కాలేదు. అతనికాలము నాటికి సంఘములోనున్న గృహస్థులేదోయొకవిధమున పుత్రులను బడయనిపక్షమున ఊర్ధ్వలోకగతులును, పిండోదకక్రియలును ఉండవని భయపడుచుండిరి. అప్పటికి దేశము విరివి యెక్కువ; జనసంఖ్య తక్కువ. తమ వంశము నిలిపి, తమ యనంతరము ఆస్తుల ననుభవించు పిల్లలకొఱకు ఆనాటిగృహస్థులతియాతురపడుచుండిరి. స్వభార్యయందు ఔరస పుత్రభాగ్యము పడయలేని గృహస్థులు దేవరన్యాయమున క్షేత్రజులను పుట్టించుకొనుచుండిరి. ఒకస్త్రీ ఒకరింటి కోడలైనపుడును, ఆమె భర్తవలన సంతానము బడయజాలనపుడును ఆయింట నితరపురుషులచే ఆమె గర్భలాభమును పొందవచ్చునను దేవరన్యాయమునుబట్టియే వ్యాసుడు ధృతరాష్ట్ర పాండురాజులను పుట్టించెను. ఔరసపుత్రులు లేనపుడు పాండవులవంటి క్షేత్రజులను, కర్ణుని వంటి కన్యకాపుత్రులను (కానీనులను) - ఈ మొదలగు దశవిధపుత్రులను బోధాయనుడంగీకరించెను. ఆనాటి సంఘమునకు ఆ ధర్మము వర్తించెను.

కాని క్రమముగా నట్టి దేవరన్యాయమువలన నసహ్యకరమగు పరిస్థితు లేర్పడుచుండెను. "ఒకమారైన నొకటియు, మరొక్కమారైన మరొకటియునా ?" అని స్త్రీపురుషులింటింటను కామతంత్రులై యథేచ్ఛగా వర్తింపజొచ్చిరి. పెక్కుగృహములు ప్రత్యక్షనరకములా యనిపించునంతటి దుస్థితి యేర్పడి సంఘమంతయు రోతపుట్టించెను.

౨. ఆపస్తంబుడు

ఆకాలమున నాంధ్రదేశమున నాపస్తంబు డుద్భవించెను. ఆ మహనీయుడు గొప్ప సంస్కర్త. ధర్మశాస్త్ర రచయిత. మహామేధావి. ప్రాచీనకాలపు రేఖాగణితశాస్త్రజ్ఞులలో (Geometricians) ప్రథమస్థాన మందినాడు. అతి పవిత్రమూర్తి. దోషభూయిష్ఠమైన సంఘమును అగ్నిహోత్రునివలె సంస్కరించి పాపముల నూది దహించివైచినాడు. వింధ్యపర్వతశ్రేణికి దక్షిణముననున్న దక్షిణాపథమున గల ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్ణాట, ద్రవిడ దేశములలో ద్విజకోటులలో నూటికి తొంబదిమంది ఆపస్తంబ సూత్రులే! అనగా తాము చేయు సమస్తకర్మలను, తా మొనరించు జీవితధర్మములను ఆపస్తంబుడు రచించిన సూత్రముల ననుసరించి నడుపుకొనువా రని అర్థము. యజ్ఞయాగములు చేయునపుడు వారు చెప్పుకొను సూత్రములు ఆపస్తంబరచితములైన శ్రౌతసూత్రములు. నామకరణ, చౌల, ఉపనయన, వివాహ, గర్భాధానాది శుభకార్యములలో పురోహితు లేకరువుపెట్టునవి ఆపస్తంబకృత గృహ్యసూత్రములే.

ధర్మసూత్రములు

ఆపస్తంబకృతము లైన ధర్మసూత్రములననుసరించి మనుస్మృతి,

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి రచింపబడినవి[1]. అందు యాజ్ఞవల్క్యస్మృతికి విజ్ఞానేశ్వరయోగి రచించిన మితాక్షరవ్యాఖ్యయే వారసత్వాది తగువులలో నేటికిని మన న్యాయస్థానముల (Law Courts) లో హిందూధర్మశాస్త్రము (Hindu law) మననోక్తముచు చెల్లుబడికలిగియున్నది. ఆపస్తంబుడు బ్రహ్మచర్యధర్మములను చక్కగా శాసించి చిన్ననాటనే బాలుర అహంకారము నిర్మూలించుకొని, ఇంద్రియనిగ్రహము పొందుటకు క్రమశిక్ష సూచించినాడు (చూ: ధర్మసూత్రము, I. ౧-౨-౧౯):

"అథ బ్రహ్మచర్యవిధి రాచార్యాధీనస్స్యా దన్యత్ర పతనీయేభ్యో, హితకారీ, గురో రప్రతిలోమయన్ వాచా ... నానుదేశ్యం భుంజీత తథా క్షారలవణ మధుమాంసాన్యాది వాస్యా ... ధనేవీ మైథునం న చరే దుత్సన్న శ్లాఘేంఽగాని న ప్రక్షాళయీనాప్సు శ్లాఘమాన స్నాయా ద్యది స్నాయాద్దండవత్ప్లవేజ్జటిల శిఖాజటో వా వాపయే..."

శిష్యుడు గురువునెడల విధేయుడై మెలగవలెను. కులభ్రష్ట హేతువులైన పాపకార్యములు గురువు చేయుమన్నను చేయనక్కరలేదు. గురువుగారికి హితకరమైన పనులు చేయవలెను. గురువాక్యములు ఆక్షేపింపరాదు. గురునిదిగువ కూర్చొనవలెను. యజ్ఞపితృకార్యములలో భోజనమునకు పోకూడదు. ఉప్పు, కారము, తేనె, సారాయి, మాంసము మొదలగువానిని వర్జించవలెను. పగలు నిద్రింపకూడదు. గంధాదులు శరీరమునకు పూసుకోకూడదు. స్త్రీసంభోగము చేయరాదు. తన శరీర మలంకరించుకోకూడదు. వేడినీళ్లతో స్నానము చేయరాదు. శరీరము మలినమైనపుడు గురువుగారికి కనబడకుండ మృత్తికాజలములచే శుద్ధిచేసికోవలెను. నీళ్లలో ఆటలాడకగనే స్నానము చేయవలెను. ఈదునపుడు కట్టెవలె తేలి ఈదవలెను. తల ముడివేసికోవలెను.

మఱియు నిట్లు చెప్పబడినది:

అనృత్తదర్శీ సభా స్సమాజాం శ్చాగంతాఽజనపాదశీలో రహశ్శీలో గురో రుదాచారే ష్వకర్తా స్వైరికర్మాణి స్త్రీభి ర్యావదర్థసంభాషీ. మృదుశ్శాంతో దాంతో హ్రీమాన్ దృఢధృతి రగ్లాను రక్రోధ నోఽనసూయు స్సర్వం లాభమాహరన్ గురవే సాయంప్రాతరమత్రేణ భిక్షా చర్యం చరేత్ ... (I. ౧-3-౧౧-౨౫).

బ్రహ్మచారి నృత్యము చూడరాదు. జూదముజరుగు సభలకు సమాజములకు పోకూడదు. వేడుకలకును, పండుగలకును పోగుపడు జనసమూహములలోనికి పోరాదు. పోల్లుప్రసంగములు చేయరాదు. గురుసమక్షమందు స్వేచ్ఛానుసారకరములైన కార్యములు చేయకూడదు. ఎంతవఱకు అవసరమో అంతవఱకేకాని స్త్రీలతో అనవసరసంభాషణ చేయరాదు. బ్రహ్మచారి క్షమాశీలుడై ఇంద్రియనిగ్రహము కలిగి స్వధర్మ నిర్వహణమునందు విసువులేక పట్టుదలతో పనిచేయుచు ముగ్ధుడై యుండవలెను. క్రోధము వర్జించి అసూయ పరిహరించి ఆర్జవముకలవాడై కార్యాకార్యవిజ్ఞుడై యుండవలెను. ఉదయమును సాయంత్రమును భిక్షార్థము పోయి తాను తెచ్చినదంతయు గురున కర్పణ చేయవలెను.

బ్రహ్మచర్యధర్మములను శాసించి నాటిసంఘమును పీడించుచున్న దురాచారములను సంహారకర్త యగు నాపస్తంబుడు ఈ దిగువ వాక్యరత్నములలో బలముగా ఖండించి సంఘమును, గార్హస్థ్య జీవనమును పవిత్రసంస్థముగా చేసి ఆంధ్రజాతి భ్రష్టముకాకుండ సంరక్షించినాడు. చూడుడు: (ఆ. ధర్మసూత్రములు—II. ౧౧-౧౭-3).

"కులాయహి స్త్రీ ప్రదీయతే ఇత్యుపదశంతి

౪. తదింద్రియదౌర్బల్యా ద్విప్రతిపన్నం

౫. అవశిష్టం హి పరత్వం ప్రాగ్

౬. తద్వ్యతిక్రమే ఖలు పునరుభయో ర్నరకః

1. See Max Muller's letter to W. H. Morley who published it in his Digest of Indian Cases 1850: "What I consider to be the sources of మానవధర్మశాస్త్రము — are the Sutras. I have taken ఆపస్తంబసూత్రే —I find these Sutras contain generally almost all the same words which have been brought into vogue by the compiler of metrical మనుస్మృతి, యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి-" etc.

౭. నియమారంభతో హి వర్షీయూనభ్యుదయపవ మారంభణా దప త్వాత్ ."

"కన్యకువివాహ... వగునకేకాక, ఆమె వరుని కుటుంబమువారికందఱకును ఇయ్యబడినది. కనుక భర్తవలన సంతానప్రాప్తిలేని భార్య అతనిసోదరులవలన నియోగపద్ధతిచే పిల్లలను కనవచ్చు" నందురు. "ఆ నియోగము సంతానప్రాప్తితో నాగరక స్త్రీపురుషుల ఇంద్రియదౌర్బల్యముచే ప్రమాదకర మగుచున్నది. కన్య భర్తకొఱకే ఇయ్యబడినది. దేవరులైనను, ఇతరులైనను ఒకనిభార్యకు పరపురుషులే అగుదురు. పరపురుషదూషితమైన భార్యచే ఆదంపతుల కిరువురకును మహాపాపము కలుగుచున్నది. కులపాలికల నన్యపురుష రేతోదూషితలం జేసి బడసిన సంతానము వలన కలుగు పుణ్యముకంటె సంతానమును బడయక సధర్మిణియై పాతివ్రత్యమును పాలించిన భార్యకును ఆమె భర్తకును అధికపుణ్యము లభించును. గృహమును సంఘమును నరకములు కాక పవిత్రములై నిలుచును" అని యీవిధముగా చక్కగా శాసించి పవిత్రగార్హస్థ్యజీవనమును, ఆంధ్రసంఘజీవనమును శుచిమంతములుగాను, పుణ్యవంతములుగాను చేయుటకు ఆ మహామహుడు ఎంత ధైర్య మవలంబించి పట్టుదలతో పనిచేసెనో మన మూహింపజాలము.

బలవంతులును, ధనవంతులును నగు ఇంగ్లీషు మద్యవిక్రేతలకు జడిసి ఇంగ్లండుప్రభుత్వమువారు మద్యపానముచే సంఘమునకు ప్రాప్తించుచున్న ఘోరవిపత్తును నిర్మూలించు శాసనమును నిర్మింపనశక్తు లగుచున్నారు. ఇది నేటికథ.

నాడు దక్షిణాపథరాజ్యములలో విషయలంపటులైన స్త్రీపురుషులలో నీ ప్రచండశాసనమును అమలులోనికి తెచ్చుటలో ఆ ధర్మకర్త ఎట్టి యిక్కట్టులకు లోనయ్యెనో తెలియదు. కాని ఆ పవిత్రోజ్జ్వలమూర్తి యీ మహత్తరసంస్కారమును జయప్రదముగా సాధించిన మాట నిజము.

వశిష్ఠపుత్రుడైన శక్తిమహాముని శిష్యులలో నొకడు కాలదమనుడను వైశ్యుడట! అతడే ఉత్తరజన్మమున నాపస్తంబుడై పుట్టెనట! ఆపస్తంబునిభార్య అక్షసూత్ర; కుమారుడు కర్కి. ఈ వివరములు వామనపురాణమువలనను, పురాణసారసంగ్రహము వలనను తెలియుచున్నవి.

ఆపస్తంబు డనునది పౌరుషనామము. అత డొకసారి విశ్రామమవ్వమైనచోట నేదో పని చేయుచుండగా నపవిత్రు లెవరో దోషదృక్కులతో నతనిని చూచుచుండిరట. అది కని పెట్టి అతడు తనచుట్టును నీళ్లు జల్లెనట. వెంటనే అప్పుడుగుబ్బలును, నిలిచినచోటను రెల్లుగడ్డియు లేచిపోయెనట! అందుచే నితడు వారిదృష్టికి కనపడలేదట! జలప్రోక్షణచే రెల్లు పుట్టించుకొని దోషదృష్టుల పరిహరించుటచేత నితనికి ఆపస్తంబు డని పౌరుషనామము కలిగెనని పలువురు చెప్పుదురు. జలమును స్తంభింపజేయుటచే నితడు ఆపస్తంభు డయ్యెనని యొకరు వ్రాసిరి. కాని

తాడిపర్తి శ్రీ రామలింగేశ్వరాలయ ముఖద్వారము

అశేష గ్రంథజాలములో అతనిపేరు ఆపస్తంబు డనియే యుండుటచే నది యే సరియైన రూపమని పండితులు తలచుచున్నారు.

ఎన్నో సామ్రాజ్యములు తల యెత్తినవి, పడిపోయినవి. రాజ్యము లెన్నో పుట్టినవి; గిట్టినవి. కాని ఆపస్తంబునిచే సంస్కరింపబడి శాసింపబడిన మన సంఘజీవనము, పవిత్రవంతముగ చేయబడిన మన గార్హస్థ్య జీవనముమాత్రము పరిశుద్ధమై నేటికిని చక్కగా నిలిచియున్నది. మహానాగరకుల మని విఱ్ఱవీగు నమెరికా యూరపు ఖండముల దేశములలోను సంఘములలోను గల వారి నాదర్శములుగా నెంచుకొని బానిసలై అనుకరించు మన దేశస్థుల లోను స్వచ్ఛమైన సంఘజీవనమును, గార్హస్థ్యజీవనమును గలవని ఎన్న దగిన వెన్ని యుండును ? ఇటీవల అనాగరకతాప్రసాదమును కొని వచ్చుచున్న గాలి ఇటు బలముగా విసురుచున్నది. ఆదెబ్బ తగులకుండ దేశమును, సంఘమును సంరక్షించుకొను భారము మనపై నున్నది.

రేఖాగణితవిషయము, శుల్బ సూత్రములు

శుల్బ మనగా త్రాడు ; కొల త్రాడు (Measuring tape). రేఖా నిర్మాణము, చతురస్ర నిర్మాణము, మండల నిర్మాణము మొదలు రాజసూయాశ్వమేధాదు లైన మహా యాగములు జరుపుటకు వలయు వేదీ విహారములను చితులను నిర్మించుటకు మార్గములను సరిగా బోధించు శాస్త్ర మవసర మయ్యెను. ఆ శాస్త్రమే శుల్బసూత్రములలో వివరింపబడినది. శుల్బసూత్రములు కల్ప సూత్రములలో కడపటి భాగము. శుల్బసూత్రకారులలో ప్రథముడు బోధాయనుడు ; ప్రథమగణ్యు డాపస్తంబుడు. నేటి ఇంగ్లీషు రేఖాగణితము నందు (Geometry) వివరింపబడిన రేఖాధర్మములు, క్షేత్రధర్మములును వేదయుగమునాడే రచింపబడిన శుల్బసూత్రములలో సవిస్తారముగా కలవు. చతురస్ర నిర్మాణము (Construction of squares), మండల నిర్మాణము (Construction of circles), చతురస్రమునకు సమమైన మండలము (Circle equal in area to a square), మండలమునకు సమమైన చతురస్రము (Square equal in area to a circle) నిర్మించవలసిన విధానములు మొదలగునవి శుల్బ సూత్రములలో చమత్కారముగా వర్ణింపబడినవి. ఈ సూత్రరచనము నందు ఆపస్తంబుడు చూపిన కౌశలము అద్భుతావహము. ౧౮౭౫-వ సంవత్సరములో డాక్టరు థీబూగారు కలకత్తాలో ప్రకటింపబడు బెంగాలు ఏషియాటిక్ సొసైటీ పత్రిక (Journal of the Asiatic Society of Bengal) లోను, కాశీపట్టణమున ప్రకటింపబడు పండిత(Pandit)పత్రిక లోను ఈశుల్బసూత్రములను గూర్చి చక్కని వ్యాసములు వ్రాసినారు.

ఈ సూత్రములు ఎవరును తెనుగున ప్రకటించలేదు[1]. ఆపస్తంబ శుల్బసూత్రముల వ్రాతప్రతులు శ్రీపరవస్తువారి గ్రంథాలయమునుండి నేను ఎత్తి వ్రాసుకొనియున్నాను.

భాగవతమునందు "ఘనసింహంబులకీర్తి నీచమృగముల్ గైకొన్న చందంబునన్" అని చెప్పినట్లు ఆంధ్రశుల్బసూత్రకారులకీర్తి పైవారు హరించుకొనిపోవుటయు, ఔనౌనని మనముకూడ తల లూపుటయు మాత్రము సత్యప్రియులకు దుఃఖదాయకము కాక పోదు. ఒక్క అంశముమాత్రము వ్రాయకుండుట మన ఆంధ్రుల సర్వాంకషకృషి వివరణసందర్భమున ద్రోహ మగునని అదిమాత్రము వ్రాయుచున్నాను.

సమ చతురస్రము (Square), దీర్ఘచతురస్రము (Rectangle) అను బడు వాని క్షేత్రధర్మములను నిర్ణయింపబడిన వాని అక్ష్ణయారజ్జు ధర్మములను (the properties of the diagonal)కూడ ఆపస్తంబుడు చక్కగా నిరూపించియున్నాడు.

సమ చతురస్రము(Square).— దీని నాలుగుప్రక్కలును సమానమైన నిడివి కలిగియుండును; నాలుగుకోణములు సమములు — సరికోణములు (right angles). చతురస్రపు కోణములలో ఒకమూల నుండి ఎదుటి మూలకు గీయబడిన సూటి రేఖ(Diagonal)కు "అక్ష్ణయారజ్జు" వని పేరిడిరి. దీనినే తరువాతి గణకులు "కర్ణము" అనిరి (దీని కింగ్లీషు పేరు Hypotenuse).

సూత్రము :

"సమచతురస్రస్యాక్ష్ణయారజ్జు ర్ద్విస్తావతీం భూమిం కరోతి"

1. అందుకగు వ్యయము భరించి పుణ్యాత్ము లెవరైన తెనుగున ప్రకటింపదలచినపక్షమున నందుకు సంబంధించిన గ్రంథజాలము నేను ఇయ్యగలను. ఆ వివరముల నిచట వ్రాయుటకు అవకాశము లేదు ; వ్రాయను.

ఒక సమచతురస్రముయొక్క అక్షణరేఖపై నిర్మింపబడిన చతురస్రము మొదటి చతురస్రముయొక్క భూమికంటె రెండింతల భూమికల దగును. భూమి అనగా క్షేత్రము. ఇంగ్లీషులో ఏరియా (Area) అనునదియే భూమి. ఈ సూత్రము ఇంగ్లీషులో ఇట్లు చెప్పనగును:—

The square on the diagonal of a square has an area double that of the original square.

సూత్రము:

దీర్ఘ స్యాక్షణయా రజ్జుః పార్శ్వమానీ, తిర్యఙ్మానీ చ యత్పృథగ్భూతే కురుత స్తదుభయం కరోతి.

దీర్ఘచతురస్రముయొక్క అక్షణయారజ్జువుపై నిర్మింపబడిన చతురస్రము దానికి ప్రక్కను క్రిందనుగల రేఖలపై నిర్మింపబడిన చతురస్రములు రెండింటి మొత్తమంత భూమికల దగును.

దీర్ఘచతురస్రమధ్యను గీసిన అక్షణయారజ్జువవలన రెండు సమాన త్రిభుజములు ఏర్పడును. అవి రెండును సరికోణములు గలవే అగును. కాబట్టి సరికోణముగల త్రిభుజకర్ణముపై నిర్మింపబడిన చతురస్రము పక్కన రెండుప్రక్కలపై నిర్మింపబడిన చతురస్రములభూమి మొత్తమునకు సరిపోవును.

The square on the hypotenuse of a right angled triangle is equal to the sum of the squares on the other two sides.

ఈ సూత్రము త్రికోణగణితమునకు పునాది (basis of the Trigonometrical Science).

ఇట్టి త్రిభుజములు శుల్బసూత్రములో పెక్కు లున్నవి.

సూత్రము:

త్రిక చతుష్కయోః;

ద్వాదశిక పంచికయోః; పంచదశికాష్టికయోః; సప్తిక చతుర్వింశికయోః; ద్వాదశిక పంచత్రింశికయోః; పంచదశిక షట్త్రింశికయోః ఇత్యేతా సూపలబ్ధిః"

$$(౩ \times ౩) + (౪ \times ౪) = (౫ \times ౫) = ౨౫$$

$$౩^{౨} + ౪^{౨} = ౫^{౨} = ౨౫$$

$$౫^{౨} + ౧౨^{౨} = ౧౩^{౨} = ౧౬౯$$

$$౭^{౨} + ౨౪^{౨} = ౨౫^{౨} = ౬౨౫$$

$$౮^{౨} + ౧౫^{౨} = ౧౭^{౨} = ౨౮౯$$

$$౧౨^{౨} + ౩౫^{౨} = ౩౭^{౨} = ౧౩౬౯$$

$$౧౫^{౨} + ౩౬^{౨} = ౩౯^{౨} = ౧౫౨౧$$

ఇది పైతాగరస్ సూత్రము (Pythogorus theorem) అని యూరపుఖండము వారు చెప్పుచున్నారు. పైతాగరస్ అనునతడు క్రీస్తుపూర్వము ఆరువందలసంవత్సరముల క్రిందట నుండెనని చెప్పుదురు. గ్రీకులకు ఈ సూత్రము మప్పినది, రేఖాగణితము బోధించినది పైతాగరసే కావచ్చును. కాని ఈ పైతాగరస్ ఎక్కడివాడు? గ్రీకు లెవరు? ఈ పైతాగరసునకు ఈ సూత్రములు ఎక్కడనుండి వచ్చెను? పైతాగరస్ తనశిష్యులకు కఠినమైన బ్రహ్మచర్యవిధులను, ఐదుసంవత్సరములు మౌనమును, రేఖాగణితపద్ధతులను, జన్మాంతర ప్రాప్తిని (Transmigration of souls) బోధించెను. అవి యన్నియు నాతడెక్కడ తెలిసికొనెను? అని యోజింపవలసియున్నది. ఆపస్తంబునికాలముకూడ మనము స్పష్టముగా తెలిసికోవలెను.

ఆపస్తంబుడు బుద్ధునికిపూర్వుడు. బుద్ధుడు క్రీ. పూ. అయిదవశతాబ్దివాడని నేడు బడులలో చెప్పునది సత్యముకాదు. బుద్ధుడు కలియుగము ఆరంభమైనపిమ్మట వేయిసంవత్సరములనాటివాడని మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయమునందు చెప్పబడినది. విష్ణుపురాణరాజవంశావళిని మధించి లెక్కించి చూడగా ఈ యంశము స్థిరపడుచున్నది. కావున బుద్ధుడిప్పటికి నాలుగువేలసంవత్సరములకు ముందుండినవాడు. ఆపస్తంబుడు నాలుగువేల అయిదువందల సంవత్సరముల క్రిందట నుండెనని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును. అతడు కృష్ణానదీతీరమున నాంధ్రసామ్రాజ్య మున్నతదశలో నుండినపు డుండెడివాడని చరిత్రకారు లూహించుచున్నారు. గౌతమబుద్ధుడు బౌద్ధమతస్థాపన కావించిన పిమ్మట బౌద్ధగురువులును, భిక్షువులును (Budhist Missionaries) నానాదేశములకు వెడలి బౌద్ధధర్మములను బోధించుచు ప్రచారము చేయుచువచ్చిరి.

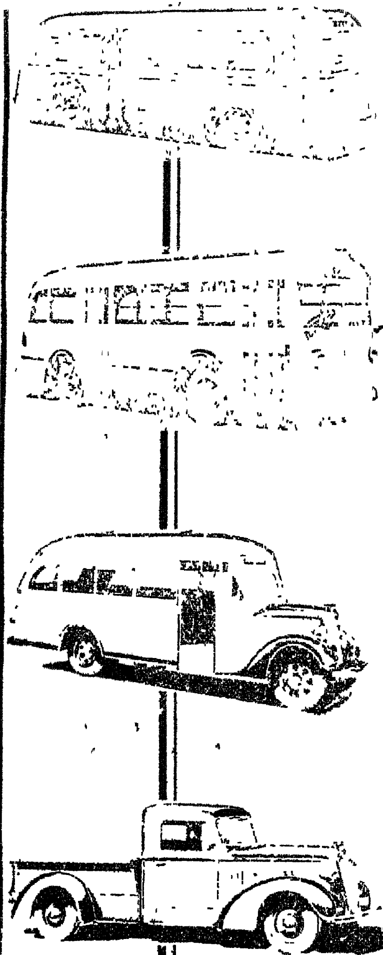
మగధదేశములో రాజవిప్లవాది రాజకీయ హేతువులచేతను, మరి కొన్ని హేతువులచేతను రాజగృహప్రాంత గృహకులును, మాగధీయులలో నొక తెగవారును పరదేశములకు వెడలిరి. మొదట వారందరును నేటి బీహారురాష్ట్రవాసులే. బీహారుదేశమునందు మోదుగచెట్లధికము. కావున నా

దేశమునకు పెలాశదేశమని తొలి పేరు కలదు. పెలాశదేశస్థులు పెలాస్గీ లనబడిరి. వారే గ్రీకుల పూర్వులు. రాజగృహవాసులే గృహకులు—పిమ్మట గ్రీకులైరి. మాగధీయులతెగ మకిడోనియనులు (Macedonians) అయిరి. అలెగ్జాండరు మగధదేశమును జయించవలెననెడి కాంక్షకు మూలకారణము అది తనపూర్వులదేశ మగుటయే. ఈ యంశము లన్నియు 'గ్రీస్ లో హిందూదేశము'(India in Greece) అను గ్రంథమునందు ఎడ్వర్డు పోకోక్ అనునతనిచే వ్రాయబడినవే కాని క్రొత్తవి కావు. మహంజోదారో ప్రాంతములు త్రవ్వుటచే బయల్పడిన చరిత్రవిశేషములు పై యంశములను స్థిరపఱుచుచున్నవి. హిందూదేశమునుండి వలసలకు వ్యాపారములకు వెడలిన జాతులవలననే ఇచ్చటి నాగరకత ఇతరదేశములకు వ్యాపించెనని నిర్దిష్టమైనట్లు ఫాదరు హెరాస్ దొరగారు మొన్న నేకదా మద్రాసు యూనివర్సిటీలో ఉపన్యాసమిచ్చినారు! ఇటనుండి ఆపస్తంబ విరచితములైన బ్రహ్మచర్యధర్మములను, రేఖాగణితసూత్రములను, సాంఖ్యయోగప్రసిద్ధములైన జన్మపరంపరాసూత్రములను గ్రహించుకొని విజ్ఞానవ్యాప్తికై పరదేశములకు పోయిన బౌద్ధగురువు పైతాగరస్ అయ్యెనని పోకోక్ పండితుడు వచించుచున్నాడు. బౌద్ధగురూస్,—బుధగురూస్-పుధగురూస్,-పైతాగొరస్ అయ్యెననియు పోకోక్ పండితుడు వ్యుత్పత్తి తెలుపుచున్నాడు. ఈ "పైతాగరస్" అనబడు బౌద్ధభిక్షువు బ్రహ్మచర్యధర్మములను, రేఖాగణితసూత్రములను, జన్మపరంపరాసూత్రములను ఇక్కడ భరతఖండమున గ్రహించినట్లు పాశ్చాత్యుల పరిశోధనలే స్థాపించినట్లు ఆర్. సి. దత్తుగారు 'హిందూదేశసభ్యతాచరిత్రము'(History of Indian civilisation) అను గ్రంథములో స్పష్టముగా వ్రాసియున్నారు.

రేఖాగణితము పిమ్మట గ్రీసుదేశములో వృద్ధినొందినది. రేఖాగణితము నభ్యసించనివారికి ప్లేటో విద్యాపరిషత్తులో ప్రవేశమే లేదు. "Those that do not know Geometry have no admission here" అని పెద్ద యక్షరములతో వ్రాయించి ప్లేటో తన పరిషత్తు ద్వారముకడ కట్టించెనట. ఈ రేఖాగణితశాస్త్రమూలము లెక్కడివి? ఆంధ్ర శుల్బసూత్రకారులైన బోధాయనాపస్తంబుల గ్రంథములలోనివే కదా? ఈ యంశము తెలియని పాశ్చాత్యులతోపాటు మనముకూడ ఈ రేఖాగణిత మూలసూత్రములను పైతాగరస్ సూత్రములని చెప్పుకొనుట తగునా? ఇంకను తగునా? అని నా ప్రశ్న.

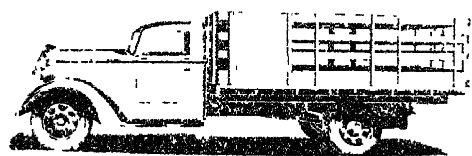

WORLD-WIDE ACCLAIM
REO'S BRILLIANT
NEW TRUCKS AND BUSES

Sole Distributors:—

RANE (Madras) Ltd.,
Mount Road, MADRAS.

మార్షల్ సన్సు అండ్ కో. (ఇండియా) లిమిటెడ్,

ఇంజనీర్సు 9, సెకండ్ లైన్ బీచి, మదరాసు.

సోల్ యేజంట్లు

మార్షల్—స్టీం అండ్ డీజెల్ రోడ్ రోలర్సు.

గ్వినన్స్—అనివార్యమైన సెంట్రిఫ్యూగల్ సూయేజి పంపులు.

లైసల్ కాంక్రీట్ కంపెనీవారి—కాంక్రీట్ మిక్సర్ ట్రాల్లీసు, వైబ్రేటర్సు, ప్లంజి పంపులు వగైరా.

వ్రాల్సు—బ్రిటిషు మేడ్ యెలెక్ట్రిక్ డ్రిల్ వగైరా.

క్రైవ్—డిస్ యిక్ ఫెక్టర్సు.

బాక్స్టర్సు—స్టోన్ బ్రేకర్సు.

బ్రూక్సు—స్టాండర్డు మోటారులు.

బ్లాక్ మన్సు—ఫ్యానులు బ్లోయర్లు.

రోజ్ డౌన్సు—ఆయిల్ యెక్స్ పెల్లరులు రిఫైనింగ్ ప్లాంటులు.

రాబిన్ సన్సు—వుడ్ వర్కింగ్ మిషనులు.

జే అండ్ యి హాల్—ఐస్ చేయుట. రిఫ్రిజిరేటింగ ప్లాంటులు.

రాబర్ట్సు హాల్—మగ్గములు.

యునో కంపెనీ—కాఫీ గ్రయిండర్సు రోస్టర్సు.

జెరోం—లూబ్రికేటింగ్ ఆయిల్సు.

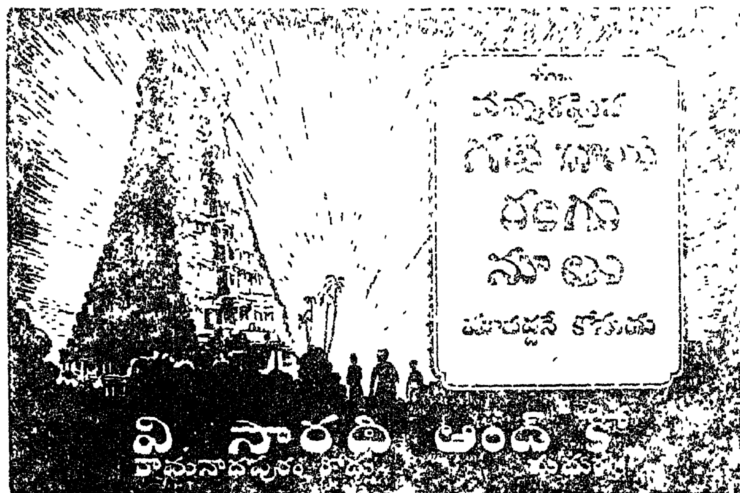
బ్రాడ్ ఫోర్డ్సు—లాండ్రి మెషినరీ.

డేవీ పాక్స్‌మన్—డీసెల్ ఆయిల్ యింజనులు

తామస్ డబ్లివు. వార్డ్సు—క్రొత్త, పాత మెషినులు.

యింగ్లీషు డ్రిల్లింగ్ అండ్ యెక్విప్‌మెంటు కంపెనీ—బావుల బోరింగు ప్లాంటులు.

హిం[illegible] కో-ఆపరేటివు యిన్సూరెన్సు సొసైటి లిమిటెడ.

of the f[illegible] labels "BABY" 'CHITRALEKA"

రాష్ట్రగానము

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి

పాటలీపుత్రమ్ముకోటకొమ్మలమీఁదఁ దెలుఁగుజెండాలు నర్తించునాఁడు
ఢిల్లీశు నెదిరి చెండిన తెల్గువిలుకాండ్రు నవలక్ష లోరుగల్ గవియునాఁడు
రాచూరుకదనమం దేచి "తళ్ తళ"మంచుఁ దెలుఁగుజోదులకత్తి తిరుగునాఁడు
అల చోళపాండ్యసీమలఁ దెల్గుసరకార్ల ఘనుపు సూయాణమై ప్రాఁకునాఁడు

చూచి సంతోషభారంబు మోచి శిరము
నూఁచు భాగ్యమ్మునకు నింత నోఁచలేక
యేల పుట్టితి నిపు డిసీ! యేటి బ్రదుకు?
కటకటా! దాఁటిపోయె బంగారుయుగము.

మంటికుండయు నుల్కమంచం బెఱుంగక చందవోల్పురము పెంపొందునాఁడు
కొల్లకొల్లగ మోటుపల్లి రేవునఁ బిసాళించు కస్తూరిని దించునాఁడు
రతనాల ముత్యాల రాసులు వోసి రాయలరాచవీటిలో నమ్మునాఁడు
మంచుందెరల నీసడించు సెల్లాలు బందరుదుకాణములందు మెఱయునాఁడు

అందచందమ్ములకు దీవులైన తెలుఁగు
సతులు పన్నీటికలయంపి చల్లునాఁడు
నీవిలాసంబు నిండిన తీవి గాంచి
పొంగలేనైతి నక్కటా! [1]పురుటిగడ్డ!

[1] జన్మభూమి.

కలము ఖడ్గము పట్టఁగలనేర్పు వడసిన రెడ్డినాగమ్మ నీబిడ్డయఁటవె?
జగమగంటిమి నాంధ్రజగతిఁ బాలించిన గరిత రుద్రమ్మ నీకన్నెయఁటవె?
గండికోటను మల్కదండుపై దూఁకిన గోవిందమాంబ నీకూఁతురటవె?
మానంబుకై నిజప్రాణంబు బలియిచ్చు మల్లాంబ నీదుకొమార్తయఁటవె?

వీఁగివచ్చిన హృదయేశు వెక్కిరించి
పోరి కంపినతరుణి నీపుత్రియఁటవె?
ఎంత తేజస్వినివి తల్లి! యెఱుక లేక
నీమహత్త్వంబు తెలియంగ లేముగాని.

చెలువమ్ము నెగఁజిమ్ము జిలుఁగుతెల్గులతోడఁ బెన్నగట్టునఁ గృతుల్ పెరుఁగునాఁడు
మందారమకరందమాధుర్యధుర్యమై యోరుగంటఁ గవిత్వ మూరునాఁడు

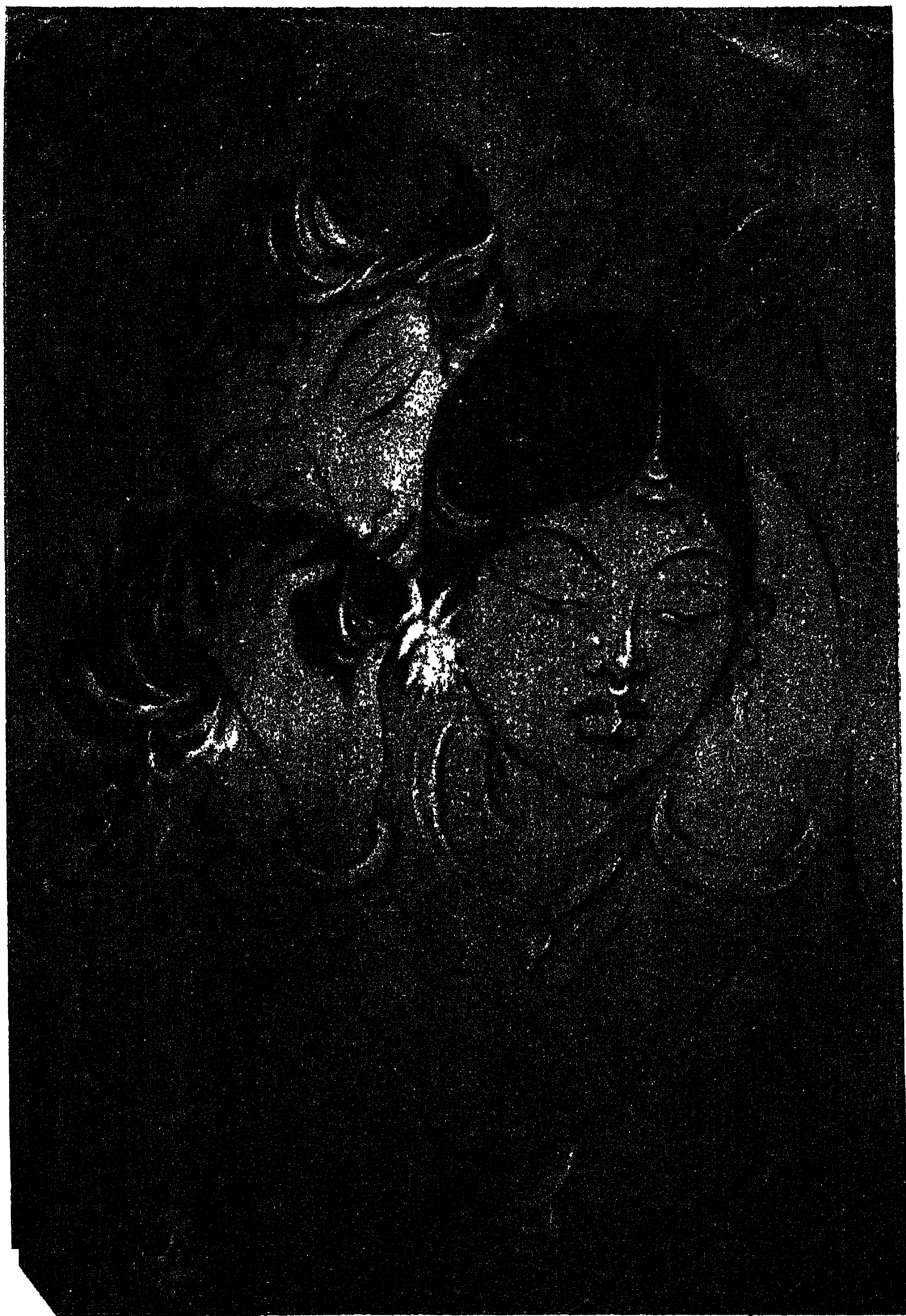
ధాటీసమాటీకనాటోపమునఁ గొండవీటిలోఁ గావ్యముల్ వెడలునాఁడు
క్రొంగ్రొత్తరుచులపొంగులఁ దుంగభద్రతో వియ్యమై కబ్బముల్ వెలయునాఁడు
ప్రతిపదమ్మున రసచమత్కృతులు వెల్లి
వొడువఁ దంజాపురిన్ గైత నడచునాఁడు
తల్లి ! నీభువనైకసౌందర్యరేఖ
కాంచనైతిఁ గదా! కంటికఱవు దీఱ.

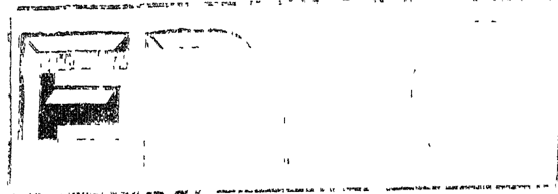
తనవిద్యచే లోకమున కొజ్జయైన నాగార్జునార్యుండు నాయన్న యనుచు
తనదానధారచేఁ దెనుఁగుగడ్డను ముంచు భాస్కరమంత్రి నాబంధు వనుచు
తనప్రజ్ఞచే మన్నుమిను గుప్పిటం బట్టు ప్రగడ తిమ్మరుసు నాభ్రాత యనుచు
తనగీతిచే జగమ్మునకు జీవముపోయు త్యాగయ్య నాదు సోదరుఁ డటంచు
విశ్వరంగమ్ముపై ఱొమ్మువిఱిచి నిలిచి
లీలమైఁ బల్కుహక్కు నాకే లభించె
ధన్యతాభాజనంబుగదా! మదీయ
జీవితం బని సమ్మదశ్రీ భజింతు.

ఏతాదృగ్విభవాభిరామ మగు నాయీదేశ మాశాతటీ
మాతంగప్రమదావిశాలకటసీమానిర్గళద్ వేణికా
ప్రీతేందిందిరగీతకీర్తినిధియై పెంపొంది నేఁ డక్కటా !
రీతిఁ, బ్రాక్తనవర్ణనీయగరిమారేఖారమన్ గోల్పడెన్.

"ఆలస్యా దమృతం విష" మ్మనెడు ప ల్కాలించి మేలెంచి ని
ర్వేలోత్సాహముఁ బెంచి సంశయతమోవిచ్ఛిత్తి గావించి దీ
ర్ఘాలక్ష్మీవశులై పురాంధ్రమహిమాసంపత్తి నార్జించి సు
శ్రీ లాలిత్యము నిచ్చి తల్లిఋణమున్ జెల్లింపుఁడీ సోదరుల్ !

తమిళకర్ణాటబంధము లూడ్చి తెల్గుసీమను స్వతంత్రమ్ముగా మార్చువఱకు
రాష్ట్రనిర్మాణకార్యము నివార్య మటంచు మప్పువారికి బుద్ధి సెప్పువఱకు
ఒడ్డెమాగాణమం దొదిఁగి పేర్వాసిన తెలుఁగుఖండము నెల్లఁ దెచ్చువఱకు
బళ్లారిలో నాంధ్రభాగ మంతయుఁ జీల్చి తెలుఁగురాజ్యమ్ములోఁ గలుపువఱకు
ఇదియు నదియని లెక్కింపనేల ? యావ
దాంధ్రవిషయమ్ము నొక్కరాజ్యమ్ముఁ జేసి
పట్టి జయభేరిపై దెబ్బ గొట్టువఱకుఁ
దెలుఁగు పసిపాపకైన నిద్రింపఁదగునె ?

నోటి మాటలతో చెప్పకుండగనే ఇవి ఈ మిషను ప్రాశస్త్యమును
వెల్లడించి నిరూపించుచున్నవి.

ఇపుడు ఆంధ్రదేశమున [illegible] ప్రదర్శింపబడుచున్నది

అరోరా [illegible] తెలుగు టాకీ

విప్రనారాయణ

[illegible]

ఈ [illegible]

విడుదలకు సిద్ధము [illegible] ఫిలిములు—

తెలుగు :

[illegible]

సతీ అనసూయ

సతీ సక్కుబాయి

శ్రీ [illegible]

హిందీ, ఉరుదు :

[illegible]

ONE FATAL NIGHT

(భయంకర రాత్రి)

అరవము :

సక్కుబాయి [illegible]

DISTRIBUTORS :—

AURORA FILM CORPORATION,

66, Armenian Street, G. T. MADRAS.

పొలివోవలేదు తెల్గులపరాక్రమరేఖ మన "టంగుటూరి"లో మల్లడించె
సడలలే దాంధ్రవిజ్ఞానతేజఃపుంజ మది రామలింగార్యు నాశ్రయించె
చెదరిపోలే దాంధ్రశేముషీసంపత్తి పట్టాభిసచివు కేల్ పట్టుకొనియె
బీఱువోలే దాంధ్రవీరదాతృత్వంబు నాగేశ్వరునిలోఁ బెనంగియుండె

తఱఁగిపోలేదు తెలుఁగుకైతలపసందు
కులుకుచున్నది చెళపిళ్లకలమునందు
నిస్పృహాహేతు వించుకేనియును లేదు
సోదరా! లెమ్ము సీమాక్కు లాదుకొమ్ము.

ఆచక్రవాళమ్ము నాంధ్రజాతీయతామధురసౌరభ్యముల్ మలయుఁగాత
బిగువెక్కి నేల నాలుగుచెఱంగులయందుఁ దెలుఁగురాచఱికంబు వెలయుఁగాత
లక్ష్మీసరస్వతీలలనానివాసమై యాంధ్రదేశమ్ము పేరందుఁగాత
విశ్వమోహనకళావీథియై తెల్గుల శిల్పవిన్యాసంబు చెలఁగుఁగాత

రసికలోకమ్మునకు విందు లొసఁగి పొసఁగి
దేశికవితాలతాంగి వర్ధిల్లుఁగాత
తెనుఁగుజనయిత్రి పచ్చతోరణముతోడ
నిత్యకల్యాణరాశియై నెగడుఁగాత.

"కీడుం బూనితి నాంధ్రరాష్ట్రమును సాధింతున్ దదీయక్రియా
రతున్ జేసెద నెట్టికష్ట మయినన్ రానిమ్ము కానిమ్ము మా
తృక్షోణీయశ ముద్ధరింతు" నని భక్తిన్ గంకణం బూను నీ
కతుల్యం బగు నేర్లగడ్డ శివరామా! చల్లపల్లీశ్వరా!

ప్రాకటనీతుఁ బూని పలుబాముల కోర్చి గడించె మున్నఁ బ
ర్లాకిమిడిప్రభుండు నిజరాష్ట్రము; నీవు త్రిలింగరాజ్యల
క్ష్మీకమనీయవైభవ విశిష్టమహోత్సవ మూలకారణ
శ్రీ కృతకృత్యతం గని ప్రసిద్ధి వహింపఁగదయ్య భూవరా!

ఆంధ్రదేశమున ఇత్తడి పాత్రల పరిశ్రమ

ఆండ్ర శేషగిరిరావు

ఆంధ్రులలో ఇత్తడిపాత్రల వాడుక హెచ్చు. అగుటనే ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ ఆంధ్ర దేశమున ఇంచుమించు అన్ని జిల్లాలయందును కానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్ర దేశమునందలి గృహపరిశ్రమలలో ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమకు ప్రముఖస్థానము గలదు. అయినను అది పొందవలసినంత అభివృద్ధిని పొందుట లేదు. అరవదేశము నుండి వచ్చు ఇత్తడిపాత్రలపోటీ మన దేశమునందలి ఈ పరిశ్రమ అభివృద్ధికి కొంత అడ్డంకిగా ఉన్నది. కొంచెము శ్రద్ధ చూపుచో అరవదేశము నుండి విశేషముగ వచ్చుచున్న ఇడ్డెనుపాత్రలు మొదలైనవి మన దేశము నందే తయారుచేసికొనవచ్చును. ఈ విషయము మననాయకుల దృష్టికి ఇంకను తగలవలసియున్నది. ఈలోగా మనము తెనుగుదేశపు వివిధములగు జిల్లాలలో ఈ పరిశ్రమ ఎక్కడ ఎట్లు నడచుచున్నదో ఒకపరి పరికింతము.

విశాఖపట్టణము జిల్లా

ఇత్తడిపరిశ్రమ ఈ జిల్లాలో పలు తావులయందున్నది. అందు వీరవిల్లి తాలూకాలోని కోటపాడు, పార్వతీపురము తాలూకాలోని పార్వతీపురము, బొబ్బిలి తాలూకాలోని బొబ్బిలి, అనకాపల్లి తాలూకాలోని అనకాపల్లి, సర్వసిద్ధి తాలూకాలోని సోమలింగపాలెము పేర్కొనదగినవి. కోటపాడులో నూరు విశ్వబ్రాహ్మణకుటుంబములు ఈ పరిశ్రమలో తగిలియున్నవి. ఇచ్చట ఇరువదియైదు కార్ఖానాలు (శాలలు) ఉన్నవి. పార్వతీపురమున ఇరువది కుటుంబములును, బొబ్బిలిలో నూరు కుటుంబములును, అనకాపల్లిలో ఇరువదికుటుంబములును, సోమలింగపాలెములో ముప్పదిరెండు కుటుంబములును ఈ పరిశ్రమ సాగించుచున్నవి. బిందెలు, గంగాళములు, గుండిగెలు, తప్పేలాలు, సాదాచెంబులు, మరచెంబులు ఇక్కడచేయబడు ఇత్తడిపాత్రలలో ముఖ్యములైనవి. పనివాళ్లు సాధారణముగ రోజుకు పది గంటలు పనిచేయుదురు. ఇత్తడి రేకులు రాజమండ్రి, కాకినాడ, పెద్దాపురము, అనకాపల్లి, విజయనగరములనుండి తెప్పింపబడుచున్నవి. పాతఇత్తడి కరగించుటయు కలదు. పోతఇత్తడి పాత్రల అచ్చులకు వాడబడుచున్నది. విజయనగరము, మాడుగులసంస్థానములకు చెందిన దాసరి పల్లి, గిరిసింగి, వేలగపూడి గ్రామములనుండి బొగ్గు వచ్చుచున్నది. వెలిగారము, తగరము మున్నగునవి ఆయాతావులయందలి కొట్లమీదనే దొరుకును. విశాఖపట్టణము జిల్లాలోని పాత్రలను అచ్చటి షాహుకారులే కాక మద్రాసువరకుగల అన్ని పెద్ద పట్టణములలోని వర్తకులును [illegible] కొనెదరు. కోటపాడు, అనకాపల్లి, సోమలింగపాలెములందలి సరకుకు గిరాకీ హెచ్చు. కోటపాడుపాత్రలకు మంచిప్రసిద్ధి గలదు. కోటపాడులోని ఒక్కొక్క శాలలో ఏడాదికి నలుబది మణుగుల తూకమువరకు కంచుపాత్రలును, బొబ్బిలి అనకాపల్లిలలో ఏడాదికి రెండేసివేల మణుగుల ఇత్తడిపాత్రలును, సోమలింగపాలెములో ఏడాదికి [illegible] మణుగుల ఇత్తడిపాత్రలును తయారగును.

తూర్పుగోదావరి జిల్లా

ఈజిల్లాలో రాజమండ్రి, పెద్దాపురము, జగన్నాథపురములలో ఇత్తడిరేకులతో పాత్రలను చేయు పరిశ్రమ ఉన్నది. పెద్దాపురములో ఇత్తడిపనిచేయువారు కంసాలి, సాలి కులములకు చెందినవారైయున్నారు. వలయుపెట్టుబడి అంతయు దాదాపుగా పెద్దకోమట్లు పెట్టుచున్నారు. జగన్నాథపురములో పది పద్మసాలి కుటుంబములు ఈపరిశ్రమలో తగిలి

యున్నవి. ఇక్కడచేయు పాత్రం లో బిందెలు, చేటలు, చెంబులు ముఖ్యములు. సాలి, పద్మసాలి పనివాళ్లు బట్టలనేతలో కిట్టుబాటు కాక ఈ పరిశ్రమ అవలంబించిరని చెప్పవలసి యున్నది.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లా

ఈ జిల్లాలో తణుకుతాలూకా లోని అజ్జరము, నరసాపురము తాలూకాలోని పాలకొల్లు, భీమవరముతాలూకాలోని విస్సాకోడేరు గ్రామములందు ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ సాగుచున్నది. ఈ మూడు గ్రామములలో అజ్జరమున ఈ పరిశ్రమ విస్తారము. ఇత్తడిపనివారు ఇచట సుమారు నాలుగువందల మంది గలరు. అందు వందమంది మాత్రము బాలురు. మిగిలినవారు అందరును పెద్దవారే. వీరు అందరును రెడ్డి, కాపు, కంచర, చాకలి, ఈడిగ, వైశ్య బ్రాహ్మణ కులములకు చెందినవారు. ఊరిలో ఇత్తడివ్యాపారము చేయు దుకాణములు ఐదు గలవు. ఇత్తడిరేకులు మదరాసు నుండి తెప్పింపబడును. పాతఇత్తడి కరిగించి పోసపోయుటయు గలదు. గిన్నెలమట్టులకు పోతరేకును, పైభాగమునకు రేకుఇత్తడిని సాధారణముగ వాడుదురు. బిందెలు, గుండిగెలు, తప్పేలాలు ఇక్కడ చేయబడు ఇత్తడిపాత్రలలో ముఖ్యమైనవి. కావలసిన బొగ్గు, ఆప్రాంతమున తుమ్మచెట్లు కాల్చియు, నిడదవోలు కొవ్వూరు తాలూకాలనుండి తెప్పించియు వ్యవహరించుచున్నారు. ఏడాదికి ఇక్కడి ఇత్తడిసరుకులలో ఒక లక్ష ఇరువదియైదువేల రూపాయల వ్యాపారము సాగుచున్నది. రాజమండ్రి, అమలాపురము, శివకోడు మున్నగు తావులయందలి తూర్పుగోదావరిజిల్లా వర్తకులును, పాలకొల్లు, ఆకువీడు, భీమవరము, ఏలూరు మున్నగు తావులయందలి పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా వర్తకులును, బెజవాడ, రమణక్కపేట మున్నగు తావులయందలి కృష్ణాజిల్లా వర్తకులును అజ్జరపు ఇత్తడిసరుకులకు ప్రధానమైన కొనుగోలుదారులు. నవంబరు నెలనుంచి జూన్‌వరకును అమ్మకము చురుకుగా నుండును. వానకాలము మూడు మాసములును ఇత్తడిపని చురుకుగా నుండదు. అప్పుడు ఊచ్చురోజు లగుటచే ఈ పనివాళ్లు అందరును పొలములను లకు పోవుదురు. ఈ పనివాళ్లలో పలువురకు స్వంతఆస్తులు లేవు. వారిలో పలువురు ఋణభారముచేత క్రుంగిపోవుచున్నారు. పాలకొల్లులో ముప్పది కంచరకుటుంబములు ఇత్తడి పని చేయుచున్నవి. ఇత్తడిరేకులు ఇక్కడకూడ మదరాసునుండి తెప్పించి యిత్తురు. పాతఇత్తడి కరుగుటయు కలదు. బిందెలు, చెంబులు, పెద్దగరిటెలు మొదలగునవే కాకుండ పాలకొల్లు ఇత్తడిపనివాళ్లు ఇత్తడి దీపస్తంభములను విరివిగ చేయుదురు. ఈ దీపపుసెమ్మెలు ఈ ప్రాంతమునందలి సంతలలోను, తీర్థములలోను హెచ్చుగ వెలపోవును. ఏడాదికి పాతికవేల రూపాయిలకుపైగా ఇచ్చట దీపపుసెమ్మెల వ్యాపారము నడుచుచున్నది. మిగిలినపాత్రలు నెలకు నూరుమణుగుల తూకము వరకు అమ్మకమగుచుండును. పాలకొల్లుసంత ప్రసిద్ధమైనది. ఇక్కడ కూడ పనివాళ్లకు ఏడాదిపొడుగున పని ఉండుటలేదు. విస్సాకోడేరులో సుమారు పదునారు విశ్వబ్రాహ్మణ కుటుంబములు ఈపరిశ్రమలో తగిలి యున్నవి. ఇచ్చట చేయబడుసరకు చుట్టుపట్ల గ్రామములందును, పాలకొల్లు సంతలోను అమ్మకమగుచుండును.

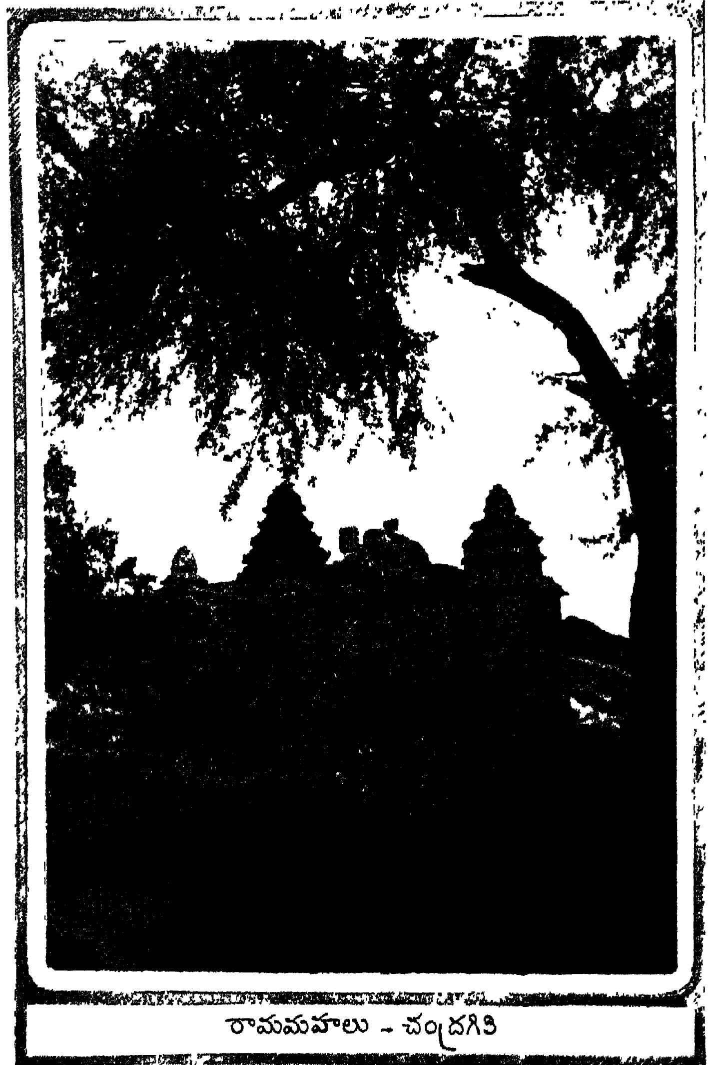
కృష్ణా జిల్లా

ఈ జిల్లాయందలి నూజవీడు డివిజన్‌లోని రమణక్కపేట ఇత్తడిపరిశ్రమకు ప్రసిద్ధికెక్కినది. రమణక్కపేట నూజవీటికి ఎనిమిదిమైళ్ల ఉత్తరమున ఉన్నది. ౧౯౨౯ నాటికి ఇచ్చటి పనివారిసంఖ్య ౧౩౦ మంది. అందు ౧౦౦ గురు పురుషులు; ౩౦ మంది బాలురు. పెక్కుమంది కంచరకులమునకు చెందినవారు. పెట్టుబడి అంతయు అచటి కోమట్లదే. మద్రాసు, బెజవాడ, ఏలూరునగరములనుండి ఇత్తడిరేకు తెప్పించి కోమట్లు పనివాళ్లకు ఇత్తురు. పాతఇత్తడి కరగుటయు కలదు. చేయువస్తువులలో ముఖ్యమైనవి చెంబులు, పళ్లెములు, బిందెలు. పాతఇత్తడి కరగుటలో నగు తరుగు అంతయు పనివాడు కట్టుకొనవలసినదే. మూసలు చిన్నపట్టణమునుండి తెప్పించి కోమట్లు పనివాళ్లకు అమ్ముదురు. బొగ్గు దగ్గర ఉన్న దిగవల్లి, కొండపర్వకొండల నుండి, అగిరిపల్లినుండి సరఫరాయగును. పని ఉండినచో ఒక్క అమావాస్యనాడుతప్ప ఇక ఎప్పు

డును పనిమానరు. ఏడాదిపండుగ వెళ్లిన పదునైదు దినములవరకు పని ప్రారంభింపరు. తయారైన పాత్రలను పనివాళ్లే అమ్మవలసిన అవసరము లేదు. తయారైన పాత్రలను కోమట్లు తీసికొని కృష్ణ, గుంటూరు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాలలోని పల్లెలలో విక్రయింతురు. రమణక్కపేట ఇత్తడి సరకుకు నైజామురాజ్యమున చెలామణి హెచ్చు. రమణక్కపేటయందలి కోమట్లు పనివాళ్లకు ఏడాది పొడుగున పని ఈయలేకపోవుచున్నారు. సగటున ఆరుమొదలు ఎనిమిది మాసములుమాత్రమే పని ఉండును. చైత్రముమొదలు ఆశ్వయుజమువఱకు ఈపాత్రల అమ్మకము చురుకుగానుండును. మిగిలినకాలమునందు పనివారు ఖాలీగా నుందురు. అందు కొందరు సరకు అమ్ముటకు పోవుటయు గలదు. ఏడాదికి ఇచ్చట అరువదివేలరూపాయిల విలువగల పాత్రలవ్యాపారము సాగుచున్నది. కృష్ణాజిల్లాలో తిరువూరుడివిజనుకు చెందిన చిన్నంపేటలోకూడ ఇత్తడిపాత్రలు చేయుదురు.

గుంటూరు జిల్లా

గుంటూరుజిల్లాలో ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ పల్నాటి తాలూకాలోని దుర్గిలోమాత్రమే యున్నది. ఇచట ఇత్తడితో పాత్రలనేకాక వాహనములను చేయుటకూడ గలదు. ౧౯౩౯ నాటికి ఈ గ్రామమున ఇత్తడిపనివాళ్లు ఐదుగురే యున్నారు. ఐదుగురును విశ్వకర్మకులజులే. వీరు రోజుకు ఎనిమిదిమొదలు పదిగంటల వరకు పని చేయుదురు. అవసరమగువో ఒకరికి ఒకరు పనిలో చేదోడు అగుచుందురు. వాహనములు గజము ఎత్తు, గజము వెడల్పు ఉండుట గలదు. ఇత్తడిరేకులు నరసారావుపేటనుండి తెప్పించుకొందురు. బొగ్గు అడిగొప్పుల అగ్రహారము నుండి వచ్చును. బస్తా బొగ్గువెల పండ్రెండు అణాలు. ఇక్కడ చేయబడు ఇత్తడిపాత్రలలో బిందెలు, తప్పేలాలు, గరిటెలు, దీపస్తంభములు ముఖ్యములు. బిందెలు మొదలైనవానికి మట్టికుమాత్రము పోతరేకు ఉపయోగించి పైన సాదారేకు వాడుదురు. ఈవ్యాపారము సాహుకారులచేతిలో బడలేదు. పనివాళ్లే స్వయముగ నిర్వహించుకొనుచున్నారు. దుర్గికి చుట్టుపట్ల, పది, పదునైదు మైళ్ల దూరమునుండి వచ్చుచుండు ఆర్డరులు నిర్వహించుచుందురు. ఏడాదికి వేయిరూపాయిల విలువగల సామగ్రిమాత్రమే ఇచట తయారగుచున్నది.

రామమహాలు - చంద్రగిరి

యెల్లప్పుడు

తిలక్

మిస్సి

యింగువనే ఉపయోగించుడు

అన్ని చోట్ల దొరుకును

గోపాల్జీ ఛాంపషీ అండ్ కో.,

నెం. 198, గోవిందప్పనాయక్ వీధి, జి. టి., మద్రాసు.

ఇండియా సూపరు టైరులు, ట్యూబులు

ఇవి అన్ని సైజులలోను మిక్కిలి సహాయమైన ధరలకు మా వద్ద దొరకును. ఈ టైరులు సుప్రసిద్ధమై బహుకాలము పనిచేయుటవలన, అందరును వాడుటవలన వాటియొక్క మహత్తరమైన గుణమును చాటించి ప్రసిద్ధికెక్కియున్నవి.

ఏజంట్లు:—

రఘునందను కంపెని,

1-11, హాంటురోడ్డు, మద్రాసు. టెలిఫోను నెం. 8244.

జండు

కేసరిజీవన్

ఆదర్శనీయమైన బలవర్ధకాహారము

[illegible] తయారుచేయబడిన [illegible]

[illegible]

పూను మొదలగు విలువగల పౌష్టికములుచేర్చి తయారుచేయబడినది.

ఇది కల్పించగలదేహమునకు పుష్టిని, [illegible], మనసునకు ఉల్లాసమును యిచ్చును.

ధర ½ పౌ. రు. 2--12 0. 1 పౌ. రు. 1 - 9 —0.

మీ పట్టణమునందలి [illegible] ఏజంట్లవద్ద దొరకును.

బెజవాడ—చంద్రశేఖర్ అండు కో.
మచిలీపట్నం—కె. వి. మాణిక్యరావు.
నెల్లూరు—ఆర్యన్ ఫార్మసి.
తెనాలి—శ్రీ కృష్ణా ఫాన్సి స్టోర్సు.
కాకినాడ—లక్ష్మీనారాయణ అండు కో.

విశాఖపట్నం—నీలం అండు కో.
బరంపురం—రామయ్యనాయుడు అండు కో.
జగ్గయ్యపేట—గ్రాండు మెడికల్ స్టోర్సు.
నంద్యాల—రాజ పెద్దసుబ్బరాయుడు శెట్టి.
రాజమండ్రి—ఈశ్వరదాస్ అండు కో.

తెనిగోడు రాజధాని ఏజంట్లవద్ద దొరకును.

దామోదర్ అండు కో.,

78, సైనాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

ప్రభత్

మీ కిదివర కెన్నడును ఆశాభంగము కలిగింపని స్టుడియో!

భారతదేశపు సినిమాచరిత్రయందు ద్రవ్యార్జనలో పేరొందిన

యీ గొప్ప టాకీలను పరికింపుడు

మొదటిది **అమృతమంథన్**

తరువాత **అమర్ జ్యోతి**

తుకారాం

ఇపుడు **అన్ యెక్స్పెక్టెడ్**

నటీనటులు:

శాంతా ఆప్టే, వాసంతి, డేటే.

ప్రదర్శింపబడిన స్థలములందెల్లను క్రొత్తరికార్డులను కలుగజేసిన ఫిలిం

ప్రభత్ వారి

హిందూదేశము నుర్రూతలూగించిన మొట్టమొదటి సైలెంటు

యిపుడు టాకీగా వచ్చుచున్న

గోపాలకృష్ణ

రాధపాత్రధరించిన శాంత ఆప్టేతో త్వరలో విడుదలకానున్నది.

For Bookings Apply to:—**FAMOUS PICTURES**

95, Kilary Road, Bangalore City.

Phone:-2158. Gram: "FAMOUSFILM"

నెల్లూరు జిల్లా

నెల్లూరుపట్టణమున ఇత్తడితో బిందెలు, జోడుతపాలాలు, చెంబులు, బోగాణాలు చేయబడుచున్నవి. ఇత్తడిపనిలో చేయితిరిగిన మొదటి యారు ఒకడు ఏబదిసంవత్సరముల క్రితము నెల్లూరు వచ్చి ఈ పరిశ్రమ ప్రారంభించెను. పేదకాపులు కొందరు అతనివద్ద కూలికి కుదిరిరి. పని బాగుగ నేర్చుకొని కాలక్రమమున ఈకాపులు సొంతముగ కార్ఖానాలను పెట్టిరి. ప్రస్తుతము ఈ పరిశ్రమలో ఇచ్చట దాదాపు నాలుగువందల మంది పనివాళ్లు ఉన్నారు. వీరందరును వన్నెకాపు లనబడు అగ్నికుల క్షత్రియులై యున్నారు. ఇత్తడి రేకులు మద్రాసునుండి తెప్పించబడుచున్నవి. బొగ్గు రాపూరుతాలూకాలోని ఫారెస్టుకంట్రాక్టరులు సరఫరా చేయుచున్నారు. నెలకు ఐదువేల రూపాయిల విలువగల ఇత్తడిపాత్రల వ్యాపారము ఇచ్చట సాగుచున్నది. తంజావూరు, తిరుచునాపల్లి, సేలము, దక్షిణ ఆర్కాటుజిల్లాలనుండి వచ్చు ఇత్తడిసరకుపోటీ ఇచ్చట హెచ్చుగ నుండుటచే నెల్లూరులో ఈ పరిశ్రమ క్రమాభివృద్ధి నందుట లేదు.

చిత్తూరు జిల్లా

హిందూదేశమునందలి వివిధ ప్రాంతములనుండి అనుదినము పలువురు యాత్రికులను ఆకర్షించుచు గొప్పయాత్రాస్థల మగుటతో బాటు వస్తువిక్రయమునకు అనువైన స్థలము కూడ నైయుండు తిరుపతి ఈ జిల్లా యందే ఉండుటచే ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ ఇక్కడ ఇతరజిల్లాలలో కంటె హెచ్చు. తిరుపతిలో ఇత్తడి పాత్రలుచేయు కర్మాగారములు పండ్రెండు ఉన్నవి. ఒక్కొక్కదానిలో ముగ్గురు లేక నలుగురు పనివాళ్లు ఉందురు. పనివాళ్లలో చాలమంది మహమ్మదీయులో, కంసాలులో, బలిజలో అయిఉందురు. పెట్టుబడి అంతయు తిరుపతిలోని ఐదారుగురు వర్తకులది. పనివాళ్లకు ఇత్తడిరేకు ఇచ్చి తయారైనపాత్రలు తీసుకుని నిర్ణయముప్రకారము కూలి యిత్తురు. నంట గిన్నెలు, కేరియర్లు, సీటిబిందెలు, చెంబులు, అడుక్కులు మున్నగునవి తఱుచుగా చేయబడువస్తువులు. వర్తకుడు ఇత్తడితరుగును కట్టుకొనడు. దాని నష్టమునుకూడ పనివాడు భరింపవలసినదే. పని సంవత్సరము పొడుగునను ఉండును. కాని తిరుపతిలో విశేషప్రజ నాకర్షించు బ్రహ్మోత్సవము ప్రతిసంవత్సరము సెప్టెంబరునెలలో జరుగును కావున జూలై, ఆగస్టు, సెప్టెంబరుమాసములందు పని రద్దీగా నుండును. సాధారణముగ ప్రతినెలలోను మూడువందల మణుగుల తూకమువరకుగల పలు రకముల ఇత్తడిపాత్రలు తయారు చేయబడి అమ్మబడును.

కడప జిల్లా

ఈజిల్లాలో ఇత్తడిపాత్రల పరిశ్రమ ఇటీవల అభివృద్ధిచెందినది. ప్రొద్దుటూరుతాలూకాలోని వనిపెంటగ్రామము ఇత్తడిపరిశ్రమకు పేరుమోసినది. వనిపెంట జనాభా ౫,౩౬౦. ప్రొద్దుటూరుకు పదునైదు మైళ్లదూరమునను, కడపకు ఇరువదియైదు మైళ్లదూరమునను నల్లమల లదరిని ఉన్నది. ఈ గ్రామమునందలి ముసల్మానులును, మహారాష్ట్రులును ఇత్తడిపరిశ్రమలో నేర్పరులై యున్నారు. వైశ్యుల పెట్టుబడితో ఈ పరిశ్రమ నడుపబడుచున్నది. ఇత్తడి రేకులు కొత్తవి మద్రాసునుండి తెప్పించబడును. పాతఇత్తడి కొని కరగించి పోతపోసి పాత్రలు చేయుటయు కలదు. ఇందుకు వలయు మూసలు చెన్నపట్టణమునుండి తెప్పించెదరు. బొగ్గు సరఫరామాత్రము తృప్తికరముగ లేదు. పనివాళ్లకు పని బాగుగ ఉండు వేసవిలో బొగ్గు సరఫరా సరిగ కాదు. దగ్గరలో అడవి ఉన్నను కాల్చినబొగ్గును ఆర్పుటకు తగిననీరు లేక బొగ్గుతయారు కష్టముగా నుండును. ఉదయగిరి, సంబ్యాల, ఒంగోలు మొదలగుతావుల నుండి వర్తకులు వచ్చి, ఈపాత్రలను తీసికొనివెళ్లి మారుబేరమునకు విక్రయింతురు. పనివాళ్లకు సంవత్సరము పొడుగున పనిఉండదు. ఆరుమాసములుమాత్రము పని ఉండును. ౧౯౩౭ నాటికి ఈ పనివాళ్లసంఖ్య ౨౬౦ గా ఉండెను. ఏడాదికి రెండు లక్షలరూపాయిల విలువగలపని సాగుచున్నది. ఏటికి ఏడాది పని ఉండుచో ౬ లక్షలరూపాయిల విలువగలపని వరకు చేయవచ్చునని అంచనా వేయబడుచున్నది. ఆషాఢ, శ్రావణ, భాద్రపదమాసములలో ఈ పాత్రల విక్రయము విస్తారము. ఇచట చేయబడిన పాత్రలు గట్టితనమునకు పేరు మోసినవి.

కర్నూలు జిల్లా

ఈ జిల్లాయందలి పత్తికొండ తాలూకాలోని దేవనకొండలో ఇత్తడితో చిన్నచిన్న దేవతావిగ్రహములను చేయుచుందువారు. అవి తీర్థములందును, సంతలయందును విరివిగా అమ్ముడుపోవుచుండునవి. ముఖ్యముగ బళ్లారిజిల్లాలోని ఆదోని తాలూకాలోని మంత్రాలయమందు వీనివిడుదల విశేషమై యుండునది. వెండి బంగారుపనులు చేయువారే అపుడు ఈ పనినికూడ చేయువారు. ఇటీవల వారు నశించిరి. వారితో ఈ పరిశ్రమయు నశించినది.

ఇతర ప్రాంతములు

అనంతపురముజిల్లాలో ఈ పరిశ్రమ తక్కువ యని చెప్పవచ్చును. బళ్లారిజిల్లాలోని వాలేహాళ్లలో బండి యెద్దుల మెడలలో కట్టు ఇత్తడిగంటలు చేయుదురు. తెలంగాణమునందలి పర్కాల్, సిద్దిపేట, కామాయమ్మపేట, లింగంపేట, జనుగల్లు, నిజాంపల్లి, పెబ్బేరు మున్నగు తావులయందు ఇత్తడిపాత్రలు తయారగును. అందు ముఖ్యముగ జనుగల్లు బిందెలు అందమునకు పేరుపొందినవి[1].

1. నాయక్రు గారు చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారి ప్రకటించిన 'Preliminary Report on the Cottage Industries of the Madras Presidency' అను గ్రంథము ననుసరించి వ్రాయబడినవి.

తెలంగాణము

శేషాద్రి రమణకవులు

నానావంబైన మెఱుంగుకబ్బములతో నవ్యాకృతుల్ వాఙ్మయ
శ్రేణిం దీర్చిన సత్కవీశ్వరులకున్ సేవాప్రదేశంబు, గీ
ర్వాణాంధ్రాదిమకావ్యరత్ననికురుంబస్యందనంబై తెలం
గాణం బప్పుడు నిప్పు డుల్లసిలుటల్ కౌతూహలం బూన్చెడిన్.

కార్యాకార్యవిధిజ్ఞుడై శివమతాఖ్యానంబులన్ రేణుకా
చార్యుం డిందె రచించె, జైనకవిరాట్సారస్వతప్రక్రియా
వార్యప్రాభవ మిందె చెన్నలరె; విద్వన్మౌళి సింగావనీ
సర్వజ్ఞాంకున కిద్దియే భవన మీమాహాత్మ్యభాగ్య మెన్నం దగున్.

కమ్మని తెల్గుబాస కొక కమ్మదనంబును గూర్చి కావ్య ర
త్నమ్ముగ నాంధ్రభాగవత కల్పన జేసిన పోతరాజు మా
బమ్మెరవాసి, యందుగల పచ్చికచేలను బోతరాట్పదాం
కమ్ములు నేడు కన్పడునుగా ; పరిశోధకభావదృష్టికిన్.

రాణిమై కీర్తి పారముగన్న రుద్రదేవిమణి మా కులవృద్ధురాలు,
సాహిత్యవిద్యాప్రసాదప్రదాత విద్యానాథసుకవి మా యనుంగుసఖుండు
వ్యాఖ్యాతృమణి జగద్వంద్యుండు మల్లినాథాగ్రణి మాకు విద్యాగురుండు
సర్వజ్ఞసింగమక్ష్మాపతి సాహిత్యభూమి నై సేయు మా పొలము కాపు

అద్వితీయాద్యశిల్పరత్నాకరంబు
ఓరుగలుపురి మాకు విహారభూమి
రాణమీఱు తెలంగాణ రత్నగర్భ
మిన్నగా మమ్ముఁ గడుపారఁ గన్నతల్లి.

కూలిన పూర్వదేవాలయంబులనుండి చిఱునవ్వు వెలయించె శిల్పలక్ష్మి
తాళపత్రగ్రంథతతినుండి వృద్ధసువాసిని భారతి పాడుచుండె
శిథిలదుర్గాంతరసీమలనుండి తత్కీర్తికన్యక భావగీతి వినిచె
చిరపరాధీనవిశీర్ణాంధ్రహృదయంబు పూర్వవైభవ మెంచి పొంగిపోవు

ఈశుభావహానేక సహితసుపూర్వ
గౌరవంబులఁ బడయఁగాఁ గాంక్ష సేసి
ఆంధ్రతత్వంబు లోలోన నలరఁ జేయ
నరుగుదెంచు, త్రిలింగదేశాంధ్రులార !

కవిరాజేంద్రుల కీర్తికామినియు విఖ్యాతాత్ములౌ భూపతుల్
భువిఁ గల్పించిన శౌర్యలక్ష్మియు సమగ్రభూభాగపర్యంతమున్
గవితాసూనమరందధారలు తెలంగాణంబుపైఁ జిల్కఁగా
ననలోకించుచు మోద మొందుటకు మే మర్థింతు మెల్లప్పుడున్.

చంద్రగిరి రాజమహలులోని ఒకవరండా

చంద్రగిరి కొండ - కొండపైన శిథిలదుర్గము

రిజిస్టర్డు నెం. 1506 ?

ரிஜிஸ்டர் நெ. 1506 ?

Regd. No. 1506 ?

रिजिस्टर नंबर. 1506 ?

అశోకా సుగంధ వక్కపొడి

அசோகா சுகந்த பாக்குத்தூள்

ASOKA SCENTED BETELNUT POWDER

మాన్యుఫాక్చరర్:—

యం. కే. కృష్ణచెట్టి,
కోయంబుత్తూరు.

మద్రాసు హోల్‌సేల్ డీలర్సు:—

వి. కనకయ్య చెట్టి అండ్ కంపెనీ,
నైనియప్ప నాయకన్ వీధి, జి. టి. మదరాసు.

असोका खुशबूदार सुपारीका चूरा

Phone 3732. Codes: "BENTLEY'S."

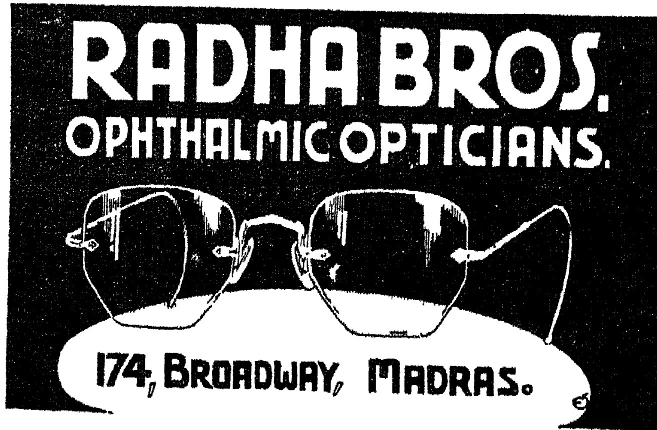
HIGH CLASS VIOLINS, BEST STRINGS & OTHER ACCESSORIES.

2, BROADWAY, MADRAS.

గొప్పరకము ఫిడేళ్లు, శ్రేష్ఠమైన తీగెలు, [illegible]

2 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

ప్రారంభకులకు పనికివచ్చు ఫిడేళ్లు అన్నిసైజులలోను
మిక్కిలి సరసమైన ధరలకు దొరుకును.

నమ్మకమైనవి, పరీక్షచేసి ప్రశంసింపబడిన గొప్పరకము ఫ్రేములు కలవి.

విద్యార్థులకు తగ్గింపురేట్లు.

26 సంవత్సరములనుండి నాణ్యాదనమునకు పేరొందియున్నాము.

మహారాజులు, హైకోర్టుజడ్జీలు, డాక్టరులు మున్నగువారిచే ఆదరింపబడుచున్న కంపెనీ.

రాధా బ్రదర్సు, 174 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

బలము ప్రసన్నత

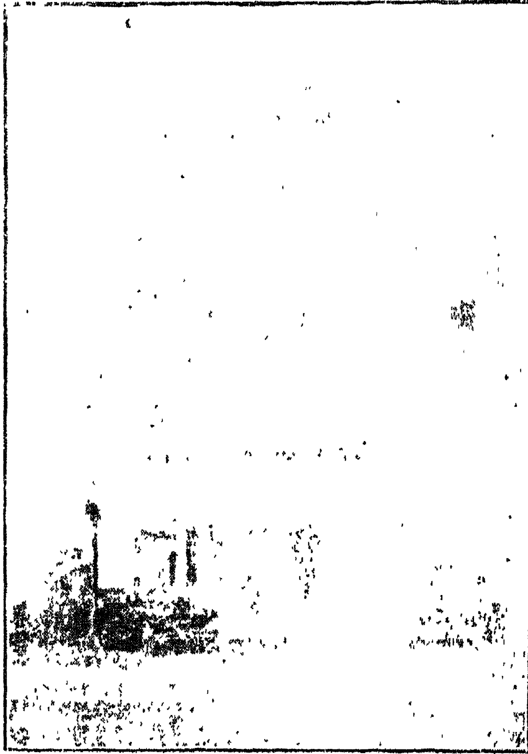
జీవామృతము

బాలభాస్కర

1898

ఆయుర్వేదాశ్రమం,

మీరు మద్రాసుకు వచ్చినప్పుడు

కనులకు ఇంపైన స్థలములను చూచెదరు.

ప్రతి కొనుగోలుదారునకు లాభకరముగా నుండు స్థలము కలదు.

ది వైట్ షాప్

సిల్కులు, నూలు, యింకా యితర వస్త్రములలో శ్రేష్ఠమైన వాటిని కొనగోరువారు మామూలుగా వచ్చుచుండు స్థలము.

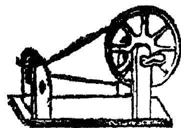
తేలిక ఖరీదులో గొప్ప విలువగలిగిన సరకులు దొరుకు సర్రియైన దుకాణము.

ఈ షాపును మీరు తప్పక దర్శించవలెను.

KEWALRAM CHELLARAM

KEWALRAM'S

9-13, Rattan Bazar, Madras.

ఆంధ్రరాష్ట్రము ఖాదీపరిశ్రమ

ఆచంట లక్ష్మీనరసింహము

ఉద్యమ ప్రారంభము

భారతమాతృ గర్భశుక్తి ముక్తామణియు, సారతపోమూర్తియు, ఆసేతుహిమాచల పృథ్వికిని మకుటరహిత సార్వభౌముడును, అనాథ దీనజన బాంధవుడును, దిగంతవిశ్రాంత యశోవిఖ్యాతుడును, నవయుగ ప్రవర్తయు నగు గాంధిమహాత్ముడు యీ దేశరాజకీయ, ఆర్థికపారతంత్ర్యమును, అజ్ఞానమును పోద్రోలు టకు చేయుచున్న కృషిలో ౧౯౨౧-వ సంవత్సరమున స్థాపించిన యుద్యమములలో ఖాదీ యుద్యమము మొదటిది. చరఖా యాయన జీవనాడి; ఆయన బహిఃప్రాణము (రోజుకు ౨౦౦ గజముల నూలు వడుకనిది నిద్రపోనను ఆయన వ్రతమును, ప్రపంచ విఖ్యాతమైన ౨౧ రోజుల యుపవాసమునందు సైత మీ దీక్ష నాయన ఎటుల సాగించినదియు లోక మెరింగినదియే). ఆయన హైందవజాతికి ప్రసాదించిన మహత్తర వరములలో నిది ప్రథమ గణ్యము; అన్నాతురులగు కోట్లకొలది భారతీయ దరిద్రనారాయణులకు తారకము. సర్వమత సఖ్యమునకు పునాది; జాతీయ పునర్నిర్మాణ సౌధమునకు మూలస్తంభము; గ్రామ పరిశ్రమ లన్నిటికిని జీవగర్ర.

శాంతిమాతయైన చరఖా పునరుద్ధరణ మును గూర్చియు, దాని భవిష్యత్తును గూర్చియు జెప్పుచు గాంధీజీ సగర్వముగా నది తన కమరత్వ మొసగ గలదనియు, "చరఖా ప్రాపంచిక జాతులనడుమను శాంతిసామరస్య ములను పెంపొందించి, స్వయంకృషికి దారి చూపును. భావిసంతతులవారు, రాజకీయ, సాంఘీకములందు నే నొనర్చిన పెక్కుమార్పు లకు నన్ను నిందింపవచ్చును. కాని చరఖా యుద్ధరణమునకుమాత్ర మభినందించకపో" గను స్థిరవిశ్వాసము కలదనియు ప్రకటించెను.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరము నుండియు నీ పరిశ్రమ యాంధ్రదేశమున దినదినాభివృద్ధిని గాంచుచున్నది. ౧౯౨౧ నుండి ౧౯౨౫ వరకు జరిగిన యభివృద్ధిని తెలుపునాధార ములు లేకపోవుటచే, యీ రాష్ట్రమునకు ప్రతినిధిసంస్థ యగు ఆంధ్ర చరఖా సంఘమేర్పడిన ౧౯౨౬-వ సంవత్సరమునుండి యిప్పటివరకును — ౧౨ సంవత్సరములుగా నీ యుద్యమము పొందిన అభివృద్ధి, పరిణామ ములను గురించి సంగ్రహముగా నిట వ్రాయ బూనితిని.

నైజాము రాజ్యమునందలి తెలంగాణముతో కలసి, ౧౦౫ వేల చతురపుమైళ్ల విస్తీర్ణమును, ౨ కోట్లపై చిలుకు జనాభాయు కలిగిన రాష్ట్రమున వ్యాపించిన యీ పరిశ్రమనుగూర్చిన పూర్తివివరములు తెలుపబూనుట అసాధ్యమైనను తొలుతటినుండియు నీ యుద్యమముతోగల సంబంధమునుబట్టి యిందులకు సాహసించితిని. (ఇచట చరఖాసంఘముయొక్కయు, తదనుబంధ సంస్థలయొక్కయు వివరములుమాత్రమే తెలుపబడినది.)

ఖాదీబోర్డులు

ఈ కాలమున ప్రజలకు దానధర్మరూపమునగాక తగిన పెట్టుబడితో ప్రతిఫలమిచ్చు వృత్తిని చూపుట లాభకరమను విశ్వాసముతో మహాత్మాజీ కాంగ్రెసు ఆధ్వర్యమున వసూలు పరచిన నిధినుండి యీ యుద్యమమును ప్రారంభించెను. దేశమంతటను ఖాదీబోర్డు లేర్పడి, ౧౯౨౫సంవత్సరమువరకును, ఖాదీకార్యక్రమమును సాగించెను. కాని యీ కార్యక్రమమును తీవ్రతరముగా నొనర్చుటకును, రాజకీయ ప్రాబల్యమునుండి తప్పించి, సర్వమత, పక్షాభిమానపాత్రముగా నొనర్చుటకును దీర్ఘదర్శియగు మహాత్మాజీ సంకల్పించి, కాంగ్రెసు తీర్మానానుసారము అఖిలభారత చరఖా సంఘమును వేరుగా సృష్టించి, దానికి ౨౦ లక్షల నిధి నొసంగెను. (ఖాదీబోర్డులు రద్దుపరిచి, పరిపాలనను చరఖాసంఘమున కప్పగించెను.)

ఖాదీ యుద్యమము కాంగ్రెసునుండి వేరుపడుటవలన, నది యెంత త్వరితగతిని వివిధరాష్ట్రములలో వృద్ధినొంది నదియు, ౧౯౩౦-౧౯౩౨ సంవత్సరపు సత్యాగ్రహదినములలో ప్రభుత్వమువారీ యుద్యమమును రాజకీయములతో నంటగట్టి, ఎట్లు అర్డినెన్సుల పాలుజేయ యత్నించి విఫలులైనదియు గమనించినవారికి మహాత్ముని దీర్ఘదర్శిత్వము బోధపడగలదు. ఆ సమయమున ప్రభుత్వము వారీ రాష్ట్రమున, గౌతమీ సత్యాగ్రహాశ్రమమువంటి సంస్థలను పాడుచేసియు, ప్రజలకు భీతి గల్పించియు, ఖాదీప్రచారకులను నెన్నాడియు నెన్నో యాటంకములు కలిగించిరి. కాని యీ యుద్యమమునకు మాత్రము హానియొనర్ప శక్తులు కాలేదు. నేడు అట్టి ప్రభుత్వము మారి యీపరిశ్రమను గుర్తించి, యిందు పనిచేయువారికి సహాయ మొసంగుటకుగాను యీ సంవత్సరము ౨ లక్షల విగాళ్ మొసంగుట భావ్యభివృద్ధిసూచకమై, కాలపరిణామమును దెలుపుచున్నది. ముస్ముందు సైత మీవిధానము సాగించబడి, మహాత్ముని కృషి యనతికాలమున సాఫల్యము గాగలదను నాశ వొడముచున్నది.

ఖాదీపరిశ్రమ కవకాశములు

ఈ పరిశ్రమను సాగించుటకు మనరాష్ట్రమున గల యవకాశము లపారములు. కావలసినంత ప్రత్తి పండుచున్నది. గ్రామములందు వేలకు వేలు సజీవములును, పటిష్టములునను చరఖాలును, చాలినన్ని మగ్గములును కలవు. ఈ వృత్తికి సంబంధించిన పనివారందరును దేశమున విరివిగా నున్నారు.

సంతోషకరమగు మరొకవిశేష మేమన, యీరాష్ట్రము పంజాబు, రాజస్థానువంటి రాష్ట్రములవలె నేయొకమాదిరి గుడ్డనోగాక శ్రీమంతులకు, మధ్యమ తరగతివారికి, నిరుపేదలకు కావలసిన సన్న దుకూలములు, పట్టు సరిగెరకములు, సాదారకములు, ముదుగురకములు వగైరా సమస్తవిధములైన గుడ్డలను ఉత్పత్తిచేయుచున్నది. ౮ నంబరునుండి ౨౦౦ల నంబరువరకు వస్త్రములీ రాష్ట్రమున తయారగుచున్నవి. భారతవర్షవాసు లందరిని దిగ్భ్రమ నొందించు రింగుమజ్లిన్లు, గ్లాసు మజ్లిన్లు మనమే తయారు చేయగలిగియుండుట మహాదృష్టము. ఈ వస్త్రములకొరకు యితర రాష్ట్రీయు లందరును ఆంధ్రులకు కేలుమోడ్ప వలసినదే! అటులనే యీ రాష్ట్రపు మొదటి రకము సన్నబట్టయు పిఠాపుర యుత్పత్తియు కూడ ప్రశస్తిగడించినవి.

ఆంధ్ర చరఖాసంఘము

అఖిలభారత చరఖాసంఘము యొక్క ఆంధ్రశాఖ ౧-౩-౨౬ తేదీని గుంటూరునందు ప్రారంభించబడెను. ఈసంస్థకు ప్రారంభము నుండియు దేశసేవాధురీణులగు శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్యపంతులుగారు ఏజంటుగాను, త్యాగధనులగు శ్రీ గొల్లపూడి సీతారామ శాస్త్రిగారు గౌరవ కార్యదర్శిగాను యుండి ౩ సంవత్సరములు ఘనమగు కృషియొనర్చి యుండిరి. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరము నుండియు నీసంస్థకు ఆంధ్రనాయక మణియు, నిర్మాణ క్రియాదక్షులునగు భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య పంతులుగారు గౌరవ కార్యదర్శిగాను, వారికి తోడునీడయై నిరంతరము ఖాదీయభివృద్ధికిని, తదీయ కళాలాలిత్యమునకును కృషిసల్పుచున్న శ్రీ నేమూరి నారాయణమూర్తిగారు కార్యదర్శిగాను ఉండి యిప్పటికిని వారే దానిని నడపుచున్నారు. వీరి కాలముననే ఖాదీయుద్యమము పెక్కు విఘ్నములను గడచి, నలుదెసల ప్రాకి, ప్రభుత్వాదరణకు పాత్రమై, సర్వతోముఖమైన యభివృద్ధిని గాంచుచుండుటచే వీరు సార్థకజన్ములని చెప్పవచ్చును. శ్రీ డాక్టరుగారు బహు కార్య నిమగ్నులయ్యును, యీ యుద్యమ నిర్వహణము నెడ చూపుచున్న శ్రద్ధను గాంచిన వారెల్లరును నివ్వెరపడగలరు. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరమునుండియు నీ సంఘ కార్యస్థానము కలంకారీ, అద్దకము పరిశ్రమల కాటపట్టును, చరిత్రాత్మకమునగు మచిలీపట్టణమునకు మార్చబడి, ప్రస్తుతము విశాలమైన స్వంత భవనము కలిగియున్నది.

ఈ సంఘమునకు ఖాదీబోర్డునుండి మార్చబడిన మొత్తము రు. ౫౯,౦౯౬-౩-౩ లును, నాగులాపల్లి క్షామనివారణనిధి బాపతు రు. ౫౦౪౨-౧౫-౩ లును మూలధనముగా నీయబడెను.

అతివిశాలమగు నీరాష్ట్రమున కీపెట్టుబడి చాలదని నాయకు లాలోచించేయ, బాపూజీ శరీరక్లేశమును, శ్రమను లెక్కించక ౧౯౨౯-వ సంవత్సరములో మిక్కిలి యుష్ణమాసములగు ఏప్రిలు, మేమాసములందు ఆంధ్రదేశసంచార మొనర్చి, పెక్కు పట్టణములను, ౩౧౫ పల్లెలను సందర్శించి ఖాదీ నిధికిగాను రు. ౨,౪౬,౦౦౦ విరాళములు వసూలుపరచి, అందుండి ఆంధ్ర చరఖా సంఘమునకు రు. ౧,౫౬,౦౦౦ ల నిచ్చెను. మరియు నీరాష్ట్రమున ఖాదీ పని సాగించుటకుగాను కీ. శే. డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యంగారికి ౨౦ వేలును, సి. వి. రంగం శ్రేష్ఠిగారికి వేయిరూపాయలును, కర్నూలు స్వదేశీస్టోర్సు తరఫున వైద్యనాథయ్యరుగారికి వేయిరూపాయలును అప్పుగా నిచ్చిరి.

చరఖాసంఘం ఉత్పత్తిస్థానములు

౧. శ్రీకాకుళం సన్న కేంద్రము:—ప్రస్తుతము యీ సంఘముతరఫున ౯ వుత్పత్తిస్థానములు పనిచేయుచున్నవి. వీనిలో ౨ నాలు ఉత్పత్తికేంద్రములు (అమృతలూరు, కురుమద్దాలి)ను, మిగతవి నూలు, వస్త్రములనుకూడ తయారుచేయునవియు నైయున్నవి. వీనిలో ముఖ్యతమమగు శ్రీకాకుళంకేంద్రము విశాఖపట్నం జిల్లాలో నున్నది. యీకేంద్రమునకుచెంది పనిచేయు గ్రామములు విశాఖపట్నం, గంజాం జిల్లాలకు చేరియున్నవి.

చరిత్రాత్మకములగు సన్న నూలు పూర్వము ఢక్కాలోను, ఆంధ్రదేశమున నీ ప్రాంతములలోను తయారయ్యెడివి. ఢక్కా మస్లిను దౌర్భాగ్యవశమున క్షీణావస్థకు వచ్చినను [illegible] గ్రహములయదృష్టరేఖ మందగించుటచే నీ ప్రాంతమునమాత్ర మా కృషి పూర్తిగా చావలేదు. (౧౫౦ సంవత్సరములనాటి పట్టువారి సన్న చీరయొకటి ఆంధ్రచరఖాసంఘమువారి యాజీనమున నున్నది.) అచటి శ్రీమంతుల యభిమాన, ప్రోత్సాహములవల్ల ౧౯౨౧-వ సంవత్సరమునకు బూర్వము కొలదిమంది యీ వృత్తివల్ల జీవించుచుండిరి.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరములో ఆంధ్రదేశసంచారమున మహాత్మునికి యొకరు పొందూరు సన్నతానును బహుమాన మీయగా, నాయన మిక్కిలి యబ్బురపడి, దానిని ఖద్దరని నమ్మజాలక, వాస్తవము తెలిసికొనిరమ్మని దేవదాసుగాంధి నీప్రాంతములకు బంపెను. దేవదాసుగాంధి గ్రామములకు బోయి, యచటి ప్రజ లేటుల పత్తిని సున్నితముగా విడదీసి, స్వయముగా పట్టి, ఏకుకొని, యత్యద్భుతమైన సన్ననూలు వడుకుచున్నదియు, ఆగాలితంపువులను నిపుణులైన యచటి నేతగాండ్రెటుల చిత్రవిచిత్రములైన, మేలిరకముల యంచులతో నేయుచున్నదియు కన్నారగాంచి, బాపూజీ కెరిగింప ఆయన ఈ వుత్పత్తి నాశీర్వదించెను. అప్పటినుండియు, ప్రతికాంగ్రెసు ప్రఖ్యాతప్రదర్శనములోను యీప్రాంతపువడుకు, నేతపోటీలనారు ఆ [illegible] బహుమతులను, నానావేలకొలది ప్రశంసలనొందుచు తమకథా వైశిష్ట్యమును చలిపుచ్చి, ఆంధ్ర[illegible] కళింపకీర్తి, ప్రతిష్ఠల నార్జించుటయు జరుగుచున్నది.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరమునుండి ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమువరకు నీప్రాంతముల ప్రజలు నేటు వర్తకులతో వ్యాపార మొనర్చుచుండిరి. క్రమముగా రాష్ట్రమంతటినుండియు, బరరాష్ట్రములనుండియు నా యుత్పత్తికి గిరాకి హెచ్చుగానే వర్తకులు లాభములు కాంచిరి, [illegible] గడుంబుచే [illegible] ప్రజలు అన్నిటిని గ్రహించిరి, ౧౯౨౯-వ సంవత్సరమునుండియు చరఖాసంఘము స్వయముగా నచట స్థలపక్షి క్రయవిక్రయములు సాగించెను.

౧౯౧౯-వ సంవత్సరము తీసికొన్న యంకెలనుబట్టి యచట(౨౫ నంబరునుండి ౬౦ నంబరువరకు) నాణ్యమునూలు వడుకువారు ౪,౩౨౪ గురనియు, వారి గ్రామములు ౧౧౬ నియు, పట్టుశాలినూలు (౬౦ నంబరునుండి ౨౦౦ నంబరు వరకు) వడుకువారి సంఖ్య ౧,౦౫౦ మంది యనియు, వారు నివసించు గ్రామములు ౨౬ నియు తేలినది. [illegible] సాగి శ్రీకాకుళం, [illegible], [illegible], [illegible], సంగిపురం గ్రామములలో జరుగు సంతలలో నీనూలు అమ్మబడుచుండును.

ఈ కేంద్రమునందు [illegible] వస్త్రములు, ప్రియమైనను చాల మెత్తనివై మన్నిక గలవును కాన లాభదాయకములు. ఇచటి [illegible] ములోరిందము మస్లినుమాత్రమే తయారయ్యెడివి. (ఒకవుంగరముద్వారా ౪౪" వెడల్పు ౧౬ గ. లపొడవుగల సన్నతాను దూర్చ వీలగును. ఈ రకం వస్త్రములు గజం ౧-౪౩-౧౨-౦.) ప్రస్తుతం పైవానిని మించిన నాణ్యములో గ్లాసు మస్లిన్లును తయారగుచున్నవి. వీనిధర గ౧-౪ ౪-౦-౦. యీ కేంద్రము ప్రస్తుతము నాలుగు లక్షరూపాయల యుత్పత్తిని చేయుచు, యింకను అభివృద్ధికి అవకాశములు కలిగియున్నది. ప్రస్తుత మిచటి యుత్పత్తిని బొంబాయి, గుజరాతురాష్ట్రియు లెక్కువగా కొనుచున్నారు.

ఆంధ్రదేశపు మహారాజులు, జమీందార్లు, శ్రీమంతులు యీపరిశ్రమను ప్రోత్సహించి, వృద్ధి నొందింతురుగాక !

౨. పురిటిగడ్డ, ఘంటశాల, కూడవల్లి కేంద్రములు:— వీనిలో మొదటి రెండును కృష్ణా మండలమునను, మూడవది గుంటూరుమండలమునను గల మొదటిరకం సన్నబట్టను తయారు చేయు కేంద్రములు. ఇచట తయారగువస్త్రములు ౨౦-౩౦ నంబరు సన్నము గలిగి, మధ్యమతరగతివారికి అందుబాటులో నుండును. ఈ 3 కేంద్రములును ప్రస్తుత మొకలక్షరూపాయల యుత్పత్తిని గలిగి, యభివృద్ధి కవకాశములు కలిగియున్నవి.

3. కందుకూరుకేంద్రము:— నెల్లూరు మండలమున మెట్టప్రదేశములగు కందుకూరు, కనిగిరి తాలూకాలయందీ కేంద్రము ౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున తొలుత కీ. శే. ఆచంట సత్యనారాయణగారిచే స్థాపించబడినది. ఆంధ్రమాత యనుగుబిడ్డలలో నొకడును నాకర్మవీరుడు త్యాగధనుడై తను, ధన, మనఃప్రాణములను ఖాదీసేవకై యర్పించి ఈకేంద్రమును స్థాపించి, యద్వితీయమగు కృషి నొనర్చి, ౧౯౨౬-వ సంవత్సరమున నచటనే కీర్తిశేషుడయ్యెను. ఆత్మబలిదాన మొనర్చిన యీయజ్ఞాతవీరుని కృషికి కేంద్రమే నేడుసజీవస్మారకచిహ్నమై యొప్పారుచున్నది. ఇచటియుత్పత్తి ౧౨ - ౨౦ నంబర్లమధ్యనుండి, రెండవరకము గుడ్డయని వ్యవహరింపబడుచురాష్ట్రమంతటను మంచిపేరు కలిగియున్నది. ప్రస్తుత మిచట సాలుకు ౮౦,౫౦ వేలరూపాయలఖాదీ యుత్పత్తి యగుచున్నది. పేదవారగు వేలకొలది వడుకు ఏకుడు నేతకుటుంబములును, సమృద్ధియగు ప్రత్తిపంటయు కలిగి యీ ప్రాంతము ఖాదీ యభివృద్ధి కపారావకాశములు కలిగియున్నది.

మరియు నిచటనుండియే రాష్ట్రములోని సన్నఖాదీ యుత్పత్తికి వలయు చక్కని ౧౦,౪౦౦ మణుగులనూలు ప్రతిసంవత్సరము ఎగుమతి యగుచున్నది.

ఇదేమాదిరి గుడ్డ నుత్పత్తిచేయు గురవారెడ్డిపాలెమను మరొకకేంద్రము ఒంగోలుతాలూకాలో నున్నది.

చరఖాసంఘ వస్త్రాలయములు

ముఖ్యపట్టణములగు మద్రాసు, నెల్లూరు, బెజవాడ, గుడివాడ, బందరు, కాకినాడ, విశాఖపట్నం, మెలియాపుట్టి, శ్రీకాకుళము లలో నీసంస్థతరపున వస్త్రాలయములు పని చేయుచున్నవి. పైన తెలిపిన వుత్పత్తిస్థానములలోకూడ విక్రయములు జరుపుదురు.

ఏజెన్సీలు

ఈసంఘమునకు చెందిన వస్త్రాలయములు లేని పట్టణములలోను, పల్లెలలోను ఖాదీని విక్రయించుటకై యీ సంఘముతరఫున ౮౦ ఏజెన్సీ వస్త్రాలయములు పనిచేయుచున్నవి.

ప్రయివేటు సంస్థలు

మొదటినుండియు నీరాష్ట్రమున చరఖాసంఘము ప్రయివేటుసంస్థలను ప్రోత్సహించియుండుటచే వీరియభివృద్ధి బాగుగానే యున్నది. వీరు దాదాపుగా చరఖాసంఘముకంటె రెట్టింపు వుత్పత్తి, విక్రయములు కలిగియున్నారు. ఇటీవల మహాత్ముని నూతన కార్యక్రమ మమలులోనికి వచ్చినపిమ్మట వీరిలో చాలామంది చరఖాసంఘముతో సమానముగా నిలువలేకపోవుటచే ధ్రువపత్రములు వదలుకొని వెనుకకు జారుచున్నారు. ప్రస్తుతమున్నవారిలో చాలమంది, వుద్యమ ప్రారంభమునుండియు నున్నవారగుటచే చరఖాసంఘముతోబాటు కష్టనిష్ఠురముల కోర్చి తుదివరకు నిలబడెదరని నమ్మవచ్చును.

౧౯౩౩-వ సంవత్సరమునందు వేయబడిన లెక్కలనుబట్టి, ప్రయివేటుదారు లీ పరిశ్రమయందు జిల్లాలవారీగా నీదిగువ విధమున పెట్టుబడి పెట్టియున్నారు.

చిత్తూరు	జిల్లా	౧,౫౦౦
కర్నూలు	,,	౩,౦౦౦
(ఇటీవల నీజిల్లాలో మరి పెట్టుబడి పెరిగెను)		౧౫,౦౦౦
తూర్పుగోదావరి	,,	౪౦,౦౦౦
ప. గోదావరి	,,	౫,౦౦౦
కృష్ణా	,,	౧౮,౫౦౦
గుంటూరు	,,	౮౬,౦౦౦
నెల్లూరు	,,	౨౧,౦౦౦
అనంతపురం	,,	౭,౫౦౦
బళ్లారి	,,	౧,౫౦౦
నైజాము	,,	౩౬,౫౦౦
	మొత్తం	౨,౨౦,౦౦౦

వీరిలో గుంటూరుజిల్లా ఖద్దరు సంఘము వారు ముఖ్యులు. వీరు గుంటూరుమండలమంతటను వుత్పత్తి, విక్రయశాలల నేర్పరచి, సాలుకు లక్షరూపాయల వ్యాపారమును చేయుచున్నారు. ప్రస్తుతము వీరికి ధ్రువపత్రము లేదు.

కీ. శే. డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యంగారు సీతానగరమునను, పిఠాపురంలోను వుత్పత్తిస్థానముల నేర్పరచి, ఖాదీ యుద్యమాభివృద్ధికొరకు చాల కృషి చేసియుండిరి. వారు దివంగతులగుటచే ప్రస్తుత మాకేంద్రములు చరఖాసంఘముక్రిందకు రానున్నవి.

ప్రస్తుతము పనిచేయుచున్న ధ్రువపత్ర సంస్థలలో ముఖ్యులను, వారు పనిచేయుచున్న కేంద్రములను దిగువ తెలుపుచున్నాను.

1. తునికేంద్రము.
   ౧. రాపర్తి జగన్నాథంగారు.
   ౨. కాపుల తమ్మిరాజుగారు.
   ౩. తిగుట వెంకట పెద్దిరాజుగారు.

2. పిఠాపురం కేంద్రం.
   ౧. తిగుట వెంకటపెద్ది రాజుగారు.
   ౨. మల్యాల వెంకట గోపాలరావు గారు.
   ౩. గౌతమీ సత్యాగ్రహాశ్రమం

—తూ. గోదావరిజిల్లా

3. చేబ్రోలుకేంద్రము.
   ౧. మల్లాది రాఘవయ్యగారు.

4. రేపల్లె కేంద్రము.
   ౧. రావు వెంకయ్యగారు.

—గుంటూరుజిల్లా

5. వీరన కనుపూరు.
   ౧. పోలవరపు గోవిందరావుగారు.

—నెల్లూరుజిల్లా.

6. తాడిపత్రి.
   ౧. ఎమ్. వీరభద్రప్పగారు.
   ౨. రాయలసీమ ఖద్దరుసంఘము.

వీనిలో కట్టకడపటిదగు రాయలసీమ ఖద్దరు సంఘము శ్రీమూల లక్ష్మీనారాయణగారొసంగిన రు. ౧౫,౦౦౦ల పెట్టుబడితో ఇటీవలనే ప్రారంభమైనది. ఈసంస్థ యచిరకాలముననే శాఖోపశాఖలుగా రాయలసీమ యంతటను వ్యాపించి, యితర మండలములకు తమవుత్పత్తిని బంపి ఆంధ్రైక్యత కెంతయు తోడ్పడుగాక !

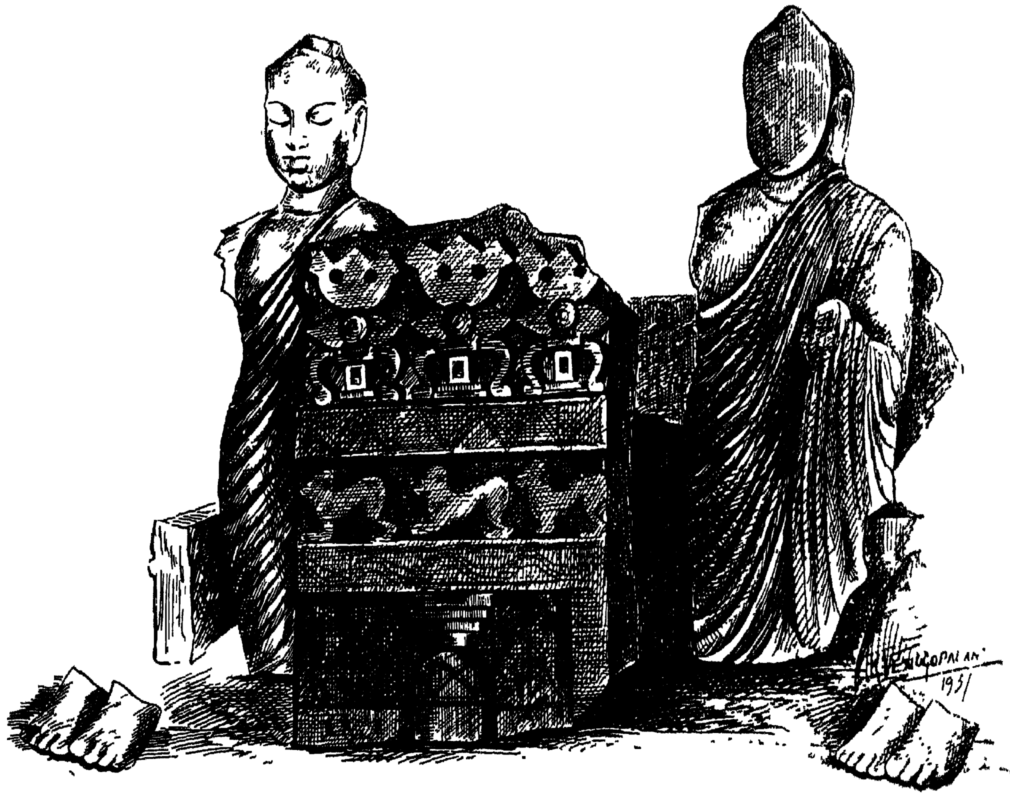
కలంకారీ, అద్దకం పరిశ్రమలకు ఖాదీ సహాయం

చరఖాసంఘ కేంద్రస్థానమును, కేంద్ర వస్త్రాలయమును అద్దకములకు అనాది ప్రసిద్ధిగల బందరునకు మార్చబడుటచే, ౧౯౩౪-వ సంవత్సరమునుండియు వివిధరకముల చీరలు, చీటీలు, రంగురంగుల దుప్పట్లు, శాల్వలు మున్నగు ఆకర్షవంతములగు అద్దకములు వేయబడి, ఖాదీ యీ రాష్ట్రమునను, యితర రాష్ట్రములలోను హెచ్చుగా ప్రచారమగుచున్నది. ముఖ్యముగా నీపట్టణమునకును, ప్రాంతమునకును ప్రఖ్యాతి నార్జించినట్టియు, నవెజ్జాంవరు సమ్రాట్టుచేతను, మొగలు పాదుషాలచేతను మిగుల నాదరించబడి, పాశ్చాత్య దేశములకును, యితరవిలవరకు విస్తారముగా పర్షియాకును ఎగుమతియగుచు, నొకనాడు ౩౦౦౦ కుటుంబముల కీయొక్క పట్టణమునందే పని యీయగలిగి నేడు శిథిలావస్థకు వచ్చిన కలంకారీ పరిశ్రమను ఖాదీ యుద్ధరించినది. నేడు ఖాదీమీద పలురకముల కలంకారీ దుప్పట్లు, టేబిలుగుడ్డలు, డోరుకట్టనులు తయారై, పెక్కు ప్రదర్శనములందును, కళాభిజ్ఞులగు విదేశీయులచేతను ప్రశంసల నొందుచున్నవి. ఈ విషయమున మిగుల కృషి చేసిన చరఖాసంఘ కార్యదర్శిగారగు శ్రీ నారాయణమూర్తిగారెంతయు నభినందనీయులు.

మరియు నీసంఘము హరిజనులచే నాంధ్ర జాతీయ కళాశాలయందు నేయించుచున్న ఖాదీ తివాసులును, ఫోటోలు వగైరా కుట్టబడిన వస్తువులును ప్రజానురాగమును బొందినవి.

ఆర్థిక దుస్థితియందు రైతులకు ఖాదీసహాయము

దేశము నావరించిన ఆర్థికదుస్థితివలన నిగతవ్యాపారము లన్నిటివలెనే ఖాదీవిక్రయములుకూడ చాలవరకు తగ్గిపోయినవి. తాము పండించు వస్తువు లన్నిటికిని ధరలుపడిపోయి పన్నులు చెల్లింపలేక నుంగుచున్న రైతులకు ఎక్కువ సహాయకారిగా నుండుటకు చరఖా సంఘమునకు హెచ్చువృత్తి చేయ వీలుగాక పోయెను, జరిగిన స్వల్పపనితోనే అది రైతులకు కొంతవరకు సుఖము గూర్చినది. ఉదాహరణముగ రాట్నము వాడుకొనుటకలవాటుపడిన గృహిణులు, బాలవృద్ధులు సంవత్సరము పొడుగునను నూలువడికి, తమకుటుంబములకు వలయువస్త్రములు కొనకుండ నేయించుకొనియు, మిగతనూలును విక్రయింపగా వచ్చు సొమ్ముతో పన్నులు చెల్లించుటయును, కుటుంబఖర్చులు జరుపుకొనుటకు నుపయోగపడినది. ఇందులకు నిదర్శనముగా [illegible] సంస్థానములోని ఒక గ్రామమును చూపవచ్చును. నాగరికతకు, వరిపంటకు ప్రసిద్ధిగాంచిన ఒక తాలూకాలోని గ్రామమున రాట్నపరిశ్రమ ప్రవేశించని కారణమున [illegible] మంది, పై గ్రామములవారు పన్ను, బాకీలు చెల్లించుకొనుచు, [illegible]

బుద్ధుని శిలావిగ్రహము (అమరావతి)

లేకుండ జీవనము చేయగలుగుట ఖాదీ మాహాత్మ్యము గాక వేరేమి ?

ఖాదీద్వారా హరిజనసేవ

ఈ యుద్యమము దరిద్రనారాయణు లందరికిని, ముఖ్యముగా సంఘదుర్నయము పాలై యధమస్థితియందున్న హరిజనులకును తోడ్పడ సమర్థమైయున్నది. పూర్వము హరిజనకుటుంబములలో సన్ననినూలు వడుకగలుగువారు పెక్కుమంది యుండిరని "మాలనూలు సన్నము, గట్టియని తలపాగల కుపయోగించువా"గని నేటికిని జనులయందు వాడుకలో నున్న నానుడి ననుసరించి తెలియుచున్నది. (అటులనే మాదిగలలో కూడ సన్ననూలు వడుకువారు కొందరు నేటికిని కందుకూరు ప్రాంతములలో నున్నారు.) కాని దౌర్భాగ్యవశమున నిటీవల వీరిలో యీ కౌశలము నశించుటచే, తిరిగి యీ కుటుంబములందు చరఖాను ప్రవేశపెట్ట యత్నములు జరుగుచున్నవి. ప్రస్తుతము చరఖాసంఘ వివిధశాఖలలోను ౧౦౦ మంది హరిజనులు మాత్రము వడుకుచున్నారు.

ఈ కుటుంబములలో నేతవృత్తి యింకను సజీవమైయుండుట గొప్పవిశేషము. చరఖాసంఘము తరపున కందుకూరు, సురవారెడ్డిపాలెములలోను, ఆంధ్రజాతీయకళాశాలలోను సుమారు ౧౨౦ మంది హరిజన నేతగాండ్రును, కార్యాలయమున యిరువురు హరిజన నౌకర్లును బనిచేయుచున్నారు. వీరిసంఖ్య యింకను త్వరలో పెరుగుసూచన లున్నవి.

ఘంటసాల నారాయణమూర్తి, పువ్వాడ సత్యనారాయణగార్లను యిరువురు ప్రయివేటు ఖద్దరువర్తకులు సుమారు ౨౦ మంది హరిజననేతగాండ్రకు బని యిచ్చుచున్నారు.

ఖాదీధరలు, నాణ్యములో నభివృద్ధి

ప్రారంభములోకంటె యిప్పుడు తయారగు నన్నిరకములలోను పుంజములు తరుచు చేయబడి, ఖాదీ నాణ్యములో చాలాయభివృద్ధిచెందెను. ఖాదీధరలు ౧౯౨౭-వ సంవత్సరమున సాదారకములలో గ ౧-కి ౦-౧-౦ వంతునను, శ్రీకాకుళంరకములకు గ ౧కి ౦-౨-౦ నుండి ౦-౪-౦ వంతునను తగ్గించబడెను. మరల ౧౯౨౮-వ సంవత్సరములో నొకసారియు, ౧౯౩౩-వ సంవత్సరములో ౨ సార్లును సుమారు గ ౧కి ౦-౬-౦వంతున తగ్గించబడెను. ఇటీవలమహాత్మాజీ నూతనవిధానమునను సరించి వడుకుకూలి పెంచుటచే ధరలు గ ౧కి ౦-౦-౬ నుండి ౦-౧-౦ వరకు పెంచబడెను. అయినను ౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున గ ౧కి ౧-౬-౦ ధరగలగుడ్డ ౧౯౨౭ లో గ ౧కి ౦-౧౨-౦ లకును, నేడు ౦-౯-౯ లకును తగ్గినదన నీలోపుగా నెంతకృషి జరిగినదియు, ధర లెంతతగ్గినదియు సులభముగా గ్రహించవచ్చును. మన ఖాదీ యిప్పటికిని తిరుప్పూరుఖాదీకంటె గ ౧కి ౦-౦-౯, ౦-౧-౦ చవుక.

ప్రక్క పట్టిక యంకెలనుబట్టి ఖాదీపరిశ్రమ యీవత్సరములలో ౧౬౬౦మందిఏకుడువారికి, ౧,౭౨, ౬౧౬ మంది వడుకువారికి, ౯౪౭౦ మంది నేతగాండ్రకు నాశ్రయమిచ్చె ననియు, దామాషాను ౫౦౦ గ్రామములలో, సాలుకు ౧౫౦ మంది ఏకుడువారు, ౨౦,౦౦౦ మంది వడుకువారు, ౧౦౦౦ మంది నేతగాండ్రు పని చేయుచున్నారనియు గ్రహించగలము. వీరి కీయబడిన మజూరీలను ప్రక్కపుటలోని పట్టిక తెలుపుచున్నది.

డాక్టరు పట్టాభిగారు తెలిపినటుల "ఖాదీ దేశీయుల జాతీయాభిమానమును, వుద్యమ తీవ్రతను తెలుపు బరామీటరు"గా నున్నట్లు పై యంకెలనుబట్టి మనము గ్రహించగలము. దామాషాను సాలుకు ౫ లక్షల ఖాదీ యుత్పత్తియై విక్రయమగుచున్నది.

గాంధీజీ సత్యాగ్రహమును సాగించిన ౧౯౩౦, ౧౯౩౨ సంవత్సరములలో ఖాదీ వుత్పత్తి విక్రయము లత్యధికముగాను, ౧౯౩౬ లో అత్యల్పముగాను కాన్పించుచున్నవి. ౧౯౩౬ లో వుత్పత్తి విక్రయములు తగ్గుటకు నూతనవిధానమములులోనికి వచ్చుటయు, ధరలు పెరుగుటయుకూడ కారణములై యున్నవి. ౧౯౩౨కు యీవల వుత్పత్తి విక్రయములుతగ్గుటకు దేశము నావరించినఆర్థికదుస్థితియు, జాతీయోద్యమమాంద్యమును ముఖ్యకారణములు. గతవత్సరము కాంగ్రెసు ప్రభుత్వమేర్పడి, జాతీయశక్తులు విజృంభించనారంభించుటచే (ఈ అంకెలు యింకను అసంపూర్ణములు) అమ్మకములు రెట్టింపైనవి. రోజునకు రోజు యీ యుద్యమము నవనవోత్సాహ

ఖాదీపరిశ్రమయందు నిమగ్నులై యున్నవారియు, వారి కీయబడిన మజూరీలయు అంకెలు

చరఖాసంఘం లేక ధృవపత్ర సంస్థలు	సం॥రం	గ్రామముల సంఖ్య	ఏకుడువారు	వడుకువారు	నేతగాండ్రు
చరఖాసంఘం	1927	—	26	2,373	255
,,	1928	609	359	16,529	1032
,,	1929	674	436	20,716	1246
,,	1930	687	428	20,779	1152
,,	1931	373	74	14,308	558
ధృ. సంస్థలు	,,	441	95	19,559	1833
చరఖాసంఘం	1932	357	—	25,000 }	2400 }
ధృ. సంస్థలు	,,	500	—		
				హరిజనులు	హరిజనులు
చరఖాసంఘం	1933	327	50	11,366 + 150	488 + 10
ధృ. సంస్థలు	,,	500	84	41,549	1098 + 25
చరఖాసంఘం	1934	466	60	14,985	564
ధృ. సంస్థలు	,,	122	48	6,231	554
చరఖాసంఘం	1935	233	—	—	—
ధృ. సంస్థలు	,,	186	—	—	—
		మొత్తం	1660	1,72,616	9,470

సంవత్సరం	చరఖాసంఘం లేక ఖ.సంస్థలు	ఏకరుడుకూలి	వడుకుకూలి	నేతకూలి	చిలుకకూలి	కట్టుకూలి	మొత్తం సంవత్సరమునకు యిచ్చినకూలి
1927	ఖద్దరుపత్రసంస్థలు	4,046	1,74,648	1,46,702	—	—	3,25,396
	చరఖాసంఘం	—	—	—	—		48,002
1930	,,	1,387	1,05,015	1,21,042	—	—	5,10,730
	ఖ.సంస్థలు	14,911	1,04,364	1,64,011	—	—	
1931	చరఖాసంఘం	9,286	—	—	—	—	5,54,406
	ఖ.సంస్థలు	18,528	78,326	1,18,499	—	—	
1932	చరఖాసంఘం	3,076	42 005	80,916	2040	2,145	4,48,250
	ఖ. సంస్థలు	17,881	1,24,893	1,96,251	—	—	
1933	చరఖాసంఘం	1,818	71,178	52,235	1521	4,286	2,20,572
	ఖ.సంస్థలు	—	93,438	89,534	—	—	
1934	చరఖాసంఘం	2,430	56,218	49,130	2,203	5,629	2,76,546
	ఖ.సంస్థలు	4,500	95,139	62,449	—	—	
1935	చరఖాసంఘం	2,590	53,672	45,905	24,84	4,196	1,08,847
	ఖ సంస్థలు	—	—	—	—	—	
1936	చరఖాసంఘం	—	26,768	18,671	—	—	1,05,070
	ఖ.సంస్థలు	—	32,506	27,125	—	—	
	నెరశి మొత్తం		80,446	11,87,210	8,208	16,256	25,97,819

అసంపూర్ణము లగు నీ యంకెలను బట్టియైనను, సాలుకు 3¼ లక్షల ధనప్రవాహము పట్టణములనుండి గ్రామసులకు పోయినని మనము గ్రహించగలము.

ముతో పరుగులువారుచు, పూర్వపు అభివృద్ధి నొందు యత్నించుచున్నది. ప్రస్తుతము భారతదేశమున ఖాదీయుత్పత్తిరాష్ట్రములలో నీయాంధ్రరాష్ట్రము నాలుగవస్థానమాక్రమించుచున్నది. ఆంధ్రసోదరులయభిమాన ప్రోత్సాహముల నవ్వారిగ గాంచి, నూత్న వత్సరమున నీపరిశ్రమ గతవత్సరముల రికార్డుల నన్నిటిని తలదన్ని యత్యుచ్ఛస్థానము పొందనున్నది.

నూతన కార్యక్రమము

1934-వ సం॥ రమునుండియు, మహాత్ముడు చరఖాసంఘదృష్టిని వ్యాపారమునుండి స్వయంపోషకవిధానమువకును, పట్టణములనుండి పల్లెలకును, పట్టణవాసులనుండి జానపదులవంకకును మరల్చెను; చరఖాసంఘ ఆదర్శము వ్యాపారదృష్టితో వుత్పత్తి, విక్రయములు జరుపుటేగాక దేశీయులయందు స్వయంపోషకవిధానము వృద్ధియగునట్లును, ఏ రాష్ట్రమున తయారైన ఖాదీ యా రాష్ట్రముననే ఖర్చగునట్లును చూచుటగా నుండవలెనని స్పష్టపరచెను. మరియు, తరతరములనుండి యమలులో నున్నను, ప్రస్తుతమున్న వడుకుకూలి భుక్తికి చాలని దగుటచే 8 గంటలకృషికి కనీసం 0-3-0 లుండవలెనని, యీ పరిశ్రమయందు పాల్గొనువా రందరును ఖాదీనే ధరించునట్లు చూడవలెనని యేర్పాటయ్యెను. ఈ విధానము వలన [illegible] గ్రామస్థులను ఖాదీ [illegible] చేసెను, రెండవది [illegible] చేతను యీ [illegible]

రాష్ట్రములోని ఖాదీ వుత్పత్తి విక్రయముల పట్టిక

సంవత్సరం	మొత్తం వుత్పత్తి	మొత్తం విక్రయం	
1926	3,50,100	5,19,110	
1927	3,70,292	6,07,898	
1928	2,92,987	3,74,120	
1929	3,40,215	4,17,715	
1930	7,99,780	8,06,589	
1931	8,89,826	7,96,623	15 నెలలకు
1932	7,60,978	5,88,749	
1933	7,60,963	4,47,714	
1934	4,09,396	4,04,740	
1935	3,41,366	4,07,565	
1936	2,41,361	1,87,445	
1937	2,54,054	3,59,882	

మొత్తం వుత్పత్తి 58,17,318 మొత్తం అమ్మకం 59,18,150

అంకెలు అసంపూర్ణములు.

వము కలుగునని వర్కరులెల్లరును భయపడిరి. కాని యమోఘసంకల్పుడగు మహాత్మాజీ యుద్దేశించిన ప్రకార మీ విధానము నిర్విఘ్నముగా సాగుచున్నది. ఖాదీ ధారణమువలని లాభములను గ్రహించిన గ్రామీణులు దానిని సంతోషముతో ధరించుచున్నారు. తాత్కాలికముగా తగ్గినను ఖాదీయమ్మకములు ప్రస్తుతము యథాస్థితికి వచ్చినవి.

ప్రభుత్వసహాయము

కాంగ్రెసు ప్రభుత్వమువా రీ సంవత్సర మొసంగినవిరాళమును, నూలు వడుకువారికి వార ౧కి ౦-౦-౩ చొప్పునను, నేతగాండ్రకు గ ౧కి ౦-౦-౯ చొప్పునను పంచిపెట్టుట ద్వారాను, నూతన రాట్నపరికరములను, ఏకుడు బద్దలను తక్కువ ఖరీదులకు అందచేయుట చేతను యీపరిశ్రమయందున్న పనివారందరును అపూర్వోత్సాహముతో పనిచేయుచున్నారు. త్వరలో యింకను వేలకొలదిమంది క్రొత్తవారు వడుకుటకును, ఖాదీని నేయుటకును పూనుకొనగలరు. ఖాదీ వుత్పత్తి, విక్రయము లీవత్సరము అపూర్వముగా పెరుగుట నిశ్చయము. అత్యుత్తమ గ్రామోద్ధరణ కారియగు నీపద్ధతిని ప్రభుత్వమువారు యింకను సాగించి, గ్రామములం దీపరిశ్రమ స్థావర మేర్పరచుకొనునట్లు తోడ్పడుదురని, మరియు ఖాదీసంస్థలు వుత్పత్తికాలమున విక్రయము లుండమిచే దూది నూలు నిలువచేయుటకు, హెచ్చు వుత్పత్తి చేయించుటకు వీలుగాకుండ నున్న యిబ్బందులను తగిన ఆర్థిక తోడ్పాటు చూపి తీర్చెదరని ఆశించుచున్నాను.

మఱియు మైసూరు, బరోడా సంస్థానముల మాదిరిగా నీ విశాలరాష్ట్రమున గల రాజులు, మహారాజులు, జమీందార్లు తమ ప్రాంతములలో నీ పరిశ్రమను ప్రవేశపెట్టి, కడుపునిండ తిండియు, కట్ట బట్టయు లేక అల్లాడు తోడి దేశీయసోదరుల కాధారము చూపవలెనని విన్నవించుచున్నాను.

ఖాదీధరల పంపకము : విజ్ఞప్తి

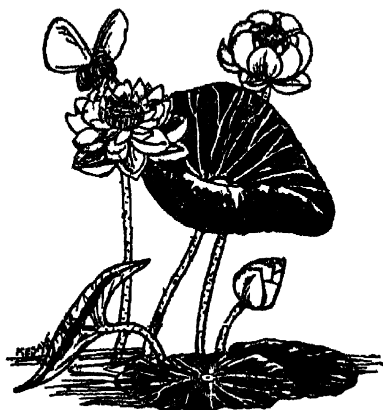
విదేశీ, మిల్లువస్త్రములకంటె ఖాదీ కొంచెము ప్రియమైనను, ఖాదీకై వెచ్చించు ప్రతి రూపాయయు ఎట్లు వ్యయమగుచున్నదో యీదిగువ యంకెలనుబట్టి గమనించినవారు యితర వస్త్రములను ధరించనొల్లరు.

పత్తిపండించు రైతుకు	౦-౩-౯
పత్తిపట్టువానికి	౧-౦-౬
ఏకుడు మనిషికి	౦-౧-౯
వడుకు నామెకు	౦-౩-౯
నేతగానికి	౦-౪-౯
చాకలికి	౦-౦-౬
అమ్మకపుదారుకు	౦-౧-౦
వెరసి	౧-౦-౦

ఈ విధముగా మనము వెచ్చించు ప్రతి పైసయు నీదేశముననే నిలుపు భాగ్యలక్ష్మియగు ఖాదీని గూర్చి గాంధీజీ లంకాషైరు యాత్రసందర్భమున నుడివిన వాక్యముల నుదాహరించి ఈ వ్యాసమును ముగింతును:

“నా దేశమున అర్ధాన్నము భుజించువారును, రోజునకు అర్ధపూట యన్నము లభించనివారును కోట్లకొలది యున్నారు. మీరు శ్రమపడి మా గ్రామములను దర్శించునెడల, అచట మీకు అర్ధభోజనులై, కళాకాంతులులేక వెల్వెలబారు మొగములతోడి జీవచ్ఛవములు కాన్పింతురు. ఇట్టి ప్రజలతోకూడిన నేటి భారతవర్షము ప్రపంచమునకు కళంకదాయకము. ఇట్టి యనాథలను చేతినిండ పనికల్పించి ఆహారమొసగి, జీవనప్రసార మొసగునెడల నా దేశము ప్రపంచమునకు తోడ్పడగలదు.”

ఆంధ్రసోదరు లీ సందేశ పరమార్థమును గుర్తించి, ఖాదీ సర్వతోముఖాభివృద్ధిని గాంచునట్లు కృషిసల్పుట కర్తవ్యము.

జన్మభూమి

గుఱ్ఱప్పడియ ఆంజనేయులు

ఇలువేల్పుగా నిల్చె నేపుణ్యసీమలో హరిహరస్వామి, శేషాద్రిజాని;
నాయకప్రౌఢిఁ గన్నాఁ డేధరిత్రిపై విష్ణుదేవుఁడు, విశ్వవిశ్వవిభుఁడు;
కాపురంబుగ నెందుఁ గాపుండు ముమ్మూర్లఁ బాలితాంతర్వాణి, శూలపాణి;
ప్రవహించు నేదివ్యపథి సప్తశాఖలై చదలేటియమృతంబు సంతతంబు
　　మిత్తి నెచ్చోటఁ గొనగోట నెత్తివైచుఁ
　　గొండనెత్తాల తరులతాగుల్మతతులు;
　　పూత కమ్మహితాంధ్రభూమాత కాత్మ
　　జులము మనుజులలోఁ గృతార్థులము మేము.

కనకసానువుతోడఁ గచ్చఁ బూనిన మేటి వింధ్యాచలేంద్రంబు వెల్లగొడుగు;
మస్తకన్యస్తరామపదాబ్జరేణువు దక్షిణాపథము కుందనపుగద్దె;
సస్యజీవనలు కృష్ణాగౌతమీముఖ్య పుణ్యాపగానదుల్ పాలసరులు;
లేయెండతాల్పుతొల్లిటి ముద్దుఁ గొను వంగజలధిరాజము వన్నె లొలుకు సెజ్జ;
　　సిరి కిరవు; మద్రపురమాళి చరణపీఠ
　　భారతోర్వీవిభాగముల్ బంధుకోటి,
　　కర్ణచారిణి చల్లని కడుపుతోడు
　　ఎల్లజగముల మాతల్లి కెవ్వ రీడు?

తీర్చి దిద్దినది వైదికరంగవల్లులు తనపల్కుఁజిలుగుముత్యాలతోడ
నిండించినది ఖండఖండాంతరద్రోణిఁ దనకళావిజ్ఞానధనముతోడ
వెలయించినది నదీవిభుముంగురులపెంపుఁ దననావికాక్రాంతపథములతోడ
కావించినది పాలగచ్చు దిగ్గృహాలలోఁ దన సద్యశస్సుధాద్రవముతోడ
　　నమ్మహాదేవి యులఁతియే? యద్రిగహ్వ
　　రాంతరాత్యంతదంతురితాఖిలాండ
　　శిల్పిచతురాస్య జనయిత్రి, సిద్ధగాత్రి
　　హార్దసముపేత, అస్మదీయాంధ్రమాత.

ఆజగదేకవంద్య మృదులాంకమునన్ బసిపాపనై, యని
ర్వ్యాజసుఖానుభూతి యుగపంక్తి నిమేషములట్లు పుచ్చు; లే
జాజుల తోడికోడలగు జానుదెనుంగునఁ బల్కరించి, యీ
భూజగమెల్ల ముంతు నవమోహనమోద పయోధివీచికన్.

జన్మభూమి

ఆరసి కన్నులన్ దెఱచినప్పుడె దప్పికదీఱఁ దత్పయో
ధారలఁ గ్రోలి, ప్రాకులిడి, తల్లిశరీరమునన్ దదీయవి
స్తారదయాప్రసాదమున సారెకు వర్ధిలుచున్నవాఁడ; న
క్కారుణికాగ్రగణ్య కధికంబగు దైవము మాకుఁ గల్గునే?

పుష్పాదులు గావు పచ్చకప్పురము గాదు
గందవొడి కాదు, కాదు చొక్కపు జవాది
తనువు సోకిన సురభిళోత్సాహ మొదవు
జన్మభూరేణువుల మంత్రశక్తియేమొ?

తన్నినను ద్రవ్వినను బ్రశాంతము వహించుఁ,
గోరి ప్రజనెల్లఁ దలనిడికొనుచుఁ బ్రోచు
నెఱుఁగ దలసట నిసుమంతయేని, జన్మ
దాత్రికన్నను మాజన్మధాత్రి మిన్న.

తన చిన్నారి యనుంగుబిడ్డలనిమిత్తాన్ మదీయాంబ వె
చ్చని కన్నీటఁ గపోలరక్తిమము హెచ్చన్, ముష్కరవ్రాత్యచ
క్రనితాంతోద్ధతిఁ గాలలీలఁ ద్రిజగత్కల్యాణదంబౌ పురా
తనశోభన్ బెడవాసెనయ్యొ! "మసిపాతన్ గట్టు మాణిక్యమై".

కూలిన కోటలు, నేలకు
వ్రాలిన ఖిల్లాలు, పాడుపడిన నగరముల్
ప్రోలఁ గనుపట్టువేళ ని
రాలంబనవీథులందు ప్రాప్పడిపోదున్.

ధాత లిఖించినాఁడో! మనతాతలు తామె బిగించినారొ! కా
ళ్ళేతులఁ గట్టివైచిన విసీ! కొఱమాలిన దాస్యపాశముల్,
శీతలమయ్యె రక్త; మవశిష్టము జీవకణాంశు; కాని మ
న్మాతృపదానుచింతనమె మాయెడ వైద్యుతవాహి యయ్యెడిన్.

తమసర్వస్వము దేశమాతృచరణద్వంద్వైకపూజాసమ
ర్థము గావించిన రాణ్మహేంద్రులు, సుధీరత్నంబు, లాచార్యస
త్తము లీనాఁడును మన్మనోనభసి నుద్యత్తారలై యాత్మతే
జములన్ జిల్కుచునున్నవా రిదె నిరుత్సాహాంధకారచ్ఛటన్.

పాలించి రొకనాఁడు పాటలీపురహస్తిశైలమధ్యక్షోణి శౌర్య మెసఁగ
మరలించి రొకనాఁడు మాద్యద్ద్విపోదగ్రపరభూపవాహినీ ప్రళయరేఖ

చెక్కించి రొకనాఁడు శ్రీజయస్తంభంబు లఖిలదిక్కుల సువర్ణాక్షరముల
పలికించి రొకనాఁడు ప్రస్తుతుల్ గంధర్వసీమంతినీవిపంచికలమీఁద

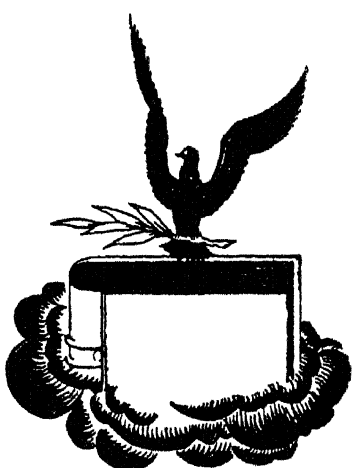
ఆంధ్రభూపుత్త్రకులు మదీయాగ్రజన్ము
లమ్మహాత్ముల భవ్యరక్తాగ్నిశకల
మారిపోలేదు, నివురునఁ గూరి మరగి
యున్న దీగుండెలోఁ జూచుకొన్న నిపుడు.

దాతృత్వప్రథముల్, మహాధనులు, విద్వాంసుల్, కవీంద్రుల్, ధరా
నేతల్, నీతికళాయుగంధరులు, మన్నీ లాంధ్రు లున్నారు మ
ద్ధాత్రితల్; మాతకు లే దయో! తుదకుఁ జింతాకంతయున్ స్వేచ్ఛ — ని
ర్ఘాతంబై యిది ప్రీల్చుచున్నది మనఃకాయంబు లశ్రాంతమున్.

అన్నదమ్ముల కయ్యంబు లంతరించి
స్వీయరాష్ట్రంబు గ్రమ్మరఁ జేతి కొదవి,
దాస్య ముడిపోయి, మా కన్నతల్లివైన
తెలుఁగునాడున కేనాఁడు దిగులు తీఱు?

ద్రవిడ కేరళ మహారాష్ట్ర దేశాదు లంతంత నిలిచి జోహారు లిడఁగ
నిజకిరీటచ్ఛాయ నీరాకరము దాఁటి బ్రహ్మభూములకు శోభను ఘటింప
చలువచూపుల వింత చెలువంబు లభినవకేదారపటలితోఁ గ్రీడ సల్ప
విశ్వమోహనరూపవిక్రాంతి భూగోళపటదర్పణంబునఁ బ్రతిఫలింప

నర్భకుల కెల్ల నుల్లాస మతిశయిల్ల
నాత్మసామ్రాజ్యవిజయసింహాసనమున
వేగఁ బట్టాభిషిక్తవై వెలయు మమ్మ!
జన్మభూమీ! నమస్కారశతము నీకు.

భోగిరలోయ

అడివి బాపిరాజు

పగపట్టిన పన్నగిలా ఆ లోయలోనికి చొచ్చుకపోయ్యాను.

ప్రతివంకరకూ ప్రత్యక్షమైన ప్రకృతి దృశ్యసౌందర్యం మహాకావ్యంలో పుటలు తిప్పినప్పటి రసానుభూతిలా సున్నది.

నాలుగు మెలికలు. ఒక్కొక్క మెలిక మూడువందల ధనువులు. అర్ధానుస్వారరూపమై ఎప్పటికప్పుడు ఆఖరులా తోచిన ఆ మెలికలలో రెండువైపులా నదీదేవత సంతరించిన నలభై నిలువుల యెత్తు నల్లరాతిగోడలు. చెట్లు దట్టంగా పెరిగిన కొండచరియలు, వాటిపై నీలాలశిఖరాలు. కొరుకున్నట్లా, భయంకరమైన ఖడ్గమృగాలల్లా పడివున్న నల్లరాతి బండల్లో మువ్వైధనువుల వెడల్పున రాగమాలికలు పాడుకుంటూ భోగీర ప్రవహిస్తున్నది.

పారిజాతవనాలు, అడవిమల్లెలు, ఇప్పచెట్లు, చీకటిమానులు, నల్లమద్దులు, రేసులు ఆ కొండచరియల్నంతా నిండి ఉన్నవి.

దూరాన్నుంచి ఘంటానాదాలు, భిక్షుకుల మంత్రస్వనాలు తుమ్మెదల ఝుంకారాలతో, పక్షుల కలకూజితాలతో కలిసి వినవస్తూన్నవి.

విహారానికి వచ్చిన మృగినై ఆ లోయ చొచ్చుకుపోతిని. మావాండ్లు వెనకనే నెమ్మదిగా వస్తూ ఉండిరి. "అమ్మాయీ! ఒంటరిగా ముందు వెళ్లిపోకమ్మా!" అని మా అమ్మ అన్నమాట ఎక్కడో దూరాన్ని వినబడింది. ఒకమలుపు మళ్లింది. ఎట్టయెదుట దివ్యదర్శనం.

భోగీర ఉత్తరవాహిని అయిన అర్ధచంద్రాకారంలో నదికి ఇరవై ధనువులయెత్తున రూపెత్తిన మంత్రప్రదర్శనంలా గుహలు, చైత్యాలు, విహారాలు ఒక శిల్పమాలిక, దూరాన్నుంచి కళ్లల్లో ఇంద్రధనువులాడుతూన్నవి. స్తంభాల శిల్పవిన్యాసము, చిత్రకౌశలం, విగ్రహాల సుసౌష్ఠవమూర్తిత్వము, ఆహా! భిక్షుకుల కౌశేయ కాశ్మీర కుసుమవర్ణ వికాసము, విద్యార్థుల ధవళవర్ణ ధౌతవిలాసము, నాగకుల జానపదుల వివిధవర్ణ నిచితవిచిత్రత్వము —ఒక్క పెద్ద చిత్రంలా ప్రత్యక్షమైంది.

కళ్లు మూసుకొని తథాగతుని ధ్యానించుకొన్నాను. భోగీరాశ్రమ మహాపరివత్తు సంఘారామానికి హృదయంలో చేయెత్తి జోహారు లర్పించుకొన్నాను.

నీళ్లకు నదిలోకి దిగేవాళ్లు, రంగురంగుల కలశాలను భుజాలమీద అలంకరించుకొని మెట్లెక్కేవాళ్లు, యోషలు, పురుషులు, బాలికలు, భిక్షుకులు; ఒకసారి భావాలు హృదయాన్ని నింపివేస్తుండగా, ఒకసారి భావాలులేని చైతన్యరహితహృదయం కలదాన్ని అవుతూ ఆగిపోతిని. పైనుండి విద్యార్థులు, భిక్షుకులు నాకేసి తేరిపార చూస్తున్నది నేను గమనించనేలేదు. ఆ ప్రథమదర్శన ముహూర్తము పరమపూజ్యమైంది.

ఆ పవిత్రప్రదేశంలో అడుగుపెట్టి అప్రతిప్రణామం చేయలేదుగదా నేను? ఏదో సిగ్గు అలుముకుపోయింది.

మా గురువులు శిల్పార్ణవులు. ఆయన మోము హిమాలయశిఖరంలా శాంతిపూరితమైంది. ఆయన సాధారణంగా మాట్లాడరు. అనే నాలుగుముక్కలూ సూక్తాలై, సూత్రాలై ప్రత్యక్ష మవుతూఉంటవి.

చిన్నతనాన్నుంచీ చిత్రలేఖనాది కళలంటే చెలిమికత్తెల్లా అనుకొంటూ ఉన్న నన్ను ఆ ఉత్కృష్టవిద్యలో . సంపూర్ణ యోగనిష్ఠాపరిపూర్ణను చేయడానికై మాళవ మహారాజ్యభార ధౌరంధుర్యులైన మాతండ్రిగారు, మహామంత్రులు ఆనందవసువులవారు నన్ను ఈ ఆశ్రమానికి ఒక్క పవిత్రముహూర్తాన పంపించినారు. మా కుటుంబం అంతా వచ్చి మా నాయనగారు ఇదివరకే నిర్మించిన గుహాచైత్యాన్ని అలంకరింపించ ఆజ్ఞ యిచ్చినారు. అలంకారాదికాలన్నీ పూర్తికాగానే మహోత్సవంతో ఆశ్రమాచార్యులకు సమర్పించాలని మా నాన్నగారి సంకల్పము.

ఆ గుహాచైత్యానికి ప్రాంగణమంటపము పూర్తి అయ్యింది. స్తంభాలు, శిల్పాలు, విగ్రహాలు, భిక్షుకులు నివసించడానికి లోని గదులు, శిలాతల్పాలు, ద్వారశిల్పాలంకారాలు, గర్భగృహశిల్పాలు, తథాగత గంభీర శిల్పమూర్తి, ఆసనము, ఛత్రము, తోరణాలు, ధర్మచక్రము-అన్నీ పూర్తిఅయ్యాయి. వివిధ దేశాలనుంచి శిల్పము, చిత్రలేఖనము నేర్చుకో వచ్చిన శిష్యులు, పనివాండ్రు చిత్రలేఖనాలంకారము పూర్తిచేస్తున్నారు.

మహాశిల్పి, చిత్రభవననిర్మాణ కళాకౌశలి మా గురువులున్నూ తమ శిష్యులతోపాటు మధ్యమండప మంతా జాతకగాథలు, అలంకారచిత్రములు వేస్తున్నారు.

ఒకచోట చిత్రకల్పన ఒక శిష్యుడు వ్రాసి గురువులకు చూపిస్తున్నాడు. గురువులు దానిని సవరించి వేయవలసిన వర్ణాలు చెప్పి వేరొకచోటకు వెళ్లారు. వర్ణాలు పూర్తిచేసి వేరొక శిష్యుడు నివేదించును. గురువులు రంగుల పాత్రలలో తూలికలు ముంచి చిత్రాన్ని తప్పు దిద్దుతున్నారు. గురువులే వేరొకచో రూపకల్పన కల్పించి నలుగురు శిష్యులచే వర్ణాలు నింపించుతున్నారు. చిత్రకల్పన, రూపసృష్టి వర్ణకౌపూర్ణము అంతా మా గురువులే కొన్నిచోట్ల సంకల్పించి అద్భుత భావాత్మక కళావైదగ్ధ్యము ప్రత్యక్షము చేస్తున్నారు. దినముదినమూ ఆ విచిత్రోత్సవము సందర్శిస్తూ గుండెలు నృత్యాలు సల్ప ముగ్ధనై పోతూఉంటిని. నా కళ్లు అరమూ

తలు దాల్చినై; నా యవ్వనము పొంగి దిశ లంటినది. నా అంగుళులు విధాతృసృజనా భావాలై కల్పనలై యోగనిష్ఠ వహింప ఉన్ముఖాలైనవి.

ఆజ్ఞకై గురువులకడ మోకరిల్లినాను.

౨

ఎవరో బాలిక నా యెదుట మోకరించింది. ఆ మూర్తి వస్తూఉన్నదని గ్రహించడంతోనే కన్నులు చటుక్కున మూసుకున్నాను.

"ఎవరీమె?"

ఆమెతోకూడా వచ్చిన ఒక వృద్ధ—

"స్వామీ, ఈ బాలిక మాళవప్రభుని మేనమరదులవారున్నూ, మాళవదేశానికి ముఖ్యమంత్రులున్నూ అయిన ఆనందవసువులవారి ఏకతనయ. చిన్నతనాన్నుంచీ చిత్రలేఖనములో మంచి చాతుర్య మలవరచుకొన్నది. ఐనా ఆమె శక్తికి తగిన గురువులు లభించక పోవటంచేత విద్య వృద్ధిపొందినది కాదు. జినదేవుని ధర్మప్రచారంలా, తమ కీర్తిన్నీ లోకాల్ని ఆవరిస్తూ వుండటంచేత తమ పాద సన్నిధిని శుశ్రూషచేయటానికని మా అమ్మాయిగారు వచ్చారు. చిత్రవిద్యద్వారా నిర్వాణ మార్గాన్న స్వీకరించటానికి మా అమ్మాయిగారికి దీక్ష యివ్వవలసినదని ఆనందవసువులవారున్నూ, మేమున్నూ ప్రార్థిస్తూన్నాము."

"ఎవరయ్యా! అక్కడ? ఈ పిశాచాలని నాదగ్గర కెవరయ్యా వదిలిపెట్టింది? గురుద్రోహం తలపెట్టిన పాపాత్ములైన శిష్యు లెవరయ్యా వారు?" అని పెద్ద గొంతుకతో అరచినాను.

ఆ వృద్ధ అంతట "అమ్మాయిగారు! లెండి పోదాము" అనుచుండ, నేను చెంగున ఆమె పైనుండి దాటి ఏదేని గొణుగుకొంటూ వెళ్లి పోయినాను. నాసీరాశ్రమ సంఘాచార్యులైన సత్యశీల శిక్షాచార్యులకడకు చేరుకొన్నాను. సత్యశీలాచార్యులు నూరేండ్లవృద్ధు. సర్వ శాస్త్రసంపన్నుడు. ఇంతైనా తీరిపోని శక్తి సంపన్నుడైన ఆ మహాపురుషుడు నన్ను ప్రక్కనున్న కుశాసనముపైన అధివసింపజేసి, "తండ్రీ! ఏమింత తొందరపాటుతో వస్తున్నావు?" అని ప్రశ్నించాడు.

పవిత్రులైన ఆచార్యులవారి పాదాలకు నమస్కరించి "భయంకరమైన ఒక విషయాన్ని తమకు చెప్పవలచుకొన్నాను. ఈ ఆశ్రమానికి ప్రథమంలో నేను వచ్చినప్పుడు నాకు రెండవ జీవితంలాంటి ఆశయాల్ని కొన్ని తపనతో మననిచేసి, తమ ఆజ్ఞతో

లోటస్ మహాల్ - హంపి

పరమశ్రమణకుడు నాకు ప్రసాదించిన ఈనా కొద్దివిద్య సంఘానికి, లోకానికి అర్పించాలని ఈ సంఘారామం ప్రవేశించాను".

"అవును, ఆ ఆశయాలకు భంగం ఏమి వచ్చింది తండ్రీ ?"

"ఒక బాలికకు నేను చిత్రవిద్య నేర్పాలట, స్వామీ !"

"మాళవ మహామంత్రి ఆనందవసువు పాప మెరగని తన కుమార్తెకు నీచేత విద్య నేర్పించాలని ఆశించి తథాగతుని పాదంమ్రోల ఆశ్రయిస్తున్నాడు, బాబూ!"

"నా నియమానికి వ్యతిరేకం గదా, ఆచార్యదేవా !"

"అంత కఠిననియమం ఎందుకు పూనావో నేను తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నం చేయలేదు. నిన్నూ అడగలేదు. పురుషునికి బద్ధశత్రువు కాదగిన అవమానం స్త్రీ ఏమి చెయ్యగలదు, తండ్రీ? పురుషుని ఉత్తమశక్తిని పైకి విజృంభింపచేయడానికి స్త్రీయునూ, స్త్రీయొక్క పవిత్రశక్తిని తేజరిల్లజేయడానికి పురుషునున్నూ ఉద్భవించారు. పవిత్రులయిన నాగార్జునాచార్యులవారి ఉపదేశం అట్టిదే; తథాగతుని పవిత్రసర్వస్వమూ అదే!"

"అలాగయితే భిక్షుక, భిక్షుణీ దీక్ష లెందుకు గురుదేవా ?"

"ఓయి వెఱ్ఱివాడా ! దీక్షలేనిదే నిర్వాణమార్గం ఎట్లా అన్వేషిస్తావు? ప్రాపంచికమూరుడవై ప్రాపంచికాతీతమైన ధర్మాన్ని అన్వేషించాలి. ఆ దీక్షలో, ఆ తపస్సులో స్త్రీ పురుషు లొకళ్లకొకళ్లు అడ్డం రాకూడదు; అంటే, స్త్రీపై పురుషునికివాంఛా, పురుషునిపై స్త్రీకి వాంఛా పోవాలి అంతవరకు ప్రపంచంలో ఉండి సిద్ధభక్తులై ధర్మమార్గావలంబకులై చివరకు ప్రపంచం వీడి నిర్వాణార్హులు కావాలి."

"ప్రభూ ! నాగార్జునాచార్యదేవులు నివసించిన పవిత్రసంఘారామం ఉన్న శ్రీపర్వతపురం కృష్ణాతీరాన్న ఉన్నది".

"అవును, ధాన్యకటక నగరానికి ఎగువను".

"అక్కడే ఒక శిల్పి ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడు యువకుడు ఉండేవాడు. అతడు సాంఖ్యాయన సగోత్రుడు. ఇక్ష్వాకుమహాప్రభుల ఆస్థానశిల్పి."

"బౌద్ధదీక్ష వహించినవాడా ?"

"బుద్ధదేవుని విష్ణుని తొమ్మిదవ అవతారమని నమ్మినవాడు. శిల్పకర్మకీర్త్యా మోక్షం మారగొనాలన్న సంకల్పం కలవాడు. సాంఖ్య తత్త్వోపాసి."

"బుద్ధుడే పరమావతారం. అతని పూర్వ అవతారాలలో ఒకటి విష్ణు అవతారం."

"ఆ శిల్పికి వసంతపుష్పాల సౌరభము, నీలాకాశము, మేఘాల నీలిఅంచులు, చిరుగాలిలో పుట్టిన చిన్న కెరటాలమీద ప్రసరించి తళుకుమనే చంద్రకిరణాలు, సెలయేటి పతనాల తుంపురులు, ఇంద్రధనస్సు అంచులు, లేడికూనల చుట్టెలు, సుందరీమణుల అపాంగ వీక్షణాలు పులకరాలు కలుగజేసి అతన్ని శ్వేతతారా దేవి పాదాలకడ మోకరిల్లజేసేవి."

"ఇంత నశ్వరమైన సౌందర్యాన్నా అతను ఆరాధించినది?"

"ప్రభూ! సంఘారామంలో, రాజప్రాసాదాలలో అతనూ, అతని శిష్యులూ సృష్టించిన శిల్పాలూ, చిత్రలేఖనాలూ, ఆ యూనగరాలలో అతడు నిర్మించిన భవనాలూ, స్తూపాలూ లోకమోహనమై వెలిగాయి."

"పరమదేవుడైన మహాశ్రమణకునికి గొప్ప భక్తుడే."

"చిత్తం! అతడు ఇక్ష్వాకు రాజకుమారి నొకర్తెను ప్రేమించాడు. ఆమె అతని దివ్య ప్రేమను గౌరవించి తిరిగి ప్రేమించినట్లు అభినయించింది."

"ప్రేమించనేలేదా ఏమిటి ?"

"స్వామీ ! ఆమె శుష్కహృదయ, వృథాడంబరం కలిగిన విచిత్రస్వరూపమైన శూన్యజీమూతంవంటిది. అతని ప్రేమ లోకాల నావరించింది. ఆమె అంతకన్న అనంతమైన ప్రేమలో అతన్ని ముంచివేస్తున్నట్లు నటించింది."

"ఏ మాటెత్తి ఆ బాలికకు?"

"స్వామీ! స్త్రీ హృదయం ఎవ్వరు ఎరుగగలరు? రాజబంధువైన ఆమె తండ్రిని ఆమె పాణిగ్రహణానికై ఆ శిల్పి యాచించాడు. తండ్రి సంతోషముతో అనుమతి యిచ్చాడు. కాని కపటనటనానటి, కర్కశహృదయ యైన ఆ బాలిక 'నే నేమిటి! ఇతనిని పెండ్లి చేసికోవట మేమి'టని వికవవ్వ నవ్వింది. ఆశిల్పి హృదయంలో చీకటి ఆవరించుకుంది. భయంకరమైన తుపానుమబ్బులు పట్టినవి. దావానలం అగ్నిపుల్లి మండించి నప్పుడు ఉద్భవించేపొగ అతనిజీవితం క్రమ్మివేసింది. అతనికి దైవం లేడు, బుద్ధుడు లేడు, సర్వం లేదు, ప్రేమ లేదు."

"ఎంత వెఱ్ఱివాడై పోయినాడు !"

"వెఱ్ఱివాడు కాదు స్వామీ ! సర్వజ్ఞానమూ నశించిపోయిన పిచ్చివాడయిపోయినాడు. అతని జీవితంలోని దుర్భర విషాదము హాలాహలమై సమస్త భువనాలూ దహించటానికి బయలుదేరి నట్లయింది. దేశాలు తిరిగితిరిగి ఈ ఆశ్రమానికి చేరుకొన్నాడు."

"ఓయి వెఱ్ఱిబాలుడా! యింతవిషాదగాథా నీది? అందుకనా స్త్రీలోకంమీద నీ కింత కోపము ?"

"కోపముకాదు, భయము స్వామీ ! తమ పాదసన్నిధి చేరుకుని కొంత ఊరట పొంది జగద్గురువైన పరమశ్రమణకుని అవతారమూర్తులైన మీకు నాసేవ అర్పించి భౌతిక వాసనలనుంచి దూరమై నిర్వాణానికి అర్హత సంపాదించుకోటానికి దీక్షవహించాను. నేను పూనిన ప్రతిజ్ఞలు తమకు నివేదించి శిల్పకళా దీక్షకు పూనితిని. ఈ విషాదచరిత్రుణ్ణి ఒక బాలికకు గురువు కమ్మని ఆజ్ఞాపించటం నా మోక్షానికి నన్ను దూరంచేయటం అని మనవి చేసికొంటూన్నాను."

"బాబూ ! బుద్ధదేవుని పరమకరుణచేత అనన్యమైన మానవసేవ నాకు లభించింది. లోకాన్ని సంతరించటానికి పూనుకొన్న నాకు మానవహృదయం పూర్తిగ తెలుసును. శిల్పివైన నీ చిత్తవృత్తిలో ప్రేమనశించక లోతుల అణగిఉన్నది. నిర్వాణపథార్థివై యున్న నీవు స్త్రీ విషయమై భయము సంపూర్ణంగా నాశనము చేసికోవలసి ఉంటుంది. స్త్రీ మాయాదేవియొక్క అంశ; ప్రజ్ఞాపారమిత; శ్వేతతారాదేవి. ఈ బాలికకు నీవు చిత్రలేఖన విద్య నేర్పి నీతపస్సు పూర్తిచేసికో. భయపిశాచము నీ హృదయాన్ని ముక్కలు చేయకుండా చూచుకో !"

మేము ఒక్క విఘటికాకాలము నిశ్చలులమై వేణువనము అను పేరుగల ఆమహాచైత్యంలో సంధ్యాకాలము దోరరంగుల పాకించే వరకు ధాన్యకటకపు పాలరాతి బుద్ధదేవుని

విగ్రహాలల్లా కూర్చుండిపోయాము. నా హృదయంలో జడత్వ మావరించింది. దూరాల పుట్టి యోజనశతాలు ప్రవహించి, ప్రవహించి, ఒడ్డును చేరి విరిగిపోయే కెరటంలా నా ఆలోచనలు వికలాలు అయిపోయినవి.

3

జ్యోత్స్నాప్రియనాములైన మాచిత్రాచార్యులు విసవిస వెళ్లిపోవటంతోనే అక్కడ ఆగలేక పరుగెడిపోయినాను. నా హృదయం పచ్చిగా మృణ్మయపాత్రలా ఛిన్నమైపోయినది. దాసీజనము ఆశ్చర్యంపడుతూఉండగా, తల్లి వెలవెలపోతూ ఉండగా విసవిస నడిచి 'మాళవమహారాజవిహార'గుహాలోనికి పరువిడిపోయి మంచముపై నాథునిచే నిరసింపబడిన ఉమాదేవి చేతిలోని పూలదండలా ఒళ్లుతప్పి పడిపోయాను.

నాకు మెలకువ వచ్చేటప్పటికి విహారమంతా చీకటిలో ఉన్నది. ఎక్కడో రెండు నేతిదీపాలు మినుకు మినుకుమంటూ మిణుగురులులా ఉన్నవి. ఆ చీకట్లలోంచి గుహలోని స్త్రీపురుషచిత్రమండల మంతా నావైపే కరుణహాసావలోకనములతో పరిశీలిస్తున్నది. నామంచానికి దగ్గిరగా మహాగురువు సత్యశీలభిక్షాచార్యులవారు కాలాతీతమైన స్వరూపంతో, పరమదయను ప్రసరించే వెన్నెలలు నింపే చూపులతో, ఆ ముదుసలి పెదవుల వరపూరితమైన నవ్వుల వెలిగిపోతూ ఉండగా చూస్తూఉన్నారు.

మత్తు నెమ్మది నెమ్మదిగా విడిపోయి బుద్ధి నిర్మలమై లోకజ్ఞానము వచ్చి చటాలున లేచి నిలుచుంటిని. పడబోయిన నన్ను మా వృద్ధదాసి అలమిపట్టుకొని "ఆచార్యులవారికి నమస్కారము చేయుము తల్లీ" అని ఉపదేశించినది.

ఆ వృద్ధాచార్యుల పాదాలకడ మోకరిల్లిపోయినాను.

"అమ్మాయీ! నీదీక్షకు చాలా సంతోషము. ఎందు కమ్మా! శిల్పమంటే నీకింత మమకారము?"

"స్వామీ!....."

"దూరడిల్లి చెప్పమ్మా, తల్లీ! తొందర లేదు."

దాసీజనము భక్తితో కొనివచ్చి అర్పించిన పీఠముపై శాంతపవిత్రులైన ఆ వృద్ధభిక్షులు అధివసించినారు. ఆయనకడనే తల వంచి కూరుచున్నాను.

నా గొంతుకలోనుండి వినీవినంబడని స్వరముమాత్రమే ప్రవహించినది.

"స్వామీ! చిత్రకళ నేర్చుకోనినాడు నా జన్మం వృథా! నా పూజ నుసి అయిపోతుంది. నే నింక తీరని యీ గాఢపవిత్రవాంఛను భరించనూ లేను; తోలివేయనూ లేను."

"అదేమిటమ్మా వెఱ్ఱిబాలికా! ఇంక నీకు చిత్రకళ నేర్పేవారే లేరూ?"

నేను చటాలున లేచి కూచున్నాను. "స్వామీ! నేను అందరి చిత్రలేఖనాసామర్థ్యమూ పరిశీలించినాను. ప్రజ్ఞారహితుల దగ్గిర అభ్యాసము ఉన్న విద్య కొంచెమూ నశింపజేసుకోడానికేగాదా?"

"సరే నమ్మా! జ్యోత్స్నాప్రియాశిల్పాచార్యులవారిని నీకు చిత్రవిద్య నేర్పడానికి ఒప్పించాను. కాని వారు కొన్ని నియమాలు కోరారు. వారు చిత్రిస్తో ఉంటే వెనకనుంచి చూచి నేర్చుకోవాలట; ఎదుటబడకూడదు. వారు లేనప్పుడే గోడలపై చిత్రలేఖనము కల్పించాలట. అది వారు తర్వాత దిద్దగలరు. ఫలకాలపై రచించిన నీచిత్రాల్ని వారికడకు సేవకులచేత పంపిస్తే వారు సరిచూడగలరు..."

"స్వామీ! ఏలాంటి నియమము శాసించినా సరే, నాకు చిత్రవిద్య ప్రసాదిస్తే చాలు. నేను ధన్యురాల్ని; నాజన్మం అంతా తరించింది."

కులపతి సత్యశీలాచార్యులు వృద్ధత్వములోకూడా కాంతివీడని తనకన్నులతో నవ్వుకొంటూ వెళ్లిపోయారు.

ఈవరము నా కేలా ప్రసాదింపబడింది! ఎంతటి అపూర్వసంఘటన! ఈభిక్షువు పూవు మధువును దాచుకొని సంభావించినట్లు ఎంత పూజింపగలనో! తీగలలో స్వరాలు చేరినట్లు, వసంతంలో సౌరభాలు పొదువుకు పోయినట్లు నాలో ఈశిల్పవిద్య హత్తుకు పోవాలిగాక!

4

త్వరలో శుభముహూర్తం చూసి నాకడ ఈ విచిత్రపద్ధతిని చిత్రవిద్యను అభ్యసింప దీక్ష వహించింది ఆబాలిక. ఆమె పేరు కల్హారమాలయట. విశాల హృదయాలల్లో దాచుకొన్న ఈపాపజన్మలకు, మారణశాని ఆయుధాలకు చిక్కనివేళ్లుమాత్రం పెట్టారు వెఱ్ఱివాళ్లయిన పురుషులు. [illegible] దేవుడు స్త్రీతత్వంతో లోకాలు ఎందుకు మలినంచేశాడో! బుద్ధదేవునికి పవిత్రమైన ఆనల్లకొండల గుహాతపస్సులో జరిగిన పరీక్ష నాకు ఎన్ని సంవత్సరాలు జరుగనుందో.

ఆ బాలిక రచించే చిత్రాల్లో [illegible] ఉన్నది. వర్ణజ్ఞానము బాగానే తెలుసును. ఆహవాళ్లు రేఖానైపుణ్యం ఎలా సంపాదించుకోగలదు చెప్మా. ఈ చిన్నది [illegible] ప్రవహింపజేస్తోవుంది. ఎక్కడో [illegible] ఉన్నది, నిజమే. కొందరువిద్యార్థులు ఇన్ని సంవత్సరాలు నేర్చుకుంటూ కూడా ఇప్పటికీ రేఖాశక్తి అలవరచుకోలేకుండా ఉన్నారు. ఆమెకుంచెలు ఆమే కట్టుకుంటుంది— విచిత్రమే. అతిలలితాలైన వేళ్లల్లో శక్తి ఉండెదుకదా! ఈ బాలికవేళ్లు పురుషుని వేళ్లలా ఉంటవేమో. ఆ బాలికే పురుషునిలాగా ఉంటుందేమో. మెరుపులా వచ్చి నాప్రక్కగ వాలినప్పుడు అస్పష్టంగా [illegible] నా కొవూర్తి. ఆరూపము [illegible]! ఈ స్త్రీ [illegible] ఎందుకు [illegible] కొంటున్నానో.

ఆమె రచించిన చిత్రాలు [illegible] నా కార్యాల్లో ఎంతో [illegible] వేధించింది. నేను సృష్టింప సంకల్పించిన శిల్పాలుగాని, చిత్రాలుగాని నా హృదయములోనే ఇంకిపోయినవి. [illegible] దిద్దేవాణ్ణి. లోలోన మాత్సర్యపుజ్వాలగం బాధించే వాడిలా చిక్కిపోయినాను. [illegible] చేతులకు [illegible] భయము అంకురించింది. [illegible] నడుస్తూఉన్న నా జవసత్వాలు [illegible] మైపోతున్నవి. తప్పనిసరిగా విద్యార్థులకు విద్య నేర్పటం ఎల్లాగో నెట్టుకువస్తున్నాను. తక్కినకాలాలు మా విహారగుహలో అంతరకందరంలో ఆ కఠినశిలావేదికపై పండుకొని ఉండటమే తప్ప అజివ్వలలోనికి విహారానికి వెళ్లలేకపోయేవాడను.

ఒకరోజున కల్హారమాల రచించిన చిత్రము సవరించడానికి మాళవ మంత్రిగారి విహారానికి పోయినాను. నేను రచించిన బోధిసత్వుని

ప్రక్కనే ఒక్క బాలికామూర్తిచిత్రాన్ని చూచినాను. ఎవరు చిత్రించినారు ఆ బొమ్మను? ఎందుకు చిత్రించినారు? నా ఆజ్ఞలేనిదే ఏ మూర్ఖుడు చిత్రించ సాహసించాడు? ఆ విగ్రహము విస్తుపోయినట్లు నావైపు చూస్తూ ఉన్నది. గాలిపీలుస్తున్నట్లే ఉన్నది. కొంచెము సంప్రదాయ విరుద్ధముగా ఉన్నది. సమభంగాకృతిని త్రిభంగమూర్తికడ కల్పించుట అపత్రతిభూయిష్ఠము.

ఇంతలో ఆ విగ్రహము కదిలి నెమ్మదిగా చేతులు జోడించి తలవంచుకొన్నది. అది మూర్తికల్పన కాదు; ప్రాణపూరితమైన బాలికామూర్తి. నాగుండె ముడుచుకొని పోయింది, విస్ఫారితమైపోయింది. మహావేగాన భేరీభాంకారాలు వాయించ నారంభించింది. చైతన్య రహితుడనై అట్లనే నిలుచుండిపోతిని.

ఆ సౌందర్యము అలౌకికము. ఆమె ముఖాన నిశ్చలత్వము, ప్రజ్ఞాపరిమితత్వము, శాంతి, నిర్మలకోమలకాంతి, అత్యంత నిగూఢసత్వము తాండవమాడు చున్నవి. స్త్రీముఖము చూడ నన్ను నా ప్రతిన నశ్యించు సుడి గుండాలలో మునిగిపోయినది.

"నువ్వు సేవబాలికవా?" అని గబగబ ముంగుకు బోయి ఆమెను ప్రశ్నించాను.

"ప్రభూ!... నేను — కల్హారమాలను — మాళవమంత్రి — కుమార్తెను——"

"నా శిష్యవా? హ్హ, హ, హ్హ, హ......" అని వికవిక నవ్వుతూ దివాలున వెనక్కి తిరిగి ఆ అడవులలోకి మహావేగాన వెళ్లిపోయినాను. నా హృదంతరాళాల కారు చీకట్లు కానట్టి, తెలుసుకానట్టి శూన్యమేదో ఆవరించుకుంది. నా ఒళ్లు కంపించింది. నేను భరించలేని భయంకరానందము పరవళ్లుకట్టి నన్ను ముంచి సుళ్లలో త్రిప్పి అతిలోకులకు లాగి, ఎక్కడకో విసిరికొట్టింది.

భయంకరమృగాలు ఆ అడవులలో సంచరించుతూ ఉంటవనేమాట మరచిపోయి నేనే నిశాచరమైన వ్యాఘ్రమువలె ఆ చెట్ల నీడల్లో పడిఉంటిని. రాత్రల్లా దూరాన, తోడేళ్లు, చిరుతలు అరుస్తూఉన్న విషయమే గ్రహించలేదు.

నాకు పెనుభూతాలు కనబడలేదు; పాములబుసలు వినబడలేదు. విషపుకొట్టు యొక్క లేత ఆకు ఎంత కోమల సుందరమైఉన్నప్పటికీ, అది విషపూరితమే అయినట్లు, సౌందర్యం పుంజీభవించిన స్త్రీమూర్తులన్నీ విషపూరితాలే. ఈవిషము సేవించినన్నీ దహించబడుతుండగా జినదేవుని కరుణవల్ల ఒకనాడు బయటపడ్డాను. నేడు మళ్లీ ఈ విషప్రయోగం ఏ మహత్తరకారణంచేత నన్ను తాకిందో! అమిత జాగ్రత్తతో గమనిస్తూవున్న నాదీక్ష, కర్కశహస్తాల పాలబడి కటికినేలబడిన మట్టిబొమ్మలా ముక్కలు ముక్కలైపోయింది.

("ఏమిటేశుస్త్రీగోడ చిత్రించుకొంటున్నది" – పుట 65)

ప్రపంచానికి దూరంగా వుందిగదా అని ఈ సంఘారామానికి చేరాను. ప్రపంచమే నన్ను తరుముకుని తరుముకుని ఇంద్రుణ్ణి తరుముకు వెళ్లిన బ్రహ్మహత్యాపాతకంలా నన్ను వెంబడించింది. ఏనాటి ప్రారబ్ధ మిది?

ఆబాలిక ఎంత నిర్మలచరిత్రం నటిస్తున్నది! అతి నిర్మలమైన నీళ్లు కలిగిన కాసారంలాంటి హృదయం కలిగిన మనిషిలా ఉంది. ఆమె దివ్యసౌందర్యాన్ని రసపూర్ణమైన కళాస్వరూపంలోనికి దింపటానికి సమయాలు పాటింప నవసరంలేని దివ్యచిత్రమూర్తిత్వంలా ఉన్నది. ఇంత అందము విషపూరితమై ఉండగలదా? ఆ ఇక్ష్వాకు బాలిక మాత్రం సౌందర్యవతి కాదా? చలించిన ఈ నామనస్సును కట్టివేయటానికి తపస్సులో నామనస్సును పవిత్రం చేసికోవాలి.

ఇంతట్లో తూర్పుదెసను ఎఱ్ఱకిరలు సాగినవి. ఏలాగో ఆశ్రమానికి చేరుకొన్నాను. ఈ బాలికకు ఇంక విద్య చెప్పకుండా ఉండటానికి వీలులేదు. సత్యశీలాచార్యులవారి ఆజ్ఞ అనుల్లంఘనీయము. ఈ దివ్యవృద్ధుడు తన ఆజ్ఞతో నన్ను కట్టివేసినాడు. ఆబాలికకు చదువుచెప్పమని నన్ను ఒప్పించే సందర్భంలో ఏవో విచిత్రమైన — భావగర్భితమైన మాటలన్నారు. ఆయనమాట లమోఘములు: సత్యస్వరూపములు. ఇప్పుడు జరిగినదంతా వారికి నివేదించి, వారి యాదేశానుసారంగా నడుచుకోవటమే నాధర్మం అని నిశ్చయించుకొన్నాను.

దర్శించిన మరుక్షణంలో సత్యశీలాచార్యులవారు చిరునవ్వు నవ్వుతూ నన్ను కూర్చుండమని సైగచేసి, 'నాయనా! నీలో ఈ భ పరిణతి ఆసన్నమయ్యే ధర్మసమయం వచ్చింది. నీసంఘసేవ సంపూర్ణత తాల్చాలి...'"

"స్వామీ! నేను అవమానం పొందటమే ధర్మసేవా? వేళాకోళమే ఎరగని తమమాట ఈ రోజున ఈలాగున చిరునవ్వులతో నిండియున్న దేమి? అది నాకర్మ మనుకొని నేను ఊరడిల్లాలిగాక!"

"ఓయీ! సౌందర్యతత్త్వోపాసీ! నీచిత్రలేఖన విద్యలో ఒక్క చిన్న దోష మున్నదని నీవు గ్రహించలేదు. కరుణ నీవిగ్రహాలల్లో మూర్తించలేదు. సంప్రదాయజనితాలై, మూర్తిలో రూపకల్పనలో ఏమాత్రమూ లోటులేనిచిత్రాలను ఎన్ని కల్పించినా, వాటిలో కరుణ తొణికిసలాడటం లేదు. తండ్రీ! కరుణనశించిపోయిన మరుభూమియైన నీప్రజ్ఞ "ఏకోరసః కరుణఏవ" అనేమాట మరచిపోయింది. నీబోధిసత్త్వాల చూపుల్లో కర్కశత్వం ఉన్నది. యోగం ఉన్నది. బుద్ధుడు పరమకరుణామూర్తి తండ్రీ! అహింసాపూర్ణావతారము. చేతిముద్రలలో, భంగిమాలలో, వివిధస్వరూపములైన దృష్టులలో సంపూర్ణసత్యమైన దివ్యత్వం లేదు. ప్రాపంచికరూపమైన దివ్యత్వమే కరుణ. ఈ ముక్కలు నేనన్నానని విషాదపడకు. కొరత పడిన నీపూజ పరిపూర్తి చెందవద్దా?"

మరిన్ని కలవరంలోపడి మావిహారం ఎలాగో చేరుకొని విహారములోని దివ్యభిక్షువిగ్రహం మ్రోల నాతల వాల్చి కాంతికై యాచించాను. ఘటికలు జరిగిపోయినవి. వరములా నామార్గమునాకు గోచరిస్తూ ప్రత్యక్షమైంది. "నాబొమ్మలలో కర్కశత్వ మున్నదా, ప్రభూ? ఇన్ని సంవత్సరాలూ నాతపస్సులో చంద్ర గ్రహణంలా అసంపూర్ణత్వం వరించుకొనే వుందా?"

"నీనియమాలని భగవంతుని కర్పించి మానవ శీలమందు విశ్వాసంతో చిత్రకళాదీక్ష నెరపవయ్యా" అని నాకు పరమగురుని ఆదేశం వినబడినట్లయింది.

నన్ను చూస్తూనే మాగురుదేవులు, తాను తాగానట్లు "నువ్వు నీవబాలికవా?" అని ప్రశ్నించినప్పుడు ఏదో నిర్వచింపజాలని ఆనందంతో పొంగిపోయాను. సామాన్యమైన మూర్తులు నా అనన్యమైన ఏదో వెలుగుతో మహాసౌందర్య మూర్తిలా తోస్తారు. ఉత్తమశిల్పమూర్తి లక్షణాలు ఆయనలో కొరతపడినా కొరత పడినట్లే వుండవు. ఆరాధనం వచ్చి నాబుజాలు చేతులతో నదిమిపట్టి ఇటు అటు వూపి 'ఏల ఈతప్పిదం చేశావని నన్ను శిక్షిస్తే, నాజన్మ పవిత్రమైందని ఊహించుకొనేదాన్ని. ఆ క్షణంలో ఆయన దివ్యుడే అయిపోయినాడు. ఆయనవేపునన్నేదో విచిత్రశక్తి ఆకర్షణచేసింది. ఇంతలో ఆయన మటుమాయమై పోయినాడు. నాతప్పిదానికి నివృత్తి ఉన్నదా? ఈతప్పుడు మునితపస్సు భంగంచేయటానికి కుప్పవించిన పాపినా నేను? పవిత్రమైన ఆయన నియమానికి భంగం చేశాను. తత్ఫలితంగా, ఏనియమాలూ లేకుండా చిత్రవిద్య నేర్చుకోవటాని కందరూ రావచ్చునని ఆయన ప్రకటనచేశారు.

ఆమరునాటినుంచీ ఆయన నన్ను [illegible] పిలిపించుకొని చిత్రవిద్యలోని రహస్యాలు మహాగాంధర్వంలా ఉపదేశించ మొదలు పెట్టారు. ఆయనరూపమే మారిపోయింది. ఏదోవింతశక్తిచేత అలుముకుపోయినారు. కొన్ని మాటలతోమాత్రమే వినేవాళ్ల తృప్తిని తీర్చే ఆయన ఆనాటినుంచీ [illegible], [illegible] గొంతుకతో ఘటికలు ఘటికలు మాట్లాడేవారు. ఎందుకో! ఏవేవో ప్రశ్నలు నాపై వర్షమువురిపించేవారు. ఆరోజుల్లో నాకు కలిగిన ఆనందాన్ని వర్ణించలేను. ఆయనకూడా [illegible] తము ఉండే బుద్ధి. ఆయన [illegible] పువ్వుల మొగ్గలను సుట్టినట్లు [illegible] కోటానికి కాంక్ష. [illegible] నా [illegible] వివశత్వం!

"కళ్యాణమాలికా! [illegible] ఆసెనక నీ వేమి చేయదలచుకొన్నావు?"

"బుద్ధదేవునిచరిత్ర రచించుకొంటూ నా జీవితం పవిత్రం చేసుకోవాలన్న [illegible] నన్ను కదిల్చివేస్తూంటుంది. అంతకన్న నా [illegible] హృదయానికి కేదీ తోచదు".

"మానవుల్లోని దివ్యత్వ [illegible] పలువడుతుంటుంది. నిశ్చయమే. కాని [illegible] నీదీక్ష ఎట్లా సాగుతుందనుకొన్నావు?"

"ప్రభూ! నేను వివాహమే [illegible]".

"అది అసంభవము. మీతండ్రిగారు [illegible] నీన్ను నివేదిస్తారు. నీవు మహా[illegible] కావలసిన యోగ మున్నపుడు [illegible] [illegible] గలవు?"

"నాజన్మమంతా తమపాదాలదగ్గరే విద్య నేర్చుకొంటూ శుశ్రూషచేస్తూంటాను!"

"ఓవెఱ్ఱిపిల్లా! ఆడవాళ్లకి సహజమైన [illegible] మాటలు మరచిపోయినావు కావు"

మాగురుదేవుని మాటలకు నామనస్సు విశలమై పోయింది. నావి మాయమాట లేనా? నాసర్వస్వము గురుదేవుని పాదాలకడ సమర్పించటానికి సిద్ధంగా లేనా?

మాగుహాలో మాగురుదేవులు రచించిన బోధిసత్త్వునిప్రక్క ఆయన [illegible] రచింప సంకల్పించాను. ఆచిత్రము పూర్తి [illegible]

అది దివ్యభావపూరితము, చిత్రకళకు దివ్యమణి వంటిది అని గురుదేవులు, తోటిశిష్యులు రసజ్ఞులు మెచ్చుకుంటూఉంటే నాకు సిగ్గువేసింది.

మానుగుణేలను ఒక్కనిమేషమాత్రము విడిచిఉండలేకపోయేదాన్ని. ఆయన నిజంగా జ్యోత్స్నాప్రియులే. ఆయన గుహకు పోయి శుశ్రూషలు చేయడం ఎంత తోషదాయకమై ఉండేది!

ఆయనకళ్లల్లో ఒకొక్కప్పుడు జ్యోత్స్నలే ఆడేవి. ఒకొక్కప్పుడు ఆయనచూపులు మబ్బుపొదివిన నెలబాలుని కిరణాలై మరుగు పడేవి. ఆయన ఏదేని కొంతకాలాంతరాన నాకు ఉపదేశిస్తూ నన్ను ముట్టినప్పుడు నా సర్వరూపము కరిగి కర్లుచుండేది. అలాంటిపవిత్ర క్షణాలలో ఆయనా, నేనే - లోకాలన్నా దయం మన్యం.

౬

ఈబాలికాహృదయతత్వం నాకు అర్థం కాలేదు. ఈమె జీవితమే నాకు కొత్త అయినది. ఈమె తక్కిన స్త్రీలకన్న వేరా? ఇక్ష్వాకురాజవంశజ అయిన ఆనాటి ఆబాలిక అందము ఆమెపులి అందము. ఇది వెన్నెల రేఖ. వెన్నెలలోని శిశిరమధువు. పాల వెల్లువతరగ. ఈమె అందంలో ఏమి వంక ఉన్నది? నిజముగా ఈమెహృదయం పవిత్రమైనది. ఓహో! కల్హారమాలికయా ఈమె!

ఈబాలిక నన్ను విడిచి ఒకగంట ఉండలేదు. ఆమె స్వయంగా వచనంచేసి విచిత్రరుచుల భోజనము కొనివచ్చేది. నాపాదసంవాహనం చేయసిద్ధపడినవాడు ఆమె నాపాదాల స్పర్శించినప్పుడు నాలో విద్యుల్లతికలు ఆలుముకు పోయినవి. ఆమెను నాకౌగిలిలో అదిమి వేయక ఎలాగు నిగ్రహించుకోగలను? నేను అగ్నిపరీక్షకు నిలువడం లేదుగదా?

ఆమె పెదవులు జీగగ్గనింకి అతిలలితాలైన చిగుళ్లు. ఆమెకళ్లు ఎంతపవిత్రకాంతుల్ని సేకరించుకొన్నవి! స్వచ్ఛమై కదలికలేని కొలను నీటిలో ప్రతిఫలించిన తారకాకాంతులవి.

ఆమెఅందము నిర్మలనీలాకాశంలో తేలిపోయే తెల్లనిపక్షి. ఆమెఅందము ఆపక్షిగొంతుకలోంచి విడిపోయి ఆనీలంలో తొణికిసలాడే పాట. ఆమెఅందము పండినపంటలోని పచ్చదనములోని పరిమళము. ఆమెఅందము వెన్నెలప్రసరింపు జిగ్గుగలతీసి. అమ్మో! ఆ అందం నాదేహంలో, నాహృదయంలో, నా ఆత్మలో లీనంచేసికొనక నాజన్మ వృథా.

ఆమె గుహలో ఒంటిగా చిత్రించుకునే కాలంలో ఆమెను, కల్హారమాలాదేవిని కలుసుకోడానికి వెళ్లాను. భగవానుడా! అతికోమలమైన ఆమెజీవితాన్ని నకిలీచేయడానికి వెళ్లే నేను అందమయిన రెక్కలతో పూలల్లో ఎగిరే సీతాకోకచిలుకను పొంచుండి పట్టింపబోయే పిసరసల్లిలా ఉన్నాను. చిత్రించుకొంటూఉన్న ఆబాలిక ప్రజ్ఞాపరిమితలా ఉన్నది.

“ఏమిటి, ను వ్విదో చిత్రించుకుంటున్నది?”

“బుద్ధదేవునికి, ఉన్న ఒక్క వస్త్రముగా అర్పిస్తున్న ఆపవిత్రచరిత్రచిత్రము వదిస్తున్నాను.”

“ఏమిటీ! నన్ను చూడవేమి. ఓహో! ఎంత అద్భుతసృష్టి! బాలికా! నీ పంకజ గ్రంథ అవగము లేదు. నీవిద్య పూర్తి అయినది.”

గంపెడబ్బ తిన్న గువ్వలా ఆమె వణికిపోయింది. “ప్రభూ! నన్ను మీరు ప్రేమించడం లేదా? నాకై నియమాలన్నీ వదులుకొని నన్ను ఆశ్రమపల్లికన్న గన్యాగాల్ని చేసి ఒక్కసారిగా నన్ను అవసరములేని పువ్వులా విసిరిపారవేస్తారా?”

“నీకు ప్రేమనుగురించి ఏమి తెలుసును?”

“ప్రభూ! ఆదివ్యవరము ప్రసాదింపబడినప్పుడు ఏమి తెలిసికోవాలి?”

“పిచ్చిదానా! చటుక్కున ‘నన్ను ప్రేమించడం లేదా’ అని ప్రశ్నవేశావు. నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?”

“వెన్నెల అంటే కలువలకు ప్రేమా? సూర్యకాంతపువ్వుకు సూర్యుణ్ణి కోరుతుందా? పువ్వును తేనెను కోరుతుందా? ప్రభూ! నన్ను స్వీకరించుకోండి. నేను మీప్రేమభిక్ష లేని నాకు హోమంలోని సమిధనికదా!”

“నేను ముప్పదియేను ముసలిఏళ్లవాడను. నువ్వు నవయౌవనంలోని పదునెనిమిదేళ్ల మిసిమిపడుచువు.”

“ప్రేమకు ఈడు ఉందా ప్రభూ?”

“నేను క్షణక్షణం నీదేహాన్ని కోరితే నీశీలం నలిపివేసికొని నా కాంక్ష తీర్చగలవా?”

“ప్రభూ! మీప్రేమ, మీదివ్యప్రణయము ఆశిస్తున్నాను. నా నాశనానికి సిద్ధమవను. మీకు అర్పణచేసుకోవడమే నాజీవితానికి పరమమోక్షము. ఇదిగో నామూర్తి! నన్ను మీహృదయానికి గాఢంగా గాఢంగా అదుముకోండి. నావిద్యలు మీవి; నాకళలు మీవి; నా ఆత్మ మీది.”

నా దేహం వణికిపోయింది. ఎంతపవిత్ర జీవనప్రవాహము! ఆమెను తనివోవ బిగియార నాబాహువుల అదిమివేసి కౌగలించుకొన్నాను.

“కల్హారమాలికా! నన్ను వివాహంచేసుకోగలవా? నాఐశ్వర్యశ్రీ! ఇట్టి మహానంద సమయంలోనే మీనాన్నగారు ఆనాడు నన్ను గర్వించినాడు. నువ్వు నాకోసమే యిన్ని సంవత్సరాలు ఎదురుచూస్తూ ఉన్నావా? ఈ నీ దివ్యమూర్తి నాదేనా? ఈఅద్భుతమైన పాదము, భాగ్యమైన ఈతిలకట్టు, ఈదివ్యలోచనాలు, శ్వేతతారకలోని కమలాలైన నీయీ పవిత్రవక్షోజాలు, నీయీ పరమదివ్యకాంతీ — నావేనా? నువ్వు నాదానవేనా? నాప్రభూ! నీకగుణ ఇదేనా? రా! ఆత్మేశ్వరీ, రా! మొక్క రిల్లు. పరమశ్రమణకుడే మన్ని ఆశీర్వదిస్తాడు!”

“ఆప్రభునిదాసుడైన నేనున్నూ మిమ్మల్ని ఆశీర్వదిస్తున్నాను - దివ్యదంపతులైన మిమ్ము” అని సత్యశీలాచార్యగురుదేవులు. లేచి ఆయనకాళ్లకు మొక్కరిల్లాను.

అమరావతి స్తూపము

మహానటుండు

అడివి రాఘవరావు

శ్రీ కైలాస వియచ్చరన్నట శివ శ్రీ మామయత్నోపథా
సీకమ్మున్ దొలివెల్గు దారిగ ప్రయాణించెన్, ప్రభూ, శంకరా
మాకన్నుల్ రసనాగ్రమున్ శ్రుతియునున్ మాధుర్యసీమల్, రస
శ్రీ కేదారము మా హృదబ్జము సమాశ్లిష్ట ప్రభావమ్మునన్.

ఏకైకభంగిక లోకాదివేదాంత పరమతత్త్వప్రభావమ్ము వెలిఁగి
ద్విత్రిభంగికలలో స్త్రీపుంగుణత్రయ నవరసరత్నసౌందర్య మొలికి
జ్ఞానముద్రాహస్త సంస్థాపనమ్మునన్ బహుపత్రమూలైకభావ మూది
సవ్యాపసవ్య పాదవ్యాప్తి సముపాత్త జంగమస్థావర సంగతిగని

ఆంగ సర్వస్వనర్తన సప్తధావి
భూతి యష్టాంగనియతి సంశ్లిష్టములయి
గాంగభంగిక చంద్రికా కలితగతుల
శుభ్రతరయశోజ్యోత్స్నాతిశుచియు వెలిఁగి.

తౌర్యత్రిక శ్రుతి తారి సన్మోహనైకము నాద హుంకారగతిగ నించి
ఆదిమధ్యాంత్య స్వరాశ్లిష్టశారద నాదత్రయము శ్రాయివాదులు నయి
రమ్యవివాద స్వరాయుతోచ్చారణాద ముఖనిషత్పరిణాహమును ఘటించి
ఋషభాదిషట్స్వరవృత్తిషడంగ షట్చక్రస్పర్శనస్ఫూర్తి ప్రశస్తమునయి.

తత్త్వఘనగీత గీతికా తాళగతుల
నుడుక్రమాంత్రల 'సయిఉణ్ణు' లోలిపలికి
ప్రస్తరించిన తానము ప్రణయరాగ
మసృణ మకరంద వాహిని మలఁకలునయి.

తాకిట తోంధదోంధి ఘృత్త దంధిమి తక్కిట లాస్యలీలఁ, స
రాకల సర్వవిద్యలు పురాసుకృతమ్ములు నైఫలించి, భూ
రీకరణాంగ హారముల రీతులు శిల్పకళాసుఫల్ కడున్
వాకలుగాఁ దెనుంగుధర పండినవెన్నెల లారబోఁతలో.

బౌద్ధవిహారసీమ నిలబడ్డవి ప్రాగ్దిశ చంద్రకాంత సం
బద్ధములై సమస్త కకుబంతములన్ విరళీకరించి, భా

స్వర్ధరికాంతిబోనివి నవద్యుతులారిచి, లేఁతపుచ్ఛెలో
బుద్ధులు పశ్చిమమ్ములగు భూములకెత్తిన వేఁగుజుక్కలై.

మును సహస్రపత్ర కమలము తెనుఁగుసిరి
గద్దెవిచ్చె వెలుఁగు తెల్గు ప్రొద్దుచిన్నె
బోధివృక్షమ్ము యజ్ఞ సంపుష్టపూర్ణ
పరమపర్ణానిలోద్ధూత పాపపటలి.

సమెహ నాగరాజు ధరణీభరణక్షముఁడైన తెన్గు జేఁ
డై మహాసీయముల్ పడగ లాడిన చాయల శీతరుక్సుధన్
భూములు చల్లఁగా నెసఁగు భూమిక. తంత్రకథా విలీన
థామయ నాటకార్థములఁ దాధ్వనియించెడు నిండు నాందిగా.

భ్రూకుంచస్థితి వామపార్శ్వమున సంపూర్ణమ్ము సమూర్తి, రే
ఖాకారధ్వని కావ్యబుద్ధగతమున్ గాంతాద్వితీయస్థితిన్
సాకారమ్ము నిరాకృతిన్ ప్రణుత తేజఃపూర్ణమై తోఁచెన
శ్లీ కావించె తెలుఁగుశిల్పి తన కేళీలోలహస్తద్యుతిన్.

పదభాగసంలగ్న వదనాబ్జనయనాంబుజాతముల్ ప్రణయపూజాసుమములు
నాతినమ్రభ్రూయుగాతిథేజసలీల వర్ణ్యప్రదత్తధూపమ్ము రేఖ
నగ్నకానతమధ్య నాభివల్లీద్వితీయామృతాంగరుచి [illegible]
మలచిన కేల్గోడ్పు తొలిప్రేమనిండిన మధుకోశనైవేద్య మధురమూర్తి

భక్తిశృంగార రసమున భావమునుపు
రాణదాంపత్యపూత సౌరభము బలసి
ప్రకృతిపురుషైక్య భావసంపన్నమైన
దివ్యరేఖామహాజ్యోతి దిశలనిండ.

పడగెత్తి క్రొన్నాగు కడలందు పరవళ్లు వీరరసోద్ధతి పరిసినట్లు
శిథిలాంగవిస్ఫూర్తి స్మేరాక్షియుగ్మమ్ము హాస్యాద్భుతములు ప్రోవైనయట్లు
కెలకుల తెలికాంతి తొలకరించినకనుల్ కరుణారసాంబుధి కదలినట్లు
ఒక్కడై గురుమూర్తి చక్కనిల్చిన రేఖ అద్వంద్వరసము రూపైనయట్లు
అమృతమధుమూర్తి శిల్పి లోకైకనేత
ఆమహాత్ముని ప్రతిభలో నారితేరి
అడుగునడుగున నేమూర్తి యచ్చువడిన
కథలు నతిలోకసౌందర్యనిధులు నిలిచె.

ఇంతసౌందర్యభరము మహాంశోకింప
సర్వవిజ్ఞానభరము విశ్వప్రకాశ
మై పునీతమై హృదికి ప్రోగై తెనుంగు
నేల నీరు గాలి వెలుగు నింగి తనర్చ
యాత్వమున పెట్టు జయఘోష లంది పొంగి.

తెనుఁగుముత్తైదువు తీయనిమంగళహారతి జయలక్ష్మి సలవరించి
సాహానినాదాతి సంరంభ శ్రీకృష్ణవేణీతరంగాళివీథి తీర్చి
మధ్యాహ్నశంఖాడిమధ్వనిచ్ఛటపటల్ జయభేరి తీవ్రమ్ము చదలనించి
అతిభంగిగతిరీతి తతవినాకవిముక్త పటునారసమ్ముల ప్రభలసిని

ఫాలలోచనవహ్ని విసకుశిఖ
కాప్రతాపాగ్నిశిఖల నైక్యముభజించి
ధోంధిదంధిమిధిమ్మృత్తల దురితగతుల
పరమమోఘావిధాతాండవమున కదల.

ఉద్ధృతశాత్రవతాపస మహోద్ధతిభూములు దద్దరిల్లి, భూ
భృద్ధృతి దద్దినై యతిగభీరమహార్ణవ తుంగవీచికా
రుద్ధదిశాంతముల్ పగిలి రుద్రమహానటరాజ భావసం
బద్ధమునై తెనుంగులయావహ్నిశిఖోగ్రతరప్రతాపమై.

శ్రీముఖశాతకర్ణి కనుక్రేవల నిష్కకలాడె మాగధ
స్తోమము సీఱుగాఁగఁ దఱుఁగోనరిశౌర్యమహార్ణవమ్ములుక్
స్తోమముమాలి మేఘములఁ జేలి ధరిత్రి సువర్ణవృష్టిగా
సీమల వైరిదుఃఖరస శీకరకల్పిత దుర్దినమ్ముగా.

గౌతమీపుత్ర శ్రీశాతకర్ణునిచేత త్రిపురారి తా సముద్ధృతిజ్వలించి
వీరవైరిగ్రీవ విదళనారంభమ్ము మర్త్యమహామేధ మహిమ మెఱసి
కూఁకటివేళ్లతో కూలి యవనపల్లవశూద్రపాది దుర్వైరిబలము
మచ్చరిక్రీగంటిచిచ్చుఱ పాపఁడేఁ డాచకోరాద్ర్యగ్ర మంటి మండి

పూతకృష్ణానదీ పద్మజాతమంద
హాసమునవ గంగాంభోజ మందువిరిసి
అసికసౌరాష్ట్ర కుకురాదు లఖిలభూము
లాంధ్రరాజ్య ధ్వజచ్ఛాయ హాయిగాంచె.

శ్రీపులమావిరౌద్రరససిద్ధికినై జయదాము మాళవ
శ్రీపరిపూర్ణ మాహుతులు చేసెను చష్టన భాస్కరాస్తమా
నాపదలో త్రిలింగ కరుణాయుణ దీధితి శ్రీకరమ్ముగాన్
దాపట వెల్పటన్ కృతవినాశభవమ్ముల ఈశ్వరాకృతిన్.

తతవిలయప్రఘూర్ణిత సుధాంబుధు లల్లన నిస్తరంగకా
గతి విలయాంతతైజస వికాసము రేఖల తీరురీతి నా
తతపటు నర్తనాంతమున తన్మయతన్ భవపీయమూర్తిం గాం
చి తెలుగునేల శాంతిమెయి శ్రీపద సుఖదమ్మునైనదిన్.

ఆమహాశంకరత్వమై యవతరించి
శ్రీ శివశ్రీమహారాజు శ్రీకరాధ్వ
రంపు ధూమమ్ము వేదనాదంపుపెల్లు
ఖేచరమ్ముగ చిన్మయకేళి దేల్చె.

జ్యోతిర్లింగమయస్వరూపమున విద్యుల్లేఖలం దాటి సి
వాతారాపథ మంటినిల్చితివి దేవా! శర్వ! కృష్ణాసుధా
స్రోతఃపూరతటమ్మునన్ ప్రణుతమౌ శ్రీకరార్చావిధిన్
ప్రాతఃకాలము నిచ్చలున్ గొలువ నాంధ్రత్వమ్ము మహోన్నతస్థితిన్

తెనుఁగు వజ్రాలదిన్నె వేది భగవతీయ
లాస్యమునకు నాంధ్రరమకల్యాణమునకు
లాస్యకల్యాణయజ్ఞవేళా ప్రదీప్త
భవ్యహోమాగ్నిశిఖయా దీపాలదిన్నె.

ఆంధ్రులు - రేడియో

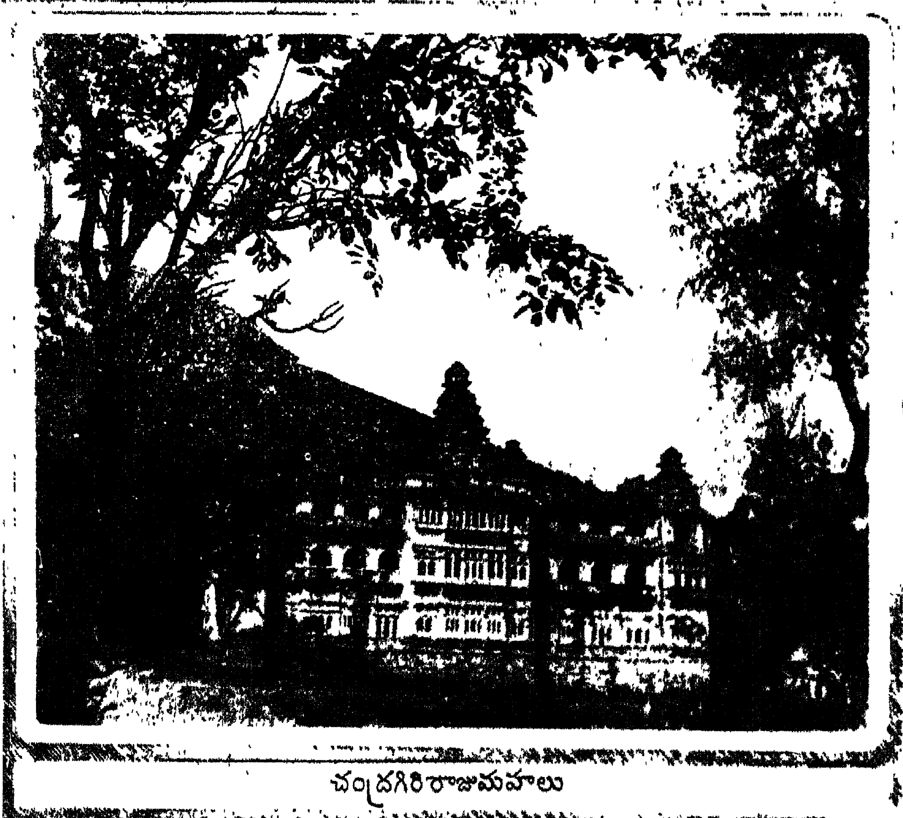
ఇతర దేశాలలో 'మోజు' తీరిపోయి ప్రాతపడిన విషయాలు మన దేశానికి వస్తూవుంటాయి. ఇంగ్లండులో పదేండ్లకు పూర్వము ప్రబలినవి, టాకీలు, యిప్పుడు యిక్కడ ముమ్మర మగుతున్నాయి. విమానాలూ అంతే. ఇప్పుడు 'రేడియో' సంగతీ అంతే. ఆదేశాలలో రేడియో సాధారణ మయిపోయింది. పన్నెండేండ్ల పిల్లవానికికూడా రేడియో అంటే యేమిటో, అది యెల్లా పనిచేస్తుందో, ఎప్పుడెప్పుడు ఏఏ దేశాలను విననచ్చునో తెలుసు. మనలోనో, పెద్దపెద్ద పరీక్షలిచ్చిన వారికికూడా యీ సంగతులు తెలియవు సరికదా, తెలుసుకోవాలనే అభిలాషకూడా లేదు. బొంబాయి రాజధానిలో ప్రతి వేయిమందికి వొక రేడియోసెట్టు వున్నది; మన తెనుగుదేశంలో అంతటా ప్రోగుచేస్తే రెండు మూడు వందలైనా వున్నాయో లేవో — మూడుకోట్ల ఆంధ్రులకు! అంతవరకూ యెందుకు? తమిళ దేశంలో, వొక్క-తిరుచినాపల్లి జిల్లాలోమాత్రం వున్నాయట నూటయేబదికి పైగా. మనకంటె వారు ధనవంతులు అంటే మనము వొప్పుకోము. మనకంటె వారికి యెక్కువ తెగింపు వున్నదంటే, 'ఆ! అసహాయోద్యమపు రోజులలో మనవారే యెక్కువ త్యాగం చూపించారు' అంటాము. ఉద్రేకసమయాలలో ఫెళఫెళార్భటాలు చేయడము ప్రశంసనీయమే — కాని ఉడుకు సమయాలు యెప్పుడూ వుంటాయా? శాంతిసమయాలలో చేయవలసిన నిర్మాణ కార్యక్రమము యెంత లేదు? దేశము యెన్నెన్ని విధాల వృద్ధికావాలి?

ఇండియా గవర్నమెంటువారికి మాత్రము అనేక కారణాలవల్ల యీ దేశంలో రేడియోను అమితంగా అభివృద్ధి చెయ్యాలని దృఢసంకల్పం వున్నది. ఢిల్లీ, బొంబాయి, లాహోరు, పెషావరు, కలకత్తా, లక్నోలలో కొన్నిలక్షలు ఖర్చుపెట్టి చక్కని యేర్పాటులను చేసినారు; ప్రతిరోజూ యేదో వొక క్రొత్తదనం చూపిస్తూ ముందంజ వేస్తున్నారు. అక్కడ నుండి వారు దక్షిణాపథానికి బాగా వారికి 'మద్రాసంతా అరవంలాగే కనుపిస్తోంది! ఢిల్లీలోవున్న 'మద్రాసు' వారెవరు? బొంబాయిలో, కలకత్తాలో 'మద్రాసు'వారెవరు? — ఆఖరుకు యీ డిపార్టుమెంటు అధికారులు మద్రాసుకు వస్తే, యిక్కడ వారిని కలుసుకొని వారిని పెద్దచేసిన 'మద్రాసు'వారెవరు? — ఆంధ్రులు మాత్రం కారు! మదరాసు రాజధానిలో రేడియోవిధానంమాట మొదట తలపెట్టినప్పుడు ఆసంగతి పేపర్లలోకూడా పడింది. కాని వారిని కలుసుకొని "'మద్రాసు' అంటే వొకసంస్థ కాదు; అందులో నాలుగుభాష లున్నాయి, — ముఖ్యంగా తెనుగు, అరవము; అరవవారికి ఆంధ్రులకు ఆశయాలలో హస్తిమశకాంతరము తేడా లున్నాయి" అని చెప్పిన ఆంధ్రనాయకు లేరీ? అట్టిసందర్భాలలో ఢిల్లీవారికి మద్రాసంతా వొకటే అనిపిస్తే, బెంగాలుకంతా బెంగాలీభాషలాగ మద్రాసుకంతా భాష అరవమే అనిపిస్తే వారికి తోచడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. అందుచేతనే వారు యీ రాజధానిలో రేడియోస్టేషను యేర్పాటుచేస్తూ మొదట మద్రాసుస్టేషను పెట్టి తరువాత రెండు మూడు నెలలలో తిరుచినాపల్లిలో పెడితే మదరాసు రాజధానికి చాలు ననుకున్నారు. ఆ ప్రకారము ఏర్పాటులు జరిగిపోయినాయి. "అమ్మాయికి నగలు సరిగా పెట్టలే"దని నాగవల్లిరోజున నవ్వుకుంటే లాభ మేమిటి?

అయినా, మించిపోలేదు. ఈ మధ్య పత్రికాముఖాన్ని కొద్దిగా ఆందోళన జరిగింది. 'ఆంధ్రులకు రేడియో లేదట' అనే శీర్షికను వ్యాసాలు వెలువడినవి. ఈ వ్యాసాలు, యీ ఆందోళన చాలా ప్రయోజనకరము; అవసరము. కాని, అంతకంటె ముఖ్యం రేడియో విధానంలో ఆంధ్రులు నిజమైన అభిలాష, ఆసక్తి చూపించడము. ఇప్పుడు సెట్లుకలవారు వానిని నగలు పెట్టెలలాగ పూజించక ప్రపంచమంతటనుండి వెలువడుతూవున్న రేడియోసమాచారాలని ఆలకిస్తూ వుండాలి. స్నేహితు లందరిని పికెట్టు చేసి అందరిచేత సెట్లను కొనిపించాలి. ఇటలీవారు పలుబడి భాషలలో 'రేడియో'చేస్తున్నారు.

ఇంగ్లండూ!—జావానుండి చక్కని సంగీతం వినవస్తుంది. ఉత్తరధ్రువ మండలానికి పరిశోధనల కొరకు వెళ్లిన సోవియటుశాస్త్రజ్ఞులు వారు కనిపెట్టతూవున్న వింతలను ప్రతి పూటా రేడియోద్వారా లోకానికి వెల్లడిచేశారు. వీనిని మన తెనుగు దేశంలో విని సంతోషించినవారు లేనేలేరు!

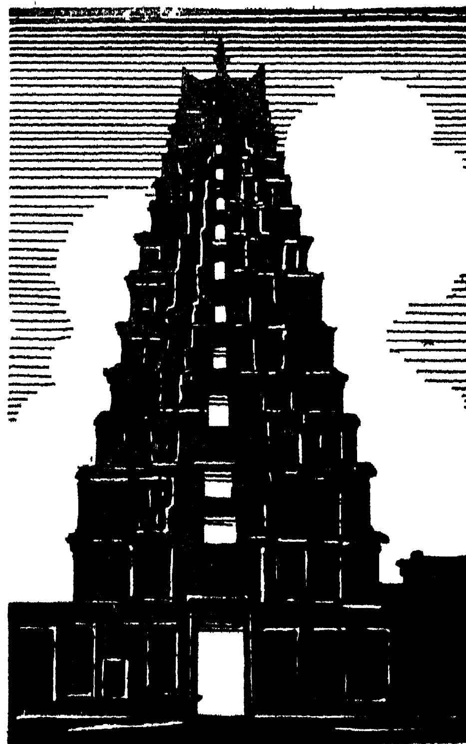
అసలు, మనకు యేవిషయంలో అభిలాష వున్నదో కనుగొనుట కష్టంగా ఉంది. సంగీతమా, చెప్ప నక్కరలేదు: 'త్యాగరాజు మావా' డనీ, 'మువ్వగోపాలపదాలుమావ' నీ విర్రవీగుతాము. కాని, కాకినాడ వీధులలో సాయంత్రపువేళ సంపన్నులున్న తావులలో నడుస్తూవుంటే 'స్థిరమైన నడవడి' 'చిదిమిన పాల్గారు'తూ వుంటుంది. ఇక విశాఖపట్నం, విజయనగరంవేపు 'సింహాద్రి అప్పన్న' 'కొయ్యోడిపదం' వింటూ వుంటాడు. అన్నిచోట్ల బస్సుహాస్యాలు, ఎలక్షను గలభాలు, డ్రామా సెట్లే. దక్షిణాదినీ డ్రామాసెట్లు వున్నాయి; తక్కువరకపు పాటలూ వున్నాయి. కాని మధురలో, తంజావూరులో ప్రతియింటిలోనూ ఆడపిల్లలు "ఎందుండి వెలసితివో" అనో, "క్షీరసాగర శయనా" అనో, "బాల కనకమయచేల" అనో ఎప్పుడూ పాడుతూవుంటారు — దివ్యంగా. కొన్ని మాటలు వారికి అర్థం కాకపోవచ్చును. ఉచ్చారణలో లోపముండవచ్చును. కాని యిప్పటి మన తక్కువ రకపు కృత్రిమ హిందూస్థానీ-తెనుగు మట్లకంటె వారిపాట వేయింతలు రసవంతముగా ఉంటుంది. మన వారికికూడా చాలామందికి చక్కని సంగీతజ్ఞానం ఉన్నది. ఇకముందు, మనఅదృష్టంవలన, తెనుగుదేశంలో రేడియోస్టేషను స్థాపితమైతే, అన్ని విధాలా అధోగతికి పాలైన మన గొప్పసంస్కృతిని (Culture) ఉద్ధరించడమే ముఖ్యమైనపని. సంగీతంలో, సారస్వతంలో, రాజ్యాంగంలో, గ్రామపారిశుధ్యంలో, [illegible] ఆరోగ్యవిధానంలో, వ్యవసాయంలో, వాణిజ్యంలో, యింకా అనేకవిషయాలలో తెనుగు రేడియోస్టేషను చేయవలసిన పని కొంతంత ఉన్నది. కాని, అన్నిటిలోనూ ప్రజలసహాయం అవసరము. "నా కెందుకు" అని అనడం మనకు [illegible] మనము నిపుణులము. లక్నోలో స్టేషను పెట్టారని తెలియడంతోనే జనులు '[illegible]' ని ఉత్తరాలలో ప్రభుత్వాన్ని ముంచేశారు. మద్రాసులో [illegible] స్టేషను [illegible] పెట్టినారు. తమిళదేశం [illegible] ఉత్తరాలు వస్తున్నాయట: "మీ విధాన మేమిటి? [illegible]

చంద్రగిరి రాజమహాలు

తము వినవచ్చును? ఫలానా వూళ్లో ఫలానా గాయకురాలు వున్నది. ఆమెచేత పాడిస్తారా" అని; యింకా ఎన్నెన్నో ప్రశ్నలు వస్తున్నాయట. ఇక టెలిఫోను వార్తలకు లెఖ్ఖలేదు. మెచ్చుకైనా, వొక్క కార్డయినా ఆంధ్రదేశంనుంచి, వొక్క ఆంధ్రుని దగ్గరనుంచి వస్తే వొట్టట!

మరో ముఖ్యవిషయము: యీ యేడో, వచ్చేయేడో తెనుగుదేశానికి రేడియోస్టేషను శాంక్షను అయినప్పుడు మనము ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు సందర్భంలో చేసినట్లు 'మా వూళ్లో వుంచాలి', 'మావూళ్లో వుంచాలి' అని తగాయిదాలాడి అసలు కార్యాన్ని పాడుచేసుకోకూడదు. వందలు, వేలు మైళ్లదూరం ప్రసరించే కరణాలతో పనిచేసే రేడియోకు దూరంలాంటూ లేదు. స్టేషను ఆంధ్రదేశంలో ఎక్కడ పున్నాసరే మంచి సెట్లుకల అందరికీ పనికి వస్తుంది. ప్రభుత్వంవారి యితర అనుకూలాన్నిబట్టి రాజమండ్రిలోనో, యే విశాఖపట్నంలోనో పెట్టితే బెజవాడ వారును, అనంతపురంవారును కస్సుపుచ్చుకోకూడదు!

మదరాసు స్టేషను పని ప్రారంభించిన కొద్దినెలలలో రాజధాని అంతటనూ ముఖ్యగ్రామాలలో గ్రామస్థులందరకు పనికివచ్చే పెద్ద ఉమ్మడి సెట్లను యీ గవర్నమెంటువారు నెలకొల్పుతారట. తెనుగుదేశానికంతా వొక తొంబదిసెట్లు వుండవచ్చును. ఇవి మహాసముద్రంలో వానచుక్క అనవచ్చును. అయితే, ప్రతి పంచాయతీబోర్డు, ప్రతి మునిసిపాలిటీ, ప్రతి జిల్లాబోర్డు సెట్లను నెలకొల్పవచ్చు. సంపన్నులు తమ సంచీలను కొంచెము విప్పి మంచి సెట్లను కొనవలెను. అనేకులకు రేడియోయందు అభిరుచి కలిగినప్పుడు, సెట్లు విరివిగా స్థాపింపబడినప్పుడు మనము మన జాతీయ ప్రత్యేకతకు తగిన రీతులను అభివృద్ధి కావచ్చును. దేశమునుండి యీ సెట్లద్వారా ప్రభుత్వమునకు సరియైన ఆర్జన కలిగినపుడు వారును నిపుణులను నియమించి ఆంధ్రదేశోద్ధరణకు సాయపడుదురు. కాని అన్నిటికంటె ముఖ్యము యీవిధానమందు మనవారు ఎడతెగని శ్రద్ధ చూపించి యేయే మార్గాలలో మార్పులు కలిగితే యీ విధానము పూర్తిగా పనికివచ్చునో సమయానుకూలముగా పైవారికి తెలియజేయవలెను. ఆందోళన చాలా అవసరము.

అన్ని విషయాలలోనూ ఆంధ్రులు మేలుకోవాలి. మనకోసము, మన ప్రజకోసము మనము జీవితంలో నిజమైన శ్రద్ధ చూపించాలి!

(రేడియో)

ఆంధ్ర ప్రబోధము

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి

సోదరరాష్ట్రీయులు మ
ర్యాదగ భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రంబులు సం
పాదించుకొనిరి, ఆంధ్రుఁడ !
యేవీ యాభాగ్య మింత కేనియు నీకున్ ?

లేవా వలసిన వసతులు?
కావలసినయన్ని కలవు-కార్యక్రమముల్
త్రోవబడి నిర్వహింపఁగ
లేవా ? లేకేమి ?-అయిన లేవ వదేమీ ?

శకునంబుల్ కనుపించుచున్నయవి యా
శాస్యంబు లిప్పాటఁ ద
ప్పక చేకూరును, దేశమాతృ పదసే
వల్ చేసి యాంధ్రప్రభా
కకుబంకంబుల నింపఁగాఁ దగిన స
త్కాలంబు ప్రాప్తించె నూ
రక యోచింపఁగ నేల ? కైకొనుము రా
ష్ట్రస్థాపనాచార్యతన్.

మనవేషము, మనభాషయు
మనరాష్ట్రముమనకువలయుమనధనబలముల్
మనకె వినియోగపడవలె
మనముల్ సరివారివలెనె మనవలెనన్నన్.

సరివారందఱు సర్వరీతులను స్వే
చ్ఛాభాగ్యముం జెంది, రీ
శ్వరదత్తం బగు ప్రజ్ఞ కల్గియును భా
షాదాస్యబంధంపు ము
న్నరకం బీఁగఁగలేని కర్మ మిది య
న్నా ! యెన్నినాళ్లింక ? లె

మ్మరవాయిం గొని తప్పు నొక్క-ముక్కగా
బ్యారంభసంరంభమ్ము.

మాతృభాషయే ప్రముఖ్యంగా నాటి కన్న
బాధ యేమి మనకు భాష లేదా ?
'దేశభాషలందు తెలుఁగు లెస్స' యని
వడిన భాష మనదుఁ బలుకులందా ?

ఆంగ్ల మాంధ్రమునకంటె నెక్కుడై యా
నాంధ్ర మాంగ్లమునకంటె నెక్కుడై యె
ఆత్మగౌరవ మొక్క-రవ్వంత యున్న
నెవరిభాషలు వారికే హెచ్చు గాదె?

చెల్లియుండియు నిట్లు జాగుచేసి [illegible] ?
నీరసమేటికి నా మనమునకు [illegible]
నిప్పటికె చాలుకాలము నీవు నిద్రపోయి
మేలుకొనవయ్య ఆంధ్రుఁడ! మేలుకొనుము.

అరివీరలోక [illegible]
దీజరిల్లిన మన తెలుఁగుకీర్తి
ద్రావిడ కర్ణాటదేశములను [illegible]
ము కెక్కి-వెలిగిన తెలుఁగురాయలు
దేవమాతృకము నదీమాతృకము నగు
బలుపుగాంచిన మన తెలుఁగునేలయు
అన్యదుర్మాత్రోటనాప్రసిద్ధి
తేకువఁ గాంచిన తెలుఁగువారును

మఱపు తగిలెనె యేమొ యిపుడు ? మనసు నంతఁ
దలఁచుకొ మ్మొక్క-పరి మేను పులకరింప
పిడికిలించి యుప్పొంగని వీరశోభ
రుఁడవు నీ వాంధ్ర ! కార్యశూరుఁడవు నమ్ము.

నాగార్జునకొండ

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

ఇప్పటికి దాదాపుగ వేయువందల సంవత్సరములయినది బౌద్ధమతము తనజన్మభూమి యయిన హిందూదేశమున అంతరించి; కాని యది దేశీయుల గౌరవాదరములకు పాత్రమై, వారి యభిమాన విశ్వాసములను చూరగొని యడ్డమాకలులేక విజృంభించిననాడు దేశమున ఆమతము నెలయింపజేసిన నిర్మాణములలో చాలభాగము నామమాత్రావశిష్టములయినను కొన్ని మాత్రము కాలపురుషుని ధార్ష్ట్యమున కెదురొడ్డి కొనయూపిరితో నిలిచియున్నవి; మరికొన్ని ఇండియా ప్రభుత్వమువారి పురాతత్వశాఖవారు చేయుచున్న కృషికి ఫలముగ శిథిలరూపములతోనో, భగ్నాకృతులతోనో బహిర్గతములగుచున్నవి. ఈ శీర్ణ బౌద్ధనిర్మాణావశేషములను, శిథిల బౌద్ధశిల్పకృతులను చూచినను బౌద్ధము జీవస్వత్వమై నిలకిల్లిననాటి యాకళానిధానముల నిండారు ప్రశస్తి వైభవశోభను మనహృదయసీమ నూహింపనైన సాధ్యముకాదు. బుద్ధజయంతుల నాక్షేత్రము లెట్టి యపూర్వ సౌందర్య విలాసములతో మెరసిపోయెడివో, ద్వీపాంతరములనుండి, దేశాంతరములనుండి యెంతటి ప్రజ నాకర్షించుచుండెడివో యెవ్వరికి దెలియును? గాలిలో పెట్టిన కర్పూరఖండమువలె హరించిపోయిన ధాన్యకటకసంఘారామ బౌద్ధపుణ్యక్షేత్రము దీపాలదిన్నె పూర్వవైభవము హృదయసీమ నెవడు నేత్రగోచరము గావించుకొనగలడు? అయినను నేడు ఈవిశీర్ణ భగ్నబౌద్ధ నిర్మాణావశేషములవలననే హిందూదేశమున బౌద్ధము సుమ్మరముగ వ్యాపించిననాడు కళ యెంతటి యుచ్ఛదశయందుండెనో, అది యెంతయుత్తమశ్రేణికి జెందినదో, ఎంత సుందరమయినదో తెలిసికొన వీలగుచున్నది.

హిందూదేశమున బౌద్ధము ప్రబలిన నాటి యాకళ వర్ణికాచిత్రముల రూపమునను, శిల్పచిత్రముల రూపమునను, హర్మ్యనిర్మాణముల రూపమునను రూపుకట్టుకొని వికసించినది. ఈ మూడువిధములగు బౌద్ధకళయుగూడ నేడు మనము ఈ దేశమున బొడగాంచవచ్చును. పైనుడివిన మూటిలోను వర్ణికాచిత్రములకు అజంతా, బాఘ్‌విహారములు అసదృశములయిన చిత్రశాలలు. బౌద్ధస్తూప, సంఘారామ, గుహాలయాలు బౌద్ధహర్మ్య, నిర్మాణాదుల కుదాహరణములు. బౌద్ధ మంతరించిపోవుటచేత సంఘారామములు నామమాత్రావశిష్టములయియు, గుహాలయములు 'ఖండస్ఫుటితనవకర్మాది' సంస్కారములు లేక జీర్ణములయ్యు అందందు చూపట్టుచున్నవి. పురాతత్వశాఖవారి నిరంతరకృషివలన స్తూపము లనేకములు చాలచోటుల బయలుపడినవి. బౌద్ధస్తూప, హర్మ్యనిర్మాణాదికముల ననుసరించి నిలసిల్లినదే బౌద్ధశిల్పచిత్రకళ. ఆంధ్రదేశమున బౌద్ధవర్ణికాచిత్రకళ కుదాహరణములు మృగ్యములయినను స్తూప, గుహాలయముల భగ్నావశేషములకుమాత్రము కొంతవరకు కొరతలేదు.

బుద్ధుని సిద్ధాంతోపదేశములకును బౌద్ధకళకును గల సంబంధ మెంతవర కన్నది ఇంకను విమర్శనీయమే యైనను బుద్ధుని అహింసాతత్వమే, బుద్ధుని వీతరాగత్వమే, బుద్ధుని పరమాశయమే బౌద్ధకళానిష్ణాతులకు జీవగర్రలై వారి హృదయములను ద్రవింపజేసినది. ఆనాటి బౌద్ధశిల్పుల రసహృదయమే తరగత్తి బౌద్ధకళగ జాలువారినది. బౌద్ధకళయందలి ప్రతి అంశమును ఉదాత్తవస్తుసమన్వితము; ప్రసన్నకథా లలితము; కరుణరసాత్మకము; త్యాగఘన విశిష్టము. బుద్ధుడు మూర్తీభవించిన కరుణాస్వరూపము. బుద్ధుని పురాతన, అధునాతన చరితము ప్రతిదియు, ప్రతివాక్యమును దివ్యసందేశ గర్భితమయినది. దుఃఖానల సంతప్తమయిన లోకమునకు అది చల్లని యమృతసేచనమయి, దానికి సౌఖ్యానందప్రదమయిన చందనశైత్యము మొదగూర్చి, దానిని సాకినది. దానంజేసియే చంద్రునిచుట్టు పరివేషమువలె బుద్ధుని చుట్టు బౌద్ధకళ పరిధిదీరినది.

చారిత్రకపురుషులందరివలెనే బుద్ధుడును ఒక చారిత్రక వ్యక్తియే యైనను బుద్ధసందేశ ముగ్ధమును, భక్తిభావవినమ్రమునయిన భక్తలోకము ఆపరమకారుణికమూర్తికి అతిమానుషశక్తులను ప్రసాదించి, యాతనికి దేవతాసింహాసనము నొసంగి దివ్యరాజ్యమునకాతనికి పట్టముకట్టినది. బుద్ధునిజన్మము, బుద్ధుని విద్యాభ్యసనము, బుద్ధుని వివాహము బుద్ధుని భోగము, బుద్ధుని త్యాగము — అన్నియు ఆలోకము దృష్టిలో అత్యద్భుతగాథలై, పౌరాణికశోభ నేకరించుకొని, దివ్యత్వముతో మెరసిపోయినవి. బుద్ధునిగాథలు — పూర్వజన్మములకు సంబంధించినవియు, ఈ జన్మమునకు సంబంధించినవియు — అనంతములైనవి. చీకటిలో తడవులాడుకొనుచు యాత్ర సాగించు అంధలోకము హృదయమును బుద్ధుడు తేజపరిచినట్లు ఎవ్వరును చేయలేదన్న అది సత్యదూరము కానేరదు.

కాని బౌద్ధము దేశమున బాగుగ వ్యాపించినది బుద్ధుడు [illegible]మునొందిన వెనుకనే. మౌర్యవంశజు డయిన అశోకుడు దశదిశలకు బుద్ధసందేశమును వినిపింప మతబోధకులను బంపినాడు. అశోకవర్ధనుని యభిమాన, ఆదరములవలన అంతవరకు మగధసరిహద్దులు దాటకుండ ఒక స్థానికమతసంప్రదాయముగనే యుండిపోయిన బౌద్ధము అంతటినుండి ప్రపంచమతమయినది. బౌద్ధము ఆంధ్రదేశమున ప్రవేశించినదిగూడ అశోకవర్ధనుని కాలముననే.

మౌర్య అశోకవర్ధనుని మరణానంతరమున బౌద్ధమునకు మగధరాజ్యమున ఆదరప్రాపకములుసన్నగిల్లినవి. అందువలన నదిరాజ్యాంతరములు వదలికొనవలసివచ్చినది. ఇటువంటి స్థితిలోనే దాని కాశ్రయమిచ్చి యాదరించినవారు ఆంధ్రులు.

క్రీస్తుశకము మొదటి శతాబ్దములలో ఆంధ్రరాజులు రాజ్యముచేయుచుండినకాలమున బౌద్ధమతము ఆంధ్రదేశమున విరివిగా వ్యాపించియుండెను. దానంజేసి నాడు తెలుగుదేశమున బౌద్ధుల సంఘారామములును, గుహాలయములును, స్తూపములును చాల వెలసినవి. నేడు దేశమున బౌద్ధ మంతరించిపోవుటచేత దానికి సంబంధించిన సంస్థలు నామమాత్రావశిష్టము లయినవి. అప్పటి నిర్మాణములు జనుల యనాదరమునకు పాలయి జీర్ణములై శిథిలత్వము నొందినవి. దానంజేసి నాడు బౌద్ధసంఘమునకు పుణ్యప్రదములయిన క్షేత్రము లేవో, మనికిపట్టులేవో నేటి కింకను

దేశపు గవర్నమెంటు పురాతత్వశాఖవారు ఈ నాగార్జునికొండ మహాచైత్యమున దొరకిన బుద్ధ ధాతువును దానముచేసినారు. ఈవిధమున ఇప్పటికి రమారమి పదునారువందల సంవత్సరములకు పూర్వమే ఇక్ష్వాకుభూపతుల రాజ్యకాలమున ఇచ్చటి మహాచైత్యమున నిక్షిప్తమయిన బుద్ధభగవానుని ధాతుశకలము నేటికిని సార్నాధ్ మూలగంధకుటీవిహారమున పదిలముగ నున్నది.

౧౯౨౭-౨౮, ౧౯౨౮-౨౯ సంవత్సరములలో ఈ ప్రాంతమున జరిగిన త్రవ్వపనివలన మూడు సంఘారామములును, ఆరు బౌద్ధాలయములును, అనేకములు స్తూపములును బయలుపడినవి. బౌద్ధభిక్షువులు వసించు ప్రదేశమును సంఘారామ మందురు. సంఘారామములు మూటిలో రెండు నల్లరాళ్లబోడుమీదనున్నవి; మూడవది నల్లరాళ్లబోడుకు పడుమటగా దాదాపు మైలుమారమున నదికెదురుగ నున్న కొండమీద నున్నది.

ఇచ్చటి స్తూపముల నన్నిటిని ఇటికతో కట్టినారు. వాటి ముందుభాగమున వివిధములయిన శిల్పచిత్రములు చెక్కిన శిలాఫలకములనుపేర్చి సున్నముతో అతికినారు. సుందరములయిన ఇట్టి శిల్పఫలకములు వందకుపైగా దొరకినవి. ఈ ఫలకములమీది శిల్పకళ యంతయు ఇదివరలో చెప్పినట్లు అమరావతీసంప్రదాయము ననుసరించినదే. ఇట్టి శిల్పఫలకములేకాక గొప్ప చెక్కడపుపనితో ముద్దుమూటగట్టు శిలాస్తంభములు మొదలయినవి కూడ కొన్ని దొరకినవి. ఈ శిల్పసంపదనంతను అచ్చటనే యుంచి, దానిని భద్రపరుచుటకొక చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలను గట్టుచున్నారు.

పురాతత్వశాఖవారు ఈ శిల్పకృతులను ఎంతగ భద్రపరుచుచున్నను — ఎక్కడనో మారుమూలప్రదేశమున నుండుటచేత వీనిలో కొన్నికొన్ని శిల్పఫలకములు పోవుచున్నవి. ఈఫలకములమీది శిల్పచిత్రముల సౌందర్యమును గ్రహింపగల అభిరుచి మనలో సన్నగిలుటవలనను, ఈ శిల్పముల విలువను మనము గ్రహింపజాలక పోవుటవలనను ఈ శిల్పకృతులను గొన్నిటిని మనము ఇదివరకే గోల్పోయినాము. విదేశములనుండి హిందూదేశకళాసంపదను జూడవచ్చు యూరోపియనులు, అమెరికనులు మొదలగువారిలో, వీటిలో నొకటియైన నెట్లయినను సంగ్రహించుకొని పోవలెనని యత్నించువారును కొందఱు గలరు. ఈకారణముననే ఈ నాగార్జునికొండ శిల్పములను గురించికాని, కళనుగురించికాని ఇంకను ఇచ్చట సరిగా ప్రకటన కాకపోయినను ఇచ్చటి శిల్పకృతులు కొన్ని అప్పుడే — ఎన్ని కట్టుదిట్టములు చేసినను, ఎంత భద్రముగ కావలియుంచినను — ఫ్రాన్సుదేశమునందలి పారిస్‌నగరము మ్యూజియమునకును, కొన్ని అమెరికా మ్యూజియములకును తరలిపోయినవి. ఇది చాల విచారకరమయిన విషయము. ఇట్టి శిల్పసంపద తమకు లేదని వగచి యూరోపియనులును, అమెరికనులును ఒక్కొక్క శిల్ప ఫలకమును వందలకొలది ధనము పోసి రహస్యముగ కొనుక్కొని పోవుచుండ అట్టిది పుష్కలముగ నున్న మనము దానివిలువను తెలిసికొనలేక ఆ నిక్షేపమును చేతులార జారవిడుచుకొనుచున్నాము. పురాతత్వశాఖవారు ఎన్ని కట్టుదిట్టములు చేసినను దేశీయులయిన ఆంధ్రులకు వీటిని గట్టిగా భద్రము చేసికోవలెనను దీక్ష, తపన లేకపోయినచో కార్యములేదు. అందువలన ఆంధ్రు లెవరికి వారే ఈ కళానిధానమును సంరక్షించుకొన దీక్ష వహించవలెను; ఒక్క శిల్పకృతిపోయినను ఒక పెన్నిధానము పోయినట్లు భావింపవలెను. ముఖ్యముగా ఈ నాగార్జునికొండ శిల్పకళానిధానములను గాపాడుభారము ఆ పరిసరములనున్న గ్రామవాసులది. ఏశిల్పఖండమయిన పోయినచో వెంటనే తగుచర్య తీసికొనవలెను. ఇచ్చట బయలుపడిన శిలాఫలకములమీది చిత్రములు ఎంత అందమయినవో ఇందు ప్రకటితమయిన చిత్రముల ననుసరించి తెలిసికొనవచ్చును.

ఇందు ప్రకటించిన చిత్రము లన్నియు నాగార్జునికొండ స్తూపములకు సంబంధించిన శిలాఫలకములమీద చెక్కినవే.

సాధారణముగ స్తూపపురాలమీద చెక్కుచిత్రములు బుద్ధుని జీవితమునకుసంబంధించిన గాథలో, బుద్ధుని పూర్వజన్మములకు సంబంధించినగాథలో అయియుండును. బుద్ధుని పూర్వజన్మములకు సంబంధించిన గాథలనే జాతకకథ లందురు. ఇందుప్రకటితము లగుచున్న చిత్రము లన్నియుమాత్రము బుద్ధుని జీవితమునకు సంబంధించినవే.

అమరావతీ, నాగార్జునికొండ స్తూపపుకళ ననుసరించియే జావా(యవద్వీపము)యందలి జగత్ప్రసిద్ధమయిన బోరోబొడోరు స్తూపపుకళను తీర్చినారని కళాభిజ్ఞులు చెప్పుదురు. అమరావతీ, నాగార్జునికొండ స్తూపములయందలి బౌద్ధకళప్రాబల్య మొక బర్మా,జావా మొదలయిన ప్రదేశములయందలి కళమీదనేకాక చీనాదేశపుకళమీదకూడ నుండినట్లు ఈక్రిందిపంక్తులవలన తెలియుచున్నది.

"If we turn to the sculptures from Nagarjunikonda we may observe in them essential features of style and composition which correspond to those pointed out in the reliefs from Nan-Hsiang T'ang. The Nagarjunikonda relief is composed in a similar fashion, though with greater freedom and far more movement in the figures. It is particularly interesting to us as an example of South India Sculpture of the third or fourth century presumably exercised decisive influence on the Buddhist art of Funan, from where it may have been transmitted to China in a some what modified form"

ఈపై పంక్తుల ననుసరించి బౌద్ధయుగమునాటి ఆంధ్రకళ ప్రాగ్దేశకళ కెట్టి విశిష్టత కలిగించినదో, దీని ప్రాబల్య మెంతవరకు ప్రాకినదో సుకరముగా గ్రహింపవచ్చును.

[పై నాగార్జునికొండ వివరణము గవర్నమెంటు పురాతత్వ శాఖవారి నివేదిక ననుసరించి.]

చిత్రముల వివరణము

[ఆర్కియొలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా, డైరెక్టరు జనరలుగారు ఈ నాగార్జునుని కొండ స్తూపపు ఛాయాచిత్రముల నిచ్చి వాటిని ప్రకటింప దయతో అనుమతి యొసంగినందులకు కృతజ్ఞులము. ఇందు ప్రకటితములయిన నాగార్జునుని కొండ చిత్రములకు మాతృకలు వారిచ్చిన ఛాయాచిత్రములే.]

౧. స్వప్నఫలకథనగాథ

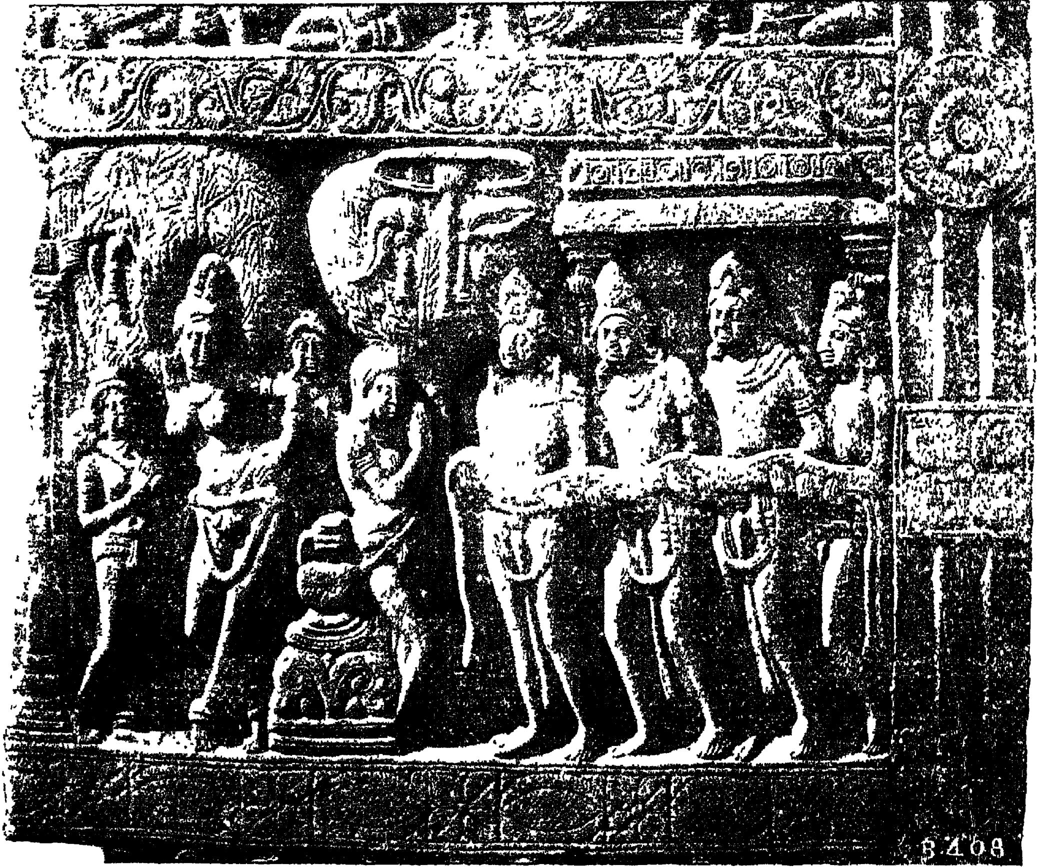
మొదటి చిత్రము :

శుద్ధోదనుడు కపిలవస్తునగరము రాజధానిగా శాక్యరాజ్యము నేలుచుండినరాజు. అతని భార్య మాయాదేవి ఒకనాటిరాత్రి భవిష్యద్బుద్ధుడు—ఇతనిని బౌద్ధులు బోధిసత్త్వుడందురు—ఒక తెల్లని యేనుగరూపమున దనగర్భమున బ్రవేశించినట్లు ఒకకల గనును. మరునాడుదయమున ఆమె తనభర్తకు స్వప్నవృత్తాంతము నెరిగించి దానిఫలము నెరుంగగోరును. శుద్ధోదనుడు స్వప్నఫలాదులను జెప్పగల శాస్త్రజ్ఞులను పిలువనంపించును. వారు వచ్చి మాయాదేవి గర్భము దాల్చుననియు, ఆమెకు మహారాజాధిరాజో, జగద్వ్యసననివారణకారణుడయిన బుద్ధుడో యుదయించు ననియు జోస్యము చెప్పుదురు. శుద్ధోదను డిది విని చాల సంతోషమునొంది వచ్చినవారిని జాంబూనదాంబరాభరణాదు లిచ్చి సత్కరించి వారికి విందుచేయును. ఈ విషయమును దెలుపునది ఈచిత్రము.

ఎడమవైపున సింహాసనాసీనుడయినవాడు శుద్ధోదనుడు. అతనికి చేరువ నున్నతాసనమున గూర్చున్నయువతి మాయాదేవి. ముగ్గురు జ్యోతిష్కులు విందుగుడువ గూర్చుండియున్నారు. అర్ఘ్యపాద్యాదు లిచ్చుచున్నవాడొక పరిచారకుడు; వెనుక నిలబడ్డవారును, శుద్ధోదనుని పాదసమీపమున గూర్చున్నదియు—పరిచారికా జనము.

రెండవ చిత్రము :

మాసపూర్తి కావచ్చినయంతట మాయాదేవి దేవదహమను గ్రామమునందలి తనపుట్టినింటికి బయలుదేరును. త్రోవలో కపిలవస్తునగరమునకు సమీపముననున్న లుంబినీవనమున ఆమె యించుక విహరింపగోరును. అందామె యొకప్లక్షవృక్షముక్రిందికి బోయి దాని కొమ్మ నొకదానిని పట్టుకొనియుండగా నొప్పులు ప్రారంభమయి ఆమె శీఘ్రముగనే ఒక మగబిడ్డను కనును. ఈశిశువే బుద్ధుడు—ప్రపంచ పరివ్యాప్తమయిన మహామతమునకు స్థాపకుడు. వెంటనే లోకపాలురు వచ్చి యాబిడ్డను పాత్రిళ్లలో నిడుకొని లాలింతురు. ఇది తెలుపునదే యీచిత్రము.

౨. బుద్ధుని జననము

చెట్టుకొమ్మ పట్టుకొని నిలుచున్నది మహామాయ. ఆమెకు వింజామర వేయుచున్నది చెలికత్తె. కుడివైపున నిలబడిన నలుగురు లోకపాలకులు. వారు పట్టుకొన్నది పొత్తిలిగుడ్డ. అందే శిశువు ఉన్నట్లు భావన.

మొట్టమొదట బౌద్ధశిల్పులు బుద్ధుని చిత్రించువారు కారు. సర్వమునకు అతీతుడయిన బుద్ధుని చిత్రించుట ఎట్లని, అతనిని చిత్రింపవలసివచ్చినచోట స్థానమును ఖాళీగ నుంచువారు; కాని కాలము గడచినకొలది ఈ శిల్పిసమయము మారినది. శిల్పులు బుద్ధుని యాకారమును చిత్రింపజొచ్చిరి. ఆశిల్పిసమయము మారుచున్న కాలమున చిత్రించిన చిత్రములివి. వట్టిపొత్తిలి శిశువుగ నుండిన బుద్ధునికి సూచనగ గ్రహింపవలెను. ఒకరమణి యా పొత్తిలికి నమస్కరించుచుండుటవలన గూడ ఈ బుద్ధభావము ద్యోతకమగుచున్నది.

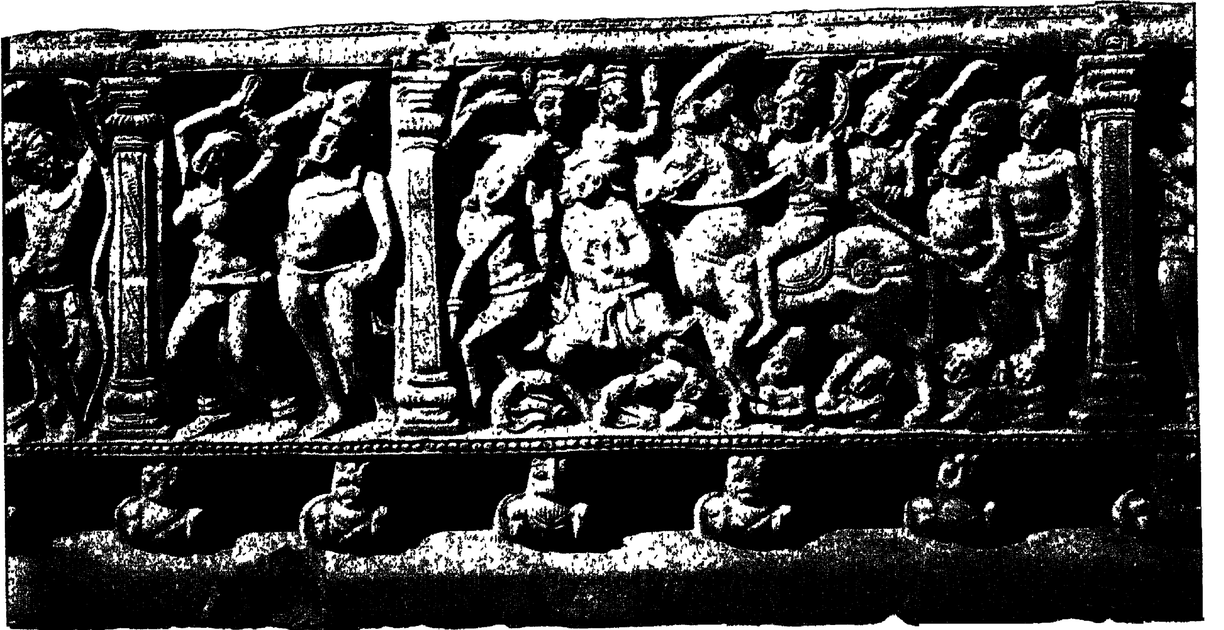
మూడవ చిత్రము :

బుద్ధుడు జనించినప్పుడు అనేకములయిన వింతలు పొడచూపినవి. ఈ వింతలను కనుగొన్నవాడు అసితుడనుమహాముని. అసితుడు హిమవత్పర్వతసీమను దపమాచరించుచుండగా ఈ వింతలను జూచి, దీనికి కారణము బుద్ధజననమేయని తన దివ్యదృష్టిని దెలిసికొని ఆదివ్యశిశుసందర్శనార్థము అంతరిక్షమునుండి ఎగిరి కపిలవస్తు నగరమునకు వచ్చెను. వచ్చి శుద్ధోదనుని సందర్శించి యాశిశువును జూపవేడెను. అంతఃపురమునుండి శిశువును గొనివచ్చి అసితునికి జూపుదురు. ఆశిశువుచేత అసితునికి మ్రొక్కింపకపూర్వమే యతడాశిశువునకు ప్రణమిల్లి కన్నీరువిడుచును. శుద్ధోదనుడు అందులకు కళవళమంది, శిశువు అల్పాయుష్కుడనియా, లేక మరేకారణమున కన్నుల తడిపెట్టుకొనుచుంటిరని అసితు నడుగగా అతడిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను : ‘మహారాజా! ఈశిశువు కొరకుకాదు నేను విచారించునది; నాకొరకే. ఈ శిశువు బుద్ధుడై జగద్వ్యసననివారకుడు కాగలడు. నేనిప్పటికే కడువృద్ధుడనైనాను. బుద్ధుడైన యీ లోకోత్తర పురుషుని ధర్మబోధ వినుటకు నేను బ్రతికియుండనుగదా యని విచారించుచున్నాను.”

తరువాత, మ్రొక్కులు చెల్లింప నాశిశువును శుద్ధోదనాదులు తమ యిష్టదైవము నాలయమునకు గొనిపోవుదురు. ఆలయములోపల ప్రవేశించి శిశువును తమ యిష్టదేవతకు చూపినవెంటనే ఆ విగ్రహము చైతన్యముకలదై ఆ శిశువునకు నమస్కరించును.

పైని పేర్కొనినవిషయము లీ చిత్రమున చిత్రింపబడినవి. చిత్రమునందలి కుడివైపు అర్ధభాగమున మొదటిగాథయు, ఎడమవైపు అర్ధభాగమున రెండవగాథయు చిత్రితములయినవి. కుడివైపుచిత్రమున దిగువమూల గూర్చున్నవాడు అసితుడు. అతనిని ప్రశ్నించుచు సింహాసనముమీద గూర్చున్నవాడు శుద్ధో

3. అసిత దేవాలయ గాథలు

౪. మహాభినిష్క్రమణము

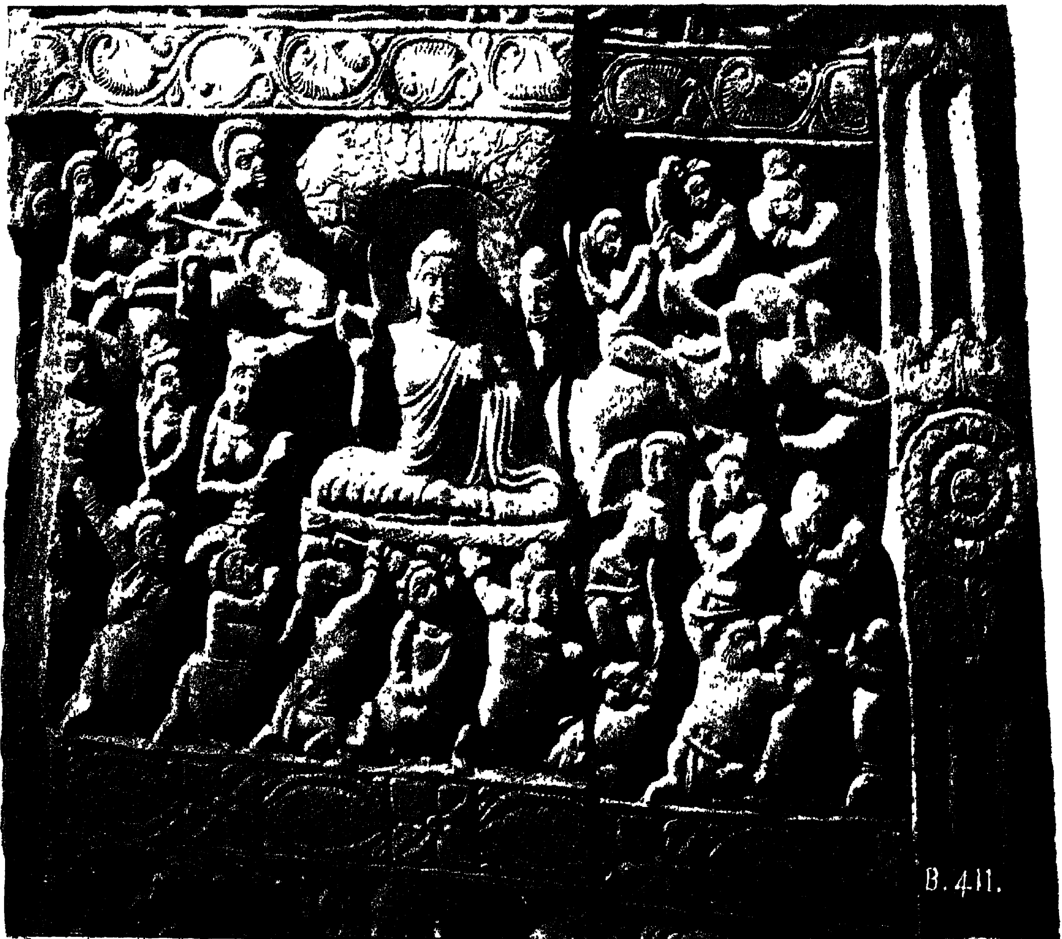
దనుడు. అంతఃపురమునుండి శిశువును పాత్రిళ్లలో గొనివచ్చి చూపుచున్నారు. ఆపాత్రిలియే శిశువునకు (బుద్ధునికి) సంకేతము. ఆపాత్రిలియందలి శిశువునకు నమస్కరించుచున్నది ఒకగరిత. శుద్ధోదనాదులకు వెనుకనున్నవారు పరిజనము.

ఎడమవైపుచిత్రమున ఒకస్త్రీ దేవతావిగ్రహమునకు పాత్రిట నిడికొని బుద్ధుని చూపుచున్నది. ఆశిశువు దివ్యాంశ స్ఫురించుటకై ఉభయపార్శ్వముల నిరువురు స్త్రీలు వింజామరలు వేయుచున్నారు. పీఠము ముందు ఒకస్త్రీ తన అభీష్టార్థసిద్ధికొరకు ప్రణమిల్లుటవలన అది దేవతాపీఠమని, ఆపీఠము మీది విగ్రహము దేవతయని విదితమగుచున్నది. ఆ దేవతా విగ్రహమున కెనువ మూలగ చిత్రించిన హర్మ్యభాగములవలనను, దానికి ప్రక్కగ బారిసంకులు ఊదునట్టియు, మద్దెల వాయించునట్టియు వారివలనను అది యాలయమన్న విషయము స్ఫురించును. పీఠముమీదనుండి ఇంచుక ముందునకొరిగి చేతులు జోడించుకొని నమస్కరించుచున్నవాడు శాక్యులయిష్టదైవము.

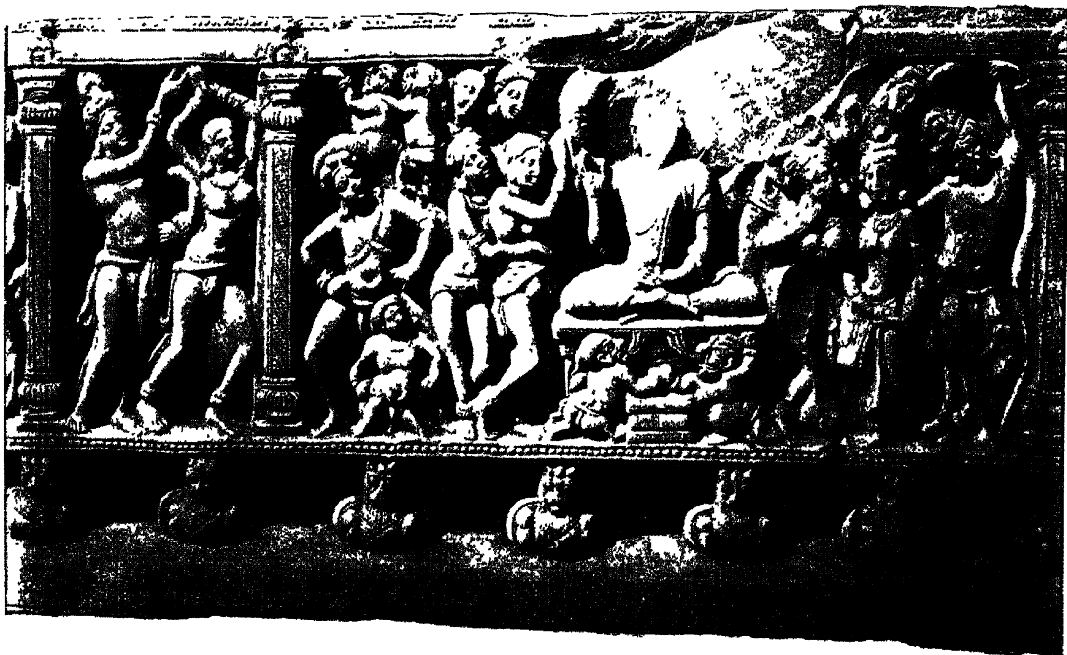
నాలుగవ చిత్రము :

ఇది మహాభినిష్క్రమణగాథను దెలుపు చిత్రము. శుద్ధోదనుడు ఆశిశువునకు సర్వార్థసిద్ధుడని నామకరణము చేయును. ఇతడు బాలచంద్రునివలె దినదిన ప్రవర్ధమానుడై యుక్తవయస్సున క్షత్రియోచితవిద్యలందు బరిపూర్ణుడయి పదునారవయేట యశోధరయను రాజకన్యకను బరిణయమగును. శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిన జోస్యమును దలంచుకొని శుద్ధోదనుడు తనతనయు డెక్కడ సర్వసంగపరిత్యాగము గావించి బుద్ధుడగునోయని భయపడి యతనికి ప్రపంచదుఃఖ మేమియు దెలియకుండునట్లు సర్వభోగములను ఏర్పాటు గావించి యతనిని భోగపరతంత్రుని జేయ బ్రయత్నించును; కాని దైవవశమున సర్వార్థసిద్ధునికంటబడిన నాలుగు దృశ్యములవలన — మొదట నొకవృద్ధుడు, పిదప ఒకవ్యాధిగ్రస్తుడు, అటువెనుక నొక శవము, పిదప నొకసన్యాసి — అతని జీవితదృక్పథము మారి, సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి అతడు సన్యాసము స్వీకరింపగోరును.

తనయుని తలంపునెఱిగి కనుగొన్న శుద్ధోదనుడు పురద్వారముల మూయించి కట్టుదిట్టము లెక్కువ చేయును. సర్వార్థసిద్ధుడు సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి కపిలవస్తునగరము నుండి అర్ధరాత్రమున అశ్వారూఢుడై బయలుదేరి పోవుచుండ ఒకదేవత వచ్చి మూసియుండిన పురద్వారములను తెరచియుంచును. సుప్రభు

౫. మారధర్షణము

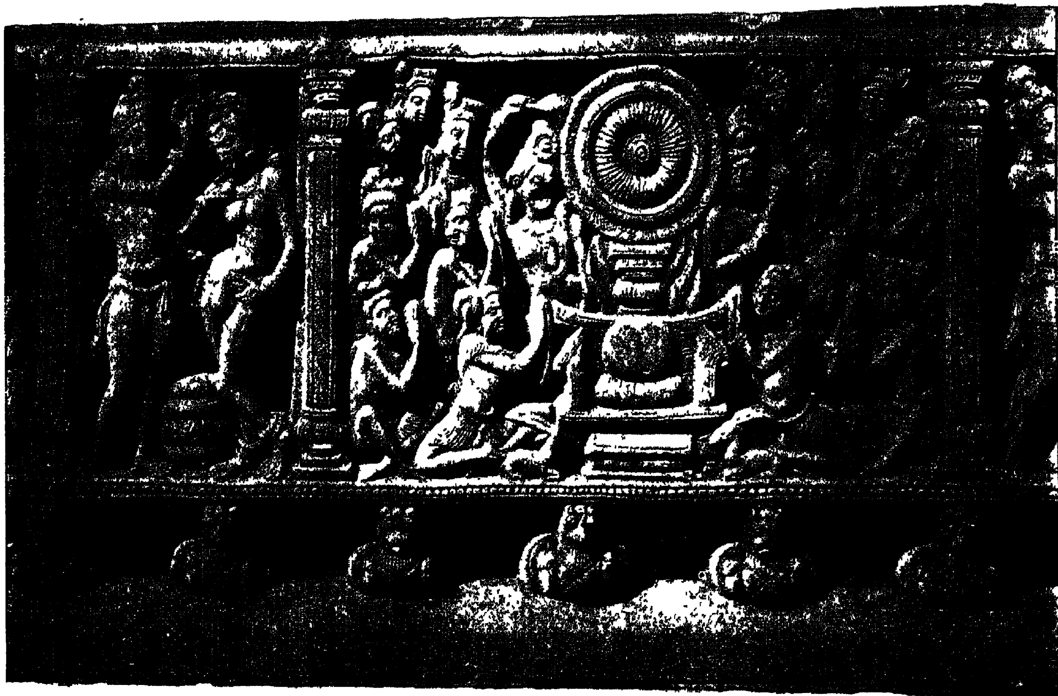

౬. మారధర్షణము

డెక్కలచప్పుడువిని కావలిభటులు మేల్కొందురని యక్షులు వచ్చి సర్వార్థు డెక్కిన గుఱ్ఱము డెక్కలను చేతితో బట్టుకొందురు.

సర్వార్థ ద్ధుని యీపురనిర్గమనము బౌద్ధులు మహాభినిష్క్రమణ మందురు ఈవస్తువే యిందు చిత్రింపబడినది.

గుఱ్ఱముమీద నున్నవాడు సర్వార్థసిద్ధుడు. ఆత డెక్కిన గుఱ్ఱముపేరు కంటకము. గుఱ్ఱముముందు అంగితొడిగికొని పోవువాడు

౭. ధర్మచక్రారాధనము

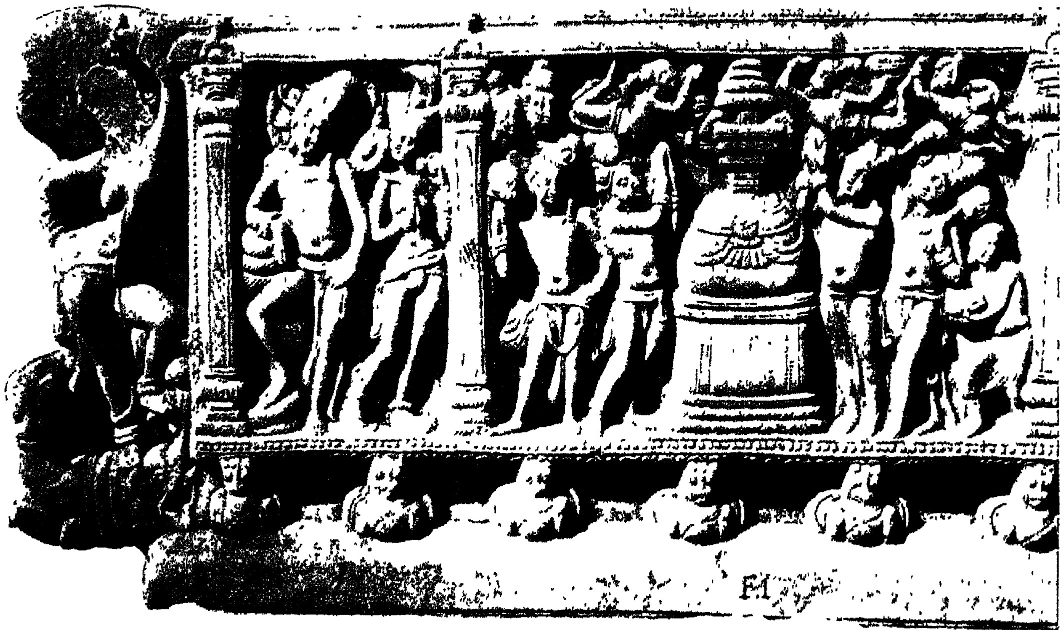
సర్వార్థసిద్ధుని సారథి చంఛకుడు. అతనికి నమస్కరించువారు, వింజామరలు వేయువారు దేవగణములవారు.

అయిదవ,-ఆరవ చిత్రములు :

ఇవి మారధర్షణగాథను దెలుపు చిత్రములు. మారుడు బౌద్ధులకు శనివంటివాడు. దుష్టుడు. సజ్జనులను దుష్ప్రథమున ద్రోయుటయే యతని వృత్తి. అతడు మూర్తీభవించిన దుర్గుణపుంజము. సర్వార్థసిద్ధుడు బోధివృక్షముక్రింద నాసీనుడయి 'జగత్తునందలి దుఃఖమును నివారించు టెట్లు? సత్యపథ మేది' యని దానిని దెలిసికొన దీక్షవహించి ధ్యానయోగ ముద్రాంకితుడయి యున్నతరి, మారుడు అప్సరసలయిన తనకూతుండ్రను ఆటపాటలచేతను, ఏనుగపై నెక్కి వచ్చినవాడు మారుడు. బోధివృక్షముక్రింద గూర్చుండి తపముచేయుచున్నవాడు సన్న్యాసము స్వీకరించిన సర్వార్థసిద్ధుడు. ఎడమవైపున ఏనుగప్రక్కనున్న స్త్రీలు మారునితనయలు. మారుడు కోపముతోను, చికాకుతోను బుద్ధునిమీద కుంతాయుధమును విసరివైచుచున్నాడు. చేసిన తన ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమగుటచే చిత్రమున కుడివైపుభాగమున ఏనుగనెక్కి సర్వార్థసిద్ధునికి నమస్కరించుచు మరలిపోవుచున్నట్లు చూపబడినాడు. మిగిలినజనము మారుని పరివారము.

రెండవచిత్రమున మారునికూతుండ్రు తమ నృత్తగానవిద్యలను ప్రదర్శించి బుద్ధుని తపస్సుకు భంగముకలిగింప బ్రయత్నించుచున్నా మొదటిమారు బోధించిన యీ మతబోధకు 'ధర్మచక్రము' సాంకేతికమయినది. బుద్ధుని మొదటి బోధతో ధర్మచక్రము తిరుగుటకారంభించినది. దీనికి 'ధర్మచక్రప్రవర్తన' మని బౌద్ధుల వ్యవహారము. శిల్పమున బుద్ధుడుచేసిన యీ మొదటిమతబోధను, బుద్ధధర్మమును దెలుపుటకు 'ధర్మచక్రము'ను చిత్రించుచుందురు.

బౌద్ధమతావలంబులయిన యుపాసకులు (సర్వసంగపరిత్యాగము చేయకయే బుద్ధధర్మము నవలంబించువారు) ధర్మచక్రము నారాధించుచున్నారు. ధర్మచక్రపీఠమునకు దిగువ నుభయపార్శ్వములను, చిత్రింపబడిన మృగములు మృగదావమును, ధర్మచక్రప్రవర్తన గాథను జ్ఞప్తికెలయించును.

౮. స్తూపారాధనము

విలాసములచేతను అతనితపస్సుకు భంగము కలిగించి అతని పూనికనుండి మరలింప బంపును. కాని వారు విఫలప్రయత్న లగుదురు. పిదప మారుడు తన దుష్టపరివారముతోపోయి యాతనిపై బాణములువేసియు, కుంతములు వైచియు నానావిధముల నాతనిని హింసించును. తుదకు తన ప్రయత్న మంతయు వ్యర్థమయిన పిదప నతడు తన పరివారముతో మరలిపోవును. ఈ గాథయే ఈరెండు చిత్రములందును చిత్రితమయినది.

రు. మిగిలినవారు మారుని పరివారములోనివారు.

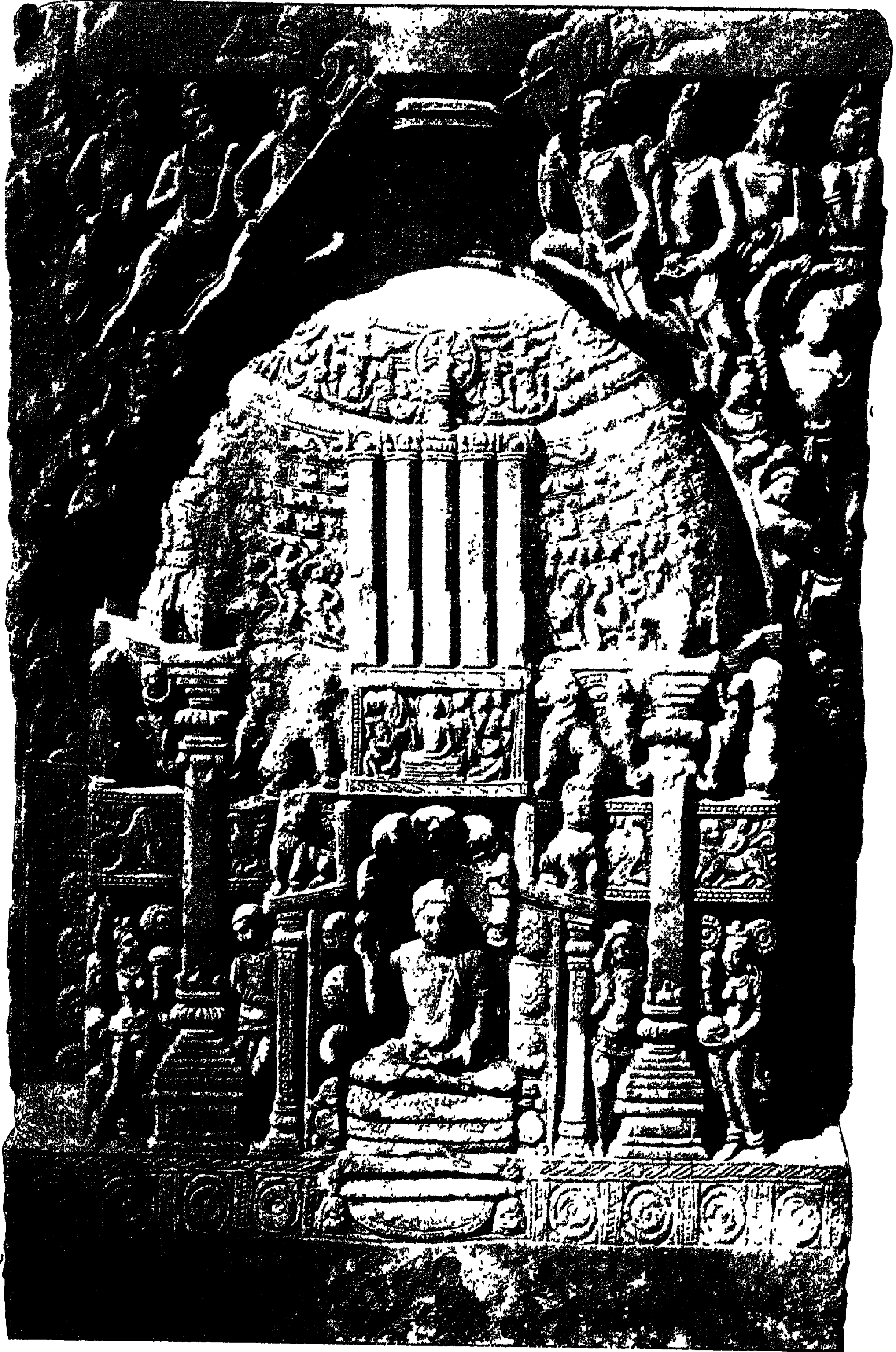
ఏడవ చిత్రము :

ధర్మచక్రారాధనము. సర్వార్థసిద్ధుడు జగద్వ్యసనరహస్యమును దెలిసికొని 'బోధి'త్వము నొంది బుద్ధు డయ్యెను. ఇతడు తనధర్మమును మొదటిమారు వారణాసిప్రక్క గంగాతీరమునగల మృగదావమున కరిగి యచ్చట బోధించెను. బౌద్ధశిల్పకళలో బుద్ధుడు

ఎనిమిదవ చిత్రము :

బౌద్ధకళయందు స్తూపము బుద్ధుడు నిర్వాణము నొందెననుటకు సాంకేతికము; అనగా బుద్ధధాతువు లాస్తూపాంతర్భాగమున నిక్షిప్తములై యున్నవని భావము. ఉపాసకులు స్తూపము నారాధించుచున్నారు.

మరొక్కవిషయము : బుద్ధుని జీవితగాథలను చిత్రించుటలో శిల్పి నడుమ వినోదము

౯. నాగార్జునునికొండ స్తూపపుఆకృతి

కొరకు స్త్రీ పురుషుల జంటలను, నాగరాజు నాగకన్యకల చిత్రములను చెక్కుచు వచ్చి నాడు. వాటికిని బుద్ధుని జీవితగాథలకును ఏ మాత్రము సంబంధము లేదనియు, అవి కేవలము వినోదముకొరకే యనియు జ్ఞాపకముంచుకొనదగును.

'తెనుఁగు తెలివికై - తెనుఁగు కలిమికై'

కవికొండల వేంకటరావు

తెనుఁగుతెలివికై - తెనుఁగుకలిమికై
పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !
 పుట్టిన దిచ్చట
 మెట్టే దిచ్చట
 మట్టైతే మన
 నాగావళికిన్
 తుంగభద్రకున్
 మధ్యనుగల్ల
 అమరలోకమున !
తెనుఁగుతెలివికై - తెనుఁగుకలిమికై
పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !
 గోదావరియున్
 కృష్ణాపగయున్
 కవలకన్నెలై
 కడలిఁ దరించే
 అంజ గొలువరా !
 జడిమ నుడుగరా !
తెనుఁగుతెలివికై - తెనుఁగుకలిమికై
పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !
 సింహాచలసీమాంబుధారలు
 వేంకటాద్రిరమణీయదృశ్యములు
 రోమాంచముగా
 మేల్కాంచుమురా !
తెనుఁగుతెలివికై - తెనుఁగుకలిమికై
పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !
 చెన్నపట్టముతో సరిపెట్టకుర
 తంజాపూరూ మునుపుమనదెరా
 శ్రీకాకుళము సిగబంతిగను
 నాట్యంబాడే తెనుఁగుతల్లి తెలి
 మంజీరధ్వని తిరుమలనాయక
 మందిరంబులో సందడింపవలె !
తెనుఁగుతెలివికై - తెనుఁగుకలిమికై
పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టకుర !

పెనుకొండయందు పూజాపునస్కారములు లేక పాడుపడిన ఒక దేవళము

*చిట్టితల్లి నృత్యము

కొండేపూడి సుబ్బరావు

సంజకాంతులు పోయి చలువవెన్నెల మిగిలె
వలపుమంటల దరిసి వాసంతములు రగిలె
సౌందర్యతృష్ణతో సకియ హృదయము విరిసె
కినరాని కనలేని కాంతిప్రకృతి మెఱసె.

తళుకువెన్నెలలోన మలయానిలములోన
ప్రసవగంధములోన మధుమాససుధలలో
తొలివలపువేడిపొంగులలోన పులకించి
పరవశత నాట్యమ్ము నెఱపినది యాబాల.

చిన్నారి చిట్టి లేకన్నెవలపుల మొగ్గ
ఆ యరణ్యముమధ్య నాటపాటల నెఱప
పూవుకన్నుల విచ్చి తావిగాలుల మెచ్చి
ప్రకృతియె మనసిచ్చి ఫక్కునా నవ్వినది.

ఆవసంతుని తోట నావెన్నెలలవీట,
ఆ తెమ్మెరలబాట నా తావిపెల్లులనాట
చిట్టితల్లీ పాట చిట్టితల్లీ యాట
లమృతమ్ము చిలికించె నానందములు నించె.

తెలినిగ్గుపాలబుగ్గలమీద సుడివడగ
నాడు పిల్లల జూచి హసియించుతల్లి వలె
చిట్టితల్లీ ఆట సిరులు కనుగొని అడవి
వాసంతకుసుమదరహాసముల సోలినది.

చిట్టితల్లీ పాడ చిట్టితల్లీ యాడ
అడవితల్లికి నెంత యానందమో కాని
కుసుమపత్రము లెల్ల కోటికన్నులు కాగ
రెప్పవాల్చక బాలనృత్యమ్ము చూచినది.

అలరువాసన విరియు నామనుల నేలలో
మిసిమివెన్నెల కురియు నిసుకపడకలమీద
తెలుగునది చిరునవ్వు నురువురాల్చెడిచోట
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

రేరాణి తనకన్ను రెప్పవాల్చనిచోట
ఒదిగి పిట్టలు గూళ్ల నిదుర జెందనిచోట
ముడుచుకొను లేమొగ్గ విడిచినవ్వేడుచోట
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

చలువవెన్నెల సొనలు జాలువారెడి నేల
కమ్మతెమ్మెరకన్నె కదలమానిన సీమ
పూవురేకుల తీయ తావు లెగసిన బయల
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

చలిరాజు చూపువెన్నెలలు ప్రాకెడునడవి
ననబోడితీయందనాలు రేగెడుత్రోవ
పడుచుటామని వలపు పరిమళించెడు వనుల
ఆ బాల నవ్యనృత్యశ్రీలు చెలువలరె.

పుడమిపై ఆమనిగ పుష్పసౌదామినిగ
చెట్టుతుదియాకుగా చిరుపూవురేకుగా
వనితతొలివలపులో నునులేతతలపుగా
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

---

* "చిట్టితల్లి." పూర్వంపు తెలుగురాజు కూతురు. మానవులు నిర్మించుకున్న కృత్రిమ జీవితములో ఆమెకు సౌఖ్యము లేకపోయినది. అందుననే, ప్రకృతిసౌందర్య రామణీయకతలు వెల్లివిరిసే అడవిలోనే చిట్టితల్లి ఆడుతూ, పాడుతూ ఉండేది. సంగీత నృత్యములు చిట్టితల్లి చిన్ననాడే అభ్యసించినది. సౌందర్యపూజ ఆమె బ్రతుకుబాట కళారాధన నిత్యకృత్యము. ఇది చిట్టితల్లి పూర్వకథ. ఒకనాటి పండువెన్నెల్లో వసంతము పరిమళము చిమ్మే అడవిదారులలో చిట్టితల్లి నృత్యముచేస్తుంది. ఇది ప్రస్తుతకథ. కావ్యంలో ఒకభాగం.

నిదురలో కలలుగా నదిలోని అలలుగా
పెదవిపైనవ్వుగా మృదులతను పువ్వుగా
మెలిదిరుగుపవనముగ తలలూపు వనముగా
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

అందమున ప్రాలి ఆనందమున సోలుతూ
బరువుతో కదలి పెన్మరువుతో మెదలుతూ
రాసముల మలగి సువిలాసముల తొలగుతూ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

పైరగాలికి నాడి పడగెత్తు త్రాచువలె
నల్లిమబ్బుల జూచి నటియించునెమ్మివలె
చదలుపై నృత్యమ్ము సలుపుజాబిల్లివలె
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

గోదావరీనదీకూలమ్ము లొరసికొని
తేలితూలెడు తరంగాలవలె నుప్పొంగి
తమ్మికొలకులలోని తరగవలె సుడిదిరిగి
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

ఇంత యాడినగాని ఇంత పాడినగాని
పెదవిపై చిరునవ్వు చెదరిపోవకె పలుగ
కనులలో చలువలే కరగిపోవక నిలువ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

ఆమెమధుగానము కనుకూల మగురీతి
కలునకన్నుల వలపు తలపోత కనువుగా
తాళలయ వర్ణముల్ తప్పకుండగనిల్చి
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

హస్తచాలనరీతు లంద మెగజిమ్మగా
మృదుపాదగతవృత్తరేఖ సొంపులుమీర
ఒడలివంపుల పొలుపు లొయ్యారమొలుకగా
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

కనులకాటుక రేక కరగిపోనేలేదు
వాలుజడలోపూలు వసివాడనేలేదు
చిగురుబుగ్గలకాంతి చెదరిపోనేలేదు
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

ఏదివ్యభామినియొ ఏ రసస్నాతయో
మృదుగానలీలలో మధులాస్యతృష్ణలో
నవకళాస్నిగ్ధసౌందర్యజీవనమందు
ధన్యమై యొకదివ్యకన్య యైనది చిట్టి.

తన మధురజీవితమ్మునె కావ్యముగ పాడి
ఆ జీవితమ్మె నాట్యమ్ముగా నాడి ఆ
మూర్తిసుప్రేమభరముగ్ధమై జగమెల్ల
సత్కళాజీవముల వికసింపజేసినది.

ఆ కళాపూర్ణుడు, ఆ వెన్నెలల రాజు
వలపుపొంగుల నెవను పట్టజాలను లేక
ఆ సుధామధుమూర్తి నా కళాజీవికను
తనవెలుగుకౌగిళుల దాచికొని నవ్వికొనె.

వెన్నెలలచెఱగులో వెలుగుకౌగిలిలోన
క్రొంగ్రొత్తకళ నా కుసుమకోమలగాత్రి
వెలిగి నటియింప నీ విశ్వవిశ్వము గూడ
న జీవనములోన నటియించిన ట్లయ్యె.

ఆలమున శూరకరవాలమ్మువలె మెఱసి
తళుకు లీనెడు నల్లత్రాచువలె నాడుచును
సోగగా సాగు నాజూకువాఙ్మయ కదల
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

చిత్రకారుడు ప్రేమ చిగురించుచిత్తమున
పసిడికుంచియతోడ వ్రాయు రేఖాచిత్ర
నాట్యసుందరివోలె నవనవోన్మేషమున
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

ఆర్యవిజ్ఞానమధురామృత మ్మొలుకంగ
భరతనృత్యోత్సవప్రాభవమ్ము పెంపంగ
హైందవామలకళాసౌందర్యములు పొంగ
నటియించె చిట్టి నవనాట్యమధురిమ లెగయ.

చిట్టితల్లి మృదుశ్రీగానమధురిమలు,
ఆ బాలనవ్యనృత్యశ్రీలు-సంతతము
పరిసంజ త్రోవలనె మెఱసిపోవు నటంచు
కలరుతమ్ములు మోసి తొలికోయిలలుకూసె.

చిట్టితల్లీ! మృదుశ్రీవిలాసార్ద్రితే
జస్విసీ! నిత్యవాసంతవర్చస్విసీ!
సత్కళాజీవితస్నపిత తాపస్విసీ!
జీవితస్వచ్ఛసుశ్రీహాసిసీ! స్వస్తి.

("చిట్టితల్లి" కావ్యమునుండి.)

సోల్ ఏజంట్లు
పటేల్ స్టోర్సు,

2.సం. గ్యారంటీ.

టి.సి.నాగలింగప్ప అండ్ కో., 280, ... మద్రాసు

కోమలం:—సుందరీ ఈగాజు లెప్పుడు చేయించావమ్మా ? ఆహా! ఏమిఅందం! ఏమిపనితనం ! ఏమికాంతి ! అన్ని విధాలా అసలు బంగారు నగలనిపిస్తున్నాయమ్మా ? ఇవెక్కడకొన్నావో చెప్పవు ? నేనుగూడా కొనుక్కొంటాను. ఇంతకుముందు మాయింటి ఆయన్ని తీసుకొనిరమ్మంటే ఏవో ప్రకటనల్నిచూసి యేదో కంపెనీకివెళ్లి తీసుకువచ్చారు. అవి అప్పుడే నల్లబడ్డాయి.

సుందరి:—అదికాదోయ్, నాకు మాఆయన పండుగకి ఏదో నగపెట్టానని మాటఇచ్చారు. అప్పుడు నేను మారాం చేస్తే యీ టి. సి. ఎన్. గోల్డెన్ మెటల్ గాజుల్ని చేసుకువచ్చారు. ఇవి 2 సం॥ దాకా చెక్కు చెదరకుండా వుంటాయట. ఇవి బెజవాడలోని మునిసిపల్ హైస్కూలు రోడ్డున వుండే పటేల్ స్టోర్సులో దొరుకుతాయి.

గాజుల సైజులు.

పెద్దసైజు గాజులు 2 ఇంచిలు మొదలు పైబడినవి.
మధ్యసైజు $1\frac{3}{4}$ ఇంచి మొదలు 2 యించిలకులోనివి.
బేబీసైజు $1\frac{1}{2}$ ఇంచికి లోబడినవి.
వి.పి. ఖర్చులు జత మొదలు 6 జతలవరకు రు.0-8-0.

ఏజంటు:—
ఎస్. ఎస్. గుప్త,
మడకశిరా పోష్టు,
(అనంతపురం జిల్లా.)

సోల్ ఏజంట్లు,
పటేల్ స్టోర్సు,
మునిసిపల్ హైస్కూలు రోడ్డు, బెజవాడ.

నవనాగరకతకునచ్చి, అభిమానపాత్రములైన వస్త్రములు . . . . .

మైసూరు సిల్కులు. మనోహరమైన యీగుడ్డలు నూటికి నూరుపాళ్లు పరిశుభ్రమగు పట్టుతో తయారుచేయబడినవి. వాటిని దేని కుపయోగించినను, యింతకు రెట్టింపుధరలలో కొను యితర ఏపట్టుగుడ్డలకంటెగూడ చాలకాలము నిలచును. వీటిని కొన్నచో మీరు ఒక జాతీయసంస్థకు తోడ్పడినవారగుచున్నారు. మాగుడ్డలను ఉతకవచ్చును.

మైసూరుసిల్కులు అనేకములగు రంగురంగుల డిజైనులలో దొరకును. నేడే వాటిని చూడుడు. జారిటే, క్రేపే చీరలు, లేసు, బార్డరు, లేసు అల్లకము మావద్ద దొరకు విశేష లక్షణములు—

మైసూరు సిల్కు గుడ్డలు

స్టాకిస్టులు:—

1. మద్రాసు స్వదేశీ యెంపోరియం లిమిటెడ్, 1-17-A, మౌంటురోడ్, మదరాసు.
2. మైసూరుగవర్నమెంటు యిండస్ట్రీస్, ప్రాస్ స్పెక్టుచేంబర్, హార్నబీ రోడ్, బొంబాయి.
3. మైసూరు ఆర్ట్సు అండ్ క్రాఫ్ట్సు డిపో, 23 సౌత్ పెరేడు, బెంగుళూరు.
4. ది మైసూరుఎంపోరియం, డిస్ట్రిక్టుబోర్డుఆఫీసుబిల్డింగ్సు, బెంగుళూరు సిటీ.
5. ఎం. ఎస్. తిరుమలాచార్, హూజైకీ సేల్సు డిపో, మైసూరు బ్యాంక్ బిల్డింగ్సు, మైసూరు.
6. జైటమల్ మిశ్రిలాల్ అండ్ కో, కమర్షియల్ రోడ్, ఉదకమండలం.
7. భద్రావతీ ఐరన్ అండ్ స్టీల్ వర్క్సు కో. ఆ. సా. లిమిటెడ్, భద్రావతీ.

గవర్నమెంటు సిల్కు వీవింగ్ ఫ్యాక్టరీ, మైసూరు.

ఆంధ్రోద్యమము - ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము

మల్లెల శ్రీరామమూర్తి

భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన సిద్ధాంతమునకు భారతజాతీయమహాసభ ఎన్నడో అంగీకరించినది. కాంగ్రెసురాజ్యమున రాష్ట్రములను విడగొట్టినది. విశ్వవిద్యాలయములలో రాష్ట్రభాషలలోనే విద్యగఱపవలెనని రవీంద్రకవీంద్రునివంటి భాషాకోవిదులు గగ్గోలు పెట్టుచున్నారు. భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనసూత్రమును మొదలు ప్రేరేపించినవారు ఆంధ్రులు. బ్రిటిష్ప్రభుత్వముకూడ భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన కంగీకరించినది. ౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు నూతన ఇండియాచట్టమున సింధు, ఒరిస్సాలను ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగ ఏర్పాటుచేసిరి. ఇంకను విభజించుటకు చట్టమునుబట్టి అవకాశము గలదు.

ఆంధ్రోద్యమము

ఆంధ్రప్రజల ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘికాభివృద్ధికొఱకును, ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రకళలు, ఆంధ్రవిజ్ఞానము, ఆంధ్రసారస్వతములను పెంపొందించుటకును కొందరు ఆంధ్రప్రముఖుల ఊహలతో ౧౯౧౧-వ సంవత్సరమున ఆంధ్రోద్యమమారంభమైనది. ౧౯౧౩-వ సంవత్సరమున ఆంధ్రోద్యమస్వరూపము బాపట్లలో జరిగిన ప్రథమాంధ్రమహాజనసభాపూర్వముగ ప్రత్యక్షమైనది.

ఆంధ్రదేశ విస్తీర్ణము

ఆంధ్రజిల్లాలను ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ చేర్పరచవలెనను భావము ఆంధ్రోద్యమ మారంభమైన నాటినుండి బయలుదేరినది. ౮౫ వేల చతురపుమైళ్ళ విస్తీర్ణము, దాదాపు రెండుకోట్లజనాభా, సాలుకు ఇంచుమించు ఎనిమిదికోట్ల రూపాయల ఆదాయము గలిగి ఏకఖండముగ ౧౨ జిల్లాలుగలిగిన ఆంధ్రదేశమునకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము కోరుటన్యాయమని, యివ్వవలయునని సర్వేసర్వత్రా ఎన్నడో అంగీకరింపబడినది. ౩౨వేల చతురపుమైళ్ళ విస్తీర్ణముమాత్రము గలిగిన ఓఢ్రులు, ౪౮వేల చతురపుమైళ్ళ విస్తీర్ణము గలిగిన సింధుదేశము ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగ విభజించినప్పుడు, యీ రెంటికి మించిన వైశాల్యము, ఆదాయము గలిగిన ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించగూడదని ఎవరు చెప్పగలరు?

ఆంధ్రరాష్ట్రాందోళన

౧౯౧౩-వ సంవత్సరమున బాపట్లలో జరిగిన ప్రథమాంధ్రమహాసభనాటినుండి నేటివరకు ఆంధ్రులు ప్రత్యేకరాష్ట్రమును కోరుచూ అనేకమహాసభలలో తీర్మానములు చేయుచూ ప్రభుత్వమునకుపంపుచున్నారు. ౧౯౧౮-వ సంవత్సరమున కలకత్తాలో జరిగిన అఖిలభారతదేశీయ మహాజన సభలో

ఆంధ్రులకు కాంగ్రెసులో ప్రత్యేకరాష్ట్రము మొసంగి అరవలనుండి విడగొట్టిరి. ఇంతవరకు ఆంధ్రులను మద్రాసీయులని పిలుచుచుండిరి. ప్రత్యేకరాష్ట్రము కావలెనని ఆందోళన నారంభించిన ఆంధ్రులు తొలుత ౧౯౧౭-వ సంవత్సరమున మాంటేగు ప్రభృతులు భారతదేశమునకు విచ్చేసిన సందర్భమున ప్రత్యేకరాష్ట్రము కావలెనని విజ్ఞప్తి నొసంగిరి. ౧౯౧౪-వసంవత్సరమున ప్రథమాంధ్ర మహాసభాధ్యక్షులగు స్వర్గీయ బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మగారు ఇంపీరియల్ కౌన్సిలులో ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనను తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టిరి. జాయింటు పార్లమెంటరీ కమిటీవారికి శ్రీ॥ శ్రీ॥ మోచర్ల రామచంద్రరావుగారు ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనని నివేదించిరి. మాంటుఫర్డు నివేదికలో భారతవర్షమున భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజన ఆవశ్యకమని నిరూపించుచూ నూతనరాష్ట్రములను నిర్మించుటకు వసతులు కల్పించిరి. ౧౯౨౭-వసంవత్సరమున ఢిల్లీఅసెంబ్లీలో జయంతి రామయ్యపంతులుగారు ఆంధ్రరాష్ట్రతీర్మానమును ప్రవేశపెట్టిరి. పిమ్మట ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున మద్రాసు శాసనసభలో పిల్లలమర్రి ఆంజనేయులుగారును, భారత శాసనసభలో వరహాగిరి వెంకట జోగయ్యగారును, స్టేటుకౌన్సిలులో వేమవరపు రామదాసుగారును ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానముల నుపపాదించిరి. మద్రాసు శాసనసభలో ఆంజనేయులుగారి తీర్మానము అత్యధిక సంఖ్యాకులచే అంగీకరింపబడినది. మరల ౧౯౩౮-వ సంవత్సరమున ఆంజనేయులుగారు బడ్జెటు చర్చలో తెచ్చిన ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చిన కోతతీర్మానముకూడ అంగీకరింపబడినది; అనగా, మద్రాసు (పూర్వపు) శాసనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనను తీర్మానము రెండుపర్యాయములు ఆమోదింపబడినది. ౧౯౨౮ లో వెలువడిన నెహ్రూ నివేదికలోను, ౧౯౨౯ లో కలకత్తాలో జరిగిన భారతజాతీయసభలోను ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించవలెనని తీర్మానించబడినది. నెహ్రూ నివేదికలోని అఖిలపక్షసభవారి ౫-వ తీర్మానము ఇట్లున్నది—

"(అ) కర్నాటకమును, ఆంధ్రదేశమును ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా విభజించుటకు అవసరమగు చర్యగైకొనుట——"

౧౯౨౯ లో వెలువడిన సైమనుసప్తకము వారి నివేదికలోకూడ ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్య తీవ్రముగ నాలోచింపవలయునని వ్రాయబడినది. ౧౯౩౧లో లండనులో జరిగిన రెండవ

గుండ్రబల్ల సమావేశమున నేటి మద్రాసు కార్మికమంత్రి గౌ॥ వి. వి. గిరి, బొబ్బిలిరాజా గార్లు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణావశ్యకతను నిరూపించుచూ విడివిడిగా పెద్ద మెమోరాండములను సమర్పించిరి. మరల ౧౯౩౭ లో స్టేటు కౌన్సిలులో దివాన్ బహదూర్ జి. నారాయణస్వామి శెట్టిగారు ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చిన తీర్మానము పంపిరి.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము

చిరకాలముగ ఆంధ్రులుకోరుచున్న కోర్కెలఫలితముగ ౨౬-౪-౨౬ న స్వర్గీయ పానుగల్లు రాజావారి కృషివలన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము విజయవాడలో స్థాపితమైనది. విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడినందులకై ఆంధ్రులలో మేరలేని సంతోషము కల్గినది గాని చివరకది విషమ పరిస్థితులలోనికి వచ్చినది. విశ్వవిద్యాలయ కార్యస్థాన, స్థలనిర్ణయ విషయమున ఆంధ్రులలో తీవ్రాందోళన రేగినది. స్వస్థలాభిమానులై ఆంధ్రులు పిచ్చిభ్రమలకులోనై తగవులాడిరి. విశాఖపట్నం మొదలు అనంతపురంవరకు గల పట్టణములవారు విశ్వవిద్యాలయ కేంద్రములకొఱకు, కార్యస్థానముకొఱకు అఱ్ఱులు చాచిరి. ఆవేశ మధికమైనది. అసలు విషయము మరచి స్థలాభిమానమునకు ప్రాకులాడి బెజవాడలోని కార్యస్థానము నూడబెరికిరి. బెజవాడలోనే విశ్వవిద్యాలయమున్నచో తగవు లప్పడే అంతరించెడివి. తుదకు విశ్వవిద్యాలయము కార్యస్థానము వాల్తేరుకొండలలో చేరినది. ఆంధ్రులలో చీలికలకు కారణభూతమైన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయపు చట్టమును సవరించి, రాయలసీమ కళాశాలలను ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున చేర్చినగాని ఆంధ్రైక్యత సిద్ధించదని నాయకులు నేటికి గుర్తింపగలిగిరి.

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మేల కాలేదు?

పైన వివరించిన విషయములను బట్టి ౨౫ సంవత్సరములనుండి చరిత్రాత్మకముగ పోరాడుచున్న ఆంధ్రులకు సర్వార్హత లుండియు, విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడియు ప్రత్యేకరాష్ట్ర మెందు కేర్పడలేదనునదియే ఇప్పటి ప్రధానసమస్య. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయముపట్ల పెద్దదెబ్బ తినిన కడప, కర్నూలు, బళ్ళారి, చిత్తూరు, అనంతపురం (రాయలసీమ) జిల్లాలవారు ఆంధ్రరాష్ట్రమే అక్కరలేదనియూ, ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమున చేరమనియు ప్రచార మారంభించిరి. మద్రాసు మాకు చేరువగనుక మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముననే యుండెద మనిరి. విశాఖపట్నమున ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమును పెట్టి అనంతపురం వారిని చేరుమనుటకూడ న్యాయముకాదు. రాయలసీమ అయిదు జిల్లాలలోని కళాశాలలు మద్రాసువిశ్వవిద్యాలయమున నుండుట, ఆ జిల్లాలనుంచి ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయము సెనేటుకు ప్రతినిధులు వచ్చుట తటస్థించినది. రాయలసీమవారికి ఆంధ్రరాష్ట్రముపట్ల తీరని అసంతృప్తి ప్రబలి, కొంతమంది ఆంధ్రరాష్ట్రము వద్దనుటవరకు వచ్చినది. రాష్ట్రము సిద్ధింపకపోవుట కిది యొకకారణము. ఇంతియగాక ౧౯౧౯ నుంచి ౧౯౩౭ మార్చివరకు (మధ్య కొంత కాలము తప్ప) మద్రాసు ప్రభుత్వమునకు ప్రధానమంత్రులైన జస్టిస్ పక్ష ఆంధ్ర నాయకులు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణముపట్ల మహాపచారము గావించిరి. పానుగల్లు రాజాగారు మాత్రము విశ్వవిద్యాలయ మేర్పడిన కొంతకాలమునకు స్వర్గస్థులైరి. రాష్ట్రము కొఱకు వారును చేయవలసినంతపని చేయలేదు. జస్టిస్ పక్షమువారు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల ఎట్టి శ్రద్ధయు చూపలేదు. సైమన్ కమీషనువారికి జస్టిస్ పక్షమువారు స్వాగతమిచ్చియూ ఆంధ్రరాష్ట్రము మాటయైనను చెప్పలేకపోయిరి. లండను రౌండుటేబిలు సభలో అనుకూలముగ మాట్లాడిన బొబ్బిలిరాజుగారికి ప్రధానమంత్రిత్వము లభింపగనే బుద్ధిమారి వ్యతిరేకులైరి. ఆంధ్రుల పక్షమున లండనుగాయబారమేగిన కూర్మా వెంకటరెడ్డిగారికి లా మెంబరుపదవి, తర్వాత గవర్నరు పదవి రాగానే ఆంధ్రరాష్ట్రమే అనవసరమని తోచినది. దాదాపు ౧౬ సంవత్సరములు మద్రాసు ప్రభుత్వాధికారమును చలాయించిన జస్టిస్ కక్ష ఆంధ్రనాయకులు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణముపట్ల చూపిన ఉదాసీనతను, ద్రోహమును భావిచరిత్రకారుడు వ్రాయగలడు. ౧౯౨౧-వ సంవత్సరము నుండి జాతీయోద్యమమున మునిగిపోయిన ఆంధ్ర కాంగ్రెసునాయకులకు రాష్ట్రసమస్య పట్టలేదు. శాసనసభల బహిష్కారము, సైమన్ కమీషను బహిష్కారము, శాసనోల్లంఘనము, ఉప్పు సత్యాగ్రహము మున్నగువానిలో జాతీయనాయకులుండుటచే రాష్ట్రసంపాదన అడుగునబడినది. అటు ప్రభుత్వమును నడపిన జస్టిస్ పక్షమువారియొక్కయు, ఇటు జాతీయనాయకులయొక్కయు ఉదాసీనతవలన ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్య అడుగునబడినదిగాని ప్రజలలో ఉత్సాహము లేక కాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించుటకు నేనని ముందుకు వచ్చిన నాయకుడు లేకపోవుటే ఇప్పటికి రాష్ట్రము సిద్ధింపకపోవుటకు కారణమని తేలినది.

రాయలసీమవారి తప్పు ఎంత?

విశ్వవిద్యాలయము తగాదాలలో వ్యతిరేకులైన రాయలసీమవారిది తప్పాయని చర్చించవలసియున్నది. నిరంతర క్షామపీడితులగు రాయలసీమ ప్రజలలో దారిద్ర్యము నృత్యము చేయుచున్నది. విద్యాగంధము శూన్యముగి నున్నది. వారి మొఱలు వినువారు లేరు. ఎంతకాలమునుండియో రాయలసీమవారు కోరుచున్న తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు కాగితములమీద మద్రాసు, మైసూరు, నైజాం ప్రభుత్వ బల్లలలో తిరుగుచున్నది. ఎప్పటికది బయలు పడునో తెలియదు ఉత్తరాంధ్రులా రాయలసీమవారిని త్రోసిరా జనుచున్నారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమును బెజవాడనుండి వాల్తేరు కొండలకు సాగనంపిన ఉత్తరాంధ్రులను రాయలసీమవాసులు నమ్మటెట్లు? బలహీనుని బలవంతుడు అణగద్రొక్కుట సహజము గదా! ఇట్టి స్థితిలోనున్న రాయలసీమవాసులు ఆంధ్రరాష్ట్రమున, విశ్వవిద్యాలయమున చేరమని చెప్పుటలో చాల అర్థమున్నదని సర్కారు ఆంధ్రులు గ్రహించు టావశ్యకము. ఈ నాడు రాయలసీమ - సర్కారు ఆంధ్రనాయకు లీ విషయమున సోదరభావమున చర్చించుకొనుచున్నందున త్వరలో భేదములంతరింపగలవు.

అరవల ప్రతికూలత

ఆంధ్రులలో సోదరభావముగ భాగముల వద్ద గల్గిన తగాదాను చూచితగ కొని అరవసోదరులు రాయలసీమాంధ్రుల నంటకాగి ఆంధ్రులలో చీలికలను పెంచుటకు తోడ్పడిరి. ఉత్తరాంధ్రులపై రాయలసీమవారికి వ్యతిరేకభావమును కలుగజేసిరి. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున చేరవద్దనిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రము రాయలసీమకు లాభదాయకము గా దనిరి. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముననే యుండుడనిరి. అరవలలోనుండిన అందల మెక్కుండు మనిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రము వచ్చిన అరవలకు నష్టమని వారికి

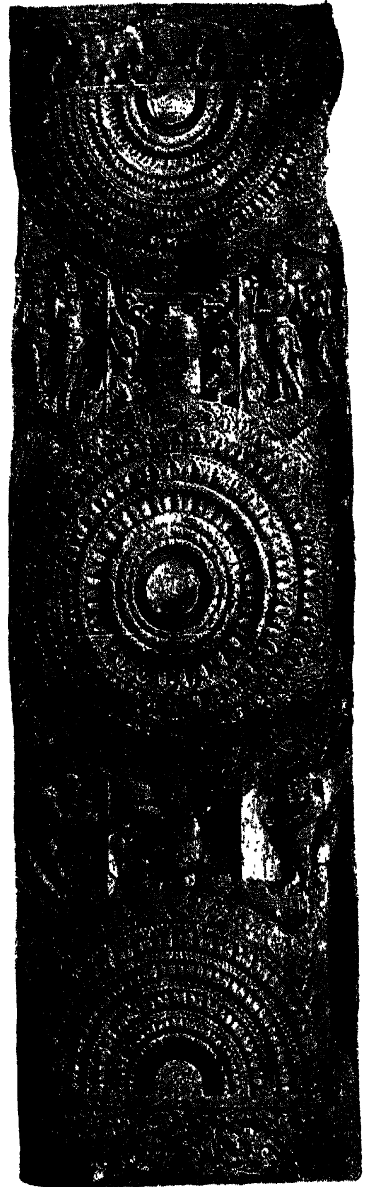
బాగుగ తెలుసును. ఆంధ్రులు కలసియున్నచో వారి (ఆంధ్రుల) ధనముతో మెట్టూరు ప్రాజెక్టువంటివి ఇంకను కొన్ని కట్టుకొనవచ్చును; పెద్ద ఉద్యోగము లన్నియు అరవవారికి అప్పగించవచ్చును. ఇంకను ఇట్టివెన్నయినను చేయవచ్చును. ఇది అరవల ఆంతరంగికము. పత్రికలలో ఆంధ్రులలో భిన్నాభిప్రాయము లున్నవని గోరంతలు కొండంతలుగ ప్రకటించుటకు అరవలు జంకలేదు. ఇట్టి కపటోపాయము లెన్నాళ్లు కొనసాగును?

ఆంధ్రనాయకుల తలలు తిరిగినవి

ఆంధ్రులతర్వాత ఆందోళన నారంభించినప్పటికి ఆంధ్రదేశములో సగభాగములేని ఓఢ్రులకు, సింధువాసులకును ప్రత్యేకరాష్ట్రములు వచ్చినవి. విశాలమైన ఆంధ్ర భూభాగము (బరంపురం ప్రాంతములు) ఓఢ్రమున కలసిపోయినది. మద్రాసునుంచి తమిళసోదరులు ఆంధ్రులను తరుమ ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. చెన్నవగరము తమదేనని చెప్పుటకు అరవలు సాహసింపగలిగిరి. మద్రాసు ప్రాచీనమునుండి ఆంధ్రులదని చరిత్రలు చెప్పుచున్నను అరవలు లెక్కలు గుణించుచున్నారు. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు ఆంధ్రులకు ఎండమావుల చందముగ నున్నది. అయిదుజిల్లాలు గల రాయలసీమ ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమునకు దూరముగ నున్నది. ౨౦ మంది ఆంధ్ర అసెంబ్లీసభ్యులు మద్రాసు సభలో నున్నను నాయకత్వము అరవలపాలైనది. పది మంత్రిపదవులు, పది పార్లమెంటరీ కార్యదర్శి పదవులు, నాలుగు అధ్యక్షోపాధ్యక్షస్థానములు ఉన్నను అయిదుజిల్లాల ప్రతినిధులుగల రాయలసీమ వాసుల కొకటికూడ లభించలేదు. కౌన్సిలులో సభ్యుడుగ గవర్నరుచే నామినేటు చేయబడిన రాజన్ గారికి మంత్రిపదవి లభించినదిగాని, ఎన్నుకోబడిన అయిదుజిల్లాల ప్రతినిధులుగల రాయలసీమాంధ్రులకు మంత్రిపదవి కొదుగదా తుదకు పార్లమెంటరీ సెక్రటరీ పదవికి గతిలేక పోయినది. ఆంధ్రరాష్ట్రమే ఏర్పడియున్నచో రాయలసీమవారి కిట్లు జరుగునా? జరిగిన వారూరకుందురా? రాయలసీమాంధ్రనాయకులుకూడ యీరహస్యమును గమనించి ఆంధ్రరాష్ట్రసంపాదనకు, రాయలసీమ ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున చేరుటకు మార్గముల నన్వేషించుచున్నారు. ఇట్టి శుభసమయమున ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయకార్యస్థానము, విశ్వవిద్యాలయము విశాఖపట్నం చేరుటకు నేనే చాలవరకు బాధ్యుడనని, బాధ్యతగలిగిన శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు బహిరంగముగ ప్రకటించి పశ్చాత్తాపమును ప్రకటించిరి. కొలదికాలముక్రితము శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు బెజవాడ బహిరంగ సభలో నుపన్యసించుచూ బెజవాడకు నేను లోగడ విశ్వవిద్యాలయ సందర్భమున మహాద్రోహము, మహాపాప మొనర్చితి ననియు, ఆ పాపపరిహారార్థము బెజవాడలో శ్రీ రంగయ్యప్పారావు గారి కాలేజీ ప్రారంభించుచుంటి ననియు వెల్లడించిరి. రామలింగారెడ్డిగారి యీ హృదయపరివర్తనము ఆంధ్రైక్యతకు ప్రబల సహకారి యని వేరుగ చెప్పవలెనా? పైన వ్రాసిన కారణములతో ఆంధ్రనాయకుల కందరికి (రాయలసీమ - సర్కారు ఆంధ్రులు) తలలు తిరిగినవి. రాయలసీమకళాశాలలను ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున చేర్చవలెనను చర్చలు బయలుదేరినవి. ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపన ప్రధానముగాని కార్యస్థాన మెక్కడను ప్రశ్న ప్రధానము గాదని నాయకులు గ్రహించి ప్రకటించుచున్నారు. ఆంధ్రైక్యత ప్రధానము. ఆంధ్రులలో రాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల భిన్నాభిప్రాయము లేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మావశ్యకమను నినాదము ఆంధ్రదేశమంతటను మ్రోగుచున్నది. రాయలసీమ - ఉత్తరాంధ్రనాయకులు పరస్పర సహకారములతో సంభాషించుకొనుచున్నారు. ఈ ప్రయత్నములు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు రహదారీ మార్గములు గావా?

ఆంధ్ర మహాసభలు

ప్రథమాంధ్రమహాసభ బాపట్లలో జరిగిన ౧౯౧౩-వ సంవత్సరము నాటినుండి నేటివరకు (౧౯౩౭ అక్టోబరు బెజవాడసభతో) ఆంధ్రదేశమున ౨౩ మహాసభలు (ప్రత్యేకసభలతో) జరిగినవి. తొలి ౫ మహాసభలు మహావైభవముగ జరిగినవి. రాజకీయకారణములచేత తదుపరి సభలలో మొదటియుత్సాహము లేదు. ఆంధ్రమహాసభాస్థాయిసంఘము నిద్రపోవుచూ పని చేయుచున్నది. రాజకీయములతో ఎట్టిప్రసక్తి లేని ఆంధ్రమహాసభ వైభవముగ నుండుటకు బదులు వైధవ్యదశకు తిరిగినది. ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు రాయలసీమవాసులు విముఖతతో నున్నారనుట యథార్థముకాదు. విశ్వవిద్యాలయకార్యస్థానముతగాదాలో వచ్చిన భేదాభిప్రాయమే వారి విముఖతకు ప్రధానసూత్రమైనది. ఆంధ్ర మహాసభలకు అధ్యక్షత వహించిన స్వర్గీయులు పానుగల్ రాజా, నెమలి పట్టాభిరామారావు, వేదము వేంకట్రాయ శాస్త్రిగార్లును, శ్రీయుతులు గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు, ఎ. రంగనాథ

అమరావతీ స్తూపములోని శిల్పసంపత్తి

మొదలియారు, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, ఓ. లక్ష్మణస్వామి, సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్య, కె. కోటిరెడ్డి, దేశపాండ్య సుబ్బారావుగార్లు రాయలసీమవాసులై యున్నారు. రాయలసీమ జిల్లాలలో ఆంధ్రమహాసభలు చాల జరిగినవి. అధ్యక్షులైనవారందరును ఆంధ్రప్రజల మన్ననల నందినవారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మేర్పడిననాటినుండి నేటివరకు ఉపాధ్యక్షస్థానము రాయలసీమనాయకుల కైవసమున నున్నది. ఆంధ్రమహాసభాధ్యక్షులైన రాయలసీమ నాయకులందరును ప్రత్యేకరాష్ట్రమునకై కృషి సల్పిన ధీరులై యున్నారు. అట్టితరి రాయలసీమవారు రాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల భిన్నాభిప్రాయు లనుట లక్ష్యము కాదు.

చరిత్రాత్మకమైన బెజవాడసభ

చైతన్యరహితముగ నున్న ఆంధ్రమహాసభకు జీవము కలిగించి ఆంధ్రైక్యతకు పునాది వేయు సంకల్పముతో ఆంధ్రమహాసభ బెజవాడలో జరుపవలెనను భావము బెజవాడ యువకులలో ప్రబలినది. మద్రాసు మంత్రులగు శ్రీ రాజగోపాలాచారి, రాజన్ ప్రభృతులు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణముపట్ల పలికిన నిరసన వాక్కులు ఆంధ్రప్రజలను ఆగ్రహపరచినవి. ముఖ్యముగ యువకుల నుద్రేకపూరితులను గావించినవి. దేశమంతటను ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానములు చేయబడి ప్రచారము సాగుచున్నది. ప్రజలలో ఉద్రేకము హెచ్చినది. తగిన అదనుగదా యని బెజవాడలో ౨౫-వ ఆంధ్రమహాసభ (౧౯౩౭ అక్టోబరు ౨౫, ౨౬ తేదీలను) జరుపుటకు ముహూర్తము నిశ్చయింపబడినది. పక్షభేదములు పాటింపని నిఖిలాంధ్రదేశ ప్రతిబింబము ప్రత్యక్షముకావలెనను కౌతూహలముతో మహాసభఏర్పాట్లు చేయబడినవి. ఆంధ్రమహాసభతోపాటు ఆంధ్రమహాసభారజతోత్సవముకూడ ఏర్పాటు చేయబడినది. ఈసభల అధ్యక్ష్యము వహించుటకును, ఉపక్రమించుటకును రాయలసీమాంధ్రనాయకులగు శ్రీ కె. కోటిరెడ్డి, హాలహర్వి సీతారామరెడ్డి, టి. యన్. రామకృష్ణారెడ్డి, కల్లూరు సుబ్బారావుగార్లు ఆహ్వానింపబడిరి. నిఖిలాంధ్రదేశములోని సకలపక్షప్రముఖులకును ఆహ్వానములంపబడినవి. రాయలసీమనాయకులు భక్తిపురస్సరముగ గౌరవింపబడిరి. అన్నిజిల్లాల నుంచియు ప్రతినిధులు, నాయకులు వచ్చిరి. మహాసభలనాటి కోలాహలము, ఉత్సాహము వర్ణింపనలవికాదు. ఏనుగఅంబారీలమీద విజయవాడ నగరవీధులలో మేళతాళభజనలతో రాయలసీమ నాయకు లూరేగించబడిరి. విజయవాడమహాసభ ఆంధ్రైక్యతకు విజయచిహ్నమయినది. సభల కార్యక్రమమంతయు సినిమా తీయబడెను. ౧౯౩౭ లో బెజవాడలో జరిగిన ఆంధ్రమహాసభల వైభవము కని విని ఎరుంగని దని ఆంధ్రవృద్ధనాయకులు ఆశ్చర్యపడిరి. వేలప్రజలు, నాయకులును సమావేశమైన నిండుమహాసభ నేత్రోత్సవముగ నుండెను. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షు లగు శ్రీ చల్లపల్లి రాజాగారు మహాసభల కార్యక్రమమున వీరయువకునివలె ఉత్సాహమును ప్రకటించిరి. అట్టి బెజవాడ ఆంధ్రమహాసభల అహ్వానసంఘ కార్యదర్శిగానుండు భాగ్యము లభించినందుల కుప్పొంగుచున్నాడను.

డా॥ పట్టాభిగారి నాయకత్వము

ఆంధ్రనాయకప్రముఖులును, ఆర్థికశాస్త్రవిశారదులును, మహావక్తలును, ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘాధ్యక్షులును అగు శ్రీ డా. భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్యగారు ఆంధ్రమహాసభలో ప్రధానభారమువహించి రాయలసీమవారికిని, ఉత్తరాంధ్రులకునుగల అపోహలు తొలగించుటకై ఆంధ్రైక్యమునుగూర్చి మహోపన్యాస మొసంగిరి. శ్రీ కె. కోటిరెడ్డి, సీతారామరెడ్డి, రామకృష్ణారెడ్డి, కల్లూరు సుబ్బారావుగార్లు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమత్యవసరమని ప్రకటించిరి. ఆంధ్రోద్యమమునకు మూలపురుషులగు న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులు, దేశభక్త కొండా వెంకటప్పయ్యగార్లు 'వృద్ధులమగు మేము ఆంధ్రరాష్ట్రమును చూచుటకే జీవించియుంటి' మని చెప్పినపుడు సభలో హర్షధ్వానములు మిన్నుముట్టినవి. నేడాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణోద్యమమునకు డాక్టరు పట్టాభిగారు నాయకత్వము వహించి ప్రచండాందోళనము చేయుచున్నారు. డా. పట్టాభిగారి రాయలసీమ సంచారమువల్లనే రాయలసీమవారి కోర్కెలు బాహాటముగ వెల్లడియైనవి. విశాలమైన అయిదుజిల్లాలుగల రాయలసీమసోదరులకు వలయు సర్వసౌకర్యముల నొసంగవలయుననియే డా. పట్టాభిగారు ప్రకటించుచున్నారు. డా. పట్టాభిగారి ప్రకటనలను ఉత్తరాంధ్రులు బలపరచుచున్నారు. ఆంధ్రమహాసభారజతోత్సవసభాధ్యక్షులగు టి. యన్. రామకృష్ణారెడ్డిగారు కొన్ని హామీలను కోరిరి. ఆంధ్రాభ్యుదయమును, ఆంధ్రరాష్ట్రమును కాంక్షించు ప్రతివారును అందుల కంగీకరించెదరు.

ఆంధ్రైక్యత

ఆంధ్రులలో రాయలసీమవారికి సర్కారువారికి అభిప్రాయభేదము లున్నవను అరవలవాదనకు స్వస్తి చెప్పవలసిన సమయము వచ్చినది. బెజవాడ మహాసభలో జరిగిన చర్చలలో యీవిషయము స్పష్టమైనది. ఉత్తరాంధ్రుల పక్షమున డా. పట్టాభిగారు 'ఇదివరకుచేసిన పొరపాట్లున్నచో క్షమించ'మని రాయలసీమ వారినికోరిరి. ఆంధ్రనాయకు లందరు ఐక్యము కొఱకు కృషిసలుపుచున్నారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయోపాధ్యక్షులగు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారును, రాయలసీమనాయకులును రాయలసీమ కళాశాలలను ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున చేర్చుటకు మంచిప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. వారి ప్రయత్నములు సఫలములుకాగలవని ఆంధ్రదేశ మువ్విళ్లూరుచున్నది. బెజవాడలో జరిగిన మహాసభలో నియమింపబడిన ఉపసంఘమువారు ఆంధ్రదేశైక్యవిధానమును నిర్ణయించిరి. అందు రాయలసీమవారితోపాటు డా. పట్టాభి, దేశభక్త వెంకటప్పయ్యగార్లు సంతకములు చేసిరి. ఆంధ్రైక్యమే ప్రధానసమస్యగ నెంచవలెనుగాని చిల్లరసమస్యలకు ప్రాధాన్యమీయ తగదు. రాయలసీమవాసుల కోర్కెల నంగీకరించుటకు ఉత్తరాంధ్రులు సిద్ధముగనున్నారు. రాయలసీమ నాయకులు, ప్రజ యీసమయమును గుర్తించి రాష్ట్రసంపాదనకు తీవ్రకృషి సలుపవలసి యున్నది.

గతమును మఱచిపోవలెను

రాయలసీమవారును, సర్కారువారును గతమును మరచిపోయి ముందు కార్యక్రమమాలోచించవలెను. సమకట్టి సందేహములను విడనాడి ౧౧ జిల్లాలవారును ఐకకంఠ్యముగ రాష్ట్రమును కోరవలెను. పూర్వచరిత్రను స్మరించుటవలన ఫలితము లేదు సరిగదా ముందు జరుగవలసినకార్యక్రమమునకు భంగము వాటిల్లవచ్చును. ఆంధ్రరాష్ట్రమున చేరమని రాయలసీమవారు భీష్మించుచో ఫలితము రాయలసీమవారే అనుభవింపగలరు.

అనుమానములకు తావులేదు

ఉత్తరాంధ్రులు బలవంతులని, పశ్చిమాంధ్రులు బలహీనులని రాయలసీమవారు భీతిల్లరాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రములో సగభాగముగనున్న రాయలసీమ సోదరులను సర్కారాంధ్రులు త్రోసివేయుదురని తలచుట యుక్తము కాదు. రాయలసీమ - సర్కారుసీమ అను భేదమును అంతరింపజేసి అందరము ఆంధ్రమాత పుత్రుల మను భావముతో నిఖిలాంధ్రదేశాభివృద్ధికి అందరు నడుములు బిగించవలెను. రాయలసీమ ౪ జిల్లాలను త్రోసివేసుకొని సర్కారాంధ్రులు రాష్ట్రమును సాధించుకొనగలరా? అహో యింత కాలహరణమేల జరిగినది? 'హిందూ', 'ఇండియన్ ఎక్స్‌ప్రెస్' పత్రికలు మీలో మీవుగల తగవులను సర్దుకొనుడని ఆంధ్రులకు ఏల సలహోయిత్తురు? పశ్చిమోత్తరాంధ్రులందరు ఏకమైనగాని ఆంధ్రరాష్ట్రము లభింపదని వేరుగ చెప్పవలెనా?

రాయలసీమవారి బాధ్యత

నేడాంధ్రమహాసభాకార్యస్థానము అనంతపురమునన్నది. రాయలసీమవారే ఆంధ్రమహాసభను నడపు అధినేతలుగ నున్నారు. సర్కారాంధ్రులపక్షమున డా. పట్టాభిగారు నాయకులై మహారథులై సారథ్యమును చేయుచున్నారు. రాయలసీమవారి కోర్కెలను సర్కారాంధ్రులు గమనించుచున్నారు. న్యాయముగ వారికోర్కెలను అంగీకరించుట సమంజసమని డా. పట్టాభిగారు ప్రకటించుచున్నారు. అందులకు సందేహము లేదు. ఇదివరకే రాయలసీమవారు చాల కాలహరణము చేసిరి. ఇప్పుడైనను రాయలసీమాంధ్ర నాయకులు, ప్రజలు ముందుకు వచ్చి వారికష్టములను, వారికోర్కెలను వెలిబుచ్చి రాష్ట్రసాధనకు పూనుకొనుటను చూచి ఏఆంధ్రుడుప్పొంగ కుండును?

ఇది మంచితరుణము

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమున కిది మంచితరుణము. ఫెడరేషనురాక ఎప్పుడో, వచ్చునో రాదో దేవునికెరుక. అఖిలభారత కాంగ్రెస్ సంఘమువారు ఆంధ్రరాష్ట్రమును విడగొట్టవలెనని మద్రాసు కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గమునకు ఫర్మానా పంపిరి. అటుపిమ్మటనే ఆంధ్రేతర మంత్రులు కొందరు ఆంధ్రరాష్ట్రము మాకిష్టమేనని చెప్పసాగిరి. కాంగ్రెస్ సభ్యులు అత్యధికముగనున్న మద్రాసు అసెంబ్లీశాసనసభలలో ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానము ఏకగ్రీవముగ అంగీకరింపబడెగలదు. మద్రాసులోని 'హిందూ', 'ఇండియన్ ఎక్స్‌ప్రెస్', 'మద్రాసు మెయిల్' పత్రికలు ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజనను బలపరచినవి. తెలుగుపత్రికలు రాష్ట్రమునకై గాఢకృషి సలుపుచున్నవి.

ప్రజల ఉత్సాహము

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకై ఆంధ్రదేశప్రజ లాబాలగోపాల ముర్విళ్లూరుచున్నారు. అనేకజిల్లాబోర్డులు, పురపాలకసంఘములు, పంచాయతి సంఘములు 'ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ' మత్యవసరమని తీర్మానించినవి. అనేక సభలలో ఆంధ్రరాష్ట్రతీర్మాన మామోదింపబడుచున్నది. ముఖ్యముగ ఆంధ్రయువకులు, విద్యార్థులు, స్త్రీలు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకై తీవ్రకృషి సలుపుచున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘమువారు యీ విషయమై ప్రత్యేకశ్రద్ధ వహించుచున్నారు.

ఆంధ్ర అసెంబ్లీసభ్యుల బాధ్యత

అఖిల భారత కాంగ్రెస్ సంఘము ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించమని తీర్మానించినది. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సంఘము తీవ్రకృషి సలుపుచున్నది. వెంటనే ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానమును అసెంబ్లీ శాసన సభలలో ప్రవేశపెట్టి అంగీకరింపజేయవలసిన బాధ్యత ఆంధ్రశాసనసభ్యులమీద నున్నది. ఆంధ్రమంత్రులు గా॥ ప్రకాశం, గిరి, గోపాల రెడ్డిగార్లు తమ అంగీకారమును ప్రకటించిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించి ఆంధ్ర కాంగ్రెస్ నాయకులు శాశ్వతకీర్తిని బడయుదురుగాక!

ఆంధ్రప్రజల కర్తవ్యము

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మగువరకును ఆంధ్రప్రజలు ఏమరక యుండవలెను. నాయకులను, శాసనసభ్యులను, ప్రభుత్వమును వత్తిడిచేయుచుండవలెను. ఇప్పటి ఉత్సాహమును వేడిని చల్లారనీయక రాష్ట్రము సిద్ధించువరకును దీక్షవహించవలెను. ప్రజలు మందగించిరా, ఉద్యమము అట్లే యుండును.

రాష్ట్రేతరాంధ్రులు

పన్నెండుజిల్లాలలోని ఆంధ్రప్రజలేగాక రాష్ట్రేతరముగా బొంబాయి, కలకత్తా, మధ్యరాష్ట్రములలోను, దక్షిణదేశమున మైసూరు, నైజాంసంస్థానములలోను, బర్మాలోను కోటికిపైగా ఆంధ్రులు నివసించుచున్నారు. వారందరి కష్టసుఖములను ఆంధ్రమహాసభాస్థాయిసంఘమువారు విచారించవలసియున్నది. ప్రత్యేకరాష్ట్ర మేర్పడినగాని వారి కష్టములు తొలగించుటకు సాధ్యము కాదు. అయినను ఆయా రాష్ట్రప్రభుత్వములతో ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరిపి రాష్ట్రేతరాంధ్రుల కష్టనివారణకై యత్నించుట ఆంధ్రమహాసభవారివిధియని మనవిచేయుచున్నాను. రాష్ట్రేతరాంధ్రులు సంఘములను స్థాపించుకొని, పత్రికలలో ఆందోళన చేయుచూ వారివారి విషయములను ఆంధ్రమహాసభాకార్యస్థానము(ఇప్పుడు అనంతపురము)నకు పంపుచుండవలెను. ఆంధ్రమహాసభా స్థాయి సంఘమున రాష్ట్రేతరాంధ్రులకు తగిన ప్రాతినిధ్య మొసంగలేదు. అది అన్యాయము గాన తగిన ప్రాతినిధ్య మొసగి లక్షలుగ నున్న రాష్ట్రేతరాంధ్రుల పురోభివృద్ధికి పాటుపడవలెనని ఆంధ్రమహాసభాధికారులకు విన్నవించుచున్నాను.

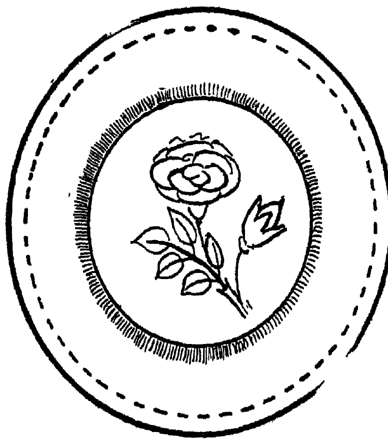
ముగింపు

'ఆంధ్రోద్యమము—ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము'ను గూర్చి విపులముగ చర్చించితిని. ఆంధ్రులందరు స్వల్పవిషయములపట్ల భిన్నాభిప్రాయములను విడనాడి ఏకమనస్కులై, రాష్ట్రసంపాదనకు దీక్ష వహించి సత్వరముగ ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించెదరనియు, ఆంధ్రభాషామతల్లిని, ఆంధ్రమాతను ఆంధ్రులందరు ముక్తకంఠముల పూజించి, వారు భారతవర్షమున తొల్లింటివలె ప్రతాపశౌర్యములుకల్గి మహోన్నతస్థాన మాక్రమించవలెననియు, ఆక్రమింతురనియూ ఆశించుచున్నాను. ఆంధ్రోద్యమస్థాపనాచార్యులగు శ్రీ దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య, ఆంధ్రభీష్మ న్యాపతి సుబ్బారావు, దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగార్ల వంటి వృద్ధుల జీవితకాలముననే ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపన వారిమనంబుల సంతోషతరంగముల నూగించవలెను, ఊగించగలము అను నుత్సాహధైర్యములతో ఈ వ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

"ఆంధ్రమాతకు జై"

ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము: ఆంధ్రోత్కళ సమస్య

గండికోట సత్యనారాయణమూర్తి

సర్వతోముఖాంధ్రాభివృద్ధికి ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మావశ్యకమని ౧౯౧౩ లో బాపట్లనగరమందు కీర్తిశేషులైన సర్ బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మగారి అధ్యక్షతను జరిగిన ప్రథమాంధ్రమహాసభనాటి నుండి గుర్తింపబడి, నేటివరకూ ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమమునుగురించి తీవ్రమైన ప్రచార ప్రబోధములు జరుగుచున్నను, భాషాప్రయుక్త హైందవ రాష్ట్ర పునర్విభజన సిద్ధాంతము అఖిలభారతీయ కాంగ్రెసు మహాసంస్థయు, మాంటేగ్యూ ఛెల్మ్స్‌ఫర్డ్ రిపోర్టు, నెహ్రూకమిటీ రిపోర్టు, సైమన్‌కమిషన్ రిపోర్టు మొదలగునవి ఆమోదించు చున్నను, ఆ సూత్రము ననుసరించియే మొన్నమొన్ననే ప్రత్యేకోత్కళ రాష్ట్రమునకై ఆందోళనమును లేవదీసిన ఉత్కళసోదరులకు ప్రత్యేకమగు ఒరిస్సారాష్ట్రము ౧-౪-౧౯౩౬ తేదీ నుండి లభించుటయే కాక ఆంధ్ర ప్రాబల్యముగల బరంపురము, పర్లాకిమిడి మొదలగు తెలుగుసీమ లనేకము ఆంధ్రుల కష్టనష్టములను పాటించకయే ఒరిస్సాలో అన్యాయముగా చేర్చబడినను, ఆంధ్రులే తద్విషయమై తగినంత శ్రద్ధవహింపక ఊరకుండుట మిగుల శోచనీయము.

దేశోద్ధరణకై బద్ధకంకణు లైన కాంగ్రెసువా రిప్పుడు మదరాసు ప్రభుత్వములో పలుకుబడి గల అధికార పదవులను స్వీకరించి యున్నారు. ౩౧-౧౦-౩౭ తేదీన కలకత్తాలో సమావేశమైన అఖిలభారతీయకాంగ్రెసుసంఘమువారు సత్వర ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రావశ్యకతను గురించి ఆంధ్రరాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షుడు శ్రీ డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య పంతులుగా రుపపాదించిన తీర్మానము నంగీకరించిరి. ఆంధ్రావనియందంతటను ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర సిద్ధికై తీవ్రతమమగు ఆందోళనము నేడు ద్విగుణీకృతోద్రేకముతో ప్రజ్వరిల్లుచున్నది. రాయలసీమ ఆంధ్ర సోదరులకున్ను తతిమ్మా ఆంధ్రులకున్ను కల భేదభావములు తొలగిపోవుటకు ఇటీవల బెజవాడలో జరిగిన ప్రత్యేకాంధ్ర మహాసభవారు నియమించిన స్థాయి సంఘమువారు జయప్రద మయిన కృషి సలుపుచున్నారు. మద్రాసు శాసనసభలోని ఆంధ్ర ప్రతినిధులు ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్ర సిద్ధికై పాటుపడుటకు సంసిద్ధులైయున్నారు. భావి ఆంధ్రరాష్ట్రపు వైశాల్యము, జనసంఖ్య, ఆర్థికసంపత్తి ప్రత్యేక రాష్ట్రోద్యమమునకు సుముఖముగా నున్నందునను, ౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు 'గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా ఆక్టు'వలన ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు క్లిష్టపరిస్థితు లేర్పడజాల వని రాజనీతిజ్ఞులు స్థిరీకరించినందునను, ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రసిద్ధి కరతలామలకమైయున్నది.

ఈతరుణముననే అన్యాయముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన తెనుగుప్రాంతములను భావి ఆంధ్రరాష్ట్రములోనికి తీసుకువచ్చుటకై ఆంధ్రోత్కళ సమస్యను పునరుద్ధరించి, నూతనోత్కళరాష్ట్ర నిర్మాణకాలమున గంజాం-విశాఖపట్టణముజిల్లాల ఆంధ్రులకు జరిగియుండిన అన్యాయమును తొలగించుటకుగాను సకారణమగు వాదనలను ఆంధ్రులు అధికారులకు నివేదించవలసియున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రము నుత్తరపుసరిహద్దును నిర్ణయించునపుడును, ఒరిస్సారాష్ట్రము దక్షిణపు సరిహద్దు నేర్పరచినపుడును ఆంధ్రులకు జరిగిన అన్యాయమును కార్యదీక్ష వహించి ఆంధ్రమహాజనులు పారదోలవలెను. సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, సారస్వత విషయములలో ఒరిస్సాలో నుండిపోయిన ఆంధ్రసోదరులకు మహత్తరమైన కష్టనష్టములు వాటిల్లుచున్నవి. ఓఢ్రుల ప్రత్యేక సౌకర్యమునకై ఏర్పడిన ఒరిస్సా రాష్ట్రము ధనాభావముచే క్రుంగిపోవుచూ పరిపాలనాచక్రమును నడిపించుటకే కేంద్రప్రభుత్వమువారి

సాంవత్సరిక విరామమున కాశించుచున్నపుడది ఆంధ్రుల సౌకర్యములను గమనింపదు. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకప్రాతినిధ్య ముండదు. అల్పసంఖ్యాకసమస్యను లేవదీయు శక్తి మన ఒరిస్సాలోని ఆంధ్రసోదరులకు లేదు. మొన్న మొన్నటివరకు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారి యాజమాన్యమునన్నున్న దక్షిణ ఒరిస్సాలోని కాలేజీలను కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమువారి అధీనమం దుంచుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఆంధ్రభాషలో విద్యావిధానము జరుగుభాగ్యము మన ఒరిస్సా ఆంధ్రసోదరుల కుండదు. ఒరిస్సా కనుగుణమగు ప్రత్యేకచట్టములు నిర్మింపబడినపుడచ్చటి ఆంధ్రుల సౌకర్యము గమనింపబడదు. ఉద్యోగము లాంధ్రుల కికమీదట ఒరిస్సాలో దొరకుటయే దుర్లభమగును. ఉత్కళపక్షపాతముకల ఓఢ్రజమీందారుల సంకుచితాదర్శములకు ఆంధ్రు లాహుతి కావలసి యుండును. మొన్న మొన్నటివరకు తతిమ్మా ఆంధ్రులతోపాటు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమును వాంఛించుచుండిన మన ఒరిస్సా ఆంధ్ర సోదరులు ప్రత్యేకరాష్ట్రము ఆంధ్రులకు సిద్ధించబోవుచున్నపుడు రాష్ట్రేతరాంధ్రులుగానా పరిగణింపబడవలెను? అక్రమముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన ఆంధ్రప్రదేశములను మన ఆంధ్రావనిలో కలిపించుట కవసరమగు ముఖ్యమైన వాదనలను ఈ దిగువ స్పష్టీకరించుచున్నాడను:—

ఇప్పటికి సుమారు ౧౩౦౦ సంవత్సరముల క్రిందట జైమినిసూత్రములకు భాష్యము రచించి ఆంధ్రదేశమందు కర్మమార్గప్రధానమైన వైదిక ధర్మమును వ్యాపింపజేసిన ఆంధ్రోత్తముడు కుమారిలభట్టు కాలము నాటికికూడ జయమంగళపురము తెలుగుదేశమున్ను ఓఢ్రదేశమున్ను కలియు సరిహద్దున కలదని "జినవిజయ"మందలి ఈ దిగువ శ్లోకమువలన స్పష్టమగుచున్నది:—

శ్లో॥ ఆంధ్రోత్కలానాం సంయోగే పవిత్రే
జయమంగళే । గ్రామే తస్మిన్మహా
నద్యాం భట్టాచార్యః కుమారకః॥

ఈ జయమంగళమను గ్రామము సుప్రసిద్ధమైన ఛత్రపురమునకు ఉత్తరముగా శాపురము మొదలగు గ్రామములతో ఋషికుల్యానదీతీరమందు ఉన్నది.

హంటరుగారి ఒరిస్సాచరిత్ర(౧-వ సంపుటము, ౧౬-వ పేజీ)లో నిట్లున్నది:—"గంజాంజిల్లా ఎంతమాత్రమున్ను ఒరిస్సాలోని భాగముకాదు. కృష్ణ, గోదావరి, విశాఖపట్నం, గంజాంజిల్లాలు ఉత్తరసర్కార్లనిపించుకొనుచున్నవి. గంజాం సదరు ఉత్తరసర్కార్లలోని భాగమై యున్నది. క్రీస్తువెనుక ౨౮-వ సంవత్సరమునుండి ౧౧౩౪వరకు ఒరిస్సా దేశమును పాలించిన కేసరివంశపు రాజుల రాజ్యమునకు ఋషికుల్యానది దక్షిణపు సరిహద్దై యున్నది."

బాబూ ప్యారీమోహన్ ఆచార్జిగారి ఒరిస్సాచరిత్ర (౨౦-వ పేజీ)లోన్నూ, హంటరుగారి ఒరిస్సాచరిత్ర (౧-వ సంపుటము, ౧౭౦-౧౭౧ పేజీలు)లోన్నూ, ఆరమ్సు 'హిస్టరీ ఆఫ్ హిందూస్తాన్' (౧-వ సంపుటము, ౩౩౪-వ పేజీ)లోను వ్రాయబడిన వ్రాతలనుబట్టి గంజాంజిల్లా అధమము ౨౦౦సంవత్సరములకాలము ఉత్తరసర్కార్లతో కలిసియుండి, దక్షిణోత్తరరాజ్యములకు త్రోవమై యున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. మహమ్మదీయుల కాలమందుగాని, ఫ్రెంచి వారి కాలమందు గాని, ఇంగ్లీషు ఈస్టిండియా కంపెనీవారి హయాములో గాని గంజాంజిల్లా ఒరిస్సాలోని అంతర్భాగముగా నుండలేదు.

శాసనములను బట్టి విమర్శించినచో, ప్రస్తుతము ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన గంజాంజిల్లా భాగమందు ఓఢ్రులకంటె తెనుగువారే ప్రాచీనులని తెలియవచ్చుచున్నది.

గంజాంజిల్లాను విడదీసి ఒరిస్సాలో కలుపుట ఆంధ్రప్రాబల్యముగల ఉత్తరసర్కారులకు శిరస్సు కొట్టినట్లుండును.

ఇండియా గవర్నమెంటువారి తరపున హెర్బర్టు రిస్లీగారు ౩-౧౨-౧౯౦౩ తేదీని శ్రీకాకుళము తాలుకాతప్ప శేషించిన గంజాంజిల్లా యావత్తున్నూ గంజాం-విశాఖపట్నముజిల్లాల మన్య ప్రాంతముల నన్నింటిని బంగళా ప్రభుత్వము లోనికి తీసుకువచ్చిన బాగుండునేమో, మీ యుద్దేశమేమని చెన్నపురిప్రభుత్వమువారికి ఉత్తరము వ్రాయగా, అప్పటి మద్రాసు గవర్నమెంటు ఛీఫ్ సెక్రెటరీ యం. హామిక్ దొరగారు ౨౦-౬-౧౯౦౪ తేదీని వ్రాసియుండిన విపులమగు జవాబులో ఈయుద్దేశింపబడిన మద్రాసు రాష్ట్రభాగములను అన్యరాష్ట్రముతో కలిసినచో కలుగనున్న భాషావిషయకపు టిబ్బంది

లను, మన్య ప్రాంతములకు అన్య దేశ మిశ్రితమువలన రానున్న పరిపాలనా విషయకమగు ప్రతికూలాంశములను, వర్తకపు బాటల విషయములో ప్రతిబంధకములు మొదలగు వాటిని తెలిపియుండిరి. జయపురము సంస్థానమును ఒరిస్సాలో చేర్చుటకు గల ఆక్షేపణలను సి. ఏ. హెండర్సన్, ఐ. సీ. యస్. గారు ౧౯౩౦లో ఒరిస్సాకమిటీవారికి తమ ప్రత్యేక సాక్ష్యములో విరివిగా దెలిపియుండిరి (చూడుడు: ఒరిస్సాకమిటీ నివేదిక, ౨-వ సంపుటము, ౧౮౪-౧౮౮ పేజీలు). ౩౦-౯-౩౨ తేదీన గంజాం జిల్లాకలక్టరు గెల్లెటీదొరగారు గంజాం మన్యనివాసుల మహాసభ జరిపి వారిని ప్రశ్నింపగా వా రందరున్ను ఒరిస్సాలో చేరుటకు తమ కిష్టము లేదనియే చెప్పియుండిరి. ఈ మన్య ప్రాంతములందలి ప్రజలు తరతరములనుండి ఆంధ్రుల సంపర్కము కలిగియున్నారు. ఈ ప్రదేశములలో కూడా తెనుగువా రనేకు లున్నారు. జయపురము జమీందారీ వ్యవహారము లన్నియు చిరకాలమునుండి తెనుగులోనే జరుగుచున్నవి. అచ్చటి ముఖ్యవర్తక మంతయు తెనుగు వారిదే. ౨౫-౫-౧౯౩౫ తేదీని దేశోద్ధారక శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వర రావు పంతులుగారి అధ్యక్షతను పార్వతీపురములో జరిగిన ఏజెన్సీ మహాసభలో నీ క్రింది తీర్మానము సభాసమ్మతమై అధికార్లకు పంపబడెను:— సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ విషయములలో వెనుకబడియున్న ఆటవికజాతులు గల గంజాం విశాఖపట్నముజిల్లాల ఏజెన్సీ భాగములు వరదలకున్ను, కాటకములకున్ను ఆటపట్టయినట్టిన్ని, ఆర్థికముగా పరపతి లేనటువంటిన్ని ఒరిస్సా రాష్ట్రములో చేర్చుట ఆటవికజాతుల పురోభివృద్ధికి విరోధము" (యువ॥ శ్రావణ శుక్ల ౫, యువ॥ శ్రా॥ శు. ౧౨, యువ॥ భా॥ శు. ౧౦ తేదీలు గల "సత్యవాణి" లో నేను విశాఖపట్నం మన్య ప్రాంతముల నేల ఒరిస్సాలో చేర్చకూడదో విపులముగను, సకారణముగను వ్రాసియుంటిని).

౧౯౩౧ జనాభాలెక్కల ప్రకారము బరంపురము బీ. భాగమునందు మొత్తము ౯౬,౫౬౫ జనసంఖ్యలో ౨౩,౧౦౪ గురు జాతినిబట్టి ఓఢ్రులున్ను ౨౫,౯౨౪ గురు భాషనుబట్టి ఓఢ్రులున్ను కలరు; తెనుగువారు జాతినిబట్టి ౬౭,౦౯౭ గురు, భాషను బట్టి ౬౯,౫౪౫ మంది గలరు. బరంపురము పట్టణమందు తెనుగువారు నూటికి ౪౮ చొప్పున, ఓఢ్రులు ౪౭ చొప్పునగలరు. ఇండియామంత్రిగారు ఈవిషయ మంగీకరించుచూ "ఆర్థిక విషయములనుబట్టి చూచినను బరంపురమునందు ఓఢ్రులకన్న తెనుగు వారికి యెక్కువ హక్కులు కల వనుటకు సందియము లే"దని వ్రాసియుండియు, ఒరిస్సాకు దక్షిణభాగమున ఓఢ్రులకు ముఖ్యపట్టణము లేదనెడు అసందర్భపు కారణమును చూపుచూ ముఖ్యముగా తెలుగు వారి కృషివలన పెంపొందిన బరంపురము పట్టణమును ఒరిస్సాలో చేర్చుట అన్యాయము; ఆంధ్రుల దౌర్భాగ్యము.

జాతినిబట్టి చూచినా, భాషను బట్టి చూచినా పర్లాకిమిడి జమీందారీలో నేభాగముకూడ ఒరిస్సాలో చేర్చరాదు; కేవలము పర్లాకిమిడి మహారాజావారి కోరిక ననుసరించియే అన్యాయముగాను, అక్రమముగాను జమీందారీలోని రైతులు, ఈనాందార్లు, తదితర ప్రజలును కూడదని మొరపెట్టినను వినక, ఆ జమీందారీలో సుమారు మూడవ వంతు, ముఖ్యపట్టణమగు పర్లాకిమిడితోసహా, ఒరిస్సాలో కలిపివేసిరి. జమీందారీ లోని రెండువంతుల భాగము మద్రాసులో వదలివేయబడెను. ఈ తాలూకాలో ఉత్కళ ప్రాబల్యముగల ప్రదేశము కనీసము ౧౦ చదరపుమైళ్లమేర వ్యాపించినదైనా ఎక్కడను కనబడదు. ఈ తాలూకా ప్రతిభాగమందున్ను ఆంధ్రుల ప్రాబల్యమే గోచరించుచున్నది. ప్రస్తుతము ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన పర్లాకిమిడి తాలూకాలో భాషనుబట్టి చూచినచో తెనుగువారు ౬౪,౯౬౫ గురున్ను, ఓఢ్రులు ౫౨,౪౮౧ మందిన్ని కలరు. ఈ పర్లాకిమిడి జమీందారీ ఎస్టేటును చీలికచేసి కొంత భాగమును ఒరిస్సాలో కలిపినందున ప్రజలకే కాదు; పర్లాకిమిడిమహారాజునకును కూడ అనేకకష్టనష్టములు వాటిల్లుచున్నవి. ౧-౪-౩౬ తేదీని పర్లాకిమిడి 'యూరాంటీ ఎమాన్సిపేషన్ సొసైటీ' ప్రధానకార్యదర్శిగా నుండిన నేనున్ను, నాసహాయ కార్యదర్శియు, పర్లాకిమిడి ఆంధ్రుల తరఫున లండన్ నగరమునకు రాయబారిగా వెళ్లియుండినట్టియు శ్రీ

గిడుగు వెంకటసీతాపతి పంతులు గారున్ను పర్లాకిమిడి-ఒరిస్సా సమ్మేళనమును విపులముగా నిరసించుచూ నివేదికలను ప్రచురించి అధికార్లకున్ను, వార్తాపత్రికలకున్ను పంపియుంటిమి.

౧౯౦౪-వ సంవత్సరమునుండియు చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు గంజాం-విశాఖపట్నము జిల్లాలనుండి ఏభాగమునుగాని విడదీయుటకు తమ అసమ్మతినే తెలుపుచుండిరి. ౧౯౨౧, ౧౯౨౪, ౧౯౨౫, ౧౯౨౬, ౧౯౩౦ సంవత్సరములలో మరల మరల ఈ యుత్కళరాష్ట్రీయ సమస్య ఉదయించినపుడు చెన్నపురిరాష్ట్రము నుండి ఏభాగములను వేరుపరచి ఇతరరాష్ట్రమునకు చేర్చుటకై చేయబడిన ప్రయత్నములనైనను సకారణముగనే మద్రాసు ప్రభుత్వము వారు నిరోధించుచుండిరి. ౧౯౨౪-వ సంవత్సరమున భారతప్రభుత్వము వారు నియమించిన 'ఫిలిఫ్-డఫ్ విచారణసంఘము' పిలువని పేరంటముగా తమ్మడుగని విషయములను గురించి నివేదించియుండిరని మద్రాసుప్రభుత్వమువారాసంఘపు నివేదికను బహుభంగుల తీవ్రవిమర్శలకు గురిచేసిరి. సైమన్ కమిషన్ వారిచే నియమింపబడిన 'అట్లీ ఉపసంఘమువారు' పర్లాకిమిడి తాలూకానుగాని, జయపురము మన్యప్రాంతములనుగాని ఒరిస్సాలో చేర్చకూడదనిరి. ఒరిస్సా సరిహద్దుసంఘము (ఓడోనెల్కమిటీవారు) జాతి, మాతృభాష, రెండవ ముఖ్యభాష, ఆ ప్రాంతీయుల అభిప్రాయము - ఈవిషయముల ననుసరించియే ఉత్కళరాష్ట్ర సరిహద్దుసమస్య పరిష్కరింపబడవలెనని అభిప్రాయపడుచూ, మొదటి మూడుషరతుల ననుసరించి పర్లాకిమిడి జమీందారీని చెన్నపురి రాష్ట్రమందుంచుటయే ఆవశ్యకమనిరి; నాల్గవవిషయమందు మాత్రము పర్లాకిమిడిమహారాజావారి అనుచరుల సాక్ష్యమును, అందలి తప్పుసూచనలను ఆమోదించి ఫూకన్ మెహతా లనే ఇరువురు సభ్యులు అన్యాయముగా పర్లాకిమిడి తెనుగువారే ఒరిస్సాసమ్మేళనము నపేక్షించుచుండిరని వ్రాసిరి; సాక్ష్యసారమును సూక్ష్మబుద్ధితో పరిశీలించి ఓడోనెల్గారుమాత్రము పర్లాకిమిడి తాలూకాను ఒరిస్సాలో కలుపకూడదని తన ప్రత్యేక నివేదికలో వ్రాసిరి. ఈ పర్లాకిమిడి-ఒరిస్సాసమ్మేళనమే జరిగినయెడల పర్లాకిమిడి తాలూకా తెనుగువారే కాదు, చుట్టుపట్లనుండు తెలుగువారందరుకూడ ఒరిస్సాసమ్మేళన మనర్థదాయకమని అచిరకాలములో తీవ్రతరమగు ఆందోళనము సలుపుదురని కూడ వ్రాసిరి. ఈ ఒరిస్సాసమ్మేళనము ఎంతమాత్రము తమకిష్టములేదని సకారణముగ నిరూపించుచూ పర్లాకిమిడితాలూకా ఆంధ్రులు ౧౭౨ మహాజర్లు ఇండియా కార్యదర్శిగారికి పంపించియుండిరి. మొదట శ్వేతపత్ర నిర్ణయముప్రకారము పర్లాకిమిడి ఒరిస్సాలో చేర్చబడకపోయిననూ, పర్లాకిమిడి మహారాజావారు తమ పలుకుబడి ప్రభావముననో, పట్టుదల కారణముననో తమకు నష్టదాయకమైనను జమీందారీలోని మూడవ భాగమును ఒరిస్సాలో కలిపించిరి.

భావి ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణకాలమందు ఆంధ్రులు కార్యశూరులై ఈ అన్యాయములనన్నింటిని నిర్మూలనమొనర్చి అక్రమముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడిన భాగములనన్నింటిని ఆంధ్రరాష్ట్రములో చేర్పించి తమ ఆత్మగౌరవమును కాపాడుకొనెదరుగాక!

ఉత్కళ - ఆంధ్ర సమస్య

గంజాము, విశాఖపట్టణము ఏజెన్సీ భాగముల స్థితి

దూర్వాసుల వరాహనరసింహము

ఉత్కళుల నిరంతరాందోళన సామర్థ్యము న, అందు ముఖ్యముగ పర్లాకిమిడి రాజుగారి ప్రయత్నప్రాబల్యమున, ముప్పాతిక మూడువీసములు మన యాంధ్రుల సమయోపేక్షాభావమువలన అధికాంధ్రసంఖ్యాకములైన గంజాం మండలమందలి పర్లాకిమిడి బరంపుర ప్రాంతములును, విశాఖపట్టణమండలమందలి జయపుర, గుణుపుర ప్రాంతములును అసందర్భముగ అన్యాయముగ, ఆంధ్రుల కనంగీకారముగ, ఆర్థికాధారశూన్యమైన యుత్కళరాష్ట్రమున త్రోయబడినది మొదలు ఉత్కళాంధ్రసమస్య ప్రారంభమై, ఓఢ్రుల కేవల స్వార్థపరత్వమువలనను, సహనరాహిత్యమువలనను తీవ్రమై, తక్కువసంఖ్య గల జాతుల జన్మహక్కుల కాపాడుచు పక్షపాతము లేక న్యాయవంతులుగను ఉండవలసిన ముఖ్యాధికారుల యుత్కళపక్షపాతమున నిబిడమై, తుదకది ప్రస్తుత మిచ్చటి యాంధ్రులకు హృదయశల్యమై యున్నది. ఈ సమస్యకు గురియై బాధితులగుచున్న ఆంధ్రుల యవస్థ యాంధ్రమహాజనులయొక్కయు, ఆంధ్రనాయకులయొక్కయు దృష్టిపథమును ఇంతవరకు నాకర్షించలేకపోయినను ఇటుపైనైన నాకర్షించినగాని వీలులేని పరిస్థితులు కలుగు సమయము వచ్చుటచే దరిద్రరాష్ట్రమున పడి యిక్కట్టులపాలై యున్న యాంధ్రులయెడ గల సోదరభావముననో, ఒరిస్సారాష్ట్ర నిర్మాణకాలమున ఆంధ్రదేశము కోలుపోయిన ప్రదేశముల పునస్సంగ్రహణ దీక్షాపేక్షనో, గట్టి పట్టుదల కలిగి, కార్యసాధనకుతూహలులై విశేషప్రయత్నముతో నాంధ్రులును, నాయకులును, ముఖ్యముగ చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభాంధ్రసభ్యులును తగినంత యాందోళన కావించి జయమును పొందిననేకాని కాగల యాంధ్రరాష్ట్రము సంపూర్ణరాష్ట్రము కానేరదు.

చెన్నపురినుంచి ఒరిస్సాలో మొన్న చేర్పబడినది కాక మరికొంతభాగముకూడ నొకప్పుడుత్కళమున కలసియుండి తర్వాత చెన్నపురిలో సంక్రమించినట్టు సూచించుచు తమ జాతీయ సంఘసౌకర్యమునకై తిరిగి దానినొరిస్సాలో చేర్చవలసియున్నదని ఉత్కళుల వాదన సారాంశము. మిగిలియున్న దను కొన్నదానివిషయమై యింకను అప్పుడప్పుడు అనామకసంఘముల పేర తీర్మానము లుపపాదింపబడుచున్నట్లు, ఆంధ్రరాష్ట్ర విభజన ప్రయత్నమున వృథాప్రాత్యర్థికభావము వహించి యాంధ్రులం పెడి సమాచారముల తమ ప్రచురణాశక్తత చూపు ప్రత్యుత్తరములతో త్రిప్పివేయు "హిందూ" పత్రికాముఖమున మృషాసమాచార ప్రచారణమూలముగా నాందోళన జరుపుచునేయున్నది. ఈ ప్రాంతము లెప్పుడైన ఒరిస్సాలో నంతర్భూతములై యుండెననుకొనుట వట్టి దుర్భ్రమ.

ఆంధ్రదేశమందలి, తద్వారా చెన్నపురి రాజధానియందలి యుత్తరమండలమైన గంజాము ఉత్కళదేశముయొక్క దక్షిణ సరిహద్దును తగిలియుండుటచే ఉత్కళులు కొందరు — చిరకాలమై యుండవచ్చును — తమ సుఖజీవనార్థము దక్షిణముగా వచ్చి యా మండలమున నాంధ్రులతో కలసి నివసించి నానాటికి సంఖ్యాభివృద్ధినొందినను విద్యయందును, నాగరికతయందును వెనుకబడి యుండినందున చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు వారికి చదువుకొనుటకు సగముజీతములు చేసియు, ఉద్యోగము లిచ్చునపుడు ప్రాధాన్యమొసంగియు అనేక సౌకర్యములు కలుగజేయుచు వచ్చిరి. తత్ఫలితముగా ఇప్పటికింతవారై వారిలో కొందరు మహాశయులు కళ్లుతెరచి స్తన్యమిచ్చిన తల్లి చంటినే కరచినచందాన ఇప్పుడు ఆ ప్రభుత్వమువారు తమకు "సవతితల్లి సహాయము" చేసిరని చెప్ప సాహసించుచున్నారు.

అది యట్లుండ ఉత్తరసర్కారులు బ్రిటిషువారి స్వాధీనమునకు వచ్చిన క్రీ. శ. 1766 సంవత్సరమునుంచియే కాక అంతకుముందు ఫ్రెంచివారిక్రిందను, తత్పూర్వము మహమ్మదీయుల దొరతనముక్రిందను నుండునపుడు—మొత్తము సుమారు 400 సంవత్సరములనుంచియు, అంతకుమున్ను హిందూరాజుల రాజ్యమందునుకూడ — గంజాము ఆంధ్రదేశభాగముగానే యుండెను గాని యుత్కళమున నున్నటుల ఎట్టిదైన నిదర్శనలేశములును లేవు. అది అశోకునికాలమందును, మహాభారతకాలమందు సహితము ఆంధ్రదేశముననే యున్నదనుటకు ప్రబల నిదర్శనములు కలవు. ఇంతియకాక హంటరు దొరగారు వ్రాసిన ఒరిస్సాచరిత్రమున చిలుకసరస్సు దక్షిణమున నున్న కొండలవరుసయే యుత్కళరాజ్యమునకు దక్షిణసరిహద్దని వక్కాణింపబడియున్నది. కావున నుత్కళుల ఈ వాదము మిథ్యావాదమై యున్నది. ఉత్కళముతో నొకదిక్కున కలసియున్న గంజాంమండలమే యిట్లు చారిత్రకాంశములచే ఆంధ్రదేశమని దృఢపడుచుండగా ఇక మరియు దక్షిణమునుండి యుత్కళమునకో ఏ దిక్కునను ఏ సంబంధమును లేని విశాఖపట్టణ యేజన్సీప్రాంతము లాంధ్రదేశములోనివే యని వేరుగ చెప్ప నవసరము లేదు. ప్రస్తుత జయపురరాజవంశపు మూలపురుషుడైన వినాయకదేవు సూర్యవంశస్థుడును, జమ్మూరాజవంశజుడును అయిన కనకసేనునికి ముప్పదిమూడవతరమువాడనియు, దక్షిణదేశమునకు వచ్చి శిలావంశజుడైన నందాపుర రాజు కుమార్తెను వివాహమై తద్రాజ్యమునకు రాజయ్యెననియు జయపుర రాజవంశానుచరితము (Family chronicles) వలన తెలియవచ్చుచున్నది. వినాయకదేవునకు రాజ్యమును, కన్యను ఇచ్చిన శిలావంశపు రాజైన ప్రతాపగంగరాజు ఆంధ్రుడు. దీనివలన జయపురజమీందారీప్రదేశము ఆంధ్రదేశమే యని మరియు దృఢముగా స్థిరపడుచున్నది. వినాయకదేవుదరిమిలాను క్రీ. శ. ౧౫౭౮ మొదలు ౧౬౩౮ వరకు నందాపుర రాజ్యమేలిన వీరవిక్రమదేవు శాసనములవలన "నందాపురంపట్టి" యని వాడబడుచున్న ౫౦ అగ్రహారములు తెలుగుబ్రాహ్మణాల కిచ్చినట్టును, వీరవిక్రమదేవు పిమ్మట ౧౬౩౮ మొదలు ౧౬౬౭ వరకు

రాజ్యము పాలించిన కృష్ణదేవమహారాజువద్ద పెరుమాళ్ల బసవయామాత్యుడను తెలుగు బ్రాహ్మణుడు మంత్రిగా నున్నటులను సీమంతినీకల్యాణ మను తెలుగుగ్రంథమువల్లను, నరసింహవాజపేయి యను ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడు ఆస్థానతర్కపండితుడుగా నున్నట్టు గంగవంశానుచరితమువల్లను తెలియవచ్చుచున్నది. తెలుగులిపిలో నున్న వీరవిక్రమదేవు శాసనములవల్లను, క్రీ. శ. ౧౦౫౦ మొదలు ౧౩౨౪ వరకు చాలమట్టుకు తెలుగు లిపిలోనే యున్న బస్తరురాజ్యమందలి శాసనములవల్లను, తెలుగువారును, తెలుగుభాషయు పై రెండురాజ్యములలో ౭, ౮ వందల సంవత్సరముల క్రిందటనుంచి యున్నటుల స్పష్టమగుచున్నది. మొదటి విశ్వంభరదేవుపిమ్మట ౧౬౭౬ మొదలు ౧౬౯౧ వరకు జయపుర మేలిన కృష్ణదేవమహారాజు ఉత్కళబ్రాహ్మణుల రప్పించి విశేషభూవసతు లిచ్చియాదరించెను. నిజ మిట్టులుండ "ఇల్లు చొరబెట్టిన వాసాలు లెక్కపెట్టినట్లు" ఆంధ్రదేశమునకు వచ్చిన యుత్కళులు ఆంధ్రులను, ఆదిమనివాసులైన యడవిజాతులవారలను అటుంచి మధ్య తామే స్వదేశస్థులము (Sons of the soil) అని ఎట్లు చెప్ప సాహసించుచున్నారో దురూహ్యముగ నున్నది. ఇంతియకాక విశాఖపట్టణము డిస్ట్రిక్టు గెజటీరులో ఉత్కళులు విదేశస్థులని (Foreigners) స్పష్టపరచబడియున్నది. జయపుర యేజన్సీప్రాంత పర్వతపంక్తులయందలి కనుమలజాడలు, నదుల పారుదల చొప్పు, వాని ప్రవాహోపయోగములు, విశాఖపట్టణ సమప్రదేశములతో వాణిజ్యసౌకర్యమునకు గల బాటలు, ప్రస్తుతపు రోడ్డుకాక జనుల కాలినడక రాకపోకల కనుకూలములగు కనుమల నడిమార్గములు కల ప్రదేశస్వభావము—వీటినన్నిటినిబట్టియు, ఉత్కళముతో నట్టి యెట్టి సౌకర్యములకు వీలు లేకపోవుటనుబట్టియు చూడ జయపుర సంస్థానము విశాఖపట్టణమండలముతోనే ప్రకృతిసిద్ధమైన సంబంధము గలదిగా నున్నది.

పై నుదాహరించిన చారిత్రక, శాసనిక, భౌగోళిక, గ్రాంథికాంశములవలన గంజాము మండలమందలి యే ప్రాంతముగాని, విశాఖపట్టణ మండలమందలి యేజన్సీప్రదేశముగాని యెన్నడును ఉత్కళదేశములో నంతర్భాగమై యుండలేదనియు, ఉత్కళరాష్ట్రమున క్రొత్తగా చేర్చిన యావత్తు చెన్నపురి భాగమును ఆంధ్రదేశమందలిదే యనియు నిశ్చయ మగుచున్నది.

ఉత్కళులు తామున్న ప్రదేశ మంతయు ఉత్కళరాష్ట్రములో చేర్చవలసియున్నదని చెప్పుటకు ఆధారముగా చూపిన యింకొక కారణము తమ జనసంఖ్య ఆంధ్రుల సంఖ్యకంటె నధికమని. ఇరుగుపొరుగుల నున్న రెండుదేశములయొక్క సరిహద్దు ప్రాంతములలో ఈదేశమువా రాదేశమున, ఆదేశమువారీదేశమున సరిహద్దునకు కొంతదూరమువరకు వ్యాపించుటయు, లేదా రెండుదేశములలోను ఎక్కువ నివాసయోగ్యమయిన ప్రదేశములో ఇతరదేశమువారు క్రమక్రమముగ ప్రవేశించియుండుటయు సహజముగ ప్రపంచమంతటను కానబడుచున్నది. అంతమాత్రమున, వచ్చినవారి సంఖ్య హెచ్చుగ నున్నను ఆ ప్రాంతమును వారి మొదటిదేశములో చేర్చుమనుట న్యాయమా ? అందుకు ప్రభుత్వమువారుగాని దేశస్థులుగాని యొప్పుకొందురా ? బలవంతముగ చేర్చినచో అచ్చటి నివాసులకు అన్యాయముచేయుట కాదా ? ఉత్కళములో నిప్పుడు చేర్చివేసినదానికి ప్రభుత్వమువారుగాని, ఆంధ్రులుగాని అభ్యంతరములు చెప్పిరి కాని అంగీకరించుట లేదు. కావున యథాప్రకారస్థితికి తెచ్చుటయే విధి. వారి సంఖ్య

చంద్రగిరిలోని రామమహాలుయొక్క శిథిలపురోభాగము

యైనను తదితరుల సంఖ్యకంటె అధికమా యనిన అదియును లేదు.

ఉత్కళరాష్ట్ర విషయమైన యాందోళన ప్రారంభమై సుమారు ౪౦ సంవత్సరములకు అధికముగా కావచ్చినది. ౧౯౦౧-వ సంవత్సరమునకు పూర్వపు జనాభా లెక్కలలో గంజాంమండలమున ఉత్కళులు నూటికి యేబదిమంది యుండెడివారు. ఆందోళన ఆరంభమైన పిమ్మట ఎత్తిన ౧౯౦౧-వ జనాభాలో ఓఢ్రము వచ్చిన కొన్ని యాంధ్రజాతులను, కొన్ని యడవిజాతులను ఓఢ్రులనుగా వ్రాయుట మొదలగు మాయోపాయములచే ఓఢ్రుల సంఖ్య ౧౦౦ కి ౮౫ వరకు పెంచబడినది. జనుల న్యాయాధికర్తవ్యములు చెప్పవలసిన అన్ని సమయములందును వారు ౧౯౦౧ సంవత్సర జనాభా లెక్కలనే నొక్కి వక్కాణించుచుండిరి. తుద కా లెక్కలు తప్పని తెలిసినపిమ్మట ప్రభుత్వము వారుకూడ తప్పని యొప్పుకొనిరి. దరిమిలా జనాభాలలో యథాప్రకారముగ ౧౦౦ కి ౫౦ మందే వచ్చిరి. దీనివలన అధికమునకు కారణము స్పష్టమగుచున్నది. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమునకు రాష్ట్రనిర్మాణాంశము తీవ్రమైన యాలోచనలో నుండుటచే ఆ సంవత్సరజనాభాలో గంజామమండలమునకు ఒక ప్రత్యేకోద్యోగిని ఏర్పాటుచేసి పై పరామరిక చేయించుటయేకాక జనాభా పై యధికారి తాను స్వయముగా తణిఖీచేసి పర్లాకిమిడి ఒరియా సూపర్వైజర్లు పై చెప్పిన ద్రోహమునకు ఒడికట్టిరనియు, అది తనకు విచారకరముగ నున్నదనియు సెన్‌సస్ రిపోర్టు ౧౪-వ వాల్యూమ్, ౩౦౩-వ పుటలో వ్రాసియున్నారు. ఇందువలన రాష్ట్రసంపాదనకై ఉత్కళు లెట్టిపని చేయుటకును జంకలేదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఆ యిద్దరు ఉద్యోగులును కనిపెట్టినవి ఎన్ని యున్నవో తెలియదు. అంత జాగ్రతతో పనిచేయించిన గంజాంజిల్లాలోనే అట్టి సాహసకృత్యము జరిగియుండ, ఎట్టి పరామరికలేక, ప్రాముఖ్యమున్న కొందరి యుత్కళుల పలుకుబడికిలోనైన విశాఖపట్టణ ఏజన్సీలో అట్టి ద్రోహ కృత్యములు చాల జరిగియుండుననుటకు ఏమి సందియము? ఏజన్సీలో ౧౮౯౧, ౧౯౦౧, ౧౯౧౧ సంవత్సరముల జనాభాలలో ఉత్కళులలో చేర్చరాని కొన్ని జాతులను పొరపాటున చేర్చి లెక్కించుటచేతను, ౧౯౨౧, ౧౯౩౧ సంవత్సరములలో దురుద్దేశపూర్వకముగ చేర్చి లెక్కించుటచేతను ఉత్కళుల జనసంఖ్య హెచ్చుగ కనబడుచున్నను పక్షపాతములేక ఇప్పుడు లెక్కించినచో ఆదిమనివాసుల సంఖ్య అధికముగను, ఉత్కళులయొక్కయు ఆంధ్రులయొక్కయు సంఖ్య రమారమి సమానముగను ఉండక తీరదు. ఉత్కళాంధ్రుల జనసంఖ్య కొంచెము హెచ్చుతక్కువగా సమానమని గెజటేరుకూడ దృఢపర్చుచున్నది. ౧౯౦౧సంవత్సరము దరిమిలాను ఆంధ్రు లనేకులీప్రాంతమునకు వచ్చి కాపుర ముండుటచే వారి సంఖ్య హెచ్చుగుటకు మారుగ తగ్గియుండుటకు కారణము వేరుగ వెదకనక్కర లేదు. ఇంత యేల? ఈ జయపురసంస్థానమే రాష్ట్రములో నుండవలయునను అంశము నిష్పాక్షికముగను, సహేతుకముగను, పూర్తిగను ఆలోచింపవలసినచో ఆంధ్రులసంఖ్య అధికమా, ఉత్కళులసంఖ్య అధికమా అను ప్రశ్నతో నిజముగ సంబంధము లేదు. అధిక సంఖ్యాకులును, ఆదిమనివాసులును, అనాగరికులును, ప్రభుత్వమువారిచే రక్షితవ్యులును, ఆర్థికాధారహీనులును అయిన నోరులేని యడవిజాతులవారిని ఏరాష్ట్రము తగినంత ధనము వెచ్చించి, దేశము వెల్లడిచేసి, అన్ని విధముల వృద్ధిచేసెడు శక్తి గలిగియున్నదో అట్టి రాష్ట్రమున జయపుర ముండవలయును. దినవెచ్చమునకే ఇండియాప్రభుత్వమువారి సహాయము నర్థించుచు ఏపని చేయుటకును డబ్బులేక, చేతులు పిసికికొను రిక్త యుత్కళరాష్ట్రమునకు వారి నుద్ధరించు సామర్థ్య మెట్లు గలుగును? పర్వతారణ్యప్రదేశ వస్తు సామగ్రుల విశాఖపట్టణము రేవున కెగుమతి చేసి ఈ యడవిప్రజల ఆర్థికాభివృద్ధి చేసెడు సదుద్దేశముతో చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు అధిక ధనవ్యయమున నారంభించి, కొంత పని చేయించిన "అనంతగిరి - జయపూరురోడ్డు" దిక్కైన చూడక ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారు ఉపేక్షించి యూరకుండుట డబ్బులేకయే కదా! కల్లుసారాల త్రాగుడుచే డబ్బు కర్చుపెట్టుకొని ప్రజలు చెడిపోవుచుండుట చూచి కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమువారు మద్రాసు మొదలగు రాష్ట్రములలో త్రాగుడు బహిష్కారము చేయ ప్రయత్నించుచుండగా రాత్రింబగళ్లు తిప్పత్రాగి, డబ్బు పోగొట్టుకొని, శరీరములు పాడుచేసికొని, తిండికిలేక, అధిక దుఃఖములపా లగుచున్న ఈ యేజన్సీప్రజల త్రాగుడు కట్టిపెట్టు ప్రయత్నము ఆకాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమువారే ఒరిస్సాలో ఏమైన చేయగలుగుచున్నారా? మరి యేబదివత్సరములకైన ఈప్రజల కట్టియదృష్టము పట్టనేర్చునా? అట్టి స్థితిలో ప్రభుత్వమువారికి రాబడి తక్కువ, చేయవలసిన వెచ్చ మెక్కువ గల జయపురసంస్థానమును ఒరిస్సాలో చేర్చినందువలన ఒరిస్సానాయకులకు వ్యర్థమనోవిలాసము కలుగుట తప్ప ఎవరికి లాభమైనది? ప్రభుత్వమువారికా, ఆర్థిక దారిద్ర్యమునకు తోడు వ్యయ మధికమగుట; ప్రజలకా, సౌకర్యశూన్యతయేకాక అధోగతి కవకాశముగలుగుట తటస్థించును.

పై కారణములచేతను, ఓఢ్రము మరచిపోయి ఆంధ్రమునే వాడుచున్న శిష్టకరణములు ఓఢ్రులేకాని యాంధ్రులు కానేరనట్లు తమ భాషను మరచిపోయి ఓఢ్రమునే వాడుచున్నట్టియు, తమభాషను ఓఢ్రమును కూడ వాడుచున్నట్టియు ఆదిమజాతులవారు కొందరు ఓఢ్రుల జనసంఖ్య హెచ్చించుటకు జనాభాలో ఓఢ్రులుగా వ్రాయబడినంత మాత్రమున ఓఢ్రులు కానేరని కారణము చేతను జనసంఖ్య ననుసరించి రాష్ట్రయోచన చేయుటకుగాని, అసలు న్యాయముగా యోచించినను ఈ ప్రాంతముల నొరిస్సాలో చేర్చుటకుగాని ఎంతమాత్రమును వీలులేదు. ఆర్థికముగా చూచినచో రాష్ట్రమునకే అనిష్టకరము.

పూర్వమున నున్నవారుకాక సుమారు ౮౦, ౪౦ సంవత్సరములు మొదలు ౧౦ సంవత్సరముల క్రిందటివరకు గల కాలమున అనేకులైన యాంధ్రులు వివిధజాతులవారు తమ జన్మస్థలములతో గల సంబంధములనెల్ల వదలుకొని, కుటుంబములతో నీ యేజన్సీకి వచ్చి నివాసముల స్థిరపరుచుకొని తమ కనుకూలములైన వృత్తులలో ప్రవేశించి సుఖజీవనము చేయుచున్నారు. కొందరు వివిధశాఖల యుద్యోగములలోను, కొందరు వర్తకములోను, కొందరు వ్యవసాయములోను, కొందరు వివిధములైన చేతిపనులలోను, మరి కొందరు బళ్లు పెరకువయందును ప్రవేశించి యున్నారు. ఇచ్చటి వర్తకు లందరును, మిల్లు బస్సు లారీ సొంతదారులందరును ఆంధ్రులే. బళ్లవాండ్రు, తాపీపనివాండ్రు, కట్టుపని వాండ్రు, బంగారము, వెండి, యినుము,

కట్రపనివాండ్రును, క్షౌరకులును, కంట్రాక్టుదారులును ఆంధ్రులే. ఎక్కువగాని, తక్కువగాని మూలధనముపెట్టి చేయవలసిన అన్ని పనులలోను ఆంధ్రులు లేనిది లేదు. చదువుకొన్నవారిలో ఆంధ్రులసంఖ్యయే హెచ్చు. అధికముగా పన్నులు కట్టువారును ఆంధ్రులే. ఇచ్చటి నాగరికతకు కారణమైనవారును, సంవత్సరమునకు ౫ లేక ౬ రూపాయీల చొప్పున కొన్ని సంవత్సరములకు ముందుగా సొమ్మిచ్చి, నెలకు పిచ్చుకుంచముతో పుట్టెడు చొప్పున భత్యమిచ్చుట, గైరు హాజరైన దినములకు రోజుకు రెండణాలచొప్పున ముజరా పుచ్చుకొనుట వగైరా షరతులతో యిచ్చిన సొమ్ము తీరువరకు పత్రము వ్రాయించుకొని బానిసలచేతనువలె పనులు చేయించుకొను ఉత్కళులవలెగాక వయసునుబట్టి ౪,౫ లేక ౬ రూపాయీల చొప్పున నెలజీతము లిచ్చి పనులు చేయించుకొనును అడవిజాతులవారికి సదుపాయము చేయువారును ఆంధ్రులే. ఇన్ని విధముల ప్రాముఖ్యము కలిగియున్నను ఇందుదహరించు ఉత్కళసోదరుల వర్తనమువలన అధికారుల యనాదరణవలన ఉత్కళరాష్ట్రమున నాంధ్రులభవిష్యత్తు అంధకారబంధురముగా తోచుచున్నది; ఏలయన, ఈ ప్రాంతములు ఉత్కళరాష్ట్రమున చేరినపిమ్మట ఉత్కళసోదరు లాంధ్రులను తమతోడిపాటు సమానహక్కులు గల యేకరాష్ట్రీయులనుగా సుహృద్భావమున చూడక ఎక్కడనుండియో కొట్టుకొనివచ్చినవారినివలెను, ఉత్కళమున నెట్టి హక్కులకును అనర్హులైనవారినివలెను ఊహించుచు విద్వేషభావమున నున్నారు. ఉత్కళరాష్ట్రము ఉత్కళులకే యనియు, తదితరుల కెట్టిహక్కులును అందుండజాలవనియు చాటుచున్నారు. దానికనుగుణముగా రాష్ట్రారంభము మొదలు ఒరిస్సాప్రభుత్వమువా రేర్పరచిన అన్నిశాఖల యుద్యోగములలో పాట్నా హైకోర్టువారిచే నిష్పాక్షికముగా నియమింపబడిన యిద్దరును, వైద్యశాఖలో నొకరును, ముప్పదిమంది ఎక్సైజు సబ్ ఇనస్పెక్టర్లలో నొకరును, అచ్చటచట చిన్న గుమాస్తాపనులలో నున్నవారిలో కొంతమందియు తప్ప తక్కిన అనేక యుద్యోగములలోను ఉత్కళులేకాని తగిన యభ్యర్థులున్నను ఆంధ్రులు నియమింపబడలేదు. సబ్ డిప్యూటీ కలక్టర్లలోగాని, పోలీస్ సబ్ ఇనస్పెక్టర్లలోగాని తెలుగువారిని వేయలేదు.

ఉద్యోగమునం దధికకాలము గడపినట్టియు, అధికార్హత కలిగినట్టియు ఆంధ్రోపాధ్యాయుల హక్కుల త్రొక్కిపెట్టి వారి దిగువనున్న యుత్కళుల పైకి త్రోయుచున్నారు. గుణుపురము హైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయుని యుద్యోగానంతరమున ఆ పనిలో నియమింపబడుటకు తగిన యెక్కువ సర్వీసు మొదలగు అర్హతలు హక్కులును గల ప్రథమ సహోపాధ్యాయుడైన యొకయాంధ్రుని, అతనితర్వాత యెక్కువ సర్వీసు అర్హతకల జయపురము హైస్కూలు ప్రథమసహోపాధ్యాయుడైన మరియొక ఆంధ్రుని తప్పించి సర్వీసులోను, గ్రేడ్‌లోను వారిరువుర దిగువను ఉన్న ఒరిస్సా ప్రధానమంత్రిగారైన గౌరవనీయులగు విశ్వనాథదాసుగారి సమీపబంధువును ప్రధానోపాధ్యాయపదవిలో నియమించిరి. కొన్ని పాఠశాలలలో ఆంధ్రపండితులను తీసివేయవలసినదిగా కోరాపుట్టిమండలసంఘములో ఔద్యోగిక తీర్మానము లుపపాదింపబడియున్నవి. రాజకీయోద్యోగములలో జాతి మతభేదములు చూడక కేవలము అర్హతననుసరించే వ్యక్తుల నియమించవలయునని ప్రభుత్వనివేదికలో ప్రచురింపబడియున్నను ఫలితమునకు పై గుణుపుర ప్రధానోపాధ్యాయపదవియే తార్కాణ. కొన్ని మాసముల క్రిందట పోలీస్ సబ్ఇనస్పెక్టర్ల యెంపుడు సమయమున కొందరాంధ్రులు వెళ్లగా జిల్లా కలెక్టరు ఆర్. సి. యస్. బెల్ దొరగారు వారిని మొదటే పోమ్మని సూపరింటెండెంటు గారు చెప్పినపైని మరల రప్పించిరట; కాని ఉత్కళులకన్న యాంధ్రు లుత్తమముగా నుత్తీర్ణులైనను ఫలితముమాత్రము సున్న. నిష్పాక్షికముగా అన్నిజాతుల శ్రేయస్సును చూడవలసిన ఆంగ్లేయాధికారులే యిట్లొక్కపక్షమువారైయుండ ఆంధ్రులకు న్యాయ మెట్లు దొరకగలదు? ప్రస్తుత కోరాపుట్టి మండలము ప్రజాప్రతినిధిపాలనకు కొరవడిన ప్రదేశమగుటచే స్థానికపాలనాసంఘసభ్యత్వమున కిప్పుడు నియామకమే కాని యెన్నికలు లేనందున ఔద్యోగికాధ్యక్షుడగు కలక్టరు సభ్యుల నియమించును. ప్రస్తుత మండలసంఘసభ్యులలో అనౌద్యోగికాంధ్రు డొక్కడును లేడు. తాలూకాసంఘములో నొక్కడు మాత్రము కలడు. జయపురములో ఆంధ్రులు చెల్లించుపన్ను లుత్కళులు చెల్లించువానికంటె నధికమైనను గ్రామపాలనాసంఘములో నితరనియుక్తులు పోగా మిగిలిన యెనమండ్రలో యిద్దరే యాంధ్రులు కలరు. ఒరిస్సారాష్ట్ర శాసనసభ్యులలో కోరాపుట్టి మండలమునుండి ఎన్నికలచే ముగ్గురును, హీనస్థితి గల జాతులతరపున నియుక్తులిద్దరును మొత్తమైదుగు రుండవలయును. కొన్ని స్థానికపరిస్థితులచే ఎన్నికలలో నాంధ్రులు నిలబడుటకు వీలులేక గవర్నరుగారి వద్దకు రాయబారము వెళ్లిన నియుక్తులలో నొక్క యాంధ్రునైన చేర్చవలయునని మనవి చేసికొనినను ఆంధ్రుల ప్రార్థన మంగీకరించరైరి. ఒరిస్సా గవర్నరుగారు గత నవంబరులో కోరాపుట్టి దయచేసినప్పుడు ఆంధ్రులు రాయబార మంపి తమ ప్రతిబంధకముల నన్నిటిని వ్రాతమూలమున విశదపరుచుకొనగా ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా అంశములు చర్చించునపుడు ఒకవిధముగా నొప్పుకొనుచు, వారు ఆంధ్రపండితులగురించి జవాబు యిచ్చుటలో "పండితులను తీసివేసినచో ఆంధ్రోత్కళులకు సమాన ప్రతిబంధకమే కదా" యని సెలవిచ్చిరి. ఒక్క ఆంధ్రపండితులనే తీసివేయుటకు ఏర్పాటని రాయబారులు మనవిచేయగా జవాబు చెప్పక యూరకొని మొత్తమున మీ యసంతుష్టికి కారణము లేదని పంపివేసిరి. దరిమిలాను అదివరకు అనుమతిని పొందని యుత్కళుల రాయబార మంగీకరించి, వారి యంశములనుగురించి మాటలాడుచు గవర్నరుగారు చెన్నపురిలో ఉండిపోయిన యుత్కళుల ప్రతిబంధకముల విషయమై వ్రాయలేదేమని అడిగినట్లు తెలియవచ్చినది. అది సత్యమే అయినయెడల వారికి ఉత్కళుల యెడ గల సుముఖత్వమును, ఆంధ్రులయెడ గల పరాఙ్ముఖత్వమును స్పష్ట మగుచున్నది. అట్టిజాడల కనిపెట్టియే కాబోలు తెలుగు కోర్టుభాషగా నుంచక ఒక్క ఒరియానే యుంచవలయునని, అధికారయుక్తోద్యోగముల నుంచి యాంధ్రులను తొలగించి యుత్కళుల నియమించవలయునని, తాము కొండజాతులు కలిసి జనసంఖ్యలో ౧౦౦ కి ౯౬ మంది యున్నామని యసత్యప్రచారముకావించుచు, తమసంఖ్య అతరమునకు వచ్చువరకు ఆంధ్రులకు మాని తమకే యుద్యోగము లిచ్చుచుండవలయునని, వర్తకమంతయు ఆంధ్రులే చేయుచున్నందున వారి కనుకూలముగా ఎగుమతి దిగుమతులకు రాకపోకలకు ఉపయోగించకూడదను నుద్దేశముతో సాలూరు ఘాటీరోడ్డు

బహిష్కరించవలయునని, పాఠశాలలలో కేవలము ఒరియాభాషనే నేర్పవలయునని ఇచ్చటి యుత్కళప్రముఖులు కొందరు ఆందోళన కావించుచున్నారు. విద్యాభ్యాసనము మాతృభాషామూలమున జరుపు ప్రయత్నముతో ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారొకసమితి నేర్పాటు చేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. దాని ఫలిత మాంధ్రభాషయెడల ఎట్లు పరిణమించునో తెలియదు.

ధాన్యము, బియ్యము, చింతపండు, శనగలు, గోధుమలు, తోళ్లు, ఆవాలు, వలిశలు, పిప్పలిమోడి, రెల్లచెక్క, కరక్కాయలు, కలప మున్నగునవి జయపురమునుండి సాలూరు విజయనగరములకు ముఖ్యముగా ఎగుమతి యగును. ఆ స్థలములనుంచి జయపుర ప్రాంతమునకు ఉప్పు, కిరసనాయిలు, బట్టలు, నూలు, కాగితములు వగైరా వ్రాతసామగ్రులు, కిరాణాసామానులు, తమలపాకులు, ఇనుపసామానులు, నూనె, నెయ్యి, సున్నము మొదలగునవి దిగుమతి యగును. జయపుర ధాన్యము సాలూరు, బొబ్బిలి, గజపతినగరం తాలూకాలలోను, బియ్యము వగైరాలు విజయనగరము, విశాఖపట్టణపు మార్కెట్టులలోను కర్చగును. వలిశలు వగైరాలు పైకి ఎగుమతి యగును. నవరంగపురమునుండి జయపురముమీదుగా రెండు బస్సులును, సాలూరునుంచి నవరంగపురమువరకు రెండు బస్సులును జనుల రాకపోకల నిమిత్తమును, ఎగుమతి దిగుమతుల నిమిత్తమును — రాను ముప్పది, పోను ముప్పది — లారీలును, వందలకొలది బండ్లును ప్రతిదినము తిరుగుచుండును. సాలూరు ఘాటీమీద లెక్కించినచో ప్రతిదినము వచ్చెడి పోయెడి బండ్లు సుమారు ౧౫౦౦ కు తక్కువ యుండవు. సాలూరు గొప్ప వర్తకస్థలమగుటచే సాధారణవర్తకమే కాక యావత్తు కొండవర్తకమును సాలూరుతో జరుగుచున్నది. ఉత్కళుల యాందోళన సాలూరు ఘాటిరోడ్డు విడిచిపెట్టి కోరాపుట్టినుంచి రాయగడకు పక్కారోడ్డు వేయవలయునని —. ఉద్దేశము ? ఆంధ్రదేశముతో సంపర్కము లేకుండ చేయుటకు. ఈ రోడ్డు వేయుట సర్వజనసమ్మతమే. ఇదివరకే చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు లక్ష్మీపురమువరకు కొంత వేయించియే యున్నారు. కోరాపుట్టి ప్రాంతమునుండి రాయగడ ప్రాంతమునకు అటునుంచి యిటు పోవలసిన యుద్యోగులకు ప్రజలకుమాత్రమే ఉపయోగించును గాని వర్తకమునకుగాని, దిగువదేశముతో రాకపోకలు జరుపుటకుగాని, విస్తారము చుట్టుదారి యగుటచే అధికవ్యయమే కాక మిక్కిలి యసదుపాయముకూడ కలుగును. పొట్టంగి తాలూకానుంచి సాలూరుతో జరుగు కొండ వ్యాపారమునకు అవసరముగాని, వీలుగాని బొత్తిగా లేదు సరేకదా సాధారణవర్తకమునకును మిగుల ప్రతిబంధకమై యుండును. ఒకబియ్య ముదాహరణగ తీసికొని చూచిన తక్కినవానినిగురించియు తెలియగలదు. ధాన్యపుపంట రాయగడ, గుణుపురప్రాంతములందు అధికము. కావున క్రొత్తమార్గము ద్వారా జయపురబియ్యము ఎగుమతిచేసినచో సముద్రమున కుప్పదర్శనమువలె నుండును. రాయపురప్రాంతములందును వరిపంట విస్తారముగా నుండుటచే జయపురబియ్య మవసరము లేదు. కాగా, తిరిగీ విజయనగరమునకే రైలుమార్గమున పంపవలయును. చుట్టుదారివలన కలిగెడు అధికకర్చులకుతోడు రాయగడనుంచి రైలుపై నెగుమతిచేయుటకు నిలువవలన కలుగు కర్చులు కలిపి బియ్యము నమ్మవలసివచ్చును. అందుచే దూసినుంచియు, గుణుపురమునుంచియు, రాయపురమునుంచియు వచ్చు బియ్యముతో. సమముగా నమ్ముటకు వీలులేక జయపురములో ధర తగ్గించవలెను. తగ్గించినయెడల వ్యవసాయదారులకు కొండజాతివారి కొంప మునుగక తీరదు. సాలూరు రోడ్డుకారణమున కలిగిన వర్తకముచే ఇచ్చటి పంటలకు ధరలు కలిగి వ్యవసాయదారులకు ఒక పూటకైన ఇపు డన్నము దొరకుచున్నది. మరియు ఈ యేజన్సీలో అవసరమై, దిగువనుంచి వచ్చు ఉప్పు వగైరాలకు కూడ క్రొత్తమార్గమున వచ్చుచో ధర లధికమగును. అందుచే ఇచ్చటి వ్యవసాయదారులు "గోడపెట్టు చెంపపెట్టు" అన్నట్లు రెండువిధములను నష్టముపొంది తిండికిలేక గుందురు. ఇంతియగాక వర్తకులు, బస్సు, లారీ, మిల్లుల సొంతగాండ్రు, బండ్లవాండ్రు అయిన ఆంధ్రులకే కాక ఆ దెబ్బ దేశమంతకు తగులును. కావున ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారు మాపదృష్టి లేని కొందరి యుత్కళుల ఆందోళనను సరకుగొనక నూతనమార్గము పూర్తియైన పిమ్మట సాలూరురోడ్డును విడిచిపెట్టక తగిన మరమ్మత్తులు చేయించుచు యథాస్థితిలో నుంచెదరు గాక !

ఈ ప్రదేశమందలి ప్రజ లందరియొక్క నానావిధ సౌకర్యములకై చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారు సంవత్సరమునకు మొత్తమున 30 లక్షల రూపాయీల చొప్పున వెచ్చము చేయుచు వచ్చిరి. ఆవిధముగా కర్చుపెట్టుటకు ఒరిస్సాప్రభుత్వమువారికి డబ్బెక్కడిది ? ఈ యన్ని కారణములచే కోరాపుట్టి మండలమందున్న యాంధ్రు లొరిస్సాలోనే యుండవలసినచో పెక్కు ఇక్కట్టులకు పాలుకావలసివచ్చును. దీనికి కర్తవ్యము ఆంధ్రనాయకులు ప్రబలప్రయత్నముల చేసి ఒరిస్సాలో కలుపబడిన యాంధ్రభాగముల మరల ఆంధ్రరాష్ట్రమున చేర్పించుటయే.

—o—

ఆంధ్రవాణి

కేసరి ఆదినారాయణ శర్మ

ముగురుమూర్తులు నీకు ముత్యాలహారమ్ముఁ జేసి వైచిరి, మువ్వురుఁ జిలుకరించి
నిఖిలవేద యొక్కండు నిర్మలభక్తి యను కమ్మకస్తురి తిలకమ్ము దీర్చె
కుమ్మరకొలముది కొమ్మ యొకర్తుక మగఱాల హావణిల్లు మకుట ముంచె
శృంగారరసపిపాసి యొకం డమృతబిందువులఁ జిందు నొక కొన్ని ఫలము లిచ్చె
ముద్దుపల్కుల దిట్ట మూచూపఁగాఁ గల్గెఁ బారిజాతమ్ముల సౌరభమును
వెలవెలందుక యోర్తు వెలలేని బంగారుచీరఁ గట్టఁగఁబెట్టి సొరు గూర్చె

గడన కెక్కఁగఁ జేసె నీ నుడులకడిమి
‘నల్లికల బిగువు’ను జూపి యయ్యొ యొకఁడు
‘మృదుల వాగ్గుంభనము’ నొక్క మేటి చాటె
నఖిలహితవాణి ! కల్యాణి ! ఆంధ్రవాణి !

కల్పనాచాకచక్యములోనఁ జేమించి పింగళివారింటఁ బెరిఁగినావు
ఒకమాట పై కని యొండు రెండర్థాల భూషణాదులచేతఁ బాలిచినావు
భావరంజక పద లావణ్యమును గూర్చి చేమకూరకుఁ బస చేర్చినావు
అచ్చంపుబాస మాటాడఁగా నేర్పి తిమ్మన్నలతో నాట లాడినావు

ఔర ! నీపెంపు నీసొంపు నీరసజ్ఞ
తా విశేషపాకంబును నీ విలాస
చేష్టలును జూడఁజూడ నచ్చెరువు సూవె
అఖిల హితవాణి ! కల్యాణి ! ఆంధ్రవాణి !*

‘విజ్ఞానచంద్రికా’ విహరణమ్ముల సల్పి ‘సాహితీసభల’ విశ్రాంతి గాంచి
ధృతి ‘నాంధ్రపత్రికా’ తేజమ్ము నెలరించి ‘భారతీ’ కీర్తి నింపార నెఱపి
‘గ్రంథమాలా’వనుల్ గలయంగఁ ద్రిమ్మరి ‘అవతారతత్త్వా’ల నవధరించి
‘నవ్వులతోఁట’లోఁ బువ్వుల నూరిచి ‘సర్వస్వఖను’లను సరగ నెమకి

‘కృష్ణవేణియు’ నీకళాతృష్ణఁ దీర్ప
లలితనీరాజనము ‘గృహలక్ష్మి’యిడఁగ
‘విశ్వవిద్యాలయా’ంగన విందు వెట్ట
హాయిఁ గనినట్టి రాణి వీ వాంధ్రవాణి!

---

* సూచన:—గీతములోఁ పై పాదములకు వరుస కలదు. మొదటిపాదములోఁ గళాపూర్ణోదయము, రెండవపాదములో రెండర్థాల యలంకారము లని, రెండర్థాలచే రామరాయ భూషణాదుల నని, మూఁడవపాదములో లావణ్యము లవణ సంబంధ మని రెండవ యర్థము, నాలవపాదములో తిమ్మన్నలతో ననుట కూచి మంచి, పువ్వుగిరివారలతో ననియు గమనింపఁగలరు. కే. ఆ.

శ్రీరంగపతి భక్తి సేవించి మధురమీనాక్షీశు పదపూజన మ్మొనర్చి
వేంకటప్రభునకు వినతుల నర్పించి కాళహస్తీశు నగ్గలిక మ్రొక్కి
రంగనాయకుని నారాధించి సింహపురీశ్వరు నర్చలఁ బ్రీతుఁ జేసి
కిష్కింధ వీక్షించి కృష్ణరాయని సభాస్థానాంగణమున స్వేచ్ఛగఁ జరించి
శ్రీమల్లికార్జును సిరిగిరిలోఁ జూచి యతని వాల్గంటికి నతు లొనర్చి
కంబానఁ బొడమిన ఘను నహోబిల నృసింహుని ముక్తిధనదునిఁ గని యెఱింగి

కొండవీడును నద్దంకి గోలకొండ
రాణ్మహేంద్రమ్ము పలనాడు రాచకొండ
లెలమిఁ బర్యటనమ్ములఁ జెలఁగి తౌర!
అఖిల హితవాణి!, కల్యాణి! ఆంధ్రవాణి! *

కృతికన్యకల కర్హపతుల నన్వేషించు కవిశేఖరులఁ గాంచఁ గలుగునపుడు
భువనప్రశస్తమై పొలుచు భాషాసేవ నిఖిలాభినంద్యమై నెగడునపుడు
శిల్పకల్పనయం దనల్పచాతురిఁ జూపు కవిలోకనుతు లందఁ గలుగునపుడు
అభినవమార్గవిహారులై యెసఁగు భావకవుల ధృతి నెన్నవలసినపుడు

ప్రాజ్య సామ్రాజ్య వైభవోపమ సుఖమ్ము
నంది యానందమును గాంచునట్టి ధన్య
వివేకద నిస్తులామోద భావవిలస
దర్థభూషారుచిరవాణి! ఆంధ్రవాణి!

కాశీనాథునివంశకలశాబ్ధిచంద్రుఁడు నిన్ను గోముగఁ బెంచుచున్నవాఁడు
శ్రీపాదవంశప్రసిద్ధమౌక్తికము నిన్ గైసేయఁగల దిట్ట గాఁడు చెంత
చెళ్లపిళ్లకులాబ్ధిశీతాంశుఁడు గలండు సత్కీర్తి దిక్కులు నిండఁజేయఁ
బీఠికాపురనేత పేరోలగమున నీ కరుదార నెలకొల్పి యరయుచుండు
పండితసత్కార భవ్యకీర్తి సమగ్రశీలి యున్నాఁడు గద్వాలఱేఁడు
జాషువకవి నూత్నభూషణములు మేల్మిసూడిద లయి నీకు సొగసు దెచ్చు

జయపురాధీశ్వరుఁడు నిన్ బ్రశస్తరత్న
ఘటితసింహాసనాసీనగా నొనర్చు
నీదు మురిపెంపు నుడిసొంపు నేర్పు గూర్పు
అఖిలకల్యాణములరాణి! ఆంధ్రవాణి.!

---

*సూచన :— పైఁ గనిన క్షేత్రాదు లెల్లను నాంధ్రకావ్య పురాణాదిక ప్రసిద్ధంబు లగుట నాంధ్రవాణీ పర్యటనమ్మునఁ జేర్పఁగల్గితి నని మనవి. కే. ఆ.

సింప్లెక్సు

టాకీ పరికరములు

అనగా

మేలు రకము — నమ్మకము — సులభము

సెమి ప్రొఫెషనల్ మాడల్

సింప్లెక్సు
పోర్టబుల్
అండ్
సెమి ప్రొఫెషనల్
టాకీ పరికరములు
జగత్ప్రఖ్యాతి గాంచినవి
ట్రావెలింగు
సినిమాలకు
పర్మనెంటు
థియేటర్లకు
ఉపయోగపడును.

ఎప్పుడును స్టాకులో నున్నవి.

ఆర్. సి. ఏ.
[illegible]
అండ్
సింప్లెక్సు
ప్రాజెక్టర్ల యొక్కయు
ఆంప్లిఫయర్సు
యొక్కయు
విడిభాగములు

కొలంబియా
కార్బన్సు

కన్వర్టర్సు
స్క్రీనులు
ఫిలిం సిమెంట్ లెన్సు.

200[illegible] [illegible] కలిగిన ఆంప్లిఫయర్

ఇంజనీర్లు, [illegible], [illegible], డిస్ట్రిబ్యూటర్లు

THE CENTRAL TALKIE EQUIPMENT Co.,

20, Vepery High Road, MADRAS.

HEAD OFFICE:—48, Central Avenue (South) Calcutta. *Telegrams:* "CENTAUTO:"

మోసపోకుడు! నకలురకముల గ్లిసరిన్ సబ్బులనుచూచి మోసపోకుడు!

సౌందర్యసాధనము ఆరోగ్యము

ఆరోగ్యమునకు జీవము పరిశుభ్రత

దానికి సాధనము

హిమానీ

గ్లిసరిన్ సబ్బు

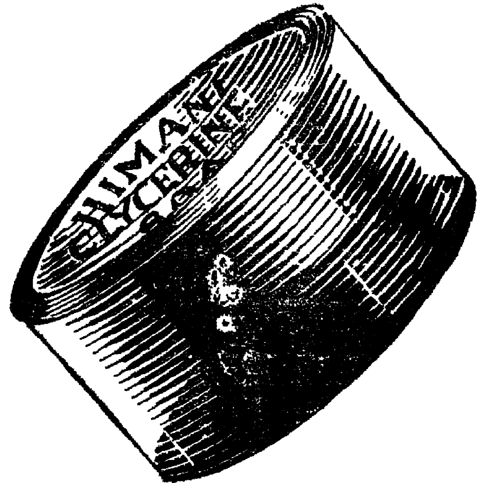
ఈసబ్బు, గ్లిసరిన్‌తోను లవంగపు నూనెలు అత్తరులతోను సౌందర్య వర్ధకములగు పదార్థములతోను తయారుచేయబడినది. వీటికి ఒక అర్ధణా గాని, అణా గాని తక్కువ ధరకు దొరకవచ్చును. కాని అవి ఉపయోగించినందువల్ల మీ శరీరమునకు అందముగాని, మంచి సువాసనగాని, మీ మనస్సునకు ఆనందమును గాని ఇవ్వవు. కాని మంచి గ్లిసరిన్ సోపు చేయుటచేతకాక నకలురకముల సబ్బులుచేయువారి సబ్బు నుపయోగించుటవల్ల మీ శరీరము, అందమును పోగొట్టుకొనుటయే కాక గరుకు బారును. (Harsh and Coarse)

హిమానీసబ్బులు చాల ప్రఖ్యాతిగాంచినవి.

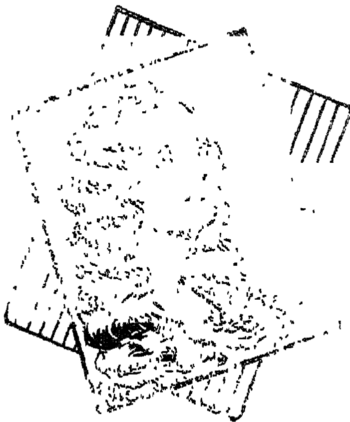
Presidency Agents:—

THE NEW STAR & Co.,

Rajahmundry & 45, Bunder St., Madras.

అపూర్వమైన యౌవన ధనమును పోగొట్టుకొనవద్దు!

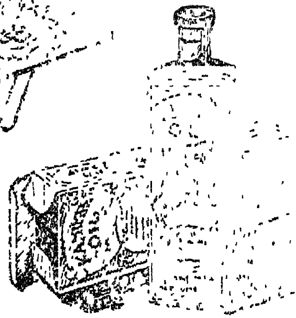

కామినియా

సౌందర్య

పరికరములు

రు. 4 మాత్రమే.

సిగనిగలాడు

కామినియా ఆయిల్

(రిజిస్టర్డు)

వెంట్రుకలు ... కలుసుగా ...

... ధరలు ...

1 ... రు. 1/- వి. పి. ...

కామినియా స్నో (రిజిస్టర్డు). ... కలిసియుండి,

... చేయును.

... అ. 12/. వి. ... ఛార్జీలు వేరు.

కామినియా వైట్ రోజ్ సోపు (రిజిస్టర్డు). ... పరిమళయుక్తమైన సుం...

సబ్బు. ... కలవు.

3 ... 1 ... ఛార్జీలు వేరు.

మీ అలంకరణ ... మీ ... భూలోక స్వర్గము గా చేయుటకు ... అ. 12. ½ ... రు. 1 ...

వి. పి. ... వేరు. ... అ 2/- లు. ... 0-0-9 లు

వంతునను, అన్ని ... అ 3/- లు వంతున ... సప్లయి చేయబడును.

OTTO Dil Bahar

ఈ కూపను చించి పంపుడు.

ఆయిల్ 1 సీసా.

కామినియా స్నో 1 సీసా.

వైట్ రోజ్ సోపు 1 పెట్టె

ఒక "దిల్ బహార్" ... సీ...

రెండు ఏమాదిరివైనను

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెనీ,

బొంబాయి, 2. (C)

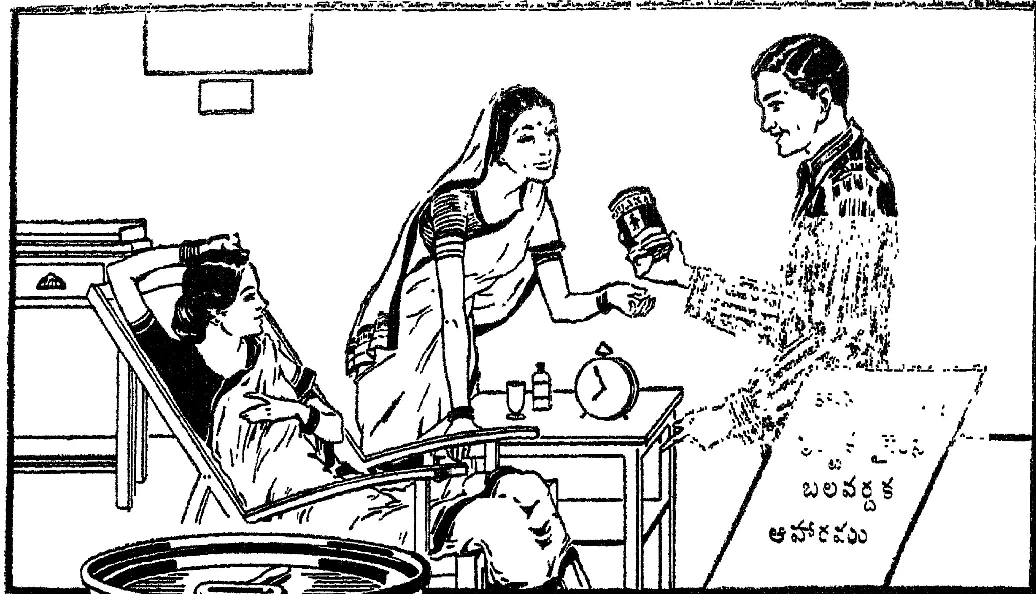
... "కామినియా సౌందర్య పరికరములు" ...

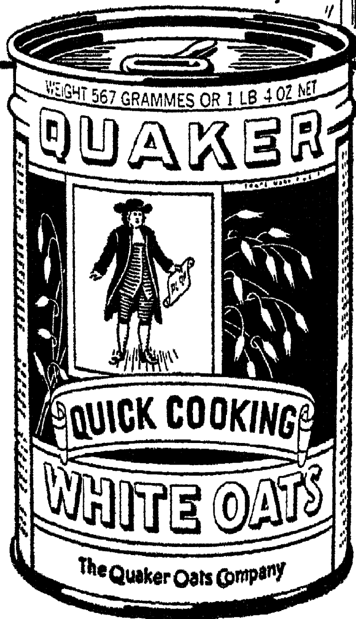
... 1-0-0 ...

పేరు ....

....

....

ఈ ఆహారము ఆమెకు లాభించును

జగన్మోహనమైన ముఖవికాసముతో మీ భార్య సంపూర్ణారోగ్యము కలిగియుండవలె నని మీరు సహజముగా కోరుకొందురు. రోగిష్టిమారి భార్య మీకు భారముగా నుండును. మీరు సరియైన పోషణాహార మొసంగకుండుటయే దానికి కారణము. రోజూను రెండుసార్లు ఆమెకు క్వాకర్ ఓట్సు నొసంగుము. ఆమె ఆరోగ్యములోని మార్పును చూచి మీ రాశ్చర్య మొందెదరు.

క్వాకర్ ఓట్సు శ్రేష్ఠమైన ధాన్యాహారము. సత్తువ నిచ్చు పదార్థములు వీటిలో పుష్కలముగా నున్నవి. బి. విటమినులు కలిసియుండి అది నరములకు బలము సమకూర్చును. సహజమార్గమున ఆకలి శక్తిని పెంచును. [illegible] బలము [illegible].

ఇది కేవలము పరిశుభ్రమైన ధాన్యాహారము. [illegible] ధాన్యముతో తయారు చేయబడినది. ప్రకృతిసిద్ధమైన ధాన్యగుణము పరిపూర్ణముగా నుండును. తయారు చేయునపుడు ఇది చేతితో తాకబడదు. [illegible] ప్రతివారు తీసికొనవచ్చును.

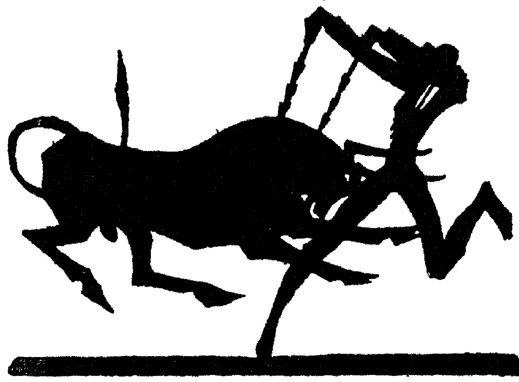
దీని తయారుచేయుట [illegible] 2½ నిమిషములు [illegible]. నేడు ఒక డబ్బా క్వాకర్ ఓట్సు కొనుడు.

ఉచితము:— "Sport and the Youth of India" అను పుస్తకమును ఉచితముగా తెప్పించుకొని చూడుడు. దానిలో వ్యాయామదారుల చిత్రములు, వారి పనులు, యింకను యితర విషయములు కలవు.

అడ్రెసు:—పో. బా. నెం. 773,
బొంబాయి.

Quaker Oats

U-70

ఫెడరేషను: రాష్ట్రములు - ధనసమస్య

తిమ్మరాజు సత్యనారాయణరావు

"ధనమూల మిదం జగత్" అనేలోకోక్తి అందరికీ తెలిసినదే. అది వ్యక్తులవిషయంలో ఎంత నిజమో, ప్రభుత్వాలవిషయంలోనూ అంతే నిజము.

మన రాష్ట్రంలోనూ, ఇంకా ఆరురాష్ట్రాలలోను కాంగ్రెసుమంత్రివర్గా లేర్పడినవి. పరిపాలన ప్రజాప్రతినిధుల చేతులలోనికి వచ్చింది. ప్రజలందరూ గంపెడాసతో ప్రభుత్వం ఏమేమో చేసి తమస్థితిని ఒక్కసారిగా బాగుచేసేస్తుందని ఎదురుచూస్తున్నారు. విద్యావ్యాప్తి కావాలి; త్రాగేటందుకు, వ్యవసాయానికి నీళ్లు కావాలి; రోడ్లు, వంతెనలు కావాలి; ఆస్పత్రులు, డాక్టర్లు, మందులు, మంత్రసానులు కావాలి; వ్యవసాయాభివృద్ధికి పరిశోధన, ప్రచారము, ప్రదర్శనము కావాలి; రైతులు తయారుచేసిన వస్తువులు అమ్ముడుపోయే ఏర్పాట్లు కావాలి; వారికి తగురీతిని అప్పులుకావాలి; కార్మికులకు, పేదలకు ఇండ్లు కావాలి; అనాథలకు అన్నం కావాలి; నిరుద్యోగులకు ఉద్యోగం కావాలి; పరిశ్రమలకు సహాయం కావాలి; పల్లెటూళ్లకి రేడియోలుకావాలి! అక్కరలేని దేమున్నది? అన్నీ కావాలి.

అంతేకాదు; పన్నులు — ముఖ్యంగా భూమిపన్ను తగ్గాలి!

ఇన్నిటికి కావలసినడబ్బు యెక్కడనుండి వస్తుంది? ఖర్చులు ఎక్కువ కావాలి — పన్నులు తగ్గాలి!

రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వాల ధనసమస్య అన్ని సమస్యలకు కీలకంవంటిది.

ప్రభుత్వానికి ధన మంతా ప్రజల నుండియే రావాలి. ప్రజలిచ్చే పన్నులద్వారా వచ్చినడబ్బు ప్రభుత్వం ఖర్చుపెడుతుంది. అయితే, మనదేశంలో ఒకప్రభుత్వమే కాదు మూడుతరహాల ప్రభుత్వా లున్నాయి:—

(౧) కేంద్ర, లేక ఫెడరల్ ప్రభుత్వము.

(౨) రాష్ట్రప్రభుత్వాలు. — మన మదరాసురాజధానిలోని ప్రభుత్వంవంటివి.

(3) స్థానికప్రభుత్వాలు — అనగా మునిసిపాలిటీలు, డిస్ట్రిక్టుబోర్డులు, పంచాయితీలు మొదలయినవి.

ఈ మూడుతరహాల ప్రభుత్వాలకు డబ్బు ప్రజలవద్దనుండియే రావాలి; అంటే, ప్రజలు పన్నులద్వారాను, ఇతరవిధాలను, చెల్లించే డబ్బు ఏదో ఒకవిధముగా ఈ ప్రభుత్వాలు పంచుకోవాలన్నమాట. ఈ పంపకము సరిగా కుదరకపోతే చాలా చిక్కులు వస్తాయి. ఒక ప్రభుత్వానికి డబ్బు చాలకపోవచ్చును; లేదా ఒకప్రభుత్వం ఇంకోప్రభుత్వంమీద డబ్బుకోసం ఆధారపడి స్వాతంత్ర్య మంతా కోల్పోవవచ్చును.

స్థానికప్రభుత్వాలు రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు లోబడినవి. అందుచేత వాటిసంగతి ప్రస్తుతం తలపెట్టక, ఫెడరేషన్‌కి, రాష్ట్రాలకి ఆదాయవ్యయపంపకం ఎలా జరగవలెనో, ఎలా జరగింకో కొంచెం ఆలోచిద్దాం.

ఫెడరల్ ప్రభుత్వము దేశ మంతటికి సంబంధించినది. దేశమందలి ప్రజలందరికిని కావలసిన వ్యవహారాలు చూసేది. దేశాన్ని పరదేశీయుల దాడినుండి రక్షించుట, ఇతరదేశాలతో రాజకీయ సంబంధాలు, దేశానికంతటికీ సంబంధించిన వర్తకము, వాణిజ్యము, పరిశ్రమలు, రైల్వేలు మొదలయినవి ఫెడరేషన్‌కు చెందినవి. రాష్ట్రప్రభుత్వాలు ఆయా ప్రాంతములకు ప్రత్యేకముగా అవసరమయిన పనులు చేసేవి. వ్యవసాయము, విద్య, ప్రజల ఆరోగ్యము, స్థానికపరిశ్రమలు, న్యాయ నిర్వహణము, శాంతిభద్రతలు కాపాడుట, స్థానిక స్వపరిపాలన మొదలయినవి రాష్ట్రప్రభుత్వాలు నిర్వహించాలి. కొన్నిపనులు రెండింటికీ సంబంధించినవే కాని, చాలా భాగం రెండు తరహాల ప్రభుత్వాలూ వేర్వేరుపనులు చూసుకుంటాయి.

తమతమ పనుల విషయములలో ఏ ప్రభుత్వానికి ఆప్రభుత్వము పూర్తిగా స్వతంత్రముగా ఉండాలి. ఇది ఫెడరల్ విధానము యొక్క ముఖ్యలక్షణము. ఫెడరేషనుకి రాష్ట్రాలు లోబడవు; ఫెడరేషన్ తాలూకు పనులలో రాష్ట్రాలసమ్మతి అవసరంలేదు. ఇందులో ఏ ఒక ప్రభుత్వమయినా రెండవదాని అనుగ్రహంమీద ఆధారపడితుంటే అది ఫెడరల్ విధానము కానేకాదు.

అందుచేత, ఈ ప్రభుత్వాలకి, తమతమ పనులు నెరవేర్చుకోడానికి కావలసిన సొమ్ము ఇతర ప్రభుత్వాల నడగవలసిన అవసరం లేకుండా వేరే యేర్పాటుకావాలి. అలా యేర్పాటు చేయడంలో ఈక్రింది ముఖ్యసూత్రాలు గమనించాలి.

(౧) ఏ ప్రభుత్వానికి ఏర్పాటుచేసిన సొమ్ము ఆప్రభుత్వం పెట్టవలసిన ఖర్చులకు

సరిపోవాలి (Adequacy). బోలెడంతఖర్చు మీద పడేశి, కాస్తసొమ్ము చేతికిచ్చి, మీకు వేరే యేర్పాటు చేశామంటేమాత్రం లాభ మేమిటి ?

(౨) ఒక ప్రభుత్వంచేసే పనులకు, దానికి చూపించిన ఆదాయాధారములకు పొత్తు కుద రాలి (Suitability).

మాటవరుసకు మన చెన్నరాజధానికి మద రాసులోను విశాఖపట్నంలోను దిగుమతి అయ్యే సరుకులమీద పన్నులువేసుకొని ఆదా యం రాబట్టుకోమన్నా రనుకుందాము. మనం పన్నులు వేస్తాం; మనకంటె బొంబా యిలో తక్కువవేశా రనుకుందాం. అప్పుడు సరుకు లన్నీ బొంబాయిలోనే దిగుతాయి, ఇక్కడ రేవులకు రానేరావు. అక్కడకూడా మనం వేసేటంతపన్నులే వేసేలాగ చూసే అధి కారం మనకు లేదు. కనుక, అన్ని రేవులలోనూ ఒకేరీతిని పన్నులు విధించేలాగున చూడా లంటే ఆపని ఫెడరేషన్ చెయ్యాలిగాని రాష్ట్రాలు చెయ్యలేవు. అందుచేత ఎగుమతి దిగుమతిపన్నులు ఫెడరేషన్‌కి కుదురుతాయి కాని, రాష్ట్రాలకు కుదరవు. ఆవిధంగా ప్రభు త్వం చేసే పనులకు, దానికిగల ఆదాయాధా రాలకు పొత్తు కుదరాలి. లేకపోతే ఆదాయం సంపాదించడం కష్టమవుతుంది.

(3) ప్రభుత్వాల కిచ్చిన ఆదాయము ప్ర స్తుతం సరిపోవడమేకాక, అవసర మయితే పెరిగేదిగా ఉండాలి (Elasticity).

పరిస్థితు లెల్లప్పుడూ ఒకలాగే ఉండవు. హఠాత్తుగా పెద్దఖర్చేదయినా రావచ్చును; కాలక్రమేణా ప్రభుత్వాలు చేయవలసిన కార్యాలతోపాటు ఖర్చులుకూడా పెరగక మానవు. ఒకయుద్ధం వచ్చిం దనుకుందాం. ఫెడరల్ ప్రభుత్వము ఇతరులను యాచించ వలసిన అవసరం లేకుండా తగినధనము తెచ్చు కోగలిగిన స్థితిలో ఉండాలి. రాష్ట్రప్రభు త్వాలుకూడా తాము ప్రజాశ్రేయస్సుకోసం కావలసినవాటికి యెక్కువగా ఖర్చుపెట్టవల సినకొలది, తమ ఆధారములద్వారా ఎక్కువ ఆదాయం తెచ్చుకోగలగాలి.

(౪) ఫెడరేషన్‌లో చేరిన రాష్ట్రాలు, సంస్థానాలు అన్నిటికీకూడా ఈ పంపక ములో అన్యాయం లేకుండా సమానస్థితిలో ఉండేలాగ చూడాలి (Equity); అనగా, ఒకరాష్ట్రానికి ముఖ్యమైన అవస రాలకే డబ్బు లేకుండా ఉంటే, ఇంకో రాష్ట్రానికి ఇష్టంవచ్చినట్లు ఖర్చుపెట్టేలాగ ధనమిచ్చ్యడంవంటి అన్యాయాలు జరగరాదు. అంతేకాదు; ఫెడరేషన్ ధనవంతములయిన రాష్ట్రాలనుండి రాబట్టిన ధనమునుండి పేద రాష్ట్రాలకు కావలసిన ధనసహాయం చేయాలి.

పెనుకొండకోట ముఖద్వారము

ఈ సూత్రా లన్నిటికీ సరిపడేలాగ పంపకము చేయడం చాలాకష్టము. రెండవసూత్రము ననుసరించి కార్యనిర్వహణమునుబట్టి ఆధారములు పంచిపెట్టితే, చాలా ఆధారాలు ఫెడరల్ ప్రభుత్వానికే పోతాయి — రాష్ట్రములకు డబ్బు చాలదు. అందువలన, కొన్ని ఆధారములు డబ్బు వసూలుచేయడానికి ఫెడరేషన్ చేతిలో పెట్టి, వానిలో భాగమో, పూర్తిగానో, నిర్ణయమైన ఒకపద్ధతిప్రకారం రాష్ట్రాలకుపంచిపెట్టమనడం సామాన్యముగా జరుగుతూఉంటుంది.

ఈ సూత్రములు మనస్సులో నుంచుకొని, ప్రస్తుతం అమలులోఉన్న పంపకపుపద్ధతి సరియైనదా కాదా అని పరిశీలించాలి. మొదట ఇంతకు పూర్వమున్న పద్ధతినీ, ప్రస్తుతపద్ధతి యేర్పడినవిధమునూ కొంత పరిశీలిస్తే మంచిది.

౧౯౨౧-వ సంవత్సరానికి పూర్వము కేంద్రప్రభుత్వానికి, రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు ఖర్చులు ఆదాయం పంచుకొనే యేర్పాట్లేవో ఉండేవికాని, రాష్ట్రాలకు ధనవిషయంలో నిజమైన స్వాతంత్ర్యమేమీ ఉండేదికాదు.

౧౯౨౧ లో మన రాజ్యాంగవిధానము మారింది. రాష్ట్రాలలో ద్వంద్వ ప్రభుత్వ విధానము యేర్పడినది. కొన్ని పరిపాలనా శాఖలను విడదీసి ప్రజాప్రతినిధుల బలముమీద నియమింపబడిన మంత్రులచేతిలో పెట్టారు. రాష్ట్రములకు కొంచెం స్వాతంత్ర్యం కలిగించడానికి కొన్ని ఆదాయాధారములు ప్రత్యేకం రాష్ట్రాలకీ,కొన్ని ప్రత్యేకం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి యిచ్చారు. ఆ విధానము ప్రకారము కేంద్రప్రభుత్వాని కిచ్చిన ఆదాయాధారా లివి:—

(౧) సుంకములు (కస్టమ్సు — ఎగుమతి దిగుమతి పన్నులు).

(౨) ఆదాయపుపన్ను (ఇన్‌కమ్‌టాక్సు).

(౩) ఎక్సయిజు పన్నులు, మత్తుపదార్థములమీద కాక మిగిలినవి (ఎక్సయిజు పన్నులనగా దేశంలో తయారై దేశంలోనే ఉపయోగపడే వస్తువులమీద విధించే పన్నులు).

(౪) రైల్వేలవలని ఆదాయము.

(౫) పోస్టాఫీసు, టెలిగ్రాఫు—వీనివలని ఆదాయము.

రాష్ట్రప్రభుత్వాల కిచ్చిన ఆధారములు:—

(౧) భూమిపన్ను.

(౨) నీటి సెస్సులు.

(౩) అబ్కారీ (మత్తు పదార్థములమీద ఎక్సయిజు పన్నులు).

(౪) అడవులవల్ల ఆదాయము.

(౫) కోర్టుఫీజు.

(౬) రిజిస్ట్రేషన్ ఫీజు.

(౭) స్టాంపులు.

(౮). ఆదాయపుపన్ను పెరుగుదలలో ఒక స్వల్ప భాగము.

ఇవికాక 'షెడ్యూలు పన్ను'లని — ప్రకటనలమీద, వారసత్వపు ఆస్తులమీద, గుర్రపు పందెములమీద, సినిమాలు మొదలయిన వేడుకలమీద పన్నులు విధించుకొనే అధికారం రాష్ట్రప్రభుత్వాల కిచ్చారు.

ఇదివరకు కేంద్రప్రభుత్వమునకు చెందుతూ ఉన్న భూమిపన్నువంటి ముఖ్యమైన ఆధారాలు రాష్ట్రప్రభుత్వాల కిచ్చివేయడంవలన కేంద్ర ప్రభుత్వానికి వచ్చేలోటు భర్తీచేయడానికి, రాష్ట్రాలన్నీ కొంతకొంత మొత్తము ఏటేటా కేంద్రప్రభుత్వానికి చెల్లించుకోవలెనని యేర్పాటుచేశారు. ఆమొత్తము లివి —

మదరాసురాజధాని	రు.	౩౪౮	లక్షలు.
యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్	,,	౨౪౦	,,
పంజాబు	,,	౧౭౫	,,
బెంగాలు	,,	౬౩	,,
బొంబాయి	,,	౫౬	,,
సెంట్రల్ ప్రావిన్సెస్	,,	౨౨	,,
అస్సాం	,,	౧౫	,,
బీహారు, ఒరిస్సా	,,	ఏమీ లేదు.	

ఈ మొత్తములు కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు వీలు కాగానే తగ్గించి క్రమేణా రద్దుచేయాలని నిర్ణయించారు.

దీనివల్ల జరిగిన దేమిటంటే, రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు ప్రత్యేకముగా ఆదాయాధారాలేర్పడినవికాని, నెత్తిమీద బోలెడంత ఖర్చు పడింది. బాగా ఖర్చుపెట్టవలసిన శాఖలు - విద్య, ఆరోగ్యము, పరిశ్రమాభివృద్ధి, స్థానిక స్వపరిపాలనవంటివి మంత్రుల చేతులలోనికి వచ్చాయి. ముఖ్యమైన రివిన్యూవంటి శాఖలు గవర్నరుచే నియమింపబడిన కౌన్సిలర్ల చేతిలోనే ఉండిపోయాయి. గవర్నరే సర్వాధికారి ; ఆయన దేనినయినా త్రోసిరాజని తన యిష్టంవచ్చినట్టు చేయవచ్చును. పైగా ప్రతి చిన్నవిషయానికికూడా గవర్నరు జనరల్ గారి (వైస్రాయిగారి) అనుమతికావాలి ; ఆఖరుకి అప్పు తెచ్చుకోడానికికూడా ఇండియా గవర్నమెంటువారిని ఆశ్రయించ వలసినదే కాని ఏమీ స్వతంత్రం ఉండేదికాదు. అందరికీపైన ఇంగ్లండులోఉన్న ఇండియామంత్రి సమస్త విషయాలపైనా సర్వాధికారాలు చలాయిస్తూ ఉండేవాడు.

ఖర్చు మీదపడింది, స్వతంత్రంలేదు, డబ్బు లేదు ! ఒకచేతితో యిచ్చిన డబ్బు, ఇంకో చేతితో పైన చెప్పిన ముడుపులరూపకంగా తీసేసుకున్నారు. ఇంక, బొంబాయి, బెంగాలువంటిరాష్ట్రాలకు భూమిపన్ను ప్రత్యేకించి యిచ్చినంతమాత్రాన ఆట్టే డబ్బు చేరలేదు. అక్కడ వర్తకము, పరిశ్రమలు బాగా అభివృద్ధి చెందాయి. ఆదాయపుపన్ను బాగా వస్తుంది. అందుచేత ఈ ఆదాయపుపన్నులో మంచిభాగం తమ కియ్యవలసినదని ఈరాష్ట్రాలవారు అలజడిచేయడం ప్రారంభించారు.

ఈ విధానంక్రింద రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు పని జరుపుకోడం కష్ట మయిపోయింది. ప్రతి రాష్ట్రంలోనూ ఆదాయము ఖర్చుకి చాలక లోటుకనబడుతూ వచ్చింది. కేంద్రప్రభుత్వం పుచ్చుకుంటున్న మొత్తములు వదిలేయాలని రాష్ట్రాలు చాలా అలజడిచేశాయి. చివరకు, ౧౯౨౫ - ౨౬లో ఈ మొత్తములు తగ్గించడం ప్రారంభించి, ౧౯౨౮-౨౯ నాటికి పూర్తిగా రద్దుచేశారు.

సైమన్ కమిషన్ విచారణ : — ద్వంద్వ ప్రభుత్వవిధానము విఫలం కావడాని కొక కారణము ధనవిషయమైన యేర్పాట్లు సరిగా ఉండకపోడమే. కోట్లకొలది ప్రజలుగల దేశంలో, ప్రజల అభివృద్ధికి కావలసిన కార్యాలు నెరవేర్చాలంటే బోలెడంతసొమ్ము కావాలి. ఈ కార్యాలమీద ఖర్చు క్రమేణా పెరిగేది కాని తగ్గేదికాదు. ఈ కార్యాలన్నీ నెరవేర్చవలసిన బాధ్యత రాష్ట్రప్రభుత్వాలది. కాని, రాష్ట్రప్రభుత్వాల కిచ్చిన ఆదాయాధారములు పెరిగేవి కావు. భూమిపన్ను అప్పటికే తడిసి మోపెడైనది. ఇంక తగ్గవలసినదేకాని హెచ్చరాదు. మద్యపాననిషేధం అవలంబించినకొలది అబ్కారీ ఆదాయం నశించిపోతుంది. పెర్మనెంటు సెటిల్మెంటులో ఉన్న బెంగాలువంటి రాష్ట్రాలలో భూస్వాములు ధనవంతు

లవుతూ ఉన్నా భూమిపన్ను ఎప్పటిలాగే ఉంటుందికాని పెరగదు. ఇంక ఆదాయం వచ్చేది ఎల్లాగ ?

కేంద్రప్రభుత్వానికో, పెట్టవలసినఖర్చులు న్యాయంగా చూస్తే తగ్గాలిగాని హెచ్చకూడదు. అన్నిటికంటె ముఖ్యమైనది సైన్యంమీద ఖర్చు బాగా తగ్గించవచ్చును. అప్పటిలో సాలీనా దాదాపు ౭౦ కోట్ల రూపాయిలు ఖర్చుపెట్టేవారు. ఇప్పుడు రు. ౪౫ కోట్లకు తగ్గినది. ఇంక ఆదాయాధారాలన్నీ కాలక్రమేణా దేశస్థితి బాగుపడినకొలది హెచ్చేవేకాని తగ్గేవికావు. సుంకములు, ఆదాయపుపన్ను, రైల్వేఆదాయము, ఎక్సయిజు పన్నులు - ఇవన్నీ అల్లాంటివే.

ఖర్చు పెరుగుతూ ఉండి బాగా సొమ్ము కావలసిన రాష్ట్రాలకు పెరగని ఆదాయాధారాలు వచ్చాయి. ఖర్చు తగ్గుతూరావలసిన కేంద్రప్రభుత్వానికి పెరిగే ఆధారాలు వచ్చాయి.

ఈ స్థితిలో, సైమన్ కమీషన్ వారు రాజ్యాంగవిధానాన్ని గురించి విచారణ చేయడానికి వచ్చారు. ధనవిషయంలో ఆకమీషన్ కి సలహాదారుగా ఉన్న సర్ వాల్టర్ లెయిటన్ అనే సుప్రసిద్ధ ఆర్థికవేత్త ఒకచక్కని నివేదిక తయారుచేశాడు.

ఆనివేదికలో, కేంద్రప్రభుత్వంవారి ఖర్చు తగ్గించి కొంత ఆదాయం రాష్ట్రప్రభుత్వాలకివ్వడం ముఖ్యమైన సూచన. అదికాక, కొన్ని కొత్తపన్నులు కేంద్ర ప్రభుత్వమే విధించి, వసూలుచేసి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు పంచిపెట్టాలని సూచించాడు. మూడవది — రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు కొన్ని కొత్తపన్నులు విధించుకోడానికి అధికారం యివ్వాలని సూచించాడు. ఈ మూడువిధాలా రాష్ట్రప్రభుత్వాల ఆదాయం వృద్ధిచేస్తేనేగాని ప్రజోపయోగకరములైన కార్యాలు చేయడానికి వీలుండదని ఆయన స్పష్టంగా చెప్పేశాడు. ఆయన నివేదికలో సూచించిన పంపకపు పద్ధతి యిది:

(౧) కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెందిన ఆధారాలలో, ఆదాయపుపన్ను ఏరాష్ట్రంలో నయినాసరే వసూలయినదానిలో సగం ఆ రాష్ట్రానికి ఇయ్యవలెను. ఇది బొంబాయి, బెంగాలువంటి పారిశ్రామిక రాష్ట్రాలకు సంతృప్తికరంగా ఉంటుంది.

ఉప్పుపన్నువలని ఆదాయము క్రమేణా రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టవలెను.

వర్తక వాణిజ్యములపై స్టాంపుల రూపకముగా విధించేపన్ను కేంద్ర ప్రభుత్వానికే చెందవలెను.

(౨) రాష్ట్రప్రభుత్వాలు కొత్తగా విధించదగిన పన్నులు :—

(i) వ్యవసాయదారుల ఆదాయములపై ఇదివరలో ఆదాయపు పన్ను లేదు. ఈపన్నును విధించవలెను. దీనివలన మదరాసు, యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్, పంజాబు మొదలయిన వ్యావసాయిక రాష్ట్రాలకు, పెర్మనెంటు సెటిల్మెంటు క్రిందనుండి భూమిపన్ను హెచ్చించలేని బెంగాలు, బీహారుల వంటి రాష్ట్రాలకు లాభం కలుగుతుంది.

(ii) ఆదాయపు పన్నుపై, రాష్ట్రముల అవసరం నిమిత్తము, నూటికి ౨౫ వరకు రాష్ట్రాలు అదనపు పన్ను విధించుకోవచ్చును.

(iii) "టెర్మినల్ టాక్సెస్", అనగా రాష్ట్రాల సరిహద్దులలోఉండే రైల్వే స్టేషన్లుమొదలయినచోట్ల, ఒక రాష్ట్రం నుంచి ఇంకోరాష్ట్రానికి పోయే సరకులమీద, ప్రయాణికులమీద చిన్న పన్నులు విధించుకోవచ్చును.

(iv) ఇదివరకున్న 'షెడ్యూలు' పన్నులు ఇదివరలోలాగే రాష్ట్రాలకు చెందవలెను.

(౩) కేంద్ర ప్రభుత్వమే విధించి రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు పంచిపెట్టే పన్నులు:— ప్రజలంతా ఉపయోగించే సిగరెట్లు, అగ్గిపెట్టెలు మొదలయిన వస్తువులమీద ఎక్సయిజు పన్నులు విధించి, అవి రాష్ట్రాలకు జనాభానుసరించి పంచిపెట్టవలెను. కాలక్రమేణా వీనిలో ఉప్పుపన్నుకూడా చేర్చాలి. ఇలా చేస్తే, ప్రజాబాహుళ్యం కలిగి ఇతరవిధాల అభివృద్ధిలేని బీహారు, ఒరిస్సా, అస్సాంమొదలయిన రాష్ట్రాలకు లాభం కలుగుతుంది. ఈ పన్నులు విధించడంలోను, హెచ్చుచేయడంలోను రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలతో సంప్రదించి కేంద్రప్రభుత్వమే యేర్పాట్లు చేయవలసి ఉంటుంది. ఎప్పుడయినా కేంద్రప్రభుత్వానికి అవసరమయితే ఆదాయపు పన్నుమీదను, పైనచెప్పిన ఎక్సయిజుపన్నులమీదను అదనపుపన్నులు (సర్ చార్జీలు) విధించుకోవచ్చును.

లెయిటన్ గారు సూచించిన యీవిధానమంత చక్కనిపద్ధతి యిదివరలో ఎవరూ సూచించియుండలేదు. కేంద్రప్రభుత్వానికి, రాష్ట్రప్రభుత్వాలకి, స్వాతంత్ర్యానికి లోటు రాకుండా, ఆదాయాధారాల నిర్వహణను సరియైనరీతిని, రాష్ట్రప్రభుత్వాలకి అవసరమయిన డబ్బు ఏర్పాటుచేస్తూ, పారిశ్రామిక రాష్ట్రాలకు, వ్యావసాయిక రాష్ట్రాలకు, ప్రజాబాహుళ్యంగల పేదరాష్ట్రాలకు సహాయంచూపగలిగిన విధానము ఇదొక్కటే.

అయితే, ఈ విధానం అమలులోకి రాలేదు. ౧౯౩౧ వ సంవత్సరంనుంచి ఆర్థికమాంద్యం దేశంమీదపడి కేంద్రప్రభుత్వానికే డబ్బు చాలకపోయెను. ఇంక రాష్ట్రాల కిచ్చేదెక్కడ ? అదికాక, శాసనోల్లంఘనం ప్రారంభం కావడం, సైమన్ నివేదిక ప్రచురింపబడడం, రౌండుటేబిలు సమావేశాలు జరగడం, ఫెడరేషన్ ఏర్పాటుచేస్తామనడం, ఆ ఫెడరేషన్ లోకి స్వదేశసంస్థానాలుకూడా వస్తామనడం —ఇవన్నీ జరిగినవి. బ్రిటిషు ఇండియా రాష్ట్రాలను, స్వదేశసంస్థానాలను కలిపి ఫెడరేషన్ యేర్పాటుచేసే ఉద్దేశముతో ౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఇండియా ఆక్టు తయారయినది. దీనిప్రకారము, రాష్ట్రాలలో గవర్నర్లకిచ్చిన ప్రత్యేకాధికారములకు లోబడి, పరిపాలనంతా ప్రజలచేత ఎన్నుకోబడిన ప్రతినిధుల చేతులలోనికి వచ్చింది. పూర్వము వలె వైస్రాయిగారికి, ఇండియామంత్రికి రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన ప్రతిచిన్నవిషయంలోనూ జోక్యములు చేయనక్కరలేదు. ధనవిషయంలోకూడా, అప్పులు తెచ్చుకోడానికి, పన్నులువేసుకోడానికి, ఇష్టంవచ్చినట్లు ఖర్చులలో మార్పులుచేసుకోడానికి — కొలదిమినహాయింపులుపోగా — స్వాతంత్ర్యమున్నది.

కాని, కేంద్రమున, పూర్వపు గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఇండియా పోయి, కొత్త ఫెడరల్ గవర్నమెంటు వస్తుంది. బ్రిటిషు ఇండియా ప్రతినిధులు, స్వదేశసంస్థానాధీశులచే పంప

బడిన ప్రతినిధులు కలిసిన శాసనసభలు రెండు ఏర్పడతాయి. వైస్రాయిగారి కిచ్చిన ప్రత్యే కాధికారములల్లా ఉండగా, సైన్యము, రాజకీయ వ్యవహారాలు మొదలయినవి ప్రజాప్రతినిధులచేతుల్లోకి రానేరావు. ధనవ్యవహారాలు పేరునకుమాత్రం ఒకమంత్రిచేతిలో ఉన్నా, ఆయనకు వెనక వైస్రాయిగారిచేత నియమింపబడిన ఒక 'సలహాదారు' ఉంటాడు. ఆ 'సలహాదారు' సలహానుసరించి మంత్రి నడుచుకోవాలి; అనగా, అసలు ముఖ్యవిషయాలేమీ ప్రజాప్రతినిధులచేతిలో ఉండవన్నమాట. ప్రజాప్రతినిధు లేమయినా చేయదలచుకున్నా నిరంకుశప్రభువులు, బ్రిటిషు వారికి విశ్వాసపాత్రులు అయిన సంస్థానాధీశుల ప్రతినిధులు ప్రతిదానికీ అడ్డం వస్తారనడాని కేమీ సందేహంలేదు. ఫెడరేషన్ ఇటువంటిదైనప్పుడు, ఫెడరల్ ప్రభుత్వము వారినుండి ధనసహాయం రాష్ట్రప్రభుత్వాలు ఆశించజాలవని వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

ఈ కొత్త ౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు చట్టము ప్రకారం యీ క్రిందిరీతిని ఆదాయాధారాల పంపకం జరిగింది:—

1. ఫెడరేషనుకు (కేంద్ర ప్రభుత్వానికి) ప్రత్యేకంగా యిచ్చిన ఆధారములు:

(౧) దిగుమతిపన్నులు (ఉప్పుమీద మినహాయించి); రైల్వేలవలని ఆదాయము, ఫెడరల్ ప్రభుత్వమువారుచేసే యితర వ్యాపారములవలని లాభము; రిజర్వు బ్యాంకులాభములలో భాగము; కంపెనీలపై ఆదాయపు పన్ను.

(౨) ఎగుమతి పన్నులు; ఉప్పుపన్ను; మత్తుపదార్థాలు కానివాటిమీద ఎక్సయిజుపన్నులు.

ఫీనివలనిఆదాయము ఫెడరేషన్‌కే చెందుతుంది; కాని ఫెడరల్ గవర్నమెంటువారు, వారి యిష్టానుసారము, ఈ ఆదాయమంతాగాని, లేక ఇందులో కొంతగాని, రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు ఇయ్యవచ్చును. లెయిటన్ గారు సూచించినట్లు ఇదంతా రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టవలెననే షరతు లేదు.

కాని, జనపనారమీద యెగుమతి పన్ను వలన వచ్చినఆదాయంలో సగానికి తక్కువకాకుండా జనపనారపండించే బెంగాలు, అస్సాం మొదలయిన రాష్ట్రాలకు ఇచ్చితీరాలి. ఇది ఆ రాష్ట్రాలకు ప్రత్యేకసహాయంకోసం యేర్పడినది.

2. ఫెడరల్ ప్రభుత్వము, రాష్ట్రప్రభుత్వాలు పంచుకొనేవి:

(౧). ఆదాయపుపన్ను (వ్యవసాయదారుల ఆదాయములమీద, కంపెనీలమీద మినహాయించి)

ఇది కేంద్రప్రభుత్వంవారే వసూలుచేసి, ఇందులో సగానికి తక్కువ కాకుండా, మూడ్వంతుకు ఎక్కువ కాకుండా ఒక నిర్ణీతభాగం రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టాలి. ఫెడరేషన్ క్రిందనున్న ప్రాంతాలలో వసూలయిన ఆదాయపుపన్ను, ఫెడరల్ ఆఫీసర్ల జీతాల మీద పన్ను, ఫెడరేషన్‌కే చెందుతాయి.

అత్యంతావసరం వస్తే ఫెడరల్‌గవర్నమెంటు ఆదాయపు పన్నుపై అదనపు పన్ను విధించవచ్చును.

3. రాష్ట్రాలకు చెందే ఆధారాలు:

(౧) వ్యవసాయంచేసే భూమికాక యితర విధముల ఆస్తిపై వారసత్వపుపన్నులు; రైల్వేలమీద, విమానములమీద తీసికొనిపోబడే వస్తువులమీద, ప్రయాణికులమీద విధించే టెర్మినల్ పన్నులు; హుండీలు, చెక్కులు, ప్రామిసరీనోట్లు, ఇన్సూరెన్సు పాలసీలు, రసీదులు వగైరా పత్రముల మీద అంటించవలసిన స్టాంపులవలని ఆదాయము.

ఇవన్నీ రాష్ట్రాలకు చెందేవేగాని, వీనికి సంబంధించిన శాసనాలువగైరా కేంద్రప్రభుత్వమే చేయాలి. ఫెడరేషన్‌కి అవసరమయితే వీనిమీద అదనపు పన్నులు విధించవచ్చును.

(౨) భూమిపన్ను; ఆబ్కారీ; వ్యవసాయదారుల ఆదాయములమీద పన్ను; పైనచెప్పినవికాక యితరస్టాంపులు; అడవులు; రాష్ట్రప్రభుత్వాలు నడిపించే యితర పరిశ్రమాదులవలని లాభములు; ఇంకా రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు ప్రస్తుతంచెందే ఇతరాధారాలు.

వీనివలన వచ్చే ఆదాయం అంతా రాష్ట్రాలకే చెందుతుంది. వీటినిగురించిన శాసనాలు, వసూళ్లు వగైరాపని అంతా రాష్ట్రప్రభుత్వాలే చేయాలి.

ఈ కొత్తవిధానము చాలావరకు లెయిటన్‌గారి సూచనలనే అనుసరించినది. కాని కొద్దిమార్పులవలన రాష్ట్రప్రభుత్వాల స్థితి నీరసించినది. లెయిటన్‌గారు రాష్ట్రప్రభుత్వాలకే పంచిపెట్టాలన్న ఎక్సయిజు పన్నులు ప్రస్తుతం ఫెడరేషన్‌కే చెందుతాయి. ఎన్నడయినా ఫెడరలు గవర్నమెంటు వారికి వీలయి, దయపుట్టితే, వైస్రాయిగారు అనుమతిస్తే, అప్పుడు ఆ డబ్బు రాష్ట్రాలకు, సంస్థానములకు పంచవచ్చును. అదయినా జనాభా ననుసరించి కాదు; వారి యిష్టప్రకారము. ఆదాయపుపన్నుమీద అదనపు పన్ను విధించుకొనే అధికారం రాష్ట్రాలకు లేదు.

పైన చెప్పినవి కాక కొత్తపన్నేదయినా విధించుకోవలెనంటే, రాష్ట్రాలయినాసరే, ఫెడరల్ గవర్నమెంటయినా సరే వైస్రాయిగారి అనుమతి పొందాలి.

ఈ విధాన మంతా వెంటనే అమలులోనికి రాదు. రాష్ట్రాలకు ఆదాయపు పన్నులో రావలసినభాగం కొంతకాలంవరకు ఫెడరేషనే అట్టేపెట్టుకుంటుంది. క్రమేణా వీలు ననుసరించి ఇది రాష్ట్రాల కిచ్చివేస్తారు. కొత్తగా యేర్పడిన కొన్ని రాష్ట్రాలకు డబ్బు చాలదు గనుక, వాటికి కొన్ని గ్రాంటులిస్తారు.

నీమియరు నిర్ధారణ:— ఆదాయపు పన్నులో ఎంతభాగం ఏరాష్ట్రానికి ఎప్పుడు వచ్చేది, ఏరాష్ట్రానికి ఎంతగ్రాంటు యిచ్చేది, ఈరాష్ట్రాలు ఇదివరలో కేంద్ర ప్రభుత్వం దగ్గర తీసుకొన్న అప్పు ఏవిధంగా సర్దేది- ఈ విషయాలు నిర్ణయించడానికి సర్ ఆటో నీమియర్ గారనే ఆర్థికవేత్త విచారణచేశారు.

నీమియరుగారు విచారణ చేసేటప్పటికి కేంద్ర, రాష్ట్రప్రభుత్వాల పరిస్థితు లేమీ బాగులేవు. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరం నుండి విజృంభిస్తూయున్న ఆర్థికమాంద్యంవలన అన్ని ప్రభుత్వాల ఆదాయాలూ కొరతపడి ప్రతి బడ్జెట్టులోనూ లోటే కనిపిస్తూవచ్చినది. కేంద్రప్రభుత్వానికి ఏటా రైల్వేల లాభాలలో

భాగం వచ్చేది. ఆభాగం ౧౯౨౯-౩౦ లో రు. ౬ కోట్ల ౨౫ లక్షలవరకు వచ్చింది. అటువంటేది ఆలాభమంతా నశించి నష్టం కనపడడం ప్రారంభించింది. ఇందువలన కేంద్ర ప్రభుత్వ మేమీ పంచిపెట్టలేని స్థితిలోనికి వచ్చింది. రాష్ట్రాలలో ఖర్చులు తగ్గించు కొన్న మదరాసువంటి రాష్ట్రంలో తప్ప మిగిలిన అన్నింటిలోనూ లోటే కనిపించినవి.

ఈ స్థితిని సరిపెట్టి క్రొత్త రాజ్యాంగవిధానం అమలులోనికి వచ్చేరీతిని నీమియరుగారు నిర్ధారణ చేయవలసి వచ్చింది. ఆయన నిర్ధారణ ఈ క్రిందివిధంగా చేశారు:—

(౧) ఆదాయపుపన్నులో సగం (౫౦%) రాష్ట్రాల కియ్యాలి.

(౨) కాని, మొదటి ౫ సంవత్సరాలలో, ఈ భాగంలోనుంచి, రైల్వేలవలన కేంద్ర ప్రభుత్వానికి వచ్చే సొమ్ము కలిపి రు. ౧౩ కోట్లు ఏటా రావడానికి ఎంతకావాలో అంత సొమ్ము కేంద్రప్రభుత్వమే మినహాయించుకుంటుంది.

(౩) తరువాత ౫ సంవత్సరాలలో, గత సంవత్సరంలో మినహాయించుకున్న దానిలో సంవత్సరాని కారోవంతు చొప్పున హెచ్చిస్తూ వచ్చేభాగం రాష్ట్రాల కియ్యాలి. అంటే, ౧౦ సంవత్సరాల తరువాతకాని యీ భాగం పూర్తిగా రాష్ట్రాలకు రాదన్నమాట. ఈలోపుగా ఏకొంచెమయినా రావాలంటే అది రైల్వేలమీద, కేంద్రప్రభుత్వానికి వచ్చే లాభంమీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

(౪) ఆదాయపు పన్నులో భాగం రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టేటప్పుడు ఈ క్రిందిరీతిని పంచిపెట్టాలి:—

మదరాసు	నూటికి	౧౫	వంతులు
బొంబాయి	,,	౨౦	,,
బెంగాలు	,,	౨౦	,,
సంయుక్తరాష్ట్రాలు(యు.పి.)		౧౫	,,
పంజాబు	,,	౮	,,
బీహారు	,,	౧౦	,,
మధ్యపరగణాలు (సి.పి.)	,,	౫	,,
అస్సాం	,,	౨	,,
సరిహద్దురాష్ట్రం	,,	౧	,,
ఒరిస్సా	,,	౩	,,
సింధు	,,	౨	,,

(౫) ఇదికాక, రాష్ట్రాలు కేంద్రప్రభుత్వాని కియ్యవలసిన అప్పు నంతటిని మినహాయించి, అంతా నూటికి వడ్డీ చొప్పున ౪౫ సంవత్సరాలలో తీర్చుకొనేలాగున యేర్పాటు చేశారు. దీనివలన ప్రస్తుతం కొన్ని రాష్ట్రాలకు యీ క్రిందిరీతిని ఖర్చులు తగ్గుతాయి:

మదరాసు	౨౬.౨	లక్షల రూపాయలు
బొంబాయి	౪.౨	,,
సింధు	౦.౮	,,
సం.రా. (యు.పి.)	౧.౯	,,
పంజాబు	౧.౮	,,
మధ్య పరగణాలు (సి. పి.)	౨.౪	,,

కొన్ని రాష్ట్రాలు కేంద్రప్రభుత్వాని కియ్యవలసిన అప్పు పూర్తిగా రద్దు చేయబడినది. దానివలన వారికి యీ క్రిందిరీతిని లాభం కలిగింది.

బెంగాలు	రు. ౩౮	లక్షలు
బీహారు	౨౯	లక్షలు
అస్సాం	౧౫౩	,,
సరిహద్దురాష్ట్రం	౧౨	,,
ఒరిస్సా	౯౩	,,
మధ్యపరగణాలు(సి.పి.)	౧౫	,,

(౬) జనపనార ఉత్పత్తి చేసే బెంగాలు, బీహారు, అస్సాం రాష్ట్రాలకు ఎగుమతి పన్నులో నూటికి ౬౨½ వంతులు ఇయ్యవలెను.

(౭) ఇన్ని చేసినా సరియైన ఆర్థికస్థితిలోనికి రాలేకపోయిన రాష్ట్రాలకు ఈ క్రింది గ్రాంటులు ఏటా యివ్వవలెను:

సంయుక్తరాష్ట్రాలు (యు.పి.) రు. ౨౫ లక్షలు (౫ సంవత్సరాలవరకే.)

అస్సాం రు. ౩౦ లక్షలు.

సరిహద్దు రాష్ట్రం రు. ౧౦౦ లక్షలు (౫ సంవత్సరములతరువాత యీ గ్రాంటును గురించి తిరిగి విచారణ చేయాలి.)

ఒరిస్సా—రు. ౪౦ లక్షలు (మొదటి సంవత్సరంలో ౪౭ లక్షలు; తరువాత ౪ ఏండ్లవరకు ౪౩ లక్షలు.)

సింధు—రు. ౧౦౫ లక్షలు. (క్రమేణా యీ గ్రాంటు తగ్గింపబడును.)

నీమియరుగారి నిర్ధారణ రాష్ట్రాలన్నిటికీ న్యాయం చేసిం దని చెప్పలేము. కాని, అన్ని రాష్ట్రాలూ లోటులేకుండా ఆదాయవ్యయాలు సరిపెట్టుకొనేటందుకు కావలసిన యేర్పాటుమాత్రం చేసింది. దీనివలన రాష్ట్రాలలో ప్రజాపరిపాలన ప్రారంభం కావడానికి కావలసిన పరిస్థితులుమాత్రం యేర్పడినవి.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ధనసమస్య

ఇంతవరకు ధనసమస్యయొక్క చరిత్ర, ఇప్పటికి తేలిన పంపకపు స్వరూపమును తెలుసుకున్నాము. ఈ పరిస్థితులలో ప్రజాప్రతినిధులయిన కాంగ్రెస్‌వారి ప్రభుత్వాలు రాష్ట్రాలలో ప్రారంభించినవి. ఈ క్రొత్త రాజ్యాంగవిధానముప్రకారం యేర్పడిన ధన విభజనము సరియైనదేనా? మనం మొదట్లో చూచిన సూత్రాలకు సరిపోతుందా?

ఆదాయభాగముల విభజన ప్రభుత్వాలు చేసే పనుల ననుసరించియే ఉన్నది. దేశ మంతటా వసూలు చేయవలసినవి, రాష్ట్రాల సరిహద్దులలో ఇముడనివి అయిన సుంకములు, ఆదాయపుపన్ను, కొన్ని ఎక్సయిజులు మొదలయినవి ఫెడరేషనుకే చెందుతాయి. రాష్ట్రాల కిచ్చిన ఆధారాలుకూడా రాష్ట్రాల కార్యముల ననుసరించినవే.

కాని, ఇట్లాగ యిచ్చిన ఆధారాలు రాష్ట్రాల ఖర్చులకు సరిపోవు. అందుకనే ఆదాయపుపన్నులో సగం రాష్ట్రాలకు చెందవలెనన్నారు. కాని ఎన్నడో గాని యీభాగం రాష్ట్రాలకు రాదు. ఎక్సయిజు పన్నులు ఇప్పట్లో రాష్ట్రాలకు పంచిపెట్టరు. ఎప్పటికయినా అందులోనుంచి ఏమయినా వచ్చినా అది ఫెడరల్ గవర్నమెంటువారి దయాదాక్షిణ్యాల ననుసరించి రావలసినదే కాని నిశ్చయంగా ఆశించడానికి వీలులేదు.

క్రొత్తగా విధించదగిన పన్నులు — వ్యవసాయదారుల ఆదాయంమీద పన్నులు, వారసత్వపు పన్నులు, టెర్మినల్ పన్నులు ఉన్నాయి. కాని ఇవి విధించడం కష్టమయిన సంగతి. వీనివలన ఎంత వస్తుందో యేమీ తెలియదు.

అవసరమయిన పరిస్థితులలోనయినా అదనపుపన్నులు విధించుకొనే హక్కు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు లేనేలేదు.

ఇదంతా చూస్తే ఈవిధానంవలన వచ్చే డబ్బు రాష్ట్రాలలో పెట్టవలసిన ఖర్చుకి ఎంత

మాత్రమూ [illegible]రిపోదని, అవసరాలు పెరిగిన కొలది పెరిగేలక్షణం ఈ ఆదాయానికి బొత్తిగా లేదని స్పష్టమవుతుంది.

ఇంక - రాష్ట్రాల కన్నిటికీ ఈ విభజనలో న్యాయం జరిగిందా? ఒకవిధముగా జరిగిన దనే చెప్పవచ్చును. ప్రతిరాష్ట్రంవారికీ ఇంకా కావలెననే ఉంటుంది కాని, ఇది ఒకరీతిగా అన్ని రాష్ట్రాల అవసరాలను గమనించియే చేయబడినది.

ఇట్టి పరిస్థితులలో బయలుదేరిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఈధన సమస్యను ఎట్లు పరిష్కరించగలవు? ప్రజలకు కావలసిన కార్యాలన్నీ ఎలా నెరవేర్చగలవు?

మనకు ముఖ్యమైనది మదరాసు రాజధాని గనుక, ఈ రాజధానియొక్క ధన సమస్యను కొంచెం పరిశీలించి చూద్దాం.

మదరాసు రాజధాని ఆదాయ, వ్యయములు (౧౯౩౫-౩౬).

ఆదాయము:		లక్షల రూపాయలు
(౧) భూమిపన్ను	...	౭౪౧.౨౦
(౨) అబ్కారీ	...	౪,౦౮.౨౬
(౩) స్టాంపులు	...	౨,౦౮.౧౪
(౪) అడవులు	...	౪౪.౯౭
(౫) రిజిస్ట్రేషన్	...	౩౧.౧౫
(౬) షెడ్యూలు పన్నులు	...	౮౩
(౭) నీటిఆదాయము	...	౨.౦౨
(౮) వడ్డీలు	...	౨౧.౫౪
(౯) పరిపాలనా శాఖలు వగైరా	...	౧,౪౭.౯౭
		౧౬,౦౬.[illegible]౨

వ్యయము.		లక్షలరూపాయలు.
(౧) పన్నులు వసూలు చేయుటకు	...	౧,౩౦.౩౧
(౨) కాలవలు, అడవులు వగైరా	...	౯౦.౧౯
(౩) ఋణాలమీద వడ్డీ	...	౬౩.౫౦
(౪) పరిపాలనఖర్చులు	...	౨,౭౬.౨౨
(౫) కోర్టులు, జైళ్లు వగైరా		౧,౨౦.౮౩
(౬) పోలీసు	...	౧,౬౭.౬౯
(౭) విద్య	...	౨,౫౫.౮౭
(౮) వైద్యము	...	౯౨.౦౩
(౯) ప్రజారోగ్యము	...	౨౪.౨౬
(౧౦) వ్యవసాయము	...	౪౦.౭౪
(౧౧) పరిశ్రమలు	...	౨౨.౬౦
(౧౨) ఇతరశాఖలు	...	౫౬.౪౭
(౧౩) సివిల్ వర్క్సు	...	౧,౨౩.౨౨
(౧౪) పింఛనులు, అల్లవెన్సులు		౯౦.౪౩
(౧౫) ఇతరములు	...	౩౪.౭౭
		౧౫,౯౦.౧౯

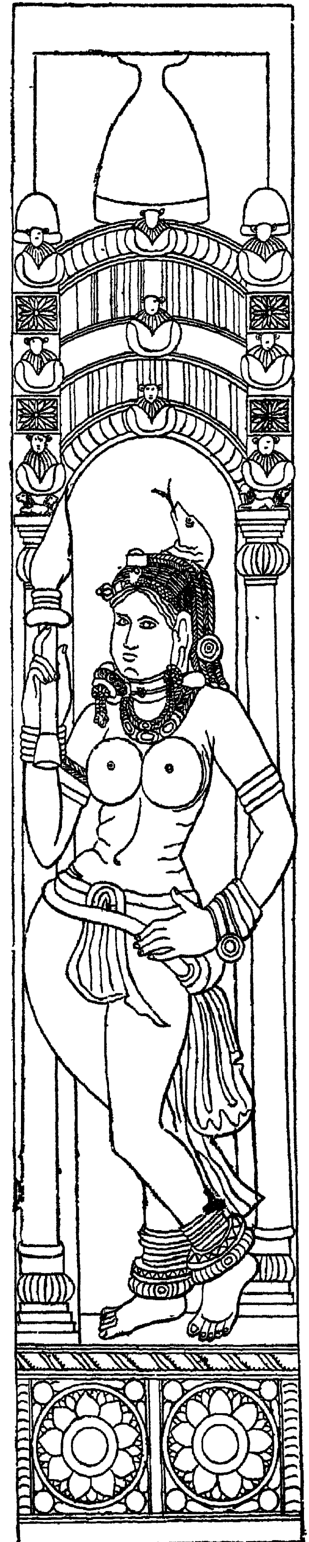
ఇప్పు డున్న ఆదాయాధారములలో అన్నింటికంటె ముఖ్యమైనది భూమిపన్ను. కాని యీపన్ను తగ్గవలెనని ప్రజ లందరు కోరుతున్నారు. ఈసంవత్సరపు బడ్జెటులో ౭౫ లక్షలరూపాయలు రెమిషన్ ఇచ్చియే ఉన్నారు.

దీని తరువాత ముఖ్యమైనది అబ్కారీ. దీనివలన ౪ కోట్ల రూపాయలకు పైగా వస్తోంది. కాని కాంగ్రెసువారు మద్యపాన నిషేధమును పూర్తిగా అమలులో ఉంచ దలుచుకున్నారు. ఇది సేలం జిల్లాలో అప్పుడే ప్రారంభమైనది. ఒక్క సేలంలో నిషేధం వల్ల యేటా ౨౬ లక్షలు నష్టం వస్తుంది. ఈ కార్యక్రమం పూర్తిగా సఫలమయ్యేసరికి ౪కోట్లరూపాయిల ఆదాయంనశించిపోతుంది.

ప్రభుత్వమువారు ఋణగ్రస్తులకు సహాయము చేయబూనినారు. అందువలన కోర్టుల ఆదాయము తగ్గినా, స్టాంపులవలని ఆదాయముకూడా తగ్గిపోవును.

ఇంక ఖర్చు సంగతి: — ప్రస్తుతం చేసే ఖర్చులలో తగ్గించడానికి అవకాశాలు తక్కువ. మొత్తము వ్యయంలో నూటికి ౧౫ వంతులు తగ్గించుటకే వీలులేదు. గవర్నరు, సివిల్ సర్వీస్ ఉద్యోగులు మొదలయిన వారి జీతాలు తగ్గించడానికి అధికారం లేదు. మిగిలిన ఉద్యోగుల జీతాలు తగ్గిస్తారు గాని అందువలన ఏ కొలది లక్షలోమాత్రమే మిగులుతుంది. ఉన్నతవిద్య మొదలయిన వానిలో కొంత ఖర్చు తగ్గినా, ఇతర విధాల ఖర్చులలో హెచ్చే దాని కేమీ సరిపోదు.

ఇంతవరకు విద్యావ్యాప్తి, వైద్యసహాయము, ప్రజారోగ్యము, వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు మొదలయిన ప్రజోపయోగకరము లగు కార్యాలపై చేసే ఖర్చు బహు స్వల్పము. అంతా కలిపి మొత్తము ఖర్చు రు.

అమరావతిలోని స్తంభశిల్పము

౧౬ కోట్లలోను, దాదాపు రు ౫ కోట్లు అవుతోంది.

మనరాజధానిలో ౪౬౭ లక్షల ప్రజలున్నారు. ప్రజాసంఖ్యనుబట్టి చూస్తే—విద్యావిషయంలో మనిషికిసాలునకు ౦-౮-౦ ఖర్చగుచున్నది! ప్రజారోగ్యానికి తల కొకసావలా అయినా ఖర్చు పెట్టటంలేదు; వ్యవసాయాభివృద్ధికి, పరిశ్రమలకు కలిపి గ్రామానికి దాదాపు రు. ౧౦౦ మాత్రమే ప్రభుత్వము ఖర్చుపెట్టగలుగుతున్నది; అనగా, తల కొక ౦-౨-౬ మాత్రమే నన్నమాట! ఇతర దేశాలలో ఈవిషయాలమీద పెట్టే ఖర్చుతో పోల్చిచూస్తే ఇది బహు తక్కువ. వీటిమీద ఇంకా అనేకరెట్లు ఖర్చు పెట్టగలిగితేనే గాని దేశసౌభాగ్యం వృద్ధికాదు.

ఇంక ఈధనసమస్యను ఎదుర్కొనడానికి ఏమి ఉపాయములు కలవు?

(౧) ఇదివరలో అవుతున్న అన్ని విధాల ఖర్చును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి ఎక్కడెక్కడ తగ్గించడానికి అవకాశ మున్నదో అన్ని విధములా తగ్గించాలి. ముఖ్యంగా, ప్రభుత్వం వారు కట్టించే నిర్మాణాలలోను, పరిపాలనా శాఖలలోను అనవసరమైన ఖర్చులు లేకుండా చూడాలి.

(౨) ధనము తప్పక కావలసినది కనుక, కొన్ని కొత్తపన్నులు విధించక తీరదు. ఆ పన్నులు విధించేటప్పుడు, వానిభారం మోయగలిగిన జమీందార్లు, ధనవంతులు మొదలయినవారిమీదనే ఎక్కువగా పడేలాగున మాత్రం చూడాలి. అందుకు వీలయినంతత్వరలో ధనవంతు లయిన భూస్వాముల ఆదాయములపై పన్నులు, వారసులకు సంక్రమించే ఆస్తులపైని పన్నులు విధించాలి. ప్రపంచంలోని ప్రతి నాగరిక దేశంలోను ఇవి అప్పుడే వృద్ధిచెందియున్నాయి.

(3) వడ్డీవ్యాపారంవల్ల జీవించేవారు, వర్తకులు మొదలయినవారు, రైతులతో పోల్చిచూస్తే, రాష్ట్రప్రభుత్వాని కిచ్చేది బహు స్వల్పము. అందువలన లైసెన్సులద్వారా, వృత్తిపన్నులద్వారా, వ్యాపారంమీద పన్నులద్వారా వారినుండి మరింత ధనం రాబట్టవలెను. ఈ సంవత్సరం మిల్లుబట్టల వర్తకులపై లైసెన్సులు విధింపబడినవి. ఇట్టివి యింకా వ్యాప్తం చేయవలెను.

(౪) ప్రజలకు చాలామందికి అవసరం అయిన పరిశ్రమలు, వ్యాపారాలు ప్రభుత్వమే అవలంబించి, ప్రజల కుపయోగకరంగా నడుపుతూ, వానివలన లాభాలుకూడా సంపాదించవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తి తయారుచేయుటలో, ట్రాంవేలు మొదలయినవి నడుపుటలో అట్టిలాభములు రాబట్టవచ్చును. ఇంకా ఏయేపరిశ్రమలు – ఉదాహరణకు ఇనుపరేకు వంటివి —- అవలంబించవచ్చునో విచారించవలెను. అడవులను బాగా పెంపొందించి వానివలని ఆదాయము వృద్ధిచేయుటకు ప్రయత్నించాలి.

(౫) కేంద్రప్రభుత్వంవారు అనవసరంగా పెరుగుతూన్న ఖర్చులను తగ్గించి రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు రావలసిన ఆదాయపు పన్నులో భాగం, వారేయవలసిన ఎక్సయిజు పన్నులలో భాగం త్వరలో ఇచ్చేలాగున చూడాలి. ఇది అన్నింటికంటె కష్టమయినది. ఎందుచేతనంటే ప్రజాప్రతినిధుల పలుకుబడిని అణచివేయడానికి వీలయిన రీతిని ఫెడరేషన్ నిర్మింపబడినది.

(౬) రాష్ట్రాలలో ప్రజోపయోగం నిమిత్తము పెట్టవలసిన ఖర్చులో చాలభాగం శాశ్వత నిర్మాణములపై ఖర్చు – రోడ్లు, వంతెనలు, కాలువలు వగయిరాలు – వీనికి కావలసిన ధన మంతా ఋణాలరూపకంగా తేవచ్చు. ఇట్టిఋణాలు విరివిగా తెచ్చి వ్యవసాయమూ, పరిశ్రమలూ బాగా వృద్ధి అయేలాగ చూస్తే ప్రజల ఆదాయాలు వృద్ధిఅవుతాయి; ప్రజలు ఇంకా పన్నులు ఇచ్చుకోగలుగుతారు. అయితే, ఈ అప్పులమీద చెల్లించవలసిన వడ్డీకి, అసలులో కొంచెం భాగానికిమాత్రం ఏటా మామూలు ఆదాయంలోనే ఏర్పాటుచేయాలి.

(౭) స్థానికప్రభుత్వాలఆదాయవ్యయములను బాగా పరిశీలించి కట్టుదిట్టము చేసి, సాధ్యమైనంతవరకు వారిఆదాయము అక్కడి ప్రజలపై విధింపబడిన పన్నులద్వారా రాబట్టేలాగున చూడవలెను.

ఈపద్ధతు లన్నిటిని అవలంబించి రాష్ట్రముల ఆదాయము వృద్ధిచేయవచ్చును. ఏమయినా, రాష్ట్రప్రభుత్వాల ధనసమస్య చాలా క్లిష్టమయినది. దీనిని సంతృప్తికరంగా పరిష్కారము చేయగలిగితే కాంగ్రెసువారు దేశాభివృద్ధికి గట్టిపునాది వేసినవా రవుతారు.

— -- —

శిలాప్రతిమ

శివశంకరశాస్త్రి

* శిలాప్రతిమ *

బహుదినాలనుండి పరికించుచున్నాను
వింత గొలుపు నీదువిధము మిగుల!
పవలు రేలు నీవు ప్రాణప్రియా యంచు
పాడుచుందు వేమి పడతిగూర్చి?

ప్రతిదినమ్ముగూడ నుతియించుచున్నావు
కఠినశిలలు జాలి గరగునట్లు
నిజసుధార్ద్రదృష్టి నిలిపి నీపై నామె
ఎన్నడేని కనికరించెనో కో?

* సాధకుడు *

స్నిగ్ధహృదయాబ్జ మైన నాజీవితేశ్వ
రీకృపాలోకనము ప్రసరించువరకు
భ్రమరరూపముతో నామె శ్రవణపాళి
పాటపాడుచు వేడుదు ప్రత్యహమ్ము.

* శిలాప్రతిమ *

కఠినహృదయురాలు కాదేని యాకన్నె
మౌన మింతకాల మూను టెట్లు?
నిష్కలంక మైన నీ ప్రేమలహరిలో
కరగిపోవ దేమి కన్నెమనసు?

* సాధకుడు *

స్నిగ్ధహృదయాబ్జ మైన నా జీవితేశ్వ
రీకృపాలోకనము ప్రసరించువరకు
[illegible]
[illegible] ప్రత్యహమ్ము.

* శిలాప్రతిమ *

కుశలబుద్ధివయ్యు కొంచెమేనియు తత్త్వ
మరయకున్నవాడ వక్కటకట!
ఇంత వెర్రి వయిన ఏవిధమ్ముగ నీవు
సంచరింపగలవు జగములోన!

* సాధకుడు *

ఈ విచిత్రజగత్తుతో ఏల నాకు
ఓ ప్రమాదేవి! ప్రేయసి యొకతె చాలు
సకలలోకము లబ్ధమౌ సరణి దోచు
ప్రియ హృదయసద్మమందు వ్యాపించియుండ

* శిలాప్రతిమ *

ప్రతిదినమ్ము నీవు ప్రమవిగ్రహంబును
కన్నులార జూచుచున్నవాడ
వయిన నిన్ను భ్రమయె ఆవరించిన దేల
సాంద్రమిహికవోలె సరళబుద్ధి!

* సాధకుడు *

గాఢవిశ్వాస మొక్కటే కలదు తల్లి!
నన్ను ప్రేయసి కరుణ నేనాటి కైన
స్వీకరింపకపోదని: చెప్పజాల
తర్కము గలవి సమీక్షించి తర్కదృష్టి.

* శిలాప్రతిమ *

వెర్రిమాట! గాఢవిశ్వాస మున్నంత
మాత్రముననె యేమి మంచి కలుగు?
వివిధవిషయములను విమర్శింపకున్నచో
నిజము తెలియు టెట్లు నీకు తండ్రి!

* సాధకుడు *

[illegible]
మెట్లు [illegible]
పూర్వమెరుగుదు ననుభవపూర్వకముగ
తల్లి, నా ప్రేయసీమనోధర్మ మెట్లొ.

* శిలాప్రతిమ *

అయ్యొ, యేమి వెర్రి! అన్యథా భావింప
కుందువేని యడుగు దొక్కమాట:

దేవివలన నీవు దేవతగా నెంచు
చుందు నామె నెప్డు సోకుమార ?

* సాధకుడు *

ఆమె మానవయువతియే యగుట నిజము:
కాని ఆయమపల్కులు కర్ణగోచ
రమ్ము లైనంత నాకు నిర్జరమనోజ్ఞ
మధురసంగీతనాదముమాడ్కి దోచు.

ఆమె మానవయువతియే యగుట నిజము :
కాని ఆయమరూపమ్ము కానవచ్చి
నంతనే నాకు సర్వలోకైకనయన
హారిసౌందర్యదేవతయట్లు తోచు.

ఆమె మానవయువతియే యగుట నిజము :
కాని ఆయమ మెత్తని మేను సోకి
నంతనే నాకు పారవశ్యమ్ము కలిగి
అద్వితీయమహానందమట్లు తోచు !

* శిలాప్రతిమ *

చాలుజాలు నోయి ! సామాన్యురాలిపై
నిట్టి దృష్టి యుండు టేమి సొగసు !
ఇంక నెపుడుగూడ నిట్లు మాటాడకు
ప్రాజ్ఞు లెల్ల నిన్ను పరిహసింత్రు.

* సాధకుడు *

అఖిలము సహింపగలదు గాఢానురాగ
మట్టియెడ లజ్జయును దుస్సహమ్ము కాదు
ప్రాజ్ఞులకు నేను పరిహాసపాత్ర మెప్పు
డగుదు, నప్పుడె నాదోష మన్నమాట.

* శిలాప్రతిమ *

శుభము కల్గ నీకు నభిమతం బగునేని
సరళమానసుండ, సత్వరముగ
ఉజ్జగింపవలయు నూహములో గూడ
ఆమె కన్వయించునట్టి వెల్ల.

* సాధకుడు *

ఆర్ద్రహృదయముతో ప్రియురాలు నాకు
తొలుత నొసగిన ప్రణయవస్తువుల నెల్ల
మరణకాలమునందు సమ్మదముతోడ
ఎడదపై జేర్చి ప్రాణముల్ విడుతుగాక!

నిఖిలసౌందర్యసముదాయనిలయమైన
ప్రణయినీదివ్యముఖచిత్రపటమువంక
మరణకాలమునందు సమ్మదముతోడ
వీక్షణము నిల్పి ప్రాణముల్ విడుతుగాక.

అఖిల మధురాతిమధుర నామాతిశాయి
యైన ప్రియురాలి నామధేయమ్ము నేను
మరణకాలమునందు సమ్మదముతోడ
తడబడక పల్కి ప్రాణముల్ విడుతుగాక !

* శిలాప్రతిమ *

నాకు జాలి కల్గినది గాని నీమీద,
కరగ దేమి యామె కరకు మనసు ?
కాని లెమ్ము ! బుద్ధి కర్మానుసారిణి,
కొంతవడికి నిజము గోచరించు.

[అంతర్ధానమగును]

* * *

* సాధకుడు *

అహరహోపాస్యదేవత యైన చంద్ర
కాంతపాషాణనిర్మిత కమ్రమూర్తి
ఈప్రమాదేవియే ద్రవియించె గాని
నీకుమాత్రము, ప్రియురాల, నెనరు లేదు !

అన్యభావము లన్నిటి నవల ద్రోసి
చిత్తసద్మమునం బ్రతిష్ఠించి దేవి,
నిన్ను ధ్యానించుచున్నాను నిరత మేను,
నీకుమాత్రము నామీద నెనరు లేదు!

ప్రవిమలప్రేమరస సుధాపాన మత్త
వివశహృదయుండనై లజ్జ విడిచి, నిన్ను
స్తవము చేయుచునుందు నస్తందనమ్ము :
నీకుమాత్రము నామీద నెనరు లేదు !

దైవవశమున నీసన్నిధాన లాభ
మొదవగా, దేవి, గర్వము నుజ్జగించి
పాదములమీద వాలితి ప్రణయపరవశత :
నీకుమాత్రము నామీద నెనరు లేదు !

["సాధకుడు" అను కావ్యములోని ఘట్టము.]

Modern Day Speeds

DEMAND

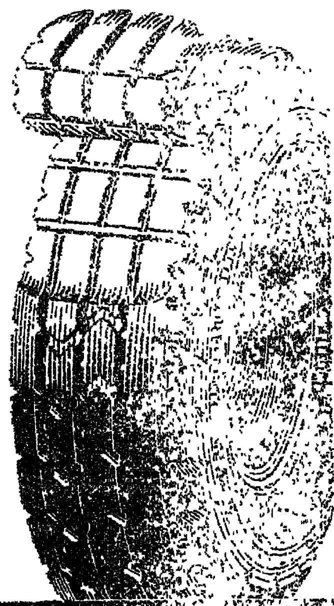
Two-Tread

SEIBERLINGS

Modern automobiles put a terrific strain on tires. Be safe; get two-tread Seiberlings which are Air Cooled to prevent heat blowouts and which never wear smooth, thus giving anti-skid protection to the last mile. See us today — we make liberal trade-in allowances on your old tires.

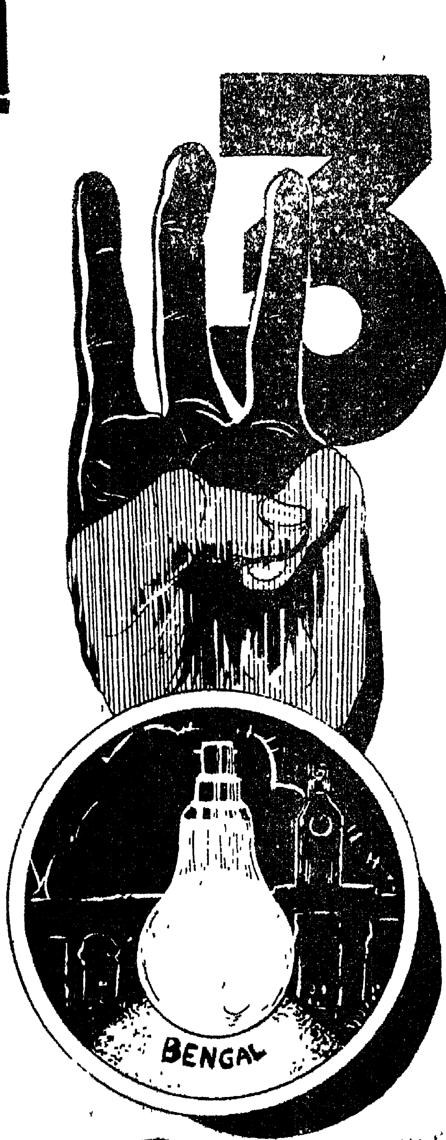
These four photographs show why TWO-TREAD Seiberlings still have a safe, tractive tread at 40,000 miles.

SEIBERLING TWO TREAD AIR COOLED **TIRES**

RANE (MADRAS) LTD. GENERAL PATTER'S ROAD,

TELEGRAMS: "AUTOWORKS." — MOUNT ROAD. MADRAS. — TELEPHONE No. 3595.

3 Factors

DETERMINE the EFFICIENCY OF THE LAMP

1. *The Initial Efficiency*
2. *Average Efficiency throughout life*
3. *Life Test*

Bengal

COMPLIES latest **B.S.S**

THE FIRST NATIONAL LAMP

Gopi 36

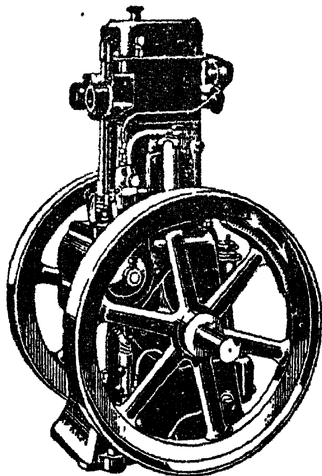
ఎల్లప్పుడు "బెంగాల్ బల్బులు" వాడుడు.

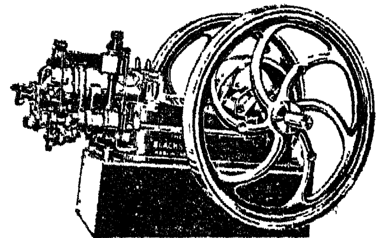
ఇండియాలో చేయబడినవి. ప్రతిపరీక్షకు ఆగి శ్రేష్ఠమైనవి. మిక్కిలి పోడిమిగలవి

మెసర్సు వాల్కార్టు బ్రదర్సు, ఇంజినీర్సు,

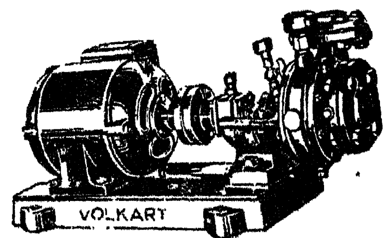
మదరాసు.

లిస్టర్ యింజనులు

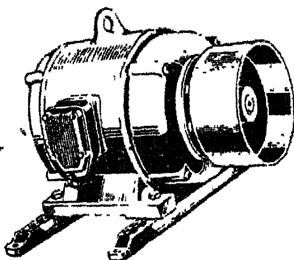

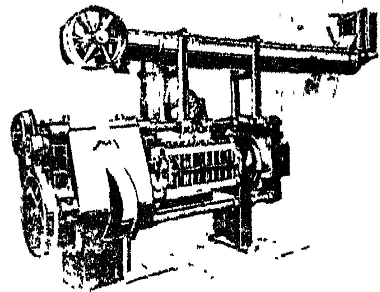
ఎలెక్ట్రిక్ పంపులు

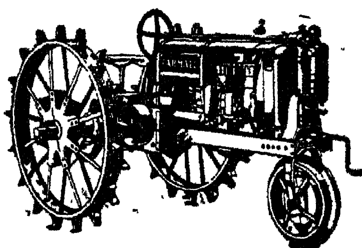

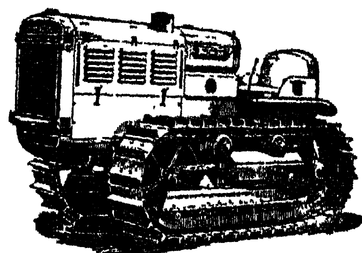
బ్రౌన్ బొవేరి
ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు

ఆయిల్ ఎక్స్పెల్లరులు

ఐస్ తయారుచేయు మిషనులు
కోల్డు స్టోరేజి ప్లాంటులు
ఎయిర్ కండిషనింగ్. క్యారియర్సు

పూర్తి కావచ్చినది

ఈయేటి అత్యుత్తమమగు తమిళటాకీ

విష్ణులీల

డైరెక్షను — పాత్రధారణము

రాజా శాండో

యింకను

శ్రీమతి లీలాబాయి

మిస్ దేవసేన

,, జ్ఞానం

,, పార్వతీ, యం. ఏ.

యింకా యితరులు.

మాస్టర్ రాజేశ్వరరావు

,, మణి

,, రాజగోపాల్

,, నందారాం

మిస్టర్ యన్. రామనాధన్

,, సి. సుందరరావు

,, శాండో. నటేశపిళ్ల

కీర్తనలు రచించినది సి. ఏ. లక్ష్మణదాస్.

మ్యూజిక్ డైరెక్షన్: పి. కే. జయరామయ్యర్.

ఇది ఆర్స గ్రామోఫోన్ అండ్ టాకీ వారి ఉత్తమ చిత్రము.

Apply:—

ORRS GRAMOPHONE & TALKIES LTD.

(Talkie Section)

Whites Road, Mount Road, Madras.

ఫెడరలు, యూనిటరీ ప్రభుత్వములు

భారతదేశమునకు తగినదేది?

అంబటి సుబ్బరాయశ్రేష్ఠి

నూతన భారతరాజ్యాంగ చట్టము (The New Indian constitution act) రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యము (Provincial autonomy)తో ప్రారంభించి ప్రవేశపెట్టబడిన నాటనుండి "ఫెడరేషను", "ఫెడరలు ప్రభుత్వము" అను రెండు శబ్దములు రాజకీయ రంగమున ప్రతిధ్వనులీనుచున్నవి. ఆ చట్టము ననుసరించి ప్రభుత్వమువారు "ఫెడరలు విధానము"ను భారతదేశ కేంద్రప్రభుత్వముగ త్వరలో ప్రవేశపెట్టనున్నారు. కాంగ్రెసువా రయ్యది బహులోప దోషభూయిష్ఠమని వాదించుచు, తత్ప్రవేశమునే ప్రతిఘటింప నున్నారు. "ఫెడరేషను" స్థాపింపబడినగాని యాంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణము కాజాలదని కొందఱను చున్నారు. కనుక "ఫెడరలు ప్రభుత్వము" అనగా నేమో, దానికిని "యూనిటరీ ప్రభుత్వము"నకును గల భేదమేమో, వానిలో నేది మన భారతదేశమునకు సాంఘి, కార్థిక భౌతిక పరిస్థితులబట్టి యెక్కువ సమంజసము, లాభకరము నగునో తెలుసుకొనుట ప్రతిభారతీయుని కర్తవ్యము.

'సంధి' లేక 'సమాధానము' (Treaty or agreement) అను నర్థమిచ్చు, 'లాటిను' (Latin) భాషయందలి 'ఫోడసు' (Foedus) అను శబ్దమునుండి యీ 'ఫెడరలు' శబ్దము గ్రహింపబడినది. వర్తమానకాలమున 'ఫెడరలు ప్రభుత్వ'మనగా, రెండు మూడు స్వతంత్ర ప్రభుత్వముల కలయికవలన నేర్పడిన యొక నూతన సంయుక్త ప్రభుత్వమని పరిగణింపబడుచున్నది. ఇట్టి కలయికలచే నేర్పడు సంయుక్తప్రభుత్వములు పలుతెఱుగులుగా నున్నవి: (౧) అంతర్జాతీయ సంయుక్త పరిపాలనా సంస్థలు (International administrative unions); (౨) వ్యక్తి సంయుక్త సంస్థలు (Personal unions); (౩) సత్య సంయుక్త సంస్థలు (Real unions); (౪) కాన్ఫెడరేషనులు; (౫) ఫెడరేషనులు అని యవి యైదువిధములు.

"సూయజుకాలువ" (Suez canal)ను పరిపాలించు బ్రిటిషు, ఫ్రెంచివారి సంయుక్త పరిపాలనాసంస్థవంటి వంతర్జాతీయ సంయుక్త పరిపాలనాసంస్థలుగా పేర్కొనబడుచున్నవి. రెండు మూడు స్వతంత్రరాజ్యముల కొక్కడే రాజు ఏ కారణములచేనైన నేర్పడిన, వ్యక్తి సంయుక్త పరిపాలనా సంస్థ లేర్పడును. పదునేడవ శతాబ్దాదియందు ఇంగ్లండు, స్కాట్లండు లను ప్రత్యేక స్వతంత్ర రాజ్యములకు రెంటికి 'మొదటి జేమ్సు'అనువాడొకడే రాజుగా నేర్పడెను. మన దేశమందు గూడ పూర్వచాళుక్య, చోళరాజ్యములకు రెంటికి కులోత్తుంగచోళుడు రాజయ్యెను. ఇందు రెండు స్వతంత్రరాజ్యములకు ప్రభువొకడగుట తప్ప యితర సంబంధ మేమియు నుండదు.

ప్రభు ఐక్యతయేకాక, ప్రత్యేకరాజ్యములకు వలయు నేకొన్ని ముఖ్యవిషయములందేని సంయుక్త పరిపాలనము నవలంబించిన, సత్యసంయుక్తసంస్థ సంభవించును. ౧౮౧౫-వ సంవత్సరమునుండి ౧౯౦౫-వ సంవత్సరము వఱకు విదేశ విషయములందు (Foreign affairs) ఏకీభావముగల్గి, తదితర విషయముల స్వాతంత్ర్యము పాటించుచుండిన "నార్వే, స్వీడనుల సంయుక్తత" యట్టిదియే. సుమారు ౧౦, ౧౧-వ శతాబ్దములందు నాంధ్రదేశమున పేరుకెక్కిన పెనుగొండ మున్నగు నష్టాదశ వర్తకనగరము లొక్కొక్కటియు ప్రత్యేక స్వతంత్ర నగరరాజ్యములు (city states)గా నుండినను, పరభూపాలురతోడి సంబంధములందు (Foreign relations) ఏకీభావము గలిగి, పెనుగొండనగరాధిపతియగు కుసుమశ్రేష్ఠికి లోబడియుండిరి. చాళుక్యరాజగు విష్ణువర్ధనునితోటి వివాహసంబంధము తగునా, తగదా అను విషయముగూర్చి చర్చించుటకు పెనుగొండ నగరమున గూడిన సభకు పదునెనిమిది నగరములనుండియు సభ్యులు (Delegates) విచ్చేసిరి. ఈ యాంధ్రనగర రాజ్య సంయుక్తసంస్థ పూర్వము గ్రీసుదేశమున వెలసిన ఏకియనులీగు (Achean league) వంటిదని చెప్పవచ్చును.

ఇట్టి సత్యసంయుక్త ప్రభుత్వ సంస్థలకు (Real unions) "కాన్ఫెడరేషను" లను వానికి భేద మెంతయో లేదు. ౧౭,౧౮-వ శతాబ్దములందు మొగలుల పొగరడంచిన మహారాష్ట్ర రాజ్యసంస్థాపకుడగు శివాజీ యేర్పఱచిన యష్టప్రధాన నామక పరిపాలనాసంస్థకు లోబడక, యాతనియనంతరము మహారాష్ట్రరాజ్యము విస్తరించుకొలది బయలుదేరిన పలువురు మహారాష్ట్ర ప్రముఖులు ప్రత్యేకస్వతంత్రరాజ్యసంస్థ లేర్పఱుచుకొనిరి. అపుడు బాలాజీ విశ్వనాథుడను మహారాష్ట్రనియంత స్వతంత్ర మహారాష్ట్రప్రముఖు లొక్కొక్కడు తన రాష్ట్రమందు స్వతంత్రపరిపాలన చేసుకొన నొప్పుకొనెను. కాని, పరరాజులతోటి సంబంధములందెల్ల ప్రత్యేకరాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యము పనికిరాదని, తద్విషయచర్చకుగా నొక సర్వరాష్ట్ర సంయుక్తసంస్థను (సర్వస్వతంత్ర రాష్ట్రములపైన నా విషయమందు నధికారము చలాయింపగల శక్తిగలది) ఏర్పాటు కావించెను. ఈ మహారాష్ట్ర సంయుక్త సంస్థను "రానడే" మున్నగు సుప్రసిద్ధ మహారాష్ట్ర చరిత్రకారులు "మహారాష్ట్ర కాన్ఫెడరసీ" (Maharata confederacy) అని పేర్కొనిరి.

ఇట్టి కాన్ఫెడరేషనులకు, నిపుడు మన దేశమున స్థాపింపబడవలెనను 'ఫెడరేషను'కు నెంతయో భేదము గలదు. కాన్ఫెడరేషనులందు వివిధప్రత్యేక స్వతంత్రరాష్ట్రము లేవో కొన్ని సామాన్యావసర కార్యనిర్వహణార్థము సంయుక్తత పాటించి, యొక సంయుక్త సంస్థ నేర్పాటు జేసి, తదధికారము దలనిడుకొనును: కాని యెపు డిష్టము లేకున్న నపు డారాష్ట్రములాసంయుక్త సంస్థతోటి సంబంధమును విడగొట్టుకొనవచ్చును. 'ఫెడరేషను'లో నట్లు విడిపోవుటకు సాధ్యపడదు. 'కాన్ఫెడరేషను'లో సంయుక్తసంస్థకు రాష్ట్రసంస్థలతో మాత్రమే సంబంధముండును. 'ఫెడరేషను'లో రాష్ట్రములతోడను, తత్పౌరులతోడనుగూడ సంబంధముండును.

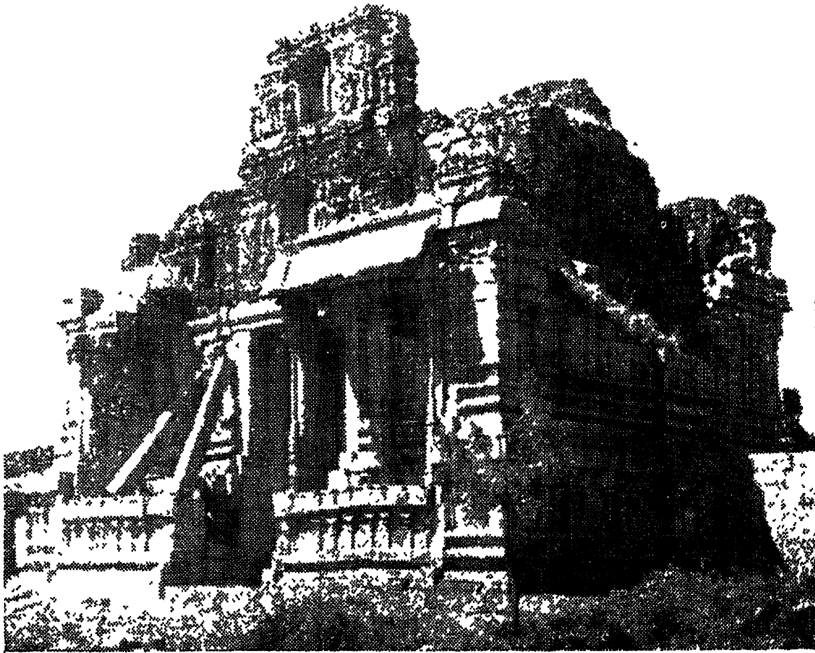
ఫెడరలు, యూనిటరీప్రభుత్వములకు గల భేదములు

ఫెడరలు ప్రభుత్వమునందు రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము (Provincial autonomy) కలదు. అందలిపౌరులు తాము వసించు రాష్ట్రమునందలి ప్రభుత్వముతోడను, ఫెడరలు ప్రభుత్వముతోడనుగూడ, అనగా రెండుప్రభుత్వములతోడను సంబంధము గల్గియుందురు. ప్రతి రాష్ట్రమునకు శాసననిర్మాణాదికములగు ప్రభుత్వాధికారము లెన్నియో విషయములందొప్పియుండును. యూనిటరీ (Unitary) ప్రభుత్వమం దన్ననో అట్లు గాదు. అందు ప్రభుత్వాధికార మొక్కటే ఒకటేపౌరస్వత్వము (citizenship), అనగా రాష్ట్రములును, రాష్ట్రప్రజలు నొకే యధికారమునకు లోబడియుండవలెను. అందు కేంద్రప్రభుత్వమునకే (Central government) సర్వాధికారము లుండును. రాష్ట్రములన్నియు నన్నివిషయములందును కేంద్రప్రభుత్వపు టాజ్ఞల దలనిడుకొనవలెను. కేంద్రప్రభుత్వశాసనములే అందు చలాయింపబడి అనుసరింపబడవలెను. రాష్ట్రముల కేలాటిశాసననిర్మాణాధికారము నుండదు. ఫెడరలుప్రభుత్వముగల రాజ్యమున కేంద్రప్రభుత్వము, రాష్ట్రములతో గలిసి ఏర్పాటుగావించుకొన్న ఏకొన్ని విషయములందో స్వతంత్రాధికారము గల్గి, తద్విషయములందుమాత్రమే రాష్ట్రముల నాజ్ఞాపించును. తదితరవిషయములందు రాష్ట్రములకు సర్వస్వతంత్రశాసన నిర్మాణాధికారములన్నియు గలవు.

భారతదేశమునకు తగినదేది ?

ఇట్టి ఫెడరలు, యూనిటరీ ప్రభుత్వములందేది మన భారతదేశమునకు తగు ననునది ప్రస్తుతాంశము. యూనిటరీ ప్రభుత్వము, భాషాభావమతజాత్యాదిక సకలవిషయములందును సమైక్యతగల్గిన నాతివిస్తీర్ణమగు దేశములందు మాత్రమే యెప్పటికి గొనసాగగలదు. అటు గానిచో ఫెడరలుప్రభుత్వమే తగినది. భారతదేశమందు భాషైక్యత, మతైక్యత లోపించుటజేసియు, నది యూరపునందు విఖ్యాతివడసిన 'యూనిటరీ ప్రభుత్వము' గల 'బ్రిటను, ఫ్రాన్సు' మున్నగు దేశములతో సమానమగు విస్తీర్ణముగల రాష్ట్రములెన్నియో వెలయు బహువిస్తృతదేశ మగుటంజేసియు నీ దేశమునకు యూనిటరీప్రభుత్వము పనికిరాదని యెల్లరకును దెలియువిషయమే. అశోకుడాదిగాగల హైందవప్రభువులును, మహమ్మదు-బిన్-తుగ్లకు-వంటి మహమ్మదీయ ప్రభువులును అనాదిగా నీదేశమునందు తమతమ విస్తృతరాజ్యముల నిరంకుశమగు 'యూనిటరీ ప్రభుత్వము' నేర్పాటు గావించిరి కాని, యది మూన్నాళ్ల ముచ్చటై కొలదికాలమునకే రాష్ట్రములన్నియు స్వతంత్రములై, దేశ మరాజకస్థితియందు బడి దేశీయులలో నైకమత్యము లేక అది పలుమాఱు పరదేశీయుల దాడి కెఱయగుచు వచ్చినది.

ఇంతియేగాక, యూనిటరీ ప్రభుత్వము స్థాపించిన, ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు మన మొనరించునాందోళన యంతయు నిష్ఫలమగును. ఎందుకన, యూనిటరీ ప్రభుత్వమునందు స్వతంత్రరాష్ట్రప్రభుత్వము

శ్రీకృష్ణదేవాలయము - హంపి

సాగదు. అట్టి స్వతంత్రప్రభుత్వము లేని ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమువలన నేమి ఫల మనుభవింపగలము? కనుక ప్రత్యేకభాషారాష్ట్ర నిర్మాణమునకును, తదభివృద్ధికిని, మతభాషాదికముల మించు జాత్యైక్యతను బొంది, దానిని వృద్ధిపొందించుటకు గూడ ననుకూలమైనది ఫెడరల్ ప్రభుత్వము; అనగా కేంద్రప్రభుత్వము 'ఫెడరల్' పద్ధతిని స్థాపింపబడినచో, ప్రత్యేక రాష్ట్రప్రభుత్వములు స్వతంత్రము లగుటంజేసి తత్ప్రజాభివృద్ధి నిర్విఘ్నముగా గొనసాగి సమష్టిజాత్యభివృద్ధియు, సకల భారత జాత్యైక్యతయు తప్పక కలుగునని నాయాశయము.

మీదు మిగుల 'యూనిటరీ ప్రభుత్వము' స్థాపించి, సకలాధికారములను కేంద్రప్రభుత్వపుచేతిలో నిడి, తదాజ్ఞలను సకలరాష్ట్రములు సకలవిషయములందును పాలింపవలెనన్న, మతభాషాదిక భేదములవలన భేదాభిప్రాయములు జనించి, కేంద్రప్రభుత్వపు నిరంకుశాధికారమునకే భంగము వాటిల్లును. ఏఢిల్లీ నుండియో సర్వకాలములయందు సంతృప్తికరముగా సకలవిషయములందు సర్వరాష్ట్రములమీదను ప్రత్యేకముగను, సమష్టిమీదను వలయురీతి నధికారము చెలాయింప సాధ్యముగాక, దేశ అంతరంగవిషయములను (Internal affairs) గూర్చియే యూనిటరీ ప్రభుత్వము కాలము గడుపును, దేశసమష్టికి వలయు రక్షణము (National Defence), సైన్యనిర్మాణము (Military Organization)మున్నగు విషయములనుగూర్చి సరియైన శ్రద్ధ తీసికొనజాలకపోవచ్చును. ప్రపంచమునం దెల్లెడల యుద్ధనినదములు వినబడు నిక్కాలమున కేంద్రప్రభుత్వము, దేశరక్షణ, సైన్యనిర్మాణాదివిషయములందు చక్కని దృష్టి నిడి, సంతృప్తికరముగా సకలరాష్ట్రసహాయమును బడసియుండుట దేశక్షేమమున కత్యంతావసరమగును. అందువలన ఫెడరేషను స్థాపించిననే అట్టి సమష్టి జాతీయాభ్యుదయ కార్యములు సాధ్యమగును.

దేశరక్షణ, విదేశ వ్యవహారాది విషయములందు కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడియుండి దేశాంతరంగ విషయములందు స్వాతంత్ర్యము గల్గిన రాష్ట్రప్రభుత్వములు వెలయుపద్ధతిని స్థాపింపబడు ప్రభుత్వమే, అనగా 'ఫెడరల్ ప్రభుత్వమే' మన భారతదేశమునకు తగినదని ముమ్మాటికి జెప్పనగును. అందుకనియే పాశ్చాత్య రాజనీతిశాస్త్రకారు డను 'సిడ్జివిక్కు'

"Where there are adjacent communities, anxious to preserve a real independence, but afraid of proving too weak in isolation to hold their own with powerful states in their neighbourhood, a federal union is an obvious resource."

అనగా, స్వాతంత్ర్యరక్షణాపేక్ష కలిగి, విడివిడిగ నుండుటవలన దుర్బలములై, పొంతనున్న బలవద్రాజ్యములధాటి కాగలేమను భీతి కలిగిన చిన్న సంఘము లిరుగుపొరుగుల నున్నప్పుడు దానికి 'ఫెడరల్ సమైక్యత'యే గతి - అని చెప్పియున్నాడు.

మత భాషాద్యనేక భేదములు స్వల్పములే యైనను, తత్తద్విభేదములచే నొప్పారు వివిధ రాష్ట్రములకు వలయు వివిధశాసనముల జేయుటకు గాని, వానిని శ్రద్ధగాను, సకల సమ్మతముగాను చెలాయించుటకుగాని కేంద్రప్రభుత్వమునకు సాధ్యముకాదు. కనుక, దేశసమష్టిక్షేమమునకు వలయు కార్యములందు సర్వాధికారముగల కేంద్రప్రభుత్వమును, తదితర సర్వ కార్యములందును స్వతంత్రాధికారముగల రాష్ట్రప్రభుత్వములను వెలయునటుల మన దేశప్రభుత్వము నేర్పఱుచుట, అనగా ఫెడరలు ప్రభుత్వము నేర్పాటుచేయుట మనదేశమున కెంతయో క్షేమకారి.

ఇంతియేకాక, వర్తమానకాలమున బ్రిటిషుపాలకులచే నాదరింపబడి, తమతమరాష్ట్రములందు నిరంకుశ ప్రభుత్వమును చెలాయించుచుండు స్వదేశ సంస్థానాధీశు లెందఱో యున్నారు. వీ రందఱునుగూడ ఏదో యొకరీతిగ దేశసమష్టిలాభమున కేర్పడు కేంద్రప్రభుత్వమున కితర రాష్ట్రములతోపాటు సమరీతి లోబడియుండవలెనన్న ఫెడరలు ప్రభుత్వమే సరిపడునుగాని, యూనిటరీ ప్రభుత్వము పనికిరాదు. ఎందుకనగా, ఫెడరలు ప్రభుత్వమునందు, వారు తామిపుడు చెలాయించు రాష్ట్ర స్వతంత్రాధికారమున కంతగా భంగము వాటిల్లదు. యూనిటరీప్రభుత్వమందన్ననో తమ యధికారములనెల్ల కేంద్రప్రభుత్వమునకు ధారవోసి, కేంద్రప్రభుత్వపుటాజ్ఞలను పాలించుచుద్యోగస్థులుగా మాఱవలెను. బహు సంవత్సరములుగా నధికారరుచి మఱిగిన యీసంస్థానాధీశు లిట్లు చేతురనుట కలలోనిమాట.

బ్రిటిషు పరిపాలనకు లోబడియున్న మన కిట్టి ఫెడరలు ప్రభుత్వమును స్థాపించి, దానిని పెడదారిని బడకుండ సాగించుట సాధ్యమగునాయన్న — బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధిపత్యమునకే లోబడియున్న కెనడా, ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికాలయందు 'ఫెడరలు ప్రభుత్వము' విజయవంతముగా సాగుటలేదా? కనుక విస్తీర్ణమందును, ప్రజాబాహుళ్యమందును, భాషాదిక స్వల్పభేదములందును, భౌతికపరిస్థితులందును కెనడా మున్నగు వలసరాజ్యములను బోలిన భారతదేశమునందు ఆ రాజ్యములందువలె నిజమైన యధికారము గల ఫెడరలుప్రభుత్వమును నిర్మించినయెడల వివిధరాష్ట్రములమధ్యగల భాషాదిక స్వల్పాంతరంగభేదతీవ్రత త్వరలోనే యంతరించి, జాతిఐక్యతకు తగిన గట్టిపునాదు లేర్పడును. స్వదేశసంస్థానాధీశులకు మొదటమొదట కొన్ని యధికారములను 'ఫెడరలుప్రభుత్వము'న కిచ్చుటకు రుచింపకున్నను, వారందరు కాలక్రమమున అట్టి యావశ్యకతను గుర్తెరిగి ఫెడరేషనులో చేరకపోరు. ఇపుడు వేఱువేఱు రకముల ప్రభుత్వములను గల్గి, వేఱువేఱు భావాశయములతో పరిపాలింపబడుచున్న దేశమునందలి సంస్థానము లన్నియు బ్రిటిషుఇండియారాష్ట్రములతోడ సమానప్రపత్తిగలిగి యొకటే కేంద్రప్రభుత్వపాలనమునకులోబడి పనిచేయునాడే మనకు దేశైక్యతయు, జాత్యైక్యతయు గల్గును; "చీలదీసి యేలుము" (Divide and rule) అను పాశ్చాత్యరాజనీతి నెదుర్కొని దాస్యవిముక్తిని బడయగలుగుదుము. అట్టి మోక్షము 'ఫెడరలుప్రభుత్వము'వలననే కలుగవలెను.

ఫెడరలు ప్రభుత్వమునకు మొదటి మెట్టుగా 'ఫెడరలు కోర్టు' (న్యాయస్థానము) స్థాపింపబడినది. ఇది ఫెడరలురాష్ట్ర ప్రభుత్వములమధ్య నధికార విభజననుగూర్చి కల్గు తగవులనుమాత్రమే కాక యిపుడు రాష్ట్రములయందలి హైకోర్టులనుండి ప్రీవికౌన్సిలునకు బోవు 'అప్పీళ్ల' నన్నిటిని ఇండియాయందే పరిష్కరించును. కనుక 'ఫెడరలు ప్రభుత్వ' స్థాపనవలన క్రమముగా పరదేశదాస్య విమోచన మగునని నా యభిప్రాయము.

బహుధాన్య వత్సరము

నేమాన సూర్యప్రకాశకవి

శ్రీ బహుధాన్యవత్సర మశేషజగజ్జన వర్ణనీయ నా
నా బహుధాన్యసంచయఘనస్తబకాన్విత సర్వసస్య రే
ఖా బహుధా పరిస్ఫురదఖండమహీవలయంబు దేశసే
వా బహుధన్యమాన్య బుధవర్గము వచ్చె ననర్గళస్థితిన్.

శ్రీ గంధశైలాగ్ర సీమ వెల్వడి యల్లనల్లన వీతెంచెఁ జల్లగాలి
బహుళానురాగసంపద మాధవుఁడు రాఁగ విలసిల్లెఁ జెలువొంది విపినలక్ష్మి
హుతవహప్రీతి కున్నతసవనారంభదీక్ష వహించె సద్ద్విజకులంబు
ధాత్రీజ సాధసంతతిఁ బల్లవప్రాప్తిఁ గరమొప్పె వరగణికాగణంబు
న్యస్తాననములై కనత్పుష్పబృంద మరందంబుఁ గ్రోలె మిళిందపంక్తి
నాళీకవని వరాటాళీసమేతమై కేళిఁ గావించె మరాళిపాళి
మధురామ్రఫల మాని మదమూని పొలిపోని పలుకుల లాలించెఁ గలికిఁజిలుక
సంగతాస్త్రానంగ చాపభంగిఁ జెలంగె సంఫుల్లసుమలతా సంచయంబు
వరుసఁ బాడెఁ బికము, వర్తిల్లెఁ బరిణయో
త్సవము లఖిలనగర జనపదముల
రహి వహించె జగము, బహుధాన్యవత్సర
ముజ్జ్వలముగ వచ్చి యొప్పుచుండ.

EDITED PRINTED & PUBLISHED BY K. NAGESWARA RAO,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras.

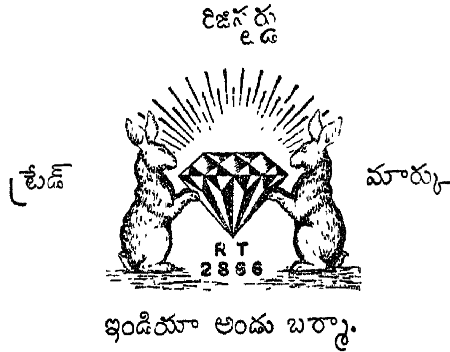
తంతి చిరునామా:—"ఉత్తమి."

తపాలపెట్టె నెం. 418.

స్థాపితము: 1924

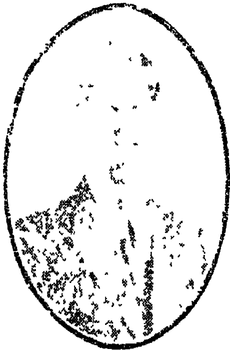
రంగూన్ "కుందేలు మార్కు" కెమికల్ డైమండ్సు

రిజిస్టర్డు

ట్రేడ్ మార్కు

ఇండియా అండు బర్మా.

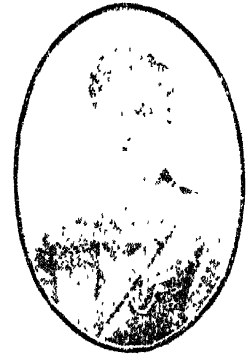

అ. ము, క.

అన్ని నగలకు శ్రేష్ఠమైనవి

నాణ్యము గల సరుకు!

ఖరీదు స్వల్పము!

అ. ము మా.

మేము ఇండియా, సిలోను, మలయా దేశములలో గల అనేక వ్యాపారులకును, ఇతరులకును, వారివారి ఆర్డరుల ప్రకారము, వలసిన సైజులకు శ్రేష్ఠమైన మా కుందేలు మార్కు కమలములను పంపి తృప్తిని కలిగింపజేయుటే మా కంపెనియొక్క ముఖ్యోద్దేశము. తమ కిదివరకే తెలిసియుండ వచ్చును. అయినను ఒకసారి పరీక్షించి చూచిన మీకు స్పష్టపడగలదు. ఖరీదు వగైరాలకు వ్రాసిన కేటలాగు పంపబడును.

అ. ము. నటరాజన్ శెట్టి & బ్రదర్సు

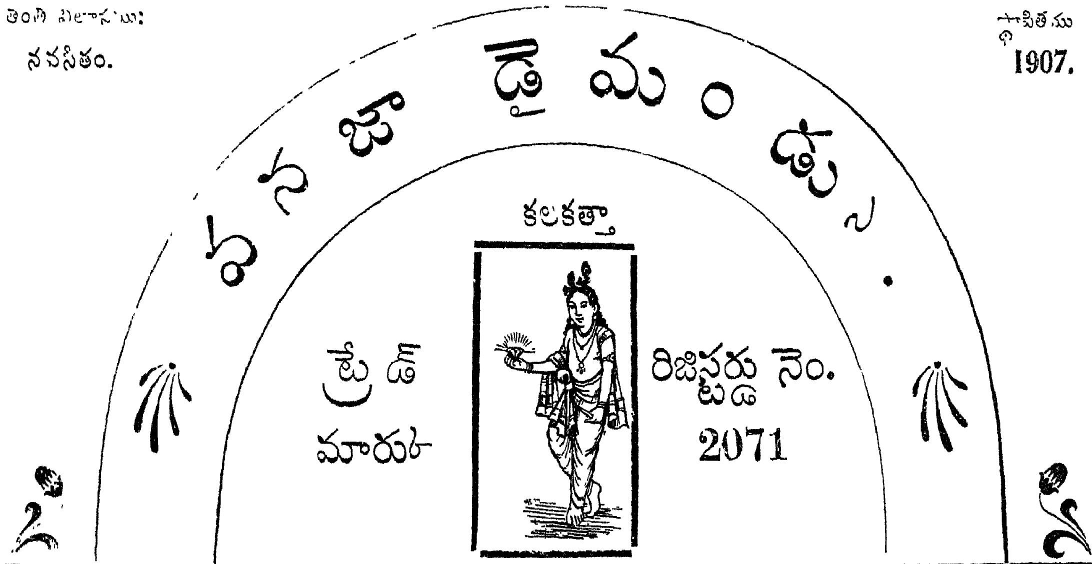
రంగూన్ "కుందేలుమార్కు" కెమికల్ డైమండ్సు వ్యాపారులు,

Karaikal. —— నెం. **86,** మొగల్ రోడ్డు, రంగూన్.

N. B. మా కుందేలుమార్కు కమలములు అన్ని యూళ్లలోని షరాబు వర్తకులవద్ద దొరకును.

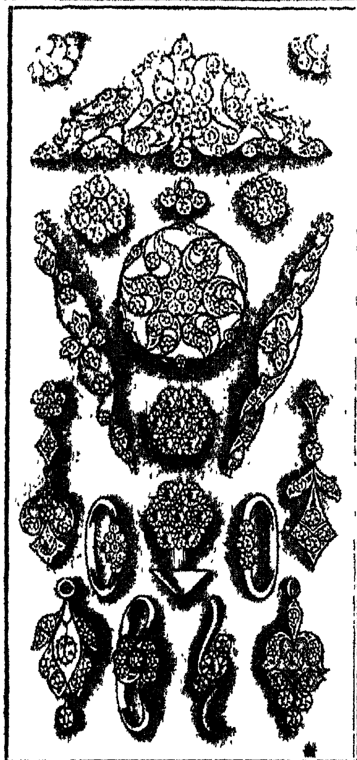
తంతి విలాసము:
నవనీతం.

స్థాపితము
1907.

వనజా డైమండ్సు—తోడు వనజా కమలం 1 కి 0-6-0. బేసరి సైజు కమలం 1 కి 0-4-0

అసలు వజ్రములవంటి ప్రకాశము గలవిగాను- అందరిచేతను పొగడబడినవియును,
— అన్నియాభరణములకున్ను తగినవి యైయున్న వారియొక్క —
వనజా డైమండ్సును రంగోను కమలములను తీసి తృప్తి పొందుడు.

M. M. Muthukrishna Chetty & Son,
JEWELLERS.
BIG BAZAAR STREET,
TRICHINOPOLLY, S. I

వనజా కమలములతో ఉత్తరవాదముతో తయారుచేసిన

కమ్మలు, పోగులు, లోలాకులు, బేసరిలు,
ముక్కుగొట్టాలు, జడబిళ్లలు రకములున్ను

మీ సొంతదృష్టిలోనే 31 సంవత్సరములుగా ప్రసిద్ధమైన పనివాండ్రచే వేలకొలది నగలు తయారు చేయించుట అందరికిన్ని తెలిసినవిషయమే. మీరున్ను ఒక సారి కావలసిన నగలకున్ను, వనజా డైమండ్సు కున్ను ఆర్డరు ఇచ్చి రప్పించి తృప్తి పొందుడు.

మే. ము. ముద్దుకృష్ణ శెట్టి అండు సన్,
షరాపువ్యాపారము, పెద్ద అంగడి వీధి, తిరుచినాపల్లి.

సంఘసంస్కారమునకుపయోగించే
సాంఘిక చిత్రము

మద్యపాన నిరోధమునకు
మార్గదర్శకము

రోహిణీవారి మొదటి తెలుగు టాకీ

మద్రాసుమంత్రులు,
పౌరముఖ్యులు,
వివిధభాషాపత్రికలు,
ప్రజాసమూహము
శ్లాఘించుచున్న
చిత్రము.

ఇట్టి చిత్రమీవరకు రాలేదు

కన్నాంబ — పాతివ్రత్యప్రభావప్రదర్శనము
కాంచనమాల — శృంగారవిలాసవిభ్రమములు
నాగయ్య — స్వాతంత్ర్యసందేశగీతికలు
రామానుజాచారి — సహజమనోహరాభినయసంపద

ఇతరనటుల వివిధ భావాభినయచాతుర్యము అన్నిసమస్యలవారినీ, అన్నిరకాలవారినీ ఆకర్షింపగలవు.

మద్రాసు	గుంటూరు	కాకినాడ	విజయనగరం	బెంగుళూరు
బెజవాడ	తెనాలి	రాజమండ్రి	విశాఖపట్టణము	నెల్లూరు

నగరముల ప్రదర్శింపబడుచున్నది...... నేడేచూడుడు.

Produced at **Karthikeya Films,**
43, Acharappan St., MADRAS.

For details **ROHINI PICTURES Ltd.**
MADRAS.

రత్న పురుష లేహ్యం

[illegible], శుక్లనష్టము, కీళ్లనొప్పులు [illegible], బలముకలుగ చేయును. [illegible] ఖరీదు రు 2 8-0 లు.

షట్కలగంధకచూర్ణం

[illegible], మూర్ఛలు, మూత్రనాళ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. రు 1 [illegible] 21 లు.

వసంత కుసుమాకరం

మూత్రవ్యాధులు, మేహములు, కుసుమ, [illegible] బాగుచేయును. [illegible] రు 16 లు.

శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

(1) చిత్తరంజనదాసు జీవితము.

చిత్తరంజనుడు సర్వహిందూదేశమును ప్రకాశింపజేసిన దివ్యజ్యోతి. వత్సరమునకు ఆరులక్షల రూప్యములు ఆర్జించినలాయరు, మహాకవి, మహాదాత, ఉత్తమసంస్కారమునకు నిధి. వంగదేశ విప్లవములు, హత్యలు, బందిపోటులు మొదలగు గాథలతోను ఏబదిసంవత్సరముల కాంగ్రెసు కథలు, సహాయ్యానిరాకరణ, సత్యాగ్రహ మహాయుద్ధ గాథలతోను నవలవలె మనోహరము. క్రొత్తగా వెలువడినది. సంపూర్ణచరిత్రము. 150 పుటలు : 0-8-0

(2) సుభాష చంద్రబోసు జీవితము.

జననము, విద్యార్జనము, చదువులో శిక్ష, విదేశయాత్ర, ఐ. సి. యస్. పరీక్ష గెలుచుట, ఉద్యోగము, సహాయ్యానిరాకరణములో కృషి, దేశబంధుని చెలిమి, కార్పొరేషను ఎగ్జిక్యూటివు ఆఫీసరు, బర్మాప్రవాసము, వాలంటీయరు దళనిర్మాణము, బ్రిటిషువారితో సంబంధములేని సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య ప్రయత్నములు, యూరపు ఆరోగ్యయాత్రలు, పటేలు సుభాషులు; నెహ్రూ, గాంధి, సుభాషులు, హిందూదేశ స్వాతంత్ర్య శాంతియుద్ధములు, 1938 వ సంవత్సరము, మార్చి నెలవరకు ఒక్క విషయమునూ విడువని సంపూర్ణచరిత్ర 150 పుటలు రమ్యముద్రణము డాక్టరు భో. పట్టాభిసీతారామయ్యగారి పీఠికతో. స్వల్పవెల. రు 0-8-0

(3) రైతుఋణ విముక్తిశాసనము (రూల్సుతో)

గొప్ప లాయరుగారి విస్తారవ్యాఖ్యతో తేట తెలుగుమాటలు. సంపూర్ణము. అన్ని ప్రసురములలో రాదు. నూఱుపుటలు : రు 0-6-0

భారతీయ మహాపురుష గ్రంథమాల, బెజవాడ.

-ముప్పై ఏండ్లనుండి-

శరీరతత్వ వేదాల సత్తువనుట
మాలిక్యా ప్రశస్తాన్ని పరిశోధించుట
శాస్త్రీయ సిద్ధాంతాలు విప్పిచెప్పుట
పరమౌషధాల్ని బయటపెట్టుట
రోగంమాపి గుణము పరచుట
నిరాశాపరులకు ఆశపోయుట

★ ఇవి మా ప్రత్యేక ఘనతలు ★

ఇంతవర్కే

మా ఫార్మసీ

ఇంతి జౌన్నత్యంలో ఉంది
ఏయబాధ్యం తెలి గూలంటే
ఒక్క కార్డుమీదుకు వ్రాయండి
వారికే పంపుతాను.
ఏదైనా ఒక్క ఔషధంగాని చూడండి.
ఆ ప్రత్యేకత అప్పుడే తెలుస్తుంది మీకు.

అశ్వినీకుమార్ ఫార్మసీ - నర్సాపురం.

నవనాగరకతకు
తగిన పలురకముల

స్వదేశీ వస్త్రములు

మా ఖాతాదారులకు, ఇతరులకు తృప్తి కలిగించునట్టి నాణ్యమగు స్వదేశీవస్త్రములు, షర్టింగులు, కోటుగుడ్డలు, చీరెలు, ధోవతులు, బెడ్ షీట్లు, జాకెట్, పావడరకములు స్టాకు చేయబడినవి.

అవి ఇవి యననేల స్త్రీపురుషులకు, బిడ్డలకు కావలసిన వన్నియు గలవు.

ఒకదఫా దయచేసిన అన్నియు విశదమగును.

కృష్ణా అండు కంపెనీ,

243/244, మైనాబజారు రోడ్ :: మద్రాసు.